

नमूजां मानसि कुर्यात् न ध्यानेनैव चिन्तने ॥ तस्माद्भुक्ता च पीत्वा च पूजयेत्परमेश्वरं ॥

आशा सरस्वती

1.615

ASHA ARCHIVES

ॐ नमो गणपतये ॥ ॥ सौ नारी रमणी प्रवीण जलदृश्या माभिराम हविं नृत्यन्ती तपट्टयै ककपट्टो यत्परा गोचरा
वंशीवादनकैटवप्रविलसद्गंभीरधीरधनिंबन्दे काञ्चिदहं मुदामधुलिहं हृत्य भ्रमये स्थितं ॥ १ ॥ हासव्याजविराज
मानकुसुमांघ्रोज्जराजस्तना मुयत्कुन्तलकैतवप्रविलसन्मंजालिमालाकुलां । स्था नु स्थां रमणी यनूपुरकृताशेषा
मपस्मिहं काञ्चिदहं तत्तानमामि सलिलां शैलाधिष्ठितां ॥ २ ॥ ललाटतटसङ्गमाद्युज्जतिवालबन्दात्मतां शिशोरुहनिवे
शनाद्भवति जाह्नवी रूपधृक् । विभाति हृदिकौस्तुभात्मकतया सतापः सदा गुरोश्चरं गारेण वेणिरूपा यतस्मै नमः ॥ ३ ॥
। नानातन्त्राणि विज्ञाय गदाधरगुरोन्मुखात्करोति नरसिं होयं तारा भक्ति सुधा सर्वं ॥ ४ ॥ शंभुप्रणीतवचनानि वि
चिन्वते धितैः पुण्यमन्यजनतो न विभाति किं मे । मैथो स मुद्रमुपजातमहा मणीनां न्यासो गुरो न गुणिनां किमु कौतुः
काय ॥ ५ ॥ ॥ रुद्रयामले ॥ श्रीमहादेव उवाच ॥ अतः परं किं वक्तव्यं कथयस्व हरप्रिये ॥ ॥ पार्श्वत्पुवाच ॥ महा
विशं महादेव कथयस्व मम प्रियां ॥ ॥ महादेव उवाच ॥ नष्टे त्वष्टे महादेवि नष्टे स्थावरजंगमे । बृहद्गण्डमभू

देकं सृष्टेः पूर्वमहं नरं ॥ तत्र यस्तत्त्वयं विश्वं भुजसमन्वितः । शंखचक्रगदापद्मचतुर्भुजधरो हरिः ॥ त
स्य नामौततो बुद्ध्या यस्तत्त्वयं सृष्टेः सृष्टयै सलाह दे शो तस्यैव रुद्रो यस्तत्त्वयं हरेः ॥ बुद्ध्या पप्रच्छ देवेशं विश्वं त्रिभुवनो
वनं । कस्या विशां समा राधा चतुर्वेदो निगद्यते । विश्वनाथा ह देवेशं हरं पृच्छ त्वं शंकरं ॥ सरस्वती महाविद्या शिवदेहे
प्रतिष्ठिता । तस्य तद्द्वयं श्रुत्वा बुद्ध्या पप्रच्छ शंकरं ॥ कथया त्मासु देवेश नाम्नी त् सरस्वतीं । बुद्ध्या एव वचनं श्रुत्वा
पुजहा समहेश्वरः । शृणु प्रावहितो विप्र विशां नील सरस्वतीं ॥ यस्या प्रसादमारभा चतुर्वेदान् वदिष्यसि । मेरोः प्र
श्निसकुले ववोरनामा द्रुदः स्मृतः ॥ तत्र यस्तत्त्वयं वेदमातानील सरस्वती । एतस्मिन्नैव काले तु मेरोः शृंगपरा
यताः ॥ जपज्ञापांससासायः त्रिभुगं वततः स्थितः । ममोर्ध्वं वक्राक्षिः शृणु तेजो शशिर्ध्वनिर्जितः । द्रुदेवा ले निप्र
त्यैव नीलवर्त्म भवतुरा ॥ द्रुदस्य वो नरे भागे अ धिरे कोः भवन्नतः ॥ अहो भ्यनामवाश्रित्य मुनिवेश त्वर शिवः ॥
एतस्मिन्नैव काले व. कैलाश शिखरस्थितां पार्वतीं पारु देवेशं देवी प्रकृति सुन्दरी ॥ वदस्व त्वं मुखासीना सृष्ट

तिस्रनगात्मजा ॥ कथमीशानसर्वज्ञमलभतेतपोधनाः ॥ कांविद्यां प्राणकवयो भारतादिप्रवक्रिरे ॥ श्रुत्वा नगात्म
 जावाक्यविहस्य परमेश्वरः ॥ प्राह प्रियां परिच्छज्या साधुसाध्वीति पूजयेत् ॥ शृणु साध्वी महाविद्यामज्ञानेज्ञानदायिनीं ॥
 यासराध्वीमहत्मानो भारतादिप्रवक्रिरे ॥ नासाध्वीमेतिरे किं वित्कवयः शुद्धबुद्धयः ॥ वादे सदसियावाक्यस्तंभिनी
 प्रतिवादिनी ॥ विद्याहानिकरी वैरिविदुषां बलिदानतः ॥ हास्यायया मनुष्याणां मशुद्धमपि जल्पयेत् ॥ वादिनं वाध
 राजानं मन्त्रिणां वशमानयेत् ॥ ज्ञानमात्रेण मन्त्रस्य जपात्सर्वज्ञतामियात् ॥ जिह्वाया न सनादेव मुखेपि सुकविर्म
 वेत् ॥ दीनोधनसमृद्धिः स्यात् राजा राज्यमवाप्नुयात् ॥ ब्रह्मणो मुक्तिमाप्नोति मन्त्रस्यास्य प्रसादतः ॥ शृणु दद्यान्महेश
 नि नशूद्राय कदाचनः ॥ अद्याहतामति ॥ ओं विजयो वा कूपतेरिव ॥ ॥ फेकारिणीतंत्रे ॥ कैलाशशिखराः
 सीनंबुद्रवराः विराजिताः ॥ बह्वस्थले समासीना पृच्छति स्म नगात्मजा ॥ कथमीशानसर्वज्ञमलभतेतपोधनाः
 ॥ कांविद्यां प्राणकवयो भारतादिप्रवक्रिरे ॥ श्रुत्वा नगात्मजावाक्यं विहस्य परमेश्वरः ॥ प्राह प्रियां परिच्छज्या सा

श्री ३

न. यि १

शुसाध्वीति पूजयेत् ॥ शृणु साध्वी ॥ महाविद्यामज्ञानेर्ज्ञादिनी ॥ यामराप्यमहत्मानो धर्मकामार्थमुक्तिषु ॥ नासाध्वीमेतिरे कि
 चित्कवयः शुद्धबुद्धयः ॥ वादेश दसियावाचस्तंभिनी प्रतिवादिनी ॥ विद्याहानी करी देवी विदुषां बलिदानतः ॥ हास्यायया सर्वज्ञा
 नांमपि जल्पयेत् ॥ वादिनं वापिराजानं मन्त्रिणां वशमानयेत् ॥ जल्पयेत् प्रतिवादिनीमित्यन्वयः ॥ मन्त्रस्य ज्ञानमात्रेण जपात्सर्वज्ञतान्वये
 ता तथा सप्रथमं दत्त्वा चतुर्थस्वरभूषितः ॥ रेफारूढं स्फुरद्दीप्तमिन्दुविन्दुसमन्वितं रकारं च ततो दद्यात् चतुर्थेनैव भूषितं ॥ दीर्घोकार
 रसमायुक्तं इकारं योजयेत्ततः फल्कारं च ततो दद्यात् सम्पूर्णः सिद्धिमन्त्रकः स परं दुकारं चतुर्थस्वरकारः ॥ इन्द्रवज्रविन्दुरनुस्वा
 रः ॥ दीर्घेति दीर्घेण उकारे सममायुक्तं हंकारं तेन हं मत्स्यसूक्ते ॥ ॥ अथ वक्ष्ये महादेव्यामन्त्रोद्धारमनुत्तमं येन ज्ञात्वा नरो भाति वाच
 स्पतिरिवापरः ॥ मायावीजं समुद्रतटवर्गप्रथमं तथा रतिविन्दुवर्द्धियुतं द्वितीयं वीजमुत्तमं ॥ कूर्चवीजं तृतीयं फुल्कात्ततदन्त
 रं संपूर्णसिद्धिमन्त्रं सुलक्ष्मीपंचकसंयुतं मायावीजं द्वितीयं वर्गप्रथमं तकारं रतिरीकारः ॥ विन्दुरनुस्वारः ॥ वक्षीरे फतेत्रीं कूर्चवीजं हं
 पंचरस्मिन्त्रोकारः ॥ ॥ तारास्त्रो ॥ अनुत्तरं समुद्रेण मायात्तरमनुत्तरतः प्रपंचमसमायुक्तं पंचरश्मिः प्रकीर्तितः ॥ जीवनीमचङ्गाप

मशुद्ध ३

६४

नु २

आत् एकांहीतदनन्तरं। उग्रं दर्पिततः पश्चात्तत्रो देवी प्रकाशितः॥ अनुत्तरं अकामा योत्तरं उकारः प्रपंचमोमकारः त्रिवर्तीं डी ए
 कांहीत्री उग्रं हूं दर्पिततः॥ तस्य रोषे॥ तारं लज्जां त्रं कामेशी हूं फटित्युग्रतारिकामायात्री हूं तस्मिन्नेकजटया र्वयेत्॥ अस्त्रही
 नमिदं नीलसरस्वत्यां विनिर्दिशेत्॥ कामेशी ईकारः॥ ये हुरोसो महामन्त्रः फटकारान्नो हृदि स्थितः पंचवस्मिन्समायुक्तो यज्ञाने कुल
 दाहकः॥ ॥ तत्र चूडामणौ॥ अस्त्रान्नेयं महाविद्या जयपुं गवधारिणी वेदादिमुखयुक्तोपि वेत्तारत्रिभवतारिणी॥ ॥ मत्स्यसूक्तै ॥
 लीलया वा कृपदावेतितेन नीलसरस्वती। नारकं च प्रदाता रासुखमो कृपदायिनी। उग्रापन्नारिणी यस्मा दुग्रता राप्रकीर्तिता। तथा ल
 ज्जावीजं वधूवीजं कूर्चवीजं तथा हि फट्॥ एवं पंचाहरी विद्या पंचभूत प्रकाशिनी॥ तथा तारास्त्ररहिता अस्मिन्महानीलसरस्वती। कुरुः
 केतिसमाख्याता त्रिपुलो के पुनोपि तत्रैवं वशिष्ठेनास्य मुनिना शापो दत्तः सुदारुणः॥ ततः प्रभृतिविधेयं वन्धूरी वयशस्वरी शक्तिवी
 जं समारभ्यः त्रयान्नस्थवीजं त्रींकारेण स्त्रीमिति सिद्धं॥ ॥ तारास्त्रेपि॥ वशिष्ठारविता श्रोत्रानवशीघ्रफलायतः। अतस्तेनापि
 मुनिना शापो दत्तः सुदारुणः॥ ततः प्रभृतिविधेयं फलदात्री न कस्यचित् शक्तिवीजं त्रयान्नस्थवीजोपरि नियोजितः॥ ततः प्रभृतिविधे

३

री१
 यं वन्धू वयशस्वनी फलिनी सर्वविद्यानां जयिनी जयकांक्षिणी। विषकृयकरी विद्या अमृतत्वप्रदायिनी। मन्त्रस्य ज्ञानमात्रेण वि
 जयी भुवि जायते॥ मूको भवति वागीशो गीष्पतिर्जीयते नरः॥ अतएव तत्र चूडामणौ॥ ॥ क्रियामैव भूशब्देन व्यागः कुरुते प्रियो
 तथैवेयं महाविद्या न कदा कुलगोचरेति। वन्धूशब्देन सकारयुक्तमेव द्वितीयवीजमायाति। जाते कृष्णावतारे तु पुनः शापान्मु
 ख्यसूचितान्तरवचनात्। कृष्णावतारपर्यन्तमेव शाप इति तु तत्त्वं॥ ॥ मत्स्यसूक्तै॥ श्रीवीजाद्यायदा विद्यातदा श्रीसर्वतोमु
 र्वीएवैव हि महाविद्यामायायाशकलैष्टदा वाग्भवाद्यामहावाक्यस्वरूपा सर्ववाग्भयी। तथा गुटिका सिद्धि वेतालपातालवट
 यरुिणी परपुरप्रवेशं च आज्ञा सिद्धिः प्रज्ञायते जिह्वाया चिन्तना देवत्रिकालसो भवेत्कुर्वं॥ यत्तद्विद्यामभेदेन चिन्तयेत्साधको
 त्तमः॥ जीवन्मुक्तो विमुक्तश्च अन्ते सोपि भवेत्कुर्वं॥ ॥ ब्रह्मसंहितायां॥ अन्ते तु साधिता मन्त्राः सर्वेष्टुः फलदायका गृहीतुमात्रे फ
 लदो मन्त्रो यमप्यसाधितः॥ ॥ फेकारिण्यां॥ हि प्रसाजं गतां सदा नीलसरस्वती। विशेषतः कलिपुगे मत्प्रभावाद्भविष्यति सिद्ध
 मन्त्रो यदा मन्त्री वलिशस्यापि मूर्धनिकरं दत्तादिसत्या सुशोपि श्लोकान्यठनुनः। दिशति श्लोकं कुर्वित्याज्ञापयति। अल्पज्ञमपि विद्वं

सोसातेषिष्यन्निवाग्मिनः॥ वावस्यतिमिवाश्चर्यं पश्यदेवज्ञमादृतं मन्त्रस्यतानमात्रेण अनुभावद्वयं भवेत्॥ तात्कालिकी च कविः
 तापरेरनभिभाष्यता॥ तथा यस्मिन् दिवसे लभते मनुमेनंतत्र लाभः स्यात् नियतं लभते प्रत्ययमपि सत्कर्मणो रुभयोः॥ प्रत्ययं नाशः
 सत्कर्मणोः पुण्यपापयोः॥ तथा हेति नीलसरस्वत्याः॥ प्रपंचोयं प्रदर्शितः॥ ब्रह्मण पूर्वमसम्भवं मया तुभ्यं न गान्मजे॥ नीलसरस्वते मन्त्रे
 कविता विघ्नकारिणी॥ अनास्था वत ती यन्तु न किंचिद्दिघ्न कविता विघ्नकारिणीति॥ अलौकिक च मन्त्रकारि कवितां सक्तस्य उपासनाया
 मानस्य युक्तस्य वाणिमादि महासिद्धयर्थं यत्नो न भवतीत्यर्थः॥ ॥ इति महामहोपाध्याय कुलश्री नरसिंह विरचिता यां ता रा भक्तिः
 सुधासूते प्रथम स्तरः॥ ॥ महो यत्तारा कल्पे॥ कल्पे दृष्टानु यत्तारां स्वेन गृहीति मानवः॥ मन्त्र नर सहस्रे पुनिकृतीर्न विधीयते॥ ४
 उरोर्मुखमहाविद्या गृहीयान्यापनाशिनीं॥ ॥ महाका लसंहितायां॥ न शास्त्रमालोका वत्राचरेन्न जपेदपि न पश्यन्नोपदिश्य
 वनकुर्वीतैव साधयेत् पुरुषदेशतो लब्धे जपन्यासा र्चनादिके॥ ॥ अथ गुरुलक्षणं॥ कुलवृद्धामणो॥ कुलीनः सर्वविद्या
 नामधिकारीति गीयते॥ दीक्षाप्रमुख एवाव सर्वमन्त्रस्य नापरः॥ कुलीनस्तु कुलासूते उक्तः यो भवेत्कुलतत्त्वज्ञः कुलागमवि

विशारदः॥ कुला र्चन परः सत्यात् कौलिको दाम्भिकोऽपरः कुलभक्ता कुलाचारान् कुलतानां कुलव्रतान्॥ प्रीतो भवति यो दृष्ट्वा
 कौलिकः सनुमे प्रियः तत्त्वत्रयस्वीकरणमूलमन्त्रार्थतत्त्ववित्॥ देवता गुरुभक्तश्च कौलिकः स्यात्तु दीक्षया॥ ॥ पशोस्तु नाधि
 कारः॥ पशोस्तु द्विविधो देवे पूर्वर्हेण सह भैरवः अस्याधिकार पूजायां न गुरुत्वे कदाचन॥ इति भाववृद्धामणिवचनात्॥ द्विविधोः
 कुलाचारनिन्दकोऽनिन्दकश्चाशक्तदीक्षापरमेतत्॥ गुरुलक्षणं कुलासूते॥ श्री गुरु परमेशानि शुद्धवेशो मनोहरः॥ सर्वलक्ष
 णसंयुक्तः सर्वावयवशोभितः॥ सर्वाङ्गान्यन्न त्वज्ञः सर्वमन्त्रविचारवित्॥ लोकसंमोहनाकाशे देववस्त्रियदर्शनः सुमुखः सुलभः स्व
 रुः शुद्धाचरित्संशयः॥ इति नाकारवेद्या विहरत रुत दुर्जनः॥ अन्नमूर्खो वहिदृष्टिः सर्वतन्देशकालवित्॥ आज्ञासिद्धिस्तिकालतो नि
 ग्रहानुग्रहेरुमः॥ वेदवेदान्तविद्वान्नः सर्वजीवदयापरः स्वाधीनेन्द्रियसंचारः षडङ्गविजय रुमः॥ अग्रशत्योऽतिगम्भीरः पात्रापात्र
 विशेषवित्॥ निर्मलो नित्यतुष्टो निर्वन्दु नित्यसंमनः॥ मङ्गलैकतसलोधीरः रुपास्तुः स्मितपूर्ववाक् भक्ताप्रियः सर्वसंमोदया लुशिष्यपा
 सिता॥ स्वेष्टदेव गुरुप्राप्तो वनिता पूजने सुकः॥ नित्यनैमिन्निके कर्मण्येनः कर्मण्यनिन्दिते॥ रागद्वेषभयक्रोधदम्भाहंकारवर्जितः

॥ स्वविद्यानुष्ठानतपोविद्यानां च प्रकाशकः ॥ यदृष्टानां च सनुद्योतु एतदोषविभेदकः ॥ स्त्रीधनादिषु नाशको दुःसंगव्यसनोर्जितः ॥ अलोलुपोऽहिंसकश्च परुषातीविचरुणः ॥ विन्नविद्यादिभिर्मन्त्रयन्त्रतन्त्राद्यविक्रयी ॥ निस्संकल्पे निर्विकल्पो निर्णीतात्मा तिर्यकः ॥ तुल्यनिन्दालुतिमो नीनिरपेक्षो नित्यामकः ॥ इत्यादिलक्षणोपेतश्रीगुरुः कथितः प्रियो सिद्धवित्तो दयालुश्च ब्रह्मणो वेदपा
रगः कुलाचाररतो नित्यं कुलशास्त्रप्रयोजकः ॥ शान्तः स्वाधीन सर्वज्ञो रोभमो हविर्वर्जितः ॥ क्रोधमोहपरित्यागी वीरागी वीरवन्दि
तः ॥ निगमावेत्ता च प्रसन्नवदमानसः ॥ सर्वसमपरित्यागी शरणार्थनृपः ॥ ईदृक्लक्षणसंयुक्तं पूजयेद्गुरुमादरात् ॥ ॥ महाक
पिलपंचरात्रे ॥ नातिवालोन वृद्धश्च नखंजोन रुशस्तथा ॥ नाचिका क्रोनहीना क्रोनखल्वाटोन दन्तुरः ॥ कृतज्ञं वाग्मिनः श्रुतं प्रति
ष्ठागमनैः पारंगं ॥ बालुविद्या कृताभ्यासं शस्योऽरिविवेकिनं ॥ क्रियानुक्रमवेत्तारं मुद्रातन्त्रविवेकिनं ॥ ॥ तत्त्वसारे ॥ वक्ताः
बहुः सीसूत्री च विषयादिषु लोलुपः ॥ हेतुवा दरतो दुष्टो वाग्वादी गुणनिन्दकः ॥ आरोमावलरोमा च निन्दिता स्वमनिन्दकः ॥ कालद
त्तो सितोऽथ दुर्गन्धिश्चासवाहकः ॥ दुष्टलक्षणसम्पन्नो यद्यपि स्वयमीश्वरः ॥ बहुप्रतिग्रहाशक्तः श्रावार्थश्रीरूपावहः ॥

५

रूप

वोऽज्ञासीवे ॥ अपुत्रो मृतपुत्रश्च कुण्डश्च वासनस्तथा ॥ कुलश्रीश्यामदन्तश्च स्त्रीकिताश्चाधिकाङ्गकः ॥ हीनाङ्गः कपटी रोगी वद्वन्
जीवकुङ्कुमः ॥ एतैर्दोषैर्विहीनो यः स गुरुः शिष्टभाजनः ॥ ॥ वाराहीतन्त्रे ॥ स्वनाम्नानुगृह्यकार्ये भार्या च मातृनामिकां ॥ ॥ सोमसस्तु
॥ देशकालश्रुत्वा चालवृत्तशील गुणान्वितः ॥ ॥ अथ स्वभावसम्पन्नो गुरुस्त्यागुरु एतः ॥ ॥ वीरगमे ॥ कुमारीदिनवन्मथ्ये श्वेत
रुक्मामगान्विते ॥ देशे सतस्तु यो द्विवा नाचार्यत्वमथाहसि ॥ ॥ शिवपद्धते ॥ मध्यदेशकुरुक्षेत्रेनाभोज्येनिसम्भवाः ॥ अन्तर्ध्व
दिप्रतिष्ठानां आवस्थाश्च गुणतमाः ॥ गौडाश्चोडवाः सौरमागधाः केवलास्तथा ॥ कोशलाश्च दशास्तीश्च गुरवः सप्तमध्यमाः ॥ का
र्त्तितनर्मदाराद्युक्तहामीरोडवास्तथा ॥ कालिङ्गाः कामरूपाश्च कामोजाश्च धमाः स्मृताः ॥ ॥ देवीमते ॥ श्रावार्थः शैवशास्त्रतसित
देशसमुद्भवः वसवारीगृहस्थावाशिवभक्तिपरायणः यजमानानुकुलर्कजन्मदेशिकठयते ॥ ॥ हयशीर्षपंचरात्रे ॥ गृहस्थं वृत्तच
र्यस्थं ककाराष्टवर्जितं ॥ उरुं कुर्वीत सततमुपवासवने रतं ॥ ॥ शैवागमे ॥ भिरुभ्यश्च वनस्तेभ्यो वा न्नमेश्वरमहेश्वरी ॥ गृहस्थो भोग
तः अतस्तेषां मोक्षार्थं मन्त्रदीक्षां समाचरेत् ॥ तत्काम्यक्रियाहीना यतयोनिपरिग्रहाः ॥ वनस्थास्था दशा एव वर्त्स्यन् नूनाधमीय

तः अतस्तेषां नाधिकारो दीक्षादाने महेश्वरी ॥ ॥ शिवसंज्ञावे ॥ दीक्षायां न गुरुत्वेन यती नैषां न मां प्रिये ॥ वृणुष्यामो गतो कार्थी गृहः
 स्थो वर्त्तिनंतथा ॥ ॥ योगिनीतन्त्रे ॥ यते दीक्षां गृहीत्वा तु कदाचिदपि मोहितः प्रायश्चित्ते धेनु रेकात्रिरात्र व्रतमेव वा ॥ प्रायश्चित्तं त
 तः कृत्वा पुनः दीक्षां समाचरेत् ॥ ॥ वन्द्यामले ॥ पितृ दीक्षा यत दीक्षाया दीक्षा वनवासिनां विविक्ताश्च मिणां दीक्षा पुत्रायुधान
 नाशिनी ॥ ॥ सिद्धियामले ॥ यदि भाग्यवशा देवसिद्धिविद्यां लभेत्प्रिये ॥ तदैव तान्न दीक्षेत तस्य का गुरुविचारणां स्वेष्टविद्याप्रदाने तु
 न कुर्याद्गुरुचिन्तनं ॥ ॥ मोहभूतोत्तरे ॥ वस्त्रां रवतो मन्त्री ज्ञानवान् सुसमाहितः ॥ नित्यनिष्ठो यतिर्या तो गुरुत्वा द्वौ नि कोपि वा ॥
 अत्र यत्रे गुरुभोक्तिः गृहस्थातिरि विषयो ॥ ॥ हयशीर्षपंचरात्रे ॥ यस्य विज्ञौ पराभक्तिर्यथाविज्ञौ तथा गुरौ ॥ स एव देशिको स्वेयः स
 त्यमेतद्ब्रवीमि ते ॥ ॥ नारदपंचरात्रे ॥ ब्राह्मणः सर्वकालतः कुर्यात्सर्वेष्वनुग्रहं ॥ तदभावादि जश्रेष्ठ शास्त्रात्मा भगवत्प्रयः ॥ अत्रः
 विद्वद्भ्यां ज्ञातीनां हेतुयोऽनुग्रहं कृतुं ॥ हेतुयस्यापि वगुरोरभावाद्दीक्षो यदि ॥ वैश्यस्याज्ञेन कार्यः स्यात्त्वये नित्यमनुग्रहः ॥ स ज्ञाती
 येन शूद्रोऽप्यज्ञेन महामते ॥ अनुग्रहाभिषेको व ॥ कार्यः शूद्रस्य सर्वदा ॥ वस्त्रोत्तमे वगुरौ सति वा विश्रुतोपि वा ॥ स्वदेशावाथवाच्यत्र

५२

नेदः कार्यं शुभार्थिना विद्यमाने नुयः कुर्याद्यत्र तत्र विपर्ययः ॥ तस्येहा मुत्र नाशः स्यात्तस्मात्तांस्तोक्तमाचरेत् ॥ हेतुवित्शूद्रयातीतः
 प्रीतिलोभ्यं न दीक्षयेत् ॥ ॥ तन्त्रे ॥ आचार्यमातुरौ सन्ति कूपितव्यः स्वगुरौ नृपः ॥ इति षड्गुरवाप्यत्र प्रोक्ता मन्त्रविशारदैः ॥ ज्ञानोन्नः
 यनयोगिनीतन्त्रे ॥ प्रमाना हातथा ज्ञानात्पितृ दीक्षां समाचरेत् ॥ प्रायश्चित्तं ततः कृत्वा पुनः दीक्षां समाचरेत् ॥ अत्र पितुरित्यनारदेष्वी
 तेन पित्रादिषु भक्तिरूपो जादरोऽतिपरिचयादिना यदि भवती तदा पुत्रादिना मन्त्रोत्तमं स्यात् इत्यर्थः ॥ तत्रापि भक्तिपुक्ता यत्र पुत्राय वसु
 दायवत्तिप्रयोगसारवचनात् ॥ मनुर्विमृष्य दातव्यो ज्येष्ठस्यापि विनीततामिति फेत्कारिण्यादिवचनाच्चेति मम प्रतिभाति ॥ केचित्तु निजकु
 लतिलकाय ज्येष्ठपुत्राय दद्यादिति फेत्कारिण्यावचनात् ॥ ज्येष्ठपुत्रस्यैव भक्तस्यापि तु स्तकाशा मन्त्रग्रहणोऽधिकारो न कनिष्ठपुत्रस्य
 नवा माता महादेः ॥ सकाशाद्दीक्षादीनामिति वदन्ति ॥ ॥ अथरेखु ॥ स्त्रीयमन्त्रो यदे रोषु न कुर्याद्गुरुचिन्तनमिति त्रैरव
 तत्र वचनादनुपासितमन्त्रस्यापि त्रादिसकाशाद्गृहणनिषेध इत्याहुः ॥ मत्स्यसूक्ते तु निर्वीर्यं हि पितु मन्त्रं शैवशाक्तेन दुष्यतीत्युक्तं ॥ ॥
 रुद्रयामले ॥ न पत्नी दीक्षयेद्भर्तृन पिता दीक्षयेत्सुतां न पुत्रं वतथा भ्राता भ्रातरं वदीक्षयेत् ॥ इदमप्यभक्तविषयमेव अतएव वृत्त
 णा कथितं पूर्ववशिष्टाय महात्मने ॥ वशिष्टोपि स्वपौत्राय मत्पित्रे दत्तवान् स्वयं इति मत्स्यसूक्ते वचनमपि सक्तं बुते ॥ स्त्रीसकाशा मन्त्रग्रह

6

५७

चक्रुः टिलं ७

७५

देवीसर्वाकृष्टाभिगामिनं असत्यनिष्ठं वाशक्तं ग्राम्यादिव दुर्भाषिणं॥ कुर्वित्वा रकुतकीदिकारकं कलहप्रियं॥ वृथाहेपकरं भ्रान्तं भ्रा
मकं स्वाग्निउन्मकं॥ परोक्षे दूषणकरं प्रत्यक्षप्रियवादिनं॥ वायुरुवादिनं विद्यावोरमात्मप्रसंसकं॥ गुणसहितं सद्गीतमतिक्रोधसमन्वि
तां वाचीकं दुर्ज्ञसखं सर्वरोगविगर्हितं पशुनं परसंतापं सर्वपाणिभयंकरं॥ अलेशवादिनं मित्रद्रोहिणं भ्रातृवंचकं॥ जिहोपस्थपरंदेवी
तस्करं पशुवेष्टितं अकारणद्वेषहास्यलेशक्रोधादिकारणं॥ अतिहास्यकर्तारं भ्रमान्तः परिहासकं॥ कामुकं वातिनिर्लज्जं मिथ्यादुष्टैः
वैश्रवकं असूयामदमान्मर्यादम्भाहंकारसंयुतं॥ ईर्ष्यापैश्वन्यपारुष्यकार्यन्यक्रोधमानिनं॥ अधीरं दुःखितं द्वेषमशक्तं तत्त्ववर्जितं॥
अप्रसिद्धं मतिमूढं विनाकुलितमानसं तस्मात्सोभयुतं दीनमनुष्टं सर्वयाजकं वक्तासिनं कपटिनं भ्रामकं कुटिलं प्रिये॥ भक्तिश्रद्धा
दयाशान्तिधर्माचारविवर्जितं मातापितृगुरुप्राप्तमहतां हास्यकारकं॥ कुलद्वयादिवीभत्संगुरुसेवामिमानिनं॥ स्त्रीदुष्टसंघमभ्र
ष्टंगुरुसंप्रकुलेश्वरी॥ इत्यादिद्विगुणोपेतंगुरुः शिष्यं परित्यजेत्॥ स्नेहाद्वालोभतो वापि यदि गृह्णाति दीरुयेत्॥ तस्मिन् गुरोस शिष्ये तु
देवताशापश्चापं तेन तस्माद्देवं विधं शिष्यं न गृहीयात् कदाचन यदि गृह्णाति मोहेन तस्यापैर्जीयते गुरुः॥ मन्त्रिपापं च राजानं पतिं जा
याकृतं यथा॥ तथा शिष्यकृतं पापं प्रायो गुरुमपि स्थेते॥ ज्ञानेन क्रियया वापि गुरुशिष्यं परिरुयेत्॥ संवत्सरं तद्वर्द्धं तद्वर्द्धतः॥ उत्तमान

तद्वर्द्धमा॥

कुर

धमेकार्ये नीवानुत्तमकर्मणि॥ प्राणद्वयप्रदानाद्यैरादेशैश्च समासमे॥ तन्मर्मस्त्वचैर्वीकैर्ममायाभिः कुलवेष्टितैः॥ परुषाते उग्रासी
नैरनकैश्च मुकुटैः॥ आकुंष्टपीडितश्चापियो विषादनयाति वा॥ गुरुः कृपां करोतीति मुदा संविज्ञेयं सदा॥ श्रीगुरुस्मरणे आपिकी
र्त्तने वापि वन्दने॥ परिचर्यायां माद्वाने प्रणमैश्चैषण्ये प्रिये॥ आनन्दकल्परोमांचस्वरनेत्रादिविक्रियाः॥ येषां स्थापितः त्रयो ग्याः सुर्म
त्रासिद्धिरपीश्वरी बोधकत्वं च विज्ञाया शिष्यो भूयात् न चान्यथा॥ आदिमध्यावशाने पुयोग्या शक्तिनिवातिनः॥ अधमामध्यमाश्रेयाः
शिष्या देवी प्रकीर्तिताः॥ आदौ भक्तिर्भवेद्देवी दीक्षार्थं समुत्तिथे॥ पुनर्विलुप्तभावास्ते॥ आदियोग्या इतीरिताः॥ दीक्षासमं यं संप्राप्ता
न विज्ञानवर्जिताः॥ तस्मात्प्रवृत्तवीर्या ये मध्ययोग्या इति स्मृताः॥ आदौ भक्तिविहीना ये मध्ये भक्तिपत्तिनास्ति वा॥ अन्ते प्रभूनेक्तिः स्यादन्त
योग्या भवन्ति ते नारायणीयो कुर्वन्नाचार्यशुश्रूषां मनो वाक्कायकर्मभिः शुद्धभावो महोत्साहो बोद्धा शिष्य इति स्मृतः॥ स भूपदेश्यः पुत्र
श्रुत्यन्ययी वसुदत्तथा॥ अन्ययी मन्त्रान्तरं दत्त्वा मन्त्रान्तरग्राहकः॥ उक्तं वाच्यं॥ गुरुशुश्रूषया विद्यापुष्करेण धनेन वा॥ अथ वा विद्यया
विद्याचतुर्थेनोपपद्यतः इति॥ ॥ प्रपंचसारे॥ नित्यशः कायक कुर्वितैस्त्रिदैकावाधिः शुश्रूषुः सपरियाह्यः स्यादयं येन मानसः॥ ॥
मन्त्रा मुक्ता वल्याः॥ त्रयोर्वत्समात्रेण ज्ञातान्योन्यं भविष्यति॥ गुरुता शिष्यता वापि नान्यथेति विनिश्चयः॥ शिष्यश्च स गुरोर्मन्त्रं गृहीत्वा तं

२१

कावधिः २

परित्यजेता उरुः त्यागकर शिष्यः प्रायश्चित्ती भवेत् कुलं मितिलिङ्गा गम वचनात् । मुसदुरोर्मन्त्रना भवेत् तत्परित्यागोपि शास्त्रार्थः न उक्तं
 नान्तरे यदि दैवापशोर्विद्यालभ्यते कुलजैर्नरैः द्विजकुलैर्लोकैः प्राप्य उन्निद्या मुपालभेदिति ॥ ॥ देव्यागमे ॥ योगद्रातिपन्नो दीक्षात
 त्याधिर्गीतपीडनां भवन्नेव न सन्देहो वन्धुनां वैवर्वा भवेत् ॥ वटपत्रेलिंत्वा वातमन्त्रं श्रोतसिद्धिपेत् ॥ सङ्कुरुं वा समाश्रित्य गृहीया संस्कृ
 तं मनुं ॥ ॥ श्रीकुलासीवे ॥ श्रीगुरुं लक्ष्मणोपेतं संशयहेदकारणं लक्ष्मणानप्रदं देवीन उर्वन्नरमाश्रयेत् ॥ अनुभितं गुरुं प्राप्य संशयोः
 हेदकारकं ॥ शिष्यो गुरुं नरंगत्वा तद्दोषैर्नानुलिप्यते ॥ ॥ शैवागमेऽपि ॥ गुरुवो बहवः सन्निकुमन्त्रौषधवेदिनः निगमागमशास्त्रोक्तम
 न्नसोऽर्हो भो भुविः ॥ अभिताश्वोद्धरेन्मूर्खं मूर्खेन मूर्खमुद्धरेत् ॥ शिनां सन्नारयेन्नोर्हि किं सिनान्नारयेन्निन्नां मधुलुब्धो यथा मूकः पु
 ष्यानुष्णो नरं व्रजेत् ॥ ज्ञान उस्थस्तथा शिष्यो गुरुं गुरुं नरं व्रजेत् ॥ नन्त्र वचनां परस्परविरोधे तु स्वगुरुप्रोक्त एव प्रकारो यास्य
 तत उक्तं तत्रैवः पन्थानो बहवः प्रोक्ता मन्त्रशास्त्रे मनीषिभिः स्वगुरुगुरुर्मन्त्रमाश्रित्य शुभं कार्यं नवान्यथेति ॥ ॥ अथ दीक्षा
 विधिः ॥ महाकपिलपंचरात्रे ॥ नमन्त्रे वाधिकारोस्ति श्रद्धाणां नियमः परः मन्त्राभावाद्दमन्त्रेण भाषितं सर्वकर्मभिः ॥ शातान
 पसंहितायां ॥ यावन्त्यर्त्तानि मन्त्राणां स्त्री श्रद्धाय प्रदापयेत् ॥ तवन्त्यो ब्रह्म हत्याः स्युः स्वयमाह प्रजापतिः ॥ ॥ भविष्योत्तरे ॥

ब्राह्मणाः हे त्रियाः वैश्याः श्रद्धापे शुचयोऽमलाः तेषां मन्त्राप्रदेया वै न तु संकीर्त्तितानि ॥ ॥ देवीयामले ॥ स्वाहा प्रणवसंयु
 क्तं मन्त्रं श्रद्धे ददद्भिजः श्रद्धो निलयगामी स्याद्विप्रः श्रद्धा तमाप्नुयात् ॥ ॥ ब्रह्मपुराणे ॥ वैदिको मिश्रितो वापि विप्रादीनां विधीय
 तो तान्त्रिको विप्रमक्तस्य श्रद्धा स्याद्विप्रकीर्त्तितः ॥ स्वागमोक्तेन मार्गेण स्त्री श्रद्धेऽपि पूजनं कर्त्तव्यं श्रद्धया विष्णोश्चिन्तयित्वा पतिं हृदि ॥
 स्त्रीणां मण्यधिकारोस्ति विष्णो वाराधनादिषु पतिप्रियरतानां च श्रुतिरेखा सनातनी ॥ या स्त्री भर्तुविपुक्ता श्रद्धाभावात् संयुता सा च मन्त्रानुप्र
 णुक्ता नैव स भर्तुतदनुसया ॥ ॥ भविष्योत्तरे ॥ विना स्वधर्मं यत्किञ्चिद्देवताराधनादिकं परिभ्रूयेत् ततश्चात्मानं कटहर्म्यवत् ॥
 ॥ कुलासीवे ॥ विधवायाः पुत्रादेशात् कन्यायाः पितुराज्ञाया स्त्री श्रद्धाणां मयं मन्त्रानमो नश्च सुरवा बहः ॥ एतद्दीक्षा महासेन वाणाला
 नपि दीक्षयेत् ॥ न वैदिकं जपे श्रद्धः स्त्रियश्चैव कदाचन ॥ न मोक्षं शैवमन्त्रं वा वैष्णवं वेष्टते बुधैः ॥ इति याज्ञवल्क्यसंहिता ॥ ॥ एकादेन भवेः
 योग्या ब्राह्मणस्तद्द्वयान्नपः वैश्यो वर्धेस्त्रिभिश्च श्रद्धा नुर्भिवत्सरेऽर्गुरौ ॥ स शुश्रुपरिग्राह्यो दीक्षाया गवतांभिः ॥ ॥ तन्त्रराजे ॥ एकद्वित्रि
 चतुष्पञ्चवर्षा स्यात् लोकयोग्यतां भक्तियुतान् गुरुणां श्रापिक्रमाहर्षे च शंकरे ॥ ॥ कुलासीवे ॥ ब्राह्मणः हे त्रियोः वैश्या श्रद्धा पौरुषेण
 तयः इति पंचमेवा उक्ताः ॥ ॥ सौत्रामणी तन्त्रे ॥ मायावीजं ब्राह्मणस्यात् श्रीवीजं रुद्रियः स्युः तं कामवीजं भवेद् वैश्यो वाग्धवं श्रद्धेरीतं चः

तुर्वीजपरित्यक्तो मन्त्रो रत्नसंज्ञकं चतुर्वीजं ब्राह्मणानां हेतुव्याणां त्रिवीजकं। वीजद्वयं तु वैश्यानां श्रद्धाणां त्रैलोक्यवीजकं॥ ॥ कुल
 मूलावतारे॥ श्रीदेवुवाच॥ शाक्तशाम्भवसौराणां गणेशवैष्णवेषु च। ब्रह्महेत्रादिवर्षानां शंकराणां विशेषतः॥ प्रवृत्तिं श्रोतुमिच्छामि सा
 घकानां हिताय वा येषु येषु च ये मन्त्रास्तद्देवं दशरूपं॥ ॥ ईश्वर उवाच॥ उमामहेश्वरश्चैव दक्षिणामूर्त्यधोरकं हयग्रीवं च वाराहमश
 रुरमनः परंप्रणवाद्यं वासुदेवं लक्ष्मीनारायणं तथा। वर्षत्रये च दातव्यं नान्यवर्षे कदाचन॥ पाशुपतं नारसिंहं तथा चैव सुदर्शनं।
 वर्षद्वये च दातव्यं नान्येष्वेव कर्हि चित्। अग्निमन्त्राश्च ये केचित् सूर्यमन्त्राश्च ये तथा॥ तावाणि घृणिमन्त्राश्च दातव्याश्च त्रिव
 र्षिके। आनुष्टुभं शक्तिमन्त्रास्तथा विष्णुनिवासिनीं॥ तथानीलसरस्वत्या दातव्या वा दिवर्षिके॥ मातङ्गी युग्रतारा च कालिकां श्या
 मला तथा। किन्नमस्त्रा च वाला च दातव्या सर्ववर्षिके। तारादित्युगणेशश्च हरिश्च सप्तकस्तथा त्रिवर्षिके वदातव्यः पुरन्धीनां वि
 शेषतः॥ प्रणवं मायां लक्ष्मीं च वाग्भवं चान्यवीजकं। एतद्बीजेन संयुक्तं दातव्यं वा दिवर्षिके॥ मायां लक्ष्मीं वाग्भवं च दातव्यं हेतु
 येष्वपि॥ लक्ष्मीं च वाग्भवं च पिकथितं वैश्यवर्षिके। वाग्भवं चान्यवीजं वश्रद्धाणां च समीरितं। हृदादिहं फट्कारादि शंकराणां
 प्रशस्यते॥ ॥ भूतग्रामरे॥ कलौ ये सिद्धिदामन्त्रा नथो वमहेश्वरं। नृसिंहत्वे रुरः कूटः स्थानुष्टुपूतकेशरी हयग्रीवस्तथा कूट

स्तोत्र

तथानुष्टुपहयाननः। कूटः शिन्नामणिः कूटः हेत्रपालश्च भैरवः॥ त्रिजनेकजटा काली नीलपूर्वी सरस्वती। शर्वरी त्रिपुरारामा ब्रह्म
 तारा पिशाचिनी॥ मातङ्गी धनदा श्यामा महोद्या कालसुन्दरी। उग्रतायै कुराजो यक्षिण्यै टकास्तथा। कलौ कल्पद्रुमैस्तुल्या दृष्ट्वा दृष्टफ
 लप्रदाः। इमे ते मनवः प्राक्ताः सर्वतन्त्रेषु गोपिताः॥ ॥ अथ दीक्षाकालाः॥ तन्त्रादौ मासां॥ श्रीकण्ठसंहितायां॥ शरत्काले च वैशाखे
 दीक्षा श्रेष्ठः फलप्रदः। माघफाल्गुणकेश्वेष्टा ज्येष्ठे चैव तु साधमा॥ माघमासे तु शुभदा दुष्टा वा षाठमासके॥ आनन्त्यश्रावणे मासि षो
 षे मादे च निन्दितः॥ आगमकल्पद्रुमे॥ चैत्रे दुःखाय दीक्षा स्याद्देशाखेरत्नसंचयः। मरणं भवति ज्येष्ठे वाशा ठेव शुभाशनं॥ समृद्धिः
 श्रावणे नूनं भवेद्भाद्रपदे दुःखः॥ प्रजानां शोथश्चिने तु भवेत्वा शुभमेव च॥ ज्ञानं स्यात्कार्तिके सौख्यं मार्गशीर्षे भवेत्किल। पौषे ज्ञा
 नसंयोगाद्ये भवेन्मेधाविवर्धनं॥ फाल्गुणे सर्वसिद्धिः स्यान्मलमासं विवर्जयेत्। आषाढः क्वचित्समीचीनतया पुक्लः॥ यथा वैशा
 खपूर्वजे मासे मन्त्रारम्भः सुदुःसहः वैशाखे धनदायी च ज्येष्ठे मृत्युप्रदे भवेत्॥ आषाढे पुत्रलाभाय श्रावणे शुभदाममः। भाद्रे चैव ज्ञा
 नहानि तथा सद्भिः प्रकीर्तिता॥ आश्विने सर्वसिद्धिश्च कार्तिके ज्ञानसिद्धिदः। शुभं कर्मा मार्गशीर्षः स्यात्पौषो दुःखविधायकः। मा
 घे मेधाविवृद्धिश्च फाल्गुणे सर्ववश्यतेति॥ ॥ सिद्धान्तशेखरे॥ शरत्काले च वैशाखे दीक्षा श्रेष्ठ फलप्रदा फाल्गुणे मार्गशीर्षे ज्ये

वृद्धीकृतमध्यामा ॥ आषाढे आषाढमाघे कनिष्ठासिद्धिरीतीता नन्दितश्चैत्रमासस्तु पौषे भाद्रपदे तथा निन्दिते षष्ठिमासेषु दीप्तोः
 काग्रहणे शुभा ॥ ॥ गौतमीतन्त्रे ॥ मन्त्रारम्भस्तत्रैत्रे स्यात् समस्तपुरुषार्थदः ॥ वैशाखे रत्नलाभः स्यात् ॥ ज्येष्ठे तु मरणं ॥ आषाढे
 वन्धुनाशः स्यात् पूर्य्युः आषाढे भवेत् ॥ प्रज्ञानाशोऽप्येवादे ॥ आश्विने रत्नसंचयः ॥ कार्तिके मन्त्रसिद्धिः स्यात् ॥ मार्गशीर्षे तथा भवेत्
 ॥ पौषे तु शत्रुपीडा स्यात् ॥ आषाढे मेधाविवर्द्धनं ॥ फाल्गुणे सर्वकामाः सुर्मलमासं विवर्जयेत् ॥ अत्र चैत्रविधिगोपालमन्त्रदीक्षापरः ॥
 कालोत्तरे ॥ शरद्वसन्तयोर्योगादीनां कर्मविधौ स्मृतः ॥ तयो रसम्भवे द्वर्षो विना न्यत्र प्रशस्यते ॥ ॥ क्रियाकाण्डे शेषरे ॥ न विना य
 वृद्धीकृतस्य द्वर्षसु मधुपौषयोः ॥ ॥ कारणे ॥ आषाढपूर्वमासे च आषाढमाघशीर्षके ॥ दीक्षात्रकारयेद्दीमान् न्यमासे तु कारयेत् ॥
 ॥ इति मासनिर्णयः ॥ अथ पक्षानिर्णयः ॥ अगस्त्यसंहितायां ॥ शुक्लपक्षे च रुह्ये वा दीक्षा सर्वशुभावहा ॥ ॥ कालोत्तरे ॥ मुक्तिकामैः
 रुह्यपक्षे मुक्तिकामैः ॥ सिते सदा शुकं ॥ ॥ गौतमीतन्त्रे ॥ शुक्ले वाञ्छितसिद्धिः स्यात् रुह्ये वै वा शुभप्रदाः ॥ तथा रुह्यपक्षस्य
 शुक्लत्वं यावत् रुह्याष्टमीर्दिनां ॥ ॥ अथ तिथिनिर्णयः ॥ तत्रै प्रपदि द्वितीयायां तृतीयायां शुचिर्ववेत् ॥ चतुर्थ्यां विनाशः स्या
 ता पंचम्यां बुद्धिवर्द्धनं ॥ षष्ठ्यां ज्ञानरूपं सौख्यं लभते सप्तमीदिने ॥ अष्टम्यां बुद्धिनाशः स्यात् नवम्यां वपुषः रूपः ॥ दशम्यां राः

११

जसौ भाग्यं ॥ एकादश्यां शुचिर्ववेत् ॥ द्वादश्यां सर्वसिद्धिः स्यात् त्रयोदश्यां दरिद्रता ॥ तिथ्यङ्गोति चतुर्दश्यां हानिर्मासारसारके ॥ ॥
 वैष्णवे ॥ पक्षादिषु कर्मवृद्धिः स्यात् द्वादश्यायां विवर्जयेत् ॥ सन्ध्यागर्ज्जितनिर्घोषं भूकम्पात्कालिपातने ॥ एतान् योश्च दिवसां
 तुक्तानुपरिवर्जयेत् ॥ ॥ सारसंग्रहे ॥ पूर्णिमा पंचमी चैव द्वितीया सप्तमी तथा ॥ त्रयोदशी च दशमी प्रसक्ताः सर्वकर्मसु ॥ ॥ वि
 जयमालिनीतन्त्रे ॥ पंचम्यां दश्यां शुक्ला सप्तमी च त्रयोदशी दशमी शुक्लपक्षस्य द्वादशी च विशेषतः ॥ ॥ तत्र सारसंग्रहे ॥ तृती
 या पंचमी वापि षष्ठी वापि विशेषतः ॥ द्वादश्यां मपि कर्त्तव्यं त्रयोदश्यां मथापि वा ॥ ॥ रुद्रयामले ॥ रुह्याष्टम्यां चतुर्दश्यां दीक्षा कः
 र्मशुभप्रदं ॥ ॥ रत्नावल्यां ॥ चतुर्थी नवमी षष्ठी सप्तमी च चतुर्दशी पौर्णमासी विना शेषादिना मुक्तौ मुमुक्षुषु ॥ तत्र सारसंहिता
 यां ॥ तान्ना तिथिं समो लोच्यमानं क्तांस्तत्र दीक्षयेत् ॥ तथा ब्राह्मणः पौर्णमास्युक्ता द्वादशी च कथारिणः ॥ चतुर्दशी शिवस्योक्ता वा
 चप्रोक्ता त्रयोदशी द्वितीया च श्रियः प्रोक्ता षष्ठी च तृतीया का ॥ चतुर्थी गणनाथस्य भानोः प्रोक्तानुसप्तमी ॥ नित्या मार्गेषु पावत्या
 अष्टमी च चतुर्दशी ॥ ॥ नारदपंचरात्रे ॥ द्वादश्यां शुक्लपक्षस्य सूर्यसंक्रमणे तथा सूर्यसंक्रमणे विष्णुपदी व्यतिरिक्ते ॥ ॥
 गौतमीतन्त्रे ॥ द्वादश्यां सर्वथा कार्या वामनायां शुभे अहनि ॥ कल्पप्रिया द्वादशी सा रुह्यदीक्षा प्रवर्त्तिनी ॥ ॥ कालोत्तरे ॥ दिन
 प्राणिमुक्ता च या शुक्लदिनस्य राः ॥ ॥ तत्रान्तरे ॥ अमावास्या सोमवारमौम्वारे चतुर्दशी सप्तमी रविवारे च सूर्यपर्वराः

नैःसमाः॥ ॥ अथ गारनिर्णयः॥ गोतमीतन्त्रे॥ रवौ गुरोसिते सोमे कर्त्तव्यं बुधशुक्रयोः॥ सिते शुक्रपक्षे सोमवारः प्रशस्त हस्तपक्षे तु
निषिद्धः॥ ॥ तदुक्तं मन्त्रसंज्ञाये॥ मन्त्रारम्भो रवेः शुक्रं बुधं जीवे विशेषतः॥ शनो मत्स्यः रुधो भोमे सोमे सर्वं श्रुतिः फलं॥ ॥ रत्नाव
ल्यां॥ आदित्यं मङ्गलं सौरोत्यन्ता वास्तुभूतये॥ ॥ अथ नक्षत्रनिर्णयः॥ गोतमीतन्त्रे॥ उत्तरात्रयरोहिणीं रेवतीं पुष्यं वासवं ध
निष्ठां वायुमित्रां श्रुतिं चार्द्रां रजिनीं॥ श्रौतवे हस्तं हस्ताश्रुदीं रुद्रां तु शुभां वहाः॥ वासवं ज्येष्ठां वायुः स्वाती मित्रं श्रुतं राधा
पित्रं मघां तार्द्रां चित्रां रजिनीं मूलं॥ अद्रो शमां दीवं हस्तं च वराणं॥ ॥ अगस्त्यसंहितायां॥ अश्विनी रोहिणी स्वाती विशाखा हः
स्तमे पुष्यं ज्येष्ठां नक्षत्रं येन वेदं कुर्यान्मन्त्राभिषेचनं॥ ॥ रत्नावल्यां॥ त्रीण्युत्तराणि रोहिण्युष्यं कर्त्तव्यं गङ्गादीर्घकः हस्तस्वा
ती रजिनी मघा मूलं च रेवती॥ अभिजित् अवर्णं वेति दीक्षा नक्षत्रमुत्तमं॥ कारणं पौर्णमासी रोहिण्युष्यादित्यं श्रवणं च श्रुतिं
तथा॥ सावित्रं त्वष्ट्रां वायुं च मैत्रं नैर्ऋतमेव च॥ तिष्यत्रिकगुरादीं च सौम्यं त्रिष्यत्रिजन्मभानं नक्षत्राणि प्रसस्ता निदीक्ष कर्म्मणि
सुव्रते॥ पौर्णमासी रोहिणी आदित्यं पुनर्वसुः सावित्रं हस्तः सौम्यं मङ्गलः॥ ॥ नीलतन्त्रे॥ रोहिणी श्रवणां दीवं च नक्षत्रं उत्तरात्रयं पु
ष्यः सातभिषेचं च दीक्षा नक्षत्रमुच्यते॥ ॥ तन्त्रे॥ तृतीये सप्तमे चैव षोडशाद्या दशे तथा॥ उनविंशौ कविंशे च त्रयोविंशतः
चैव पंचविंशति नक्षत्रे शुभं कर्म्मणि वर्ज्येत्॥ ॥ शैवागमे॥ अधोमुखे शुभं भवेत्तच्छुद्धौ विशेषतः॥ कृत्ति नारावलंकुः
वचः

१२

र्षात्स्वनामादिविविक्तं॥ ॥ रत्नावल्यां॥ प्रतिपत्पूर्वा षष्ठी च पंचमि कर्त्तव्यं कात्रयो॥ पूर्वभापदा षष्ठी दशमी रोहिणी तथा॥ द्वादश्यां
सार्धं नक्षत्रमर्घ्यान्मन्त्रयो दशी॥ नक्षत्रलुप्ता इत्येते देवानामपि नासदाः॥ ॥ अथ योगनिर्णयः॥ रत्नावल्यां॥ योगाश्च प्रीतिरायु
ष्मासौभाग्यः सोमनः शुभः॥ स्वकर्म्मवधतिर्वृद्धिः फलं सिद्धिश्च हर्षणः॥ वरीयांश्च शिवः सिद्धो वसुधैव कुटुम्बकः॥ ॥ गोतमीयतन्त्रे
॥ शुभयोगेषु सर्वेषु दीक्षा सर्वशुभप्रदा॥ ॥ अथ करणनिर्णयः॥ गोतमीतन्त्रे॥ शुभानि करणां दीक्षायां विशेषः॥ शकुन्या नैदी निवि
ष्टिं च विशेषेण विवर्ज्येत्॥ ॥ अथ लग्ननिर्णयः॥ सारसंग्रहे॥ मन्त्राद्यां भनं मेघे धनधान्यप्रदं भवेत्॥ वृषे मरणमात्रेति मिथुने अ
पत्यनाशनं॥ कर्कटे सर्वसिद्धिः स्यात्॥ सिंह मेघाविनाशनं॥ कन्या लक्ष्मीप्रदानित्यंतुलायां सर्वसिद्धयः॥ वृश्चिके सर्वसिद्धिः स्यात्॥ ऊता
नविनाशनं॥ मकरः पुत्रदः प्रोक्तः॥ कुम्भो धनसम्पत्तिदः॥ मीने दुःखप्रदानित्यं एवं राशिफलं प्रिये॥ ॥ शैवागमे॥ धर्मदः प्रातः कालः
स्यात्संगवो राज्यदायकः॥ मघाङ्के सर्वसिद्धिः स्यात्साधाङ्के मघाभवेत्॥ रजनी मन्त्रदाने तु निषिद्धा देसिकोत्तमैः॥ स्थिरलग्नं विष्णुमन्त्रे
शिवमन्त्रे च रं शुभं॥ हिः स्वभावगत लग्नं शक्तिमन्त्रे प्रशस्यते॥ ॥ गोतमीतन्त्रे॥ वरः सर्वविवर्ज्य स्यात्स्थिरशक्तिपुसौ ष्यदात्रिः
खण्डाद्यगतापाः शुभाः केन्द्रत्रिकोणगाः॥ दीक्षायां शुभाः सर्ववक्रस्थाः सर्वनाशकाः॥ ॥ तन्त्रे॥ तृतीये कादशः षष्ठदशस्थः

भराशी^{पु} जन्मचन्द्रः शुभः प्रोक्तो जन्मन रुत्र वर्जितः ॥ शुक्लपक्षे द्वितीयस्तु पंचमो नवमस्तथा गोचरे ये ग्रहा शुद्धास्तैर्गुणैः प्रोक्तोऽपि शुभः श
 शी ॥ शुभमध्यस्थितो वापि चन्द्रमाः शुभदा भवेत् ॥ ॥ गोतमीयतन्त्रे ॥ पंचाङ्गं शुद्धदिवसे सोदये चन्द्रसूर्ययोः ॥ उरुशुक्रो दधश्चैवः
 शस्यते मन्त्रसंक्रिया ॥ ॥ वाराहीतन्त्रे ॥ शुक्रोऽस्या यदि वा वृद्धोऽर्वादिभ्यो भवेद्यदि मेषवृश्चिकसिंहेषु तदा दीक्षा न विद्यते ॥ तदाः
 शिष्यत्रिजन्मन रुत्रे संक्रान्ते विषुवेऽयने अन्येषु पुण्ययोगेषु ग्रहणे चन्द्रसूर्ययोः ॥ पंचपर्वयुगाद्या सुव्यतीपातादि वासरे ॥ अत्र दी
 क्षा शुभा प्रोक्तानात्र कार्या विचारणा ॥ ॥ योगिनीतन्त्रे ॥ यन्मासतिथि वारादि शोधनं प्रोक्तमेव हि ॥ मन्त्रदीक्षा परन्तु विज्ञेयं साध
 कोत्तमै ॥ विद्यादीक्षा परं नैव तिथिमासादि शोधनं ॥ यदैवेका तदा दीक्षा गुरोराज्ञानुसारतः ॥ ॥ अथापवादः ॥ क्रियाकाण्डशेष
 रे ॥ मौमु-रुवी प्रत्ययन कालादि नियमः स्मृतः ॥ निद्यानितानि सर्वाणि प्रसक्तानि विमुक्तये ॥ ॥ तन्त्रे ॥ शशिदिवा करयो ग्रहणे जन्म
 निशिष्यस्य मकरसंक्रान्तौ ॥ करुणा समय च गुरौ च रुद्रादी रुतेन दीक्षायां ॥ ॥ रुद्रयामले ॥ सतीर्थैः क्व विधुयासे तनुदामनपर्व
 णे ॥ मन्त्रदीक्षां प्रकुर्वीत मासदीक्षा शोधयेत् ॥ योगिनीतन्त्रे ॥ रविसंक्रमणे चैव सूर्यस्य ग्रहणे तथा तत्र लग्नादिकं किञ्चित् न
 विचार्य कदाचन ॥ महाष्टम्यां विशेषेण धनकामार्थसिद्धये ॥ ॥ अगस्तिसंहितायां ॥ सूर्यग्रहणकाले तु नात्यदमेवितं भवेत् ॥

१३

ग्रहणकालेन समो नो नास्तिकश्चन ॥ तत्र यद्यत्कृतं सर्वं मनस्तफलदं भवेत् ॥ नमासातिथि वाराणि हि शोधनं सूर्यपर्वणि
 ॥ दक्षिणीर्गृहीतं यत्र स्मिन्काले गुरोर्नृपु सिद्धिर्भवति मन्त्रस्य विनान्यासेन वैततः ॥ कर्त्तव्यं सर्वयत्नेन मन्त्रसिद्धि मभीप्सुभिः
 ॥ शक्तिपामले ॥ चन्द्रहसहस्रेण सूर्यग्रहसमो भवेत् ॥ ततो लघुगुणं प्रोक्तं ग्रहणं निज वासरे ॥ ॥ तन्त्राक्षरेण ॥ तत्र सूर्यग्र
 हः शस्तेन तु चन्द्रग्रहः क्वचिदित्युक्तं ॥ ॥ विष्णुयामले ॥ देवीवोचं समारम्भया वत्स्यान्नवमीतिथिः कृतान्ता सुबुधैर्दीक्षा सर्वाभी
 ष्टफलप्रदा ॥ तथा बोधने चैव दुर्गायाः काला कालं न शोधयेत् ॥ अशोकाख्याऽष्टमीयत्र रासाख्या नवमी तथा ॥ ॥ समयातन्त्रे
 ॥ युगाद्यायां जन्मदिने विवाहदिवसे तथा विष्णुवादनयोर्द्वन्द्वेनैव किञ्चिद्विचारयेत् ॥ अन्यत्रापि ॥ ता यणे विषुवे चैव युगाः
 यास्तत्तथैव चाग्रहणे च महातीर्थेन कालस्य विचारं ॥ तुलसीनिकटे विलम्बमूले धात्रीरते तथा ॥ अनादिदेवसान्निध्ये महादे
 वे गङ्गां हे ॥ देवीपूजादिने वापि नास्तिकालस्य निर्णयः ॥ ॥ योगिनीतन्त्रे ॥ चन्द्रग्रहे च यादीक्षा यादीक्षा वनवारिणं जनक
 स्य तु यादीक्षा दारिद्र्यसप्तजन्मसु ॥ ॥ रुद्रयामले तु ॥ न कुर्यात्क्षान्तिकी दीक्षा मुपरक्ते विभावसौ ॥ न कुर्याद्देवकी दीक्षा त
 था चन्द्रमसौ ग्रह इत्युक्तं ॥ ॥ मुण्डमालायां ॥ काली तारामहाविद्या पोडशी भुवणे श्रीभैरवी हि नमस्ता च विद्याधूमावः

ग्र३

गं४

३१

तीतथा॥ वगलासिद्धविद्यावमानङ्गीकमलात्मिका॥ एता एवमहेशानिमहाविद्याप्रकीर्तिताः॥ नात्रसिद्धाद्यपेक्षस्ति नरुत्रादिविवारण
 । कालादिशोधनं नास्ति साध्यादिदृष्टानं हि ॥ ॥ तत्त्वसारसंहितायां॥ तिथिं विनापि दीक्षायाविशिष्टावसरं शृणु॥ दुर्लभं सद्गुरुणा
 नुसकृत्संग उपस्थिते॥ तदनुज्ञाय दालबासदीवसशेमहान्॥ ग्रामे वा यदि वारणे-हेत्रे वा दिवशे निशि॥ आगच्छति उरुर्देवाद्यदादी
 क्षातदाभवेत्॥ तथायदैवेक्षातूतदादीक्षागुरोरासौऽनुरूपतः॥ न तिथिर्न व्रतं होमो न स्नानं न जप क्रिया॥ दीक्षायाकाराणां किन्तु
 स्वेक्षावास्तेन सद्गुरौ॥ तारामन्त्रे तु विशेषो महो यतारकत्वे॥ रुद्रप-रुद्रपचाष्टम्यां शुभे लग्ने शुभे रूपे॥ पूर्वभाद्रपदे शुक्ले मित्रतारसु संयुते
 ॥ अथ वा वानुराधायां रेवत्या नुप्रशस्यते॥ यानीयात्सोमनं कालं मन्त्रस्य ग्रहणं प्रति॥ इषवैव विशेषेण कार्तिके च विशेषतः॥ महाचीनक्र
 मेणैव न दोषो नीलशारदे॥ ॥ वीरचूडामणौ॥ न सिद्धारिर्न वाराचनराशिश्चक्रशोधनं न वनं न धनं न वक्रं न मास नियमस्तथा॥ न पुरुतिथि
 नरुत्रं न्याज्यो वारौ कुजार्कजौ॥ इति कालनिर्णयः॥ ॥ अथ देशः॥ ग्रामले॥ पुण्यतीर्थे कुरुहेत्रे देवी पीठवतुष्टये॥ प्रियागेश्रीगुरोकाश्याः
 कालाकालं न शोधयेत्॥ ॥ योगिनीतन्त्रे॥ गद्यायां भास्करहेत्रे विरजे चन्द्रपर्वते च दले च मतंगे च तथा कन्यास्त्रमे पुत्रा॥ न गृहीयात्ततो
 दीक्षां तीर्थे स्नेते पुपार्चनी॥ ॥ अथ दीक्षामाहात्म्यं॥ वाराहीतन्त्रे॥ माययामोहितो यत्तु किल्विषैः परिवेष्टिते॥ स दीक्षामवसन् येत नरके

१४

स्यात् ५
 तु ५

द्वितः २

भविता हि सः॥ अन्यत्रापि॥ दीक्षाहीनं कृतकर्म लुप्तं भस्म निरुत्पन्नं॥ अनीश्वरस्य मर्त्यस्य नास्ति तत्रा यथा भुवि॥ तथा दीक्षाविहीनस्यः
 स्वायः मूत्रपरत्रन॥ ॥ महाहारावतन्त्रे॥ अथ दीक्षाविहीनो यवर्त्तते भुवि पापभुक्॥ महान्तकारे नरके गन्तव्यं पतति दुः॥ दीक्षाहीनऽशुचिर्त्रिप
 र्मनर्हः सर्वकर्मसु॥ यदन्यत्कुरुते मोहाच्च न स्य फलभाग भवेत्॥ रुद्रग्रामले॥ अदीक्षिते न वामो रुद्रकृतं सर्वमनर्थकं॥ पशुयोनिमवाप्नो
 ति दीक्षाहीनोऽशुचिर्नरः॥ ॥ वाराहीतन्त्रे॥ दीक्षामूलं जगत्सर्वं दीक्षाहीनं परत्तपः॥ दीक्षामाश्रित्य निवसेद्यत्र कुत्रास्त्रमे नरः कोटि
 जन्मकृतं पापं ज्ञानाज्ञानकृतं च येत्॥ दीक्षायहणमात्रेण पलायंते न संशयः॥ ततो वांछितसिद्धिर्नैधान्यसमृद्धिदा॥ अने देवालयं यातिः
 दिव्यभोगसमन्वितः॥ महाहारावतन्त्रे॥ दीयते ज्ञानमर्त्यं नंहीयते पापसंचयः॥ तस्मादीक्षेति संप्रोक्ता वांछितार्थप्रसाधिनी॥ ज्ञानं दि
 व्यं यतो दद्यात्॥ कुर्यात्पापं कुर्यान्नृणां॥ तेन दीक्षेति लोके स्मिन्कीर्तितां त्रकपारणैः॥ ब्रह्महत्यासुरापानस्वर्णस्तेर्यदि पातकान्॥ उपपा
 तकरूपाणि॥ हन्ति दीक्षाश्रयान्नरः॥ दीक्षितो ब्राह्मणो याति ब्रह्मलोकमनामयं॥ इन्द्रलोकं हेतियोपि॥ प्राजापत्यं तथा विशः॥ याति गन्धर्व
 नगरं॥ इन्द्रो दीक्षाप्रभावतः चतुर्त्तमेन वर्त्मना मनो दीक्षाप्रशस्यते॥ ॥ वैशम्पायनसंहितायां॥ मनसा वा वाक्यमणायत्यापं समुपाज्जितं
 तेषां विशेषकरणी परमज्ञानदायकः॥ तस्मादीक्षेति लोके स्मिन्गीयते शास्त्रवेदकैः स्मिन्गीयते शास्त्रवेदकैः॥ ॥ तत्रात्रे॥ पुस्तकेति स्मिन्तोमः

त्रोयेन सुन्दरी जयते। न तस्य जायते सिद्धिर्हानिरेव पदे पदे॥ ॥ तंत्रराजे॥ आचार्यादनभिः प्राप्ताः प्राप्ताश्चादन्नदहिणाः। सततं जयमानो
 पि मन्त्रसिद्धिं न गच्छति॥ द्विजानां मनुष्याणां तानां स्वकर्माद्यजनादिषु॥ नाधिकारो तत्रः कुर्यादात्मानां शिरसं स्तुते॥ ॥ तत्राचरे॥ य
 द्रुयाभुवं वापि प्रकृतेन कृतेन वा। यत्रेह तं न गच्छात् प्रजप्रमपि निफलं॥ ॥ प्रयोगसारे॥ लोहादालोभनो वापि यदि गृह्णाति दीह
 या। तस्मिन् गुरौ च शिष्ये च देवताशापश्चापतत्॥ ॥ अन्यत्रापि॥ गुरुमुखाः क्रियाः सर्वभुक्तिमुक्तिफलप्रदाः। तस्मात्साध्या गुरुर्नित्य
 मचार्यं नुसमोहितः॥ गुरुं नुक्ताः क्रियाः सर्वानिः फलसुर्यथाश्रुवं॥ ॥ प्रपंचे॥ कृते श्रुतमार्गं लुप्यते नाप्यं सति सम्भवाद्वापरेत्यात्
 राणोक्तः कलावागमसंभवः॥ अश्रुदाः श्रुतकल्याहि वास एव कलिसम्भवातेषां मार्गममार्गस्यासिद्धिर्न श्रोतवर्माना तस्माद्वावश्य कीदी
 हापूर्वोक्तानेकवाक्यतः। सम्यग्दिवार्यसायाहाशिशिचक्रादिभेदतः॥ ॥ कुर्यात्सर्वे॥ अदीहिताये कुर्वन्ति जपपूजादिका क्रियानफलमि
 प्रिये तेषां शिलाया मुपवीजवत्॥ ॥ अथदीहोपयक्रम एवार्थभूमिपरिहृ॥ ॥ यामले॥ प्रवस्थानं च गम्भीरं दीर्घतोयाशयं ननः।
 अग्निशालाग्निहातृणां पुण्यस्थानं परिश्रुते। द्विजानां शत्रूनां च आश्रमः त्वोत्समो यवादीहायामतिशालानि स्थानान्येतानि पार्श्वती
 ॥ न च दीहाप्रकुर्वीत नि कुंजे ग्रहणे वने। द्वितीये च महारणे मात्सर्यमगसेविते॥ ॥ तत्राचरे॥ महानदीतीराणि गङ्गासागरसङ्गमः

॥ प्रशस्तानि च तीर्थानि हेत्राणि वा अमात्रपि॥ आरण्यानि च सर्वानि पर्वताः सकला अपि॥ सानिर्गुणेषु पगिरि देवतायतना अपि॥ ॥ म
 हाकपिलपंचरात्रे॥ तत्र भूमिं परिहृतवास्तुज्ञानविशारदो स्फुटितावसशल्याववाल्मीकरोहिणी॥ दूरतः परिवर्ज्य भूः कर्तुं रायुदनापहा॥
 स्फुटितामरणं कुर्याद्दूषराधननाशिनी॥ सशल्याक्लेशदानित्यं विषमाशत्रुतोभया। ईशकोणप्रवाशाच कर्तुं श्रीदौ निश्चितं। पूर्वप्लवादि
 करीवरदाभूत्तरत्नवा॥ दहिणप्लवाया भूमिर्नित्यं मृत्युर्भयप्रदा। गृहकृय करीसा च भूमिर्यौ नैर्गन्तव्या॥ धनहानिकरी पृथ्वी कीर्त्तिता व
 रुणप्लवा। वातप्लवा तथा भूमिर्नित्यमुत्पेगकारिणी॥ ॥ गोतमीतत्रे॥ भूमेः परियहं कुर्याद्यावदायतनं भवेत्॥ शुक्लमृत्स्ना च या भूमिः
 ब्रह्मी सा परिकीर्त्तिता॥ हेत्रियारक्तमृत्स्ना च हरिद्वैश्या प्रकीर्त्तिता॥ रुक्मा भूमिर्भवेत्शुद्धा चतुर्द्वीपरिकीर्त्तिता॥ ॥ महाकपिलपंचरात्रे॥
 ब्रह्माणीभः कुशोपेता हेत्रियास्या कुराकुला। कुशकाशा कुलावेष्टा। श्रुदा सर्ववृणा कुला॥ ॥ गोतमीतत्रे॥ ब्राह्मणसर्वीशसिद्धिः स्यात् हेत्रि
 याराज्यदातया। धनधान्य करीवैश्या श्रुदा तु निन्दिता मुने॥ ॥ प्रयोगसारे॥ विनस्तिमात्रे स्तारं निर्मोयविपरं भुवि। निरूपेतां मृदं तस्मिन्नाः
 सुशिष्टं सुशोभनं॥ समासु मध्यमं विद्यानुना स्वधममुच्यते॥ ॥ गोतमीतत्रे॥ ततो भूमिं परिहृतवास्तुज्ञानविशारदः शल्यादिशोधनं कुर्यात्तु
 वादरादिहरयेत्॥ एतदकरणमन्त्रीनकिञ्चित्फलमाप्नुयात्॥ ॥ महाकपिलपंचरात्रे॥ रत्नयमाने जलं यावत् शल्यदोषो विनश्यति। हरनीतस्थ

तंवारिखनिर्तनैवशक्यते पंचहस्तप्रकृतकशाल्यदोषोपशान्तयोशाल्योद्धारंततः कृत्वा पूरयेत्सुसमं यथा तस्यां भूमौ गालुयागं कृत्वा मण्डपं
 कुर्यात् ॥ अथ गालुयागः ॥ यतः ग्रहादिकरणे यत्र नार्चितो गालुदेवतः तत्र शून्यं भवेत्सर्वे वक्षो विद्यादिभिर्हितं ॥ तस्या हास्यं न संस्य कृत्वा
 र्यसम्यदभीष्टुभिः ॥ महाकपिलपंचरात्रे ॥ भूमेः परित्य हे पूर्वशिवा नां स्थापने तथा यत्ताधारग्रहार्थं च यजेदाहुं विशेषतः अपरेष्वपि का
 र्येषु यागहोमादिकेषु च गालुमण्डलं कं कुर्यात् ॥ श्रुतयित्वा समं गुरुः ॥ शारदायां ॥ राहसं गालुनामानं हत्वा धिष्टाय तत्र नुं स्थिता
 स्त्रिपंचाशदेवासेभ्यः पूर्ववर्तिहरं ॥ सोमशालुः ॥ आकुश्वितं करं गालुमुत्तानमसुरा कृतिं स्मरेत्पूजस्वकुलदिनिवेशन्यधराननं
 ज्ञानुनी कुर्यात् राशकेदिशि वा तदुताशयोः ॥ पैत्र्यां पादपुटौ रौमशिरोस्य हृदयं जलिः ॥ गोतमीतत्रे ॥ विप्रशिखो वेदद्योषैर्मङ्गलाचार
 पूर्वकं वास्तोर्मण्डलं कुर्याद्यथाशोभं तथा विधिः ॥ पूर्वा परायतं सत्रं विन्यस्तमानतः ॥ तन्मध्ये किंचिद्भूतस्योद्दोपरितो लिखेत् ॥ तयो
 र्मध्ये स्थितं सत्रं विन्यसेद्दक्षिणोत्तरं द्वाभ्यां द्वाभ्यां तथा ग्राभ्यां कोणेषु मकरास्त्रिखेत् ॥ मत्स्य मध्यस्थिता ग्राणि तत्र श्रुत्वाणि पातयेत् ॥ चतुर
 संभवे तत्र चतुःकोष्ठसंनितं ॥ तत् पुनर्बिभजे मन्त्री चतुःषष्टिपदं यथा ॥ ईशाना द्वाहसंयावद्यवे दग्नेः प्रभंजनं ॥ एवं श्रुत्वा यंद
 या कर्त्तुं सत्रं समाहितः ॥ ब्रह्माणं पूजयेद्वा दौ मध्यकोष्ठचतुष्टये ॥ दिक्चतुष्टये च पूर्वादि यजेदायं मननं रं विवस्वतंततो मित्रं महीधरम

न्यस्मि ५

ये २

नन्तरं कोणादौ कोष्ठे पुनर्वादिपुरितः पुनः सावित्रं सवितारं वंशक्रमिद्वजयं पुनः ॥ रुद्रं रुद्रं यं विद्वान्नापं वापापवत्सकं ॥ तत्कर्त्तुं सत्रो
 भयतः कोष्ठद्वन्द्वेषु देशिकः ॥ सर्वं गृहं वायं मनजम्भकं पिलिपिच्छं ॥ चरन्ती च विदारी च पूतना मर्च्चक्रमात् ॥ अर्चयेद्दिक्पूर्वादि सा द्वाय
 न्तपदेशिमान् ॥ अष्टावष्टविभागेन देवतादेशिकोत्तमः ॥ क्रमादीशानपर्यन्तौ जयन्तः शक्रभास्करो ॥ सत्यो वृषा न्तविहो वदिशि प्राचां
 यवस्थिताः ॥ अग्निपूषा च वितथो यमश्च ग्रहरूकः ॥ गन्धर्वो भृङ्गराजश्च मृगो दक्षिणादिगताः ॥ निर्मकदौ वारिकश्च सुग्रीवो वरुणो
 ततः ॥ पुष्यदन्तान्च वौशेधरो गौप्रत्यग्दिशि स्थिता ॥ वायुर्नीगश्च स्रष्टाश्च सोमो भृङ्गा ट एव च ॥ अकुलहोदित्यदिती कुवेरस्य दिशि स्थि
 ताः ॥ महाकपिलपंचरात्रे ॥ गृहप्रासादकूपानां मण्डपस्य जनस्य च गालुमण्डलं कार्यं मष्टहस्तचतुना परमित्युक्तं ॥ ईशा
 नसेवा लु ॥ पूज्या चतुःषष्टिपदेषु विप्रेरे कोत्तराशीतिपदे नृपाद्यै वित्युक्तवान् ॥ हयशीर्षपंचरात्रे ॥ एकाशीतिपदं गालुगृहक
 र्मणिशस्यते ॥ चतुःषष्टिपदं गालुप्रादेषु प्रशस्यते ॥ महाकपिलपंचरात्रे ॥ प्रासादार्थं चतुःषष्टिरेकाशीतिगृहे तथेत्युक्तं ब्राह्म
 णमिति कोष्ठचतुष्टय एकाकारतया माज्जिते एकाशीतिपदपदे तु सोमशालुः ॥ मध्ये नवपदब्रह्मा शेषा लुपदिकाः स्मृताः ॥ वत्स्यद
 लुमरीत्याद्यादि-रूपूर्वादिपुक्रमात् ॥ तत्राष्टदल कमलमपिलिखेत् ॥ तदुक्तं महाकपिलपंचरात्रे ॥ पंचविंशपदे मध्यब्रह्मा

म २

सा ३

१६

एतच्चैतद्भूतिः॥ ॥ कादिमते॥ सर्वमभ्यजेयेसम्पक्व बुद्ध्याणं कमलासनं॥ हेमाभं वचतुर्ब्रह्मं वेदाध्ययनशानिनां॥ पूजाचपंचभिर्जोभिः
 पदानां पूरणं कृत्वा कार्या॥ ॥ तदुक्तं गोतमीतत्रे॥ उक्तानामिति देवानां पदानां पूज्यपंचभिः॥ रजोभिलेखतो तेभ्यः पायसो नैर्बलिं हरे
 त॥ पायसेर्मधुरैः सर्वांसंयजेन्मधुरार्चितैः॥ तत्र दुग्धे गामतिमान् पूजयेद्दोषशान्तये॥ ॥ विद्यसारस्वते॥ मध्ये पदानां नवकं
 साज्जीयित्वा प्रपूरयेत्॥ वृक्षपूजाविधिर्विषया कर्त्तव्या मण्डूकादिपरतन्नातं केशरेषु मध्ये वादिमादिसर्वसिद्धान्तं॥ ॥ नवपी
 ठशक्तीः॥ सर्वज्ञानक्रियायुक्तकमलासनाय योगपीठाय नमः॥ इति मध्यपीठं संपूज्य तत्र यथोक्तं ब्रह्माणमावाह्य नमो ब्रह्मेण इ
 तिमन्त्रेण पंचोपवीदिभिर्ब्रह्माणं पूजयेत्॥ ततः सत्यरिवारलेन श्रन्यानपि प्रपूजयेत्॥ एषां ध्यानं मेदाणं कमण्डलुं दधानमष्ट
 नयनं यजेन्मध्येऽन्युत्तासनं सर्ववतुर्भुजा देवा वासुदेहेत्यवस्थिताः कृताञ्जलिपुण्ड्रः खड्गफेटकपाणायः॥ ब्रह्माणं संनि
 रीकृते ततः तृक्ताभिमुखं श्रुते॥ स्वस्वस्थानस्थिताश्चैव साधारणमुद्राहृतं॥ मरीचिः श्वेतवर्णः स्याद्विवस्वानुक्तवर्णकः॥ शा
 तकुम्भानिभोमित्रः कृष्णवर्णः सुभूषणः सवितानीलवर्णः सावित्राधूषविग्रहः॥ इन्द्रश्चाहवर्णः शुकुलश्च जयस्तथा॥ रुद्र
 प्रवालसदृशः पीतो रुद्रजयस्तथा॥ आपो गोक्षीरधवलः आपवत्सोजपाद्युतिः॥ ईशः क्षीरधवलः पर्ययोऽन्नसन्निभः॥ यज्ञो

१७

गोभ ५

५ अन्नसंकाशो महेन्द्रश्चामलघुतिः॥ आदित्यो रक्तवर्णः स्यात्सत्यकश्चित्रवर्णकः॥ वषो वभूकपुष्पाभः कुन्दाभश्चान्तरीरुकः॥
 उग्रदिनकराभोग्निः पूषारक्ताञ्जसन्निभः॥ वितथश्चेन्द्रवापाभो द्विद्युद्वर्णः गृह्णरुक्॥ यमस्याञ्जनसंकाशो गन्धर्वपद्मरागव
 त्॥ भृङ्गराजसुभङ्गाभो भगोजीमूतसन्निभः॥ निर्ऋतिपावकाभश्च पीतो द्वौ वारिकः सत्यः सुग्रीवो नीलकण्ठाभश्चन्द्राभः पुष्य
 दन्तकः॥ वरुणस्फटिकाभा एताभ्यं श्राम्बरो मतः शेषाश्चोत्पलसंकाशः रोगश्चैवेन्द्रीलवत्॥ वायुः कृष्णवर्णः स्यान्नागः शैलेन्दुसन्नि
 भः॥ मुखोभोक्तिकसंकाशो भस्माटस्वतपस्ववत्॥ सोमस्फटिकसंकाशो कुलो रक्तोत्पलघुतिः॥ दितिः कुन्देन्दुधवला कपिला वादि
 तिः स्मृता॥ वरकीशं खसदृशी विदारीणावकघुतिपूतनाहिमसंकाशो मेघाभापिलपिङ्गकी॥ खड्गं वपानपात्रं च खूरिकां कर्त्तरीं तथा
 ॥ दधानाभीमरूपा स्यात्तस्य परिकीर्तिताः॥ सितो रक्तश्च पीतश्च कृष्णः स्कन्दादिकाग्रहाः॥ वज्रं शक्तिं च खड्गं च पाशं च विकृतान
 नाः॥ दधानाभीषणप्रोक्ताग्रहा स्कन्दादिकाश्च ते॥ अत्र प्रतिदैवतं वलिद्वयभेदा मन्त्राश्चाक्ताः॥ ॥ महाकपिलपंचरात्रे॥ गो
 तमीयतत्रे॥ पायसौदनलाजैश्च युक्तं धूपप्रसूनकैः॥ अम्वादिभिश्च संयुक्तं माषभक्तादिमन्दितं॥ गृहाणोमं वलिं ब्रह्मन् वा
 सुदोषं प्रणाशयः॥ गन्धादिशर्करा पूषपायशो परिसंयुतं॥ आर्यकाख्य गृहाणोमं सर्वदोषं प्रणाशयः॥ चन्दनाद्यर्चितं नाथ

कर्ण्यगुरुमण्डितं. विवस्वन्नेगृहाणेमंसर्वदोषंप्रणाशयः सगुडं पायसं नाथपुष्पादिभ्यः संवितं ॥ गृहाणेमं वलिं हृद्यं मित्रशान्तिप्रयत्नमे ॥ माषोदनं समासं च गन्धादिह्रीरसं युतं ॥ गृहाणेमं महीदृ त्रं सर्वदोषंप्रणाशयः ॥ एवं मध्ये तु संपूज्य ईशानादिवलिं हरेत् ॥ ह्रीरखण्डसमायुक्तं पुष्पादिभिः रत्नं कृतं ॥ गृहाणेमं वलिं हृद्यं माषशान्तिप्रयत्नमे ॥ दधीदं गुडसंमिश्रं गन्धादिभिः सुसंयुतं ॥ गृहाणेमं वलिं वत्सविघ्नमन्त्रप्रणयः ॥ पिष्टकं सगुडं नाथरक्तगन्धादिशोभितं ॥ गृहाणेमं वलिं स्फूर्णविघ्नमन्त्रप्रणयः ॥ शयातेन पूजायामग्रेया. दिक्क्रमेपिवलारीशानादिक्रमः अन्यत्रापि ईशानादिदक्षिणावर्ती वलिः सामान्यमाधितः ॥ सर्वेषां रक्तः सुवासुनां विशेषः पदनिर्णये ॥ कुर्वितु पूजापित्तये वोक्ता ईशकोणादिषु सुवासुजये च विधानतः ॥ ॥ तथा ॥ ईशानादिवतुः कोणस्थिता न्यूजयेदुधं इति शीतमन्त्रं तथा षण्णकुङ्कुमादिसमन्वितं ॥ गृहाणेमं वलिं हृद्यं शक्रदेवनमोस्तुते ॥ ओदनं घृतसंयुक्तं वस्त्रः गन्धादिमण्डितं गृहाणेमं वलिं हृद्यं मित्रजयनमोस्तुते ॥ पक्वान्नपक्वमिदं मांसं वस्त्रपुष्पादिसंयुतं ॥ गृहाणेमं वलिं हृद्यं रुद्रदेवनमाम्यहं ॥ समासघृतसंपर्कगन्धपुष्पादिसंयुतं गृहाणेमं रुद्रजयस्तिप्रयत्नमे ॥ रक्तपुष्पं समासं वैरक्तवस्त्रादिसंयुतं ॥ विद्वारिवै गृहाणेमं रक्षोघ्नं विनाशय ॥ पितुरक्तास्थिसंयुक्तं रक्तगन्धादिमन्वितं गृहाणेमं पूतनेत्वं रक्षोविघ्नं विनाशय ॥ सद्यतं मा

वि१८१

पु४

वलि२

१८

षमं कं व-रक्तगन्धादिसंयुतं ॥ वलिं गृहानसर्वत्वं रक्षोविघ्नं विनाशय ॥ मांसं पुष्पादिसंयुक्तं माषभक्तौपसंयुतं गृहाणेमं वलिं स्फूर्णरक्षोविघ्नं विनाशय ॥ स्वमांसं पिष्टकैर्भुक्तं पक्वमांसोदकान्वितं ॥ अर्घ्यं मं वै गृहाणेमं सर्वविघ्नं विनाशय ॥ रक्तमांसोदनं मत्स्यगन्धपूषसमन्वितं ॥ जम्भकत्वं गृहाणेमं रक्षोविघ्नं प्रणाशय ॥ हृगकर्णान्वितं मांसं वस्त्रगन्धादिसंयुतं ॥ पिलिपिष्टं गृहाणेमं रक्षोविघ्नं विनाशय ॥ घृतेन साधितं मांसं वस्त्रगन्धादिसंयुतं ॥ वरुकिं त्वं गृहाणेमं रक्षोविघ्नं विनाशय ॥ सद्यतं वा घृतं तत्र वस्त्रगन्धाद्यलंकृतं ॥ गृहाणेमं वलिं स्वीशवासुदोषापहारकं ॥ उत्पलं पायसैर्भुक्तं वस्त्रादिकसमन्वितं ॥ गृहाणेमं वलिं हृद्यं वासुदोषंप्रणाशय ॥ पंचहस्तं सुपीतं च ध्वजं भक्तादिमन्वितं ॥ गृहाणेमं वलिं हृद्यं जिह्मुसुतनमोस्तुते ॥ ॐ दनं घृतसंपूर्णं पंचरत्नादिमन्वितं ॥ गृहाणेमं वलिं गृहाणेमं वलिं हृद्यं देवराजं नमोस्तुते ॥ रक्तपुष्पायुतं भक्तं रक्तगन्धादिभिर्भुतं गृहाणेमं वलिं हृद्यं भास्कराय नमोस्तुते ॥ वितानं धूम्रवर्णं भगन्धादिकं सुशोभितं ॥ रक्तपुष्पं गृहानेमं वलिं सत्यनमोस्तुते ॥ इदं तु माषभक्तं वै वस्त्रगन्धादिपूजितं गृहाणेमं वृषवलिं वासुदोषं विनाशय ॥ इदं तु साहूतं मांसं नैवेद्यादिसंयुतं गृहाणेमं वलिं हृद्यं व्योमशान्तिप्रयत्नमे ॥ सुवर्णपिष्टकं नाथवस्त्रगन्धादिभ्यः कृतं ॥ गृहाणेमं सन्नजिह्वनमोस्तु

त्रि१

ते॥ श्रीरत्नाजमायुक्तं रक्तपुष्पादिसंयुतं। गृहाणे मं वलिं हृद्यं पूषदेवनमोस्तुते॥ मांसौदनं गन्धमान्ययुतं वस्त्रादिभूषितं। वितथे मं वलिं
गृह्णानुदोषं विनाशय॥ मत्स्यमांसयुतं भक्तं गन्धपुष्पाद्यलंकृतं। यमराजगृहाणे मं वलिं शान्तिप्रयत्नमे॥ पक्कमांसौदनं वनीतं वस्त्रा
दिमहितं। प्रीतिकरं गृहाणे मं गृह्णानुदोषं विनाशय॥ नानागन्धसमायुक्तं रक्तधूपादिभिर्युतं। वलिं गृहाण गन्धर्वसौदोषं प्रणशय
॥ इमानुशाकुलीजिह्वां माषभक्तोपरिस्थितां। गृहाणे मं गृह्णानुदोषं विनाशय॥ एवं तिलघृतोपेतं गन्धपुष्पादिभिर्युतं। गृ
हाणे मं वलिं हृद्यं मृगदेवनमोस्तुते॥ शर्करामण्डितं खण्डवस्त्रगन्धाद्यलंकृतं। प्रीते वलिं गृहाणे मं रत्नोराजनमोस्तुते॥ चन्दनायुः
रुकाखण्डवस्त्रगन्धादिभिर्युतं। गृहाणे मं वलिं हृद्यं दौवारिकनमोस्तुते॥ इदनुपायसंनयगन्धपुष्पादिभिर्युतं। सुग्रीवेते गृहाणे
मं वलिं शान्तिप्रयत्नमे॥ यवादलंकृतं दुग्धभक्तोपरिस्थितां। गृहाणे मं वलिं हृद्यं जलदेवनमोस्तुते॥ माषभक्तं कुशलं भद्यतगन्धाः
दिसंयुतां पुष्पादन्तगृहाणे मं वलिं हृद्यं प्रणशय॥ मधुना साधितं पिष्टं गन्धैरुपशोभितं। वलिं गृहाण सुरेन्द्रसर्वदोषं प्रणशय॥ घृतं
वानसमायुक्तं कर्पूरादिसमन्वितं। गृहाणे मं वलिं शेषः सर्वशान्तिप्रयत्नमे॥ यवयन्तण्डुलं नाथः गन्धपुष्पादिशोभितं। गृहाणे मे वलिं

१९

गसर्वदोषं प्रणशय॥ सद्यतं मण्डकं चेदमन्त्रार्थैरुपशोभितं। गृहाणे मं वलिं हृद्यं मृगवाहनमोस्तुते॥ इदनुकृशरान्त्रमेदुग्धगन्धादि
साधितं। मातोरशगृहाणे मं वलिं हृद्यं मन्त्रप्रणय॥ नारिकेलोदकं भक्तं पीतवस्त्रादिसंयुतं। गृहाणे मं वलिं मुख्यावास्तुदोषं प्रणशय॥ दधि
गन्धादिभिर्युक्तं पीतपुष्पसमन्वितं। वलिं प्रगृह्यतां सोमसर्वदोषं प्रणशयः॥ उदनं घृतसंमिश्रं गन्धपुष्पसमन्वितं। गृहाणे मं वलिं
हृद्यं भक्षारकनमोस्तुते॥ माषान्वुद्यताभ्यक्तं गन्धपुष्पादिमण्डितं। गृहाणे मं वलिं हृद्यं मर्गलाख्यानमोस्तुते॥ श्रीरत्नसमायुक्तं
नानापूजापशोभितं। देवमातर्गृहाणे मं सर्वदोषं प्रणशय॥ पोलिकां मधुसंमिश्री वस्त्रगन्धादिसंयुतां। गृहाणे मं वलिं हृद्यं देवमात
नमोस्तुते॥ स्वर्गपातालमर्त्येषु ये देवावास्तुदेवताः। गृह्णान्ति मं वलिं हृद्यं नुष्टायास्तुत्यमन्दिरं। मातरो भूतवेताला ये रात्रौ वलिकां
रुणः। विष्णोः पारिव्रजयचतेपि गृह्णान्ति मं वलिं। पितृभ्यः रुद्रपालेभ्यो वलिं दत्त्वा प्रकामतः॥ स्वभावाङ्कमार्गस्य कुशपुष्पादिभि
र्युजैर्युतं॥ ॥ प्रयोगसारे॥ वास्तुशेषक्रियाभूतः सर्वरक्षाविभूतिकृतः। भूतप्रीतिप्रदश्चास्मिन्दिशा वलिरुदीर्यते। दिग्पालपरि
षत्सर्वभूतास्तु दिश्य नामभिः पूजाविसर्जनात्तायत्तसविज्ञो यो दिशा वलिं दध्यम्बुरजनीपुष्परजसक्तुतिलाभसा। इत्येणवित

रेदिकुवल्लिंदिकुक्रमयोगतः॥ सुराणां नेत्रसावे वप्रेतानां राक्षसा मपि। तथा जलानां प्राणा नां न रुत्राणां वतः पुनः॥ विद्यानां मीधे पाणां
 मधि पाणां वतः न्यथोक्ता वलिं हरेत्। सवाहनपदं प्रोक्ता पारवाराद्यशक्त्या तत्पार्षदेभ्यश्च ततः सर्वेभ्य इति संयुतं॥ भूतेभ्यश्च क्रमाद्वयः
 प्रादक्षिणात्क्रिये हलिं। द्विषत्पिशाचवेतालरक्षा रक्षार्थिनामिह॥ दिशा वलिं विशेषेण सर्वसम्पत्समृद्धिदः॥ वास्तौ गृहे प्ररोहे भू
 तद्रोहे गृहे प्रवेशे च। वितने वशानि हो मेदिशा वलिं सिद्धये प्रयोक्तव्यः॥ विसर्जनमत्र सुतत्रानरे॥ यानुदेवगणा सर्वपूजामायका
 र्थिनी। इष्टकामप्रसिद्धार्थं पुनरागमनाय चेति॥ आचार्यक्रमः॥ वास्तुमाण्डलं लिखित्वा रजोभिपदानि परिपूर्णमभ्यर्च्य दत्तं क
 मलं च रुमापरीत्यानि सायत्री चोक्तप्रकारेण वृक्षाणां ध्यात्वा ततः तत्पदेषु ततः देवताश्च संपूज्य पूर्वदिशि कुण्डस्थं दित्वा निमीय
 तत्र वक्ष्यमाणक्रमेण निमुपसमाधाय मद्रुमादि देवतास्तत्रावाह्य वृक्षाणां इष्टां तत्र शतमन्येभ्यो दशदशाहुती दत्त्वा पूज्य हुती विधा
 य पुनर्मीलयेत्। देवानां नीयतेभ्यो यथोक्त इत्येव्यथोक्तमत्रैव वलिं दिशा वलिं च विधाय पुनस्तस्मिन् समर्च्य उक्तमत्रैव विसर्ज्य
 येत्॥ ततः आचार्या यदक्षिणां दत्त्वा शिष्यस्तं प्रणम्येदिति॥

॥ इति वास्तुशामविधिः॥ ॥ ॥

दा४
 २०

३

ता१

अधमण्यरचना र्व्यद्विदिक्ता नोपायः॥ ॥ तत्र राजे॥ जानोगत्यादिशो जाकुर्यात्कर्मणि देशिकः वास्तु वैषम्यतो यत्र सम्यक् न ज्ञायते ककु
 पतत्र शकुपति स्थाप्य जानीया शकुदिकुस्थितिं। तद्गत्यादिकय रिज्ञानं शृणु वेदेष्वयं विधिः॥ असमंभूतले कृत्वा वृत्तं जमन रूपतः॥ त
 मध्ये विन्दो शंकु तु स्थापयेद्वादशाहुलं॥ अग्रायादयवसादृते पूर्वोपरद्वये पूर्वोपराद्वयोः कृत्वा चिह्नं तमभितस्तथा सुसमानय रि
 ज्ञात्वा कृत्वा वृत्तद्वयं पुनः। तयोः संकेतसंज्ञा तमधोदमोदरस्थिते। सन्निद्वयं च याक्यत्य कस्तुत्रं मध्ये तु विन्यसेत्। सत्रंदक्षोत्तरं तेषां म
 त्रैः प्रागादिकल्पयेत्॥ ॥ क्रिया सारेयि॥ कृत्वा भूमिं समानुत्तु वृत्तं हस्तमितं समं। द्वादशाहुलमा नोर्ध्व शंकुं खादिरनिर्मितं॥ अनुज्ञे
 यत्तवां र्क्षा का तत्र संस्थापयेत्सुधीः। तद्वाया संस्य शो द्यत्र तमथो संस्य तं। तिर्यक्य सारयेत्सुत्रं मध्यामोत्तरे स्मृते कोणः॥ रथे चत्वारश्च तु
 ः सत्रप्रसारणत्॥ देवमोसाय रिज्ञा तं समाख्या तं मध्यात्कुटं ज्ञात्वा वं मण्डपादीति कुर्यात्संम्यक् विचक्षणः॥ ॥ मण्डपस्तु विधिः॥ उन्नमाधमम
 धममेदात्॥ तदुक्तं यतिस्त्रासारसंग्रहे॥ स्वत्यो द्वादशाहुस्तोयं द्विविधा तत कुमात्॥ सोमसमवेयि मण्डपोष्ठ रोच वा। द्विहस्तोत्तरया वृथा शोः
 षाः स्यु मण्डपाः शुभा॥ महाकयिलयं च रात्रेयि॥ हस्तो द्वादशारच्य कुमादौ द्वौ यवर्द्धौ च भूमिमुद्रिं विधायैस्तरं च येद्या गमण्यं। तदहस्तं यं च हस्तं

यं१

गु

२१

विहसंवारथासतीति गोतमीयतत्र वरनेन वहसं नंगुलायासाउत्रतासानवा गुलैः। मध्यमाच्चंगुलावाज्यं तृतीयानुयमां गुलैः॥ यनु सत्त्व
 पूर्वकगुणान्विताः कुमादादसाखचतुरंगुलोक्तिता। सर्वतो कुलचतुष्क विस्तृता मेखला स्यात्कलसिद्धिदासः॥ इत्याचार्यैरुक्तं तत्क
 लविशेषकरं। अत्रैवायममेखला तत्र द्वादशांगुलविस्तृता। चतुर्धिरंगुलैस्तस्या श्वोत्रतिश्रसमन्ततः। तस्या श्वोपरिवयः स्याच्चतुरंगुलमुत्रतः।
 क्षात्रिरेतैस्तस्या कं विस्तीर्णस्तु समन्ततः। तस्योपरियुतः कार्यो वयः सोयितृतीयकः। चतुरंगुलविस्तीर्णश्चोत्रतश्च तत्राविध इति वशिष्ठसंहिताविले
 धैव। अथर्वणासेचतुर्विंशतिधा विभाजितेति मुश्नतुस्त्रीक्षणं। आगविस्तृता समन्ततः कएवद्विस्तृते मेखला तत्र तुरा मां शकर्तुं शतामताः। विस्तारतुल्योत्र
 तयसु कैश्चिदुक्ताः इमाः केनचिदुक्तं। आगे आशोचतौ कायरयास्तु नागवेदांशमाना विदधे कमेणेति वाजयेयिभिरुक्तं तं तु यमाणं वायुयेक्षिणीयं॥ गोत
 मीये॥ सावित्री मेखला पूर्वदितीया राजसी स्मृता तृतीया तामसी ज्ञेया इत्युक्तं कुण्डेक्षणं॥ यश्च मे मेखलायक्षे॥ तस्या नमुक्तं लक्षणं संयुते॥ मेखलायं चरैका
 र्याः षडं वा द्वित्रियक्षकैः। सिद्धा त्रशेखरे॥ षड्भाणद्वियद्विनेत्रमिताः स्युः पञ्चमेखलाः॥ द्विमेखलायक्षे तत्रात्ररे॥ षड्भांशेनाष्टनांशेन मेखलादि
 तयं प्रतं॥ एकमेखलायक्षे विज्ञा लामने॥ एककण्डं गुलोत्सेधविस्तारामेखलामता॥ महाकथिलयचरात्रे॥ साचतुर्विंशविस्तारामेखलै कायवास्मृता॥ यश्च

क्ष४

मन्त्रेयि॥ यएहां गुलाददिः कार्या मेखलै काखंडं गुलाः सिद्धा त्रशेखरेयि॥ कुण्डा नां मेखलां कुर्यादे काश्चैष द्विरङ्गुलैः॥ अथ योनि शारदायां॥ हो
 तुरये योनिरासामुपयु श्वल्लं यत्रवत्॥ सोमसंजौ॥ तासामुपरियोनिः स्यात्तद्योः श्वल्लदलाकृतिः॥ स्वायं जुवे॥ यागप्रियाश्च कुण्डा नां यो का यो
 नितुदद्युखा। पूर्वमुखा स्मृताः शेषा यथा शोचं यवस्थिता॥ त्रैलोक्यसारेयि॥ दक्षिणस्या पूर्वया स्त्रे जलस्यायसि मोत्ररे। नवमत्यायि कुण्डस्य योनि
 र्द्विलस्थिता॥ स्वायं जुवे॥ मेखलामध्यातायोनिः कुण्डा द्वात्रिंशविस्तृता। अंगुष्ठस्थमानो ह क एका कार्या श्वल्लदलाकृतिः॥ सिद्धा त्रशेखरेयि॥
 दीर्घार्क्यर्धप्रियो निर्विस्तारेण किंचिन्कुण्डनिवेशिनीं॥ षड्कांगुला उत्रतिर्दुङ्गुले नास्याः। प्रयोगसागरेयि॥ त्रिभागरि सिद्धा ता योनि माया मे
 द्वादशांगुला। द्वादशांशोक्तितां कुर्यात्किंचिन्कुण्डनिवेशिनीं॥ एवञ्च। मुखरत्नैकहस्तानां कुण्डा नां योनिरीरिता। षट्चतुर्द्विगुला यामविस्तारो न त्रिंश
 सिनीति शालिनीति शारदावचनं तत्तद्वकुलमायामविस्तारश्चतुरंगुलमिति क्रियासारवचनं चैकमेखलायक्षे इति लाघवभद्राः। वस्तुतः षट्
 चतुरङ्गुले निसमुच्चितमेवायमादिष्वनेति। तदुक्तं यचरात्रे॥ अर्क्यङ्गुले कुर्या योनिं विदध्या त्रैविंशं तावदायतां॥ अथ योनि॥ उत्सेधायामतस्तुत्या योनि
 ऽस्या द्वादशाङ्गुला इदं मेयिवसिष्ठसंहितायुक्तं लमेखलायक्षे॥ नारदीये॥ कुण्डा त्रिंशो न विस्तारा यो निरु द्वायतां गुला। कुण्डा द्वात्रिंशं ननु दीर्घा स्यादि
 त्येकांगुलवत्तदुक्ता त्रैलोक्यसारे॥ दीर्घा कुर्यात्कुला योनिं त्रिंशो न विस्तारे एतु। एककण्डोक्तिता साविति॥ विंगलामनेयि। विस्तारोऽष्टाङ्गु

लायोनेरुकायोंगुलसंमिश्रं गुरतश्च दिजागे मृगे संकुचितता दशस्य यत्रे वदितुं केः ॥ त्रैलोक्यसारे ॥ यतिह्यन्यत्रे तथा । कम्पदयसमायुक्ता
 अश्वत्थदलवन्मता ॥ वायवीयसंहितामयि । मेखलामध्यातः कुर्यात्तस्मिन्नेदक्षिणेष्विवा । शोभनामध्यातः किञ्चिन्निम्नामुन्मूलिकांशैः । अग्रे ए
 कुण्डाभिमुखी किञ्चिदुन्मूलमेखलाशारदायां ॥ एकांगुलत्रयेन्यग कुर्यादीषद्वैमुखं । अत्रे कांशेन विस्तारो नतिशालिनीयेन्यपरिपरितोने सिर
 यिकायां तदुक्तं रामवाजयेयिना । कुण्डाया सदलायता च त्रितता शंशेन तुंगा च त्रिंशं शंशेन च तावतापरिधियोनिः समस्तायुता । तावन्माननिजाम
 गके एविशती कुण्डान्तर्विलासाश्चेष्टदलद्वयेन रुचिराश्च स्वस्थ यत्रा कृतिरिति ॥ अधोवृत्तेति मूलभागे कुम्भाकारवृत्तादययुतेत्यर्थः ॥
 अथ नालं ॥ शारदायां ॥ स्थलादारश्च नलं स्यादोन्मामधो सरस्य कं ॥ यश्चरात्रेयि ॥ स्थलादारश्च नालं द्वास्त्रमेखलयसमं ॥ योन्मामधो स्थितो नाल
 मायामेवतुरंगुलं । त्रिद्वेकांगुलविस्तारं कुमायुतागमिष्यत इत्युक्तं ॥ चतुरं लोत्सधविस्तारावाक्यमेखलासंलग्ना चतुरमा नालमूलेवेदिः कार्येति
 संयुदायः ॥ ॥ अथ नागिनक्षत्रं ॥ शारदायां ॥ कुण्डानां कल्पयेदत्र त्रीणि मन्त्रजसन्निभं । तनुकुण्डानुक्तं यं वामानमस्य निगद्यत । मुखारनै
 कहस्तानां नागि रुक्षे घतावतः । नेत्रवेदांगुले ये ताकुण्डे स्थिते बुवर्द्धयेत् ॥ यवद्वयकृमेणैव नाभिं च गुदारधीः । रामवाजयेयिना च । सर्वकुण्डा तु ग
 तमेकमेवलक्षणमुक्तं ॥ कुण्डां कं शस्तुंगतायादि निष्पन्नः स्यात्सास्याद्दीमताकल्पनीयः ॥ शारदायां तल्यात्तरत्वा स्थूलद्वयोक्तं ॥ शारदायां ॥

२२

३४

योनि कुण्डे योनि मन्त्रे कुण्डे नाभिं विवर्द्धयेत् ॥ शारदायां ॥ नित्यनैमिकं होमं स्थण्डिले वा समाचरेत् । अंगुष्ठोत्सेधसंयुक्तं चतुरस्रं समन्ततः ॥ चतु
 र्बिहत्तु ॥ त्रिरसं चतुर्लसं चतुरस्रं च त्रिवितस्तुक्तं यसंमितं । सिकताद्यैर्विधातुं स्थण्डिलं हसमात्रकं । द्विरङ्गुले द्वितो वयः यथमः परि कीर्तितः
 । अंगुलोक्ताय संयुक्तां वय भूमिमधोपरि । अंगुलसत्रविस्तारस्पर्ध्वं कञ्चितो बुधैः । होमाधिक्यतत्रैव । साद्वा द्विगुणिता वापि करणी स्थण्डिल
 त्वयेत्युक्तं ॥ ॥ अथ सुयज्ञं ॥ शारदायां ॥ यकल्पयन्मुखां गेवस्पर्माणेन वर्त्मना । श्रीयक्षी शिंशिपाक्षीरशाखी कैकतमंगुरुः । गृहि
 त्वा विभजेद्दसमात्रं षड्विंशतायुनः । विंशत्यंशैर्बुधैर्दण्डो वेदि सैरक्षत्रिर्भवेत् । एकांशेन मितः कण्ठः सप्तभागमितं मुखं । वेदीयं शोभ
 विस्तारः कण्ठस्य परिकीर्णतः । अंगुलकण्ठसमानस्यान्मूर्ध्ना र्जयकल्पयेत् । कनिष्ठांगुलिमानेन सार्धं विनिर्गमाय च । वेदिमधो वि
 धातव्या जागेनैकेन कर्षिका । विदधीत वहिस्तस्या । एकांशेनाभितो वटं । तस्य खातं त्रिभिर्जीगैर्वृत्तमर्द्धांशतो वहिः । अंशेनैकेन य
 रितादलानि परिकल्पयेत् । मेखलामुखवेद्याः स्यान्नामिरद्वांशमाततः । दलमूलाग्रयोः कुंजौ गुणवेदांगुलैः कुमात । गण्डियुगं माणैः स्याद्गण्डस्या
 नादुद्गीरितः । षड्विंशं शैः यष्टभागे वेद्याः कूर्माकृतिर्भवेत् । हंसस्य रुसिनो वापि त्रिणो वालिखन्मुखं । मुखस्य यष्टभागे तु संयोक्तो लक्ष

हं सुचः। श्रीयर्णी गङ्गा रीक्षी शखिनः अशो न्यो दुम्बर वट वृक्षाः ॥ ये कारिणी तने ॥ कारस्करेणाम्ल कीयलाशखदिरे रयि। सुवर्णरू
 यतामैर्वा अयोत्रिरविकारयेत् ॥ वायवीयसंहितायां ॥ सुकसुवौ तेजसौ याज्यै नकां स्यायससीसकौ। अत्रदारुमयौ वापिता द्विकौ शिल्पिसमौ
 । यत्ने वा वृक्षौ दरद्विदे मधु उच्यते ॥ अत्रायसे विधिविधौ कुरसौ मयिष्ये। तदुक्तं तत्रात्रे। सौवर्णसुकसुवौ स्यातां सौम्यकर्मणिसर्व
 तः। नवेतामायसावेतौ संभनादिषु कर्मसु ॥ अनुत्रायि ॥ तदलाभेयलाशस्य यत्नं आहुयते हविः ॥ वसिष्ठसंहितायामपि न्यर्थः। सु
 चम्पादुयमाणेन होमार्थं विदधीत वै ॥ इत्यगस्तिसंहि वचनात्। षट्त्रिंशदङ्गुला सुकस्यादितिके कारिणी वचनं। वेदीर्वा शैतवेदी
 तृतीयभागेन न त्वशत्रवे एवेदीयदवैयर्थ्ययतेः। अत्रदलानां रवननं नास्ति यमाणेन वात् गणी कलशः। मूलगुणोष्णकारयेद्वैकुंजौ
 जातिमनोहराविति मन्त्रमुक्तावलीवचनात्। अतमधिकृत्यैव मन्त्रमुक्तावल्यां। क एषः कारयन्मार्गं विद्वानाज्यस्य निर्गमे। वेजश्च मुखतः
 कुर्यात्तद्वल्लोहशलाकया विशिष्टसंहितायां ॥ सुविरेकदेशस्याहिंशे वा वक्तव्यसी ॥ ॥ अथ सुवर्णदणं ॥ शारदायां ॥ सुवर्णमु
 विंशतिभिर्जागैरावचमुत्तं। द्वाविंशत्यादमुमानमणैरेतस्य कीर्तितं। चतुर्भिर्शैरानाह कर्षाज्याहितचिरः। अंशानि रवनत्यंके मृग
 पलाशपत्रनिष्क्रिदे सुविरे सुकसुवौ मतौ ॥ विदध्या द्वाश्वत्थपत्रे संहिपे होमकर्मणि ॥ हस्तमात्रमिति वाहुमात्रमिदं

२३ वै ४

३

श्राद्धपूर्वेषुः स्वस्ति वाचनं ॥ सुगृह्योक्तप्रकारेण तदेतद्विदधीत वै ॥ संहितायामपि ॥ सर्वत्रान्युदयश्राद्धमङ्करोद्

यदाकृतिः। दण्डमूलगुणोष्णगण्डीभवकंकणभूषिता। सुवर्णस्य विधिराख्यात इति ॥ ॥ अथ कुरार्यं ॥ शारदायां ॥ यायेव दीक्षादिवसान्
 सन्निविष्टविदिनैः। सर्वमङ्गलसम्यक्तै विदध्या दङ्कुरार्यं ॥ सिद्धन्तरेखरे। यतिष्ठायाश्च दीक्षायां स्नायमानवतद्या। संयोज्ये वशां न्यर्थं वि
 बहेमौज्जिवधन। सर्वमङ्गलकार्येषु कारयेदङ्कुरार्यं। यतिष्ठादिवसान् पूर्ववत्मे सप्तमे दिने। यंरमेवानुतीये वा सद्यो वा याङ्कुरार्यं
 णं ॥ मसूकपिलयंच सत्रेपि ॥ पुण्यरुद्रोषणं कृत्वा ब्राह्मणे स्मरुदेशिकः। मङ्गलाङ्कुरसंरोप कुर्यात्तत्रैवाहनि। सप्तमात्रवमाद्विषीगेव
 यज्ञकर्मणः। तत्रात्रेपि। शलयागदिवसानुपुरस्तात्सप्तमे ह पुत्रेन वैमेवायश्चमेघमुदिने सुमङ्गुर्ते मङ्गलाङ्कुरविधि विदधीत ॥ अथ श्रा
 यि ॥ गुरुर्विषुद्वयागेव पुद्गुहात्सप्तमे हति। संकन्यायाश्च कर्तव्यमङ्कुरारोपणं गुणं ॥ कुर्यान्नादीमुखं रोपयित्तथा। आदावेव यकु
 र्वातकर्मणि श्रादयात्ततः ॥ शारदायां ॥ मण्डपस्योत्तरे जागे शाल्यपूज्यरायतां। गुरुं कुर्यात्ततस्त्वां मण्डपं रचय सुधीः। इयच्च दक्षिणे
 कनारवतीज्ञेया। तथा। यच्च हस्तप्रमानेनियच्च सूत्राणि यातयेत। पूर्वपरायतामन्तरं द्वादशाङ्गुलं। दक्षिणे तरे सूत्राणि तद्देकादश
 स्थयेत। यदानितत्र जायते चत्वारिंशद्युमाज्जयेत् ॥ यं क्वावीधीश्च तस्योत्तमं तु क्वाजययाम्ययोः। वीथौ देवचतुर्कोष्ठत्रयमत्रावशिष्यते ॥ य
 योगसारेपि ॥ यसाथोस्योदयत्सूत्रं यथायागोत्तरायतं। यच्च हस्तप्रमाणेन देदेयाम्येव यातयेत। तदन्यत्कोक्तमानेन द्वादशाङ्गुले। याकृत्यक

समं यथा स्मृता एकादशकुमात् । पातयेत्तासुरेखा सुपूर्वसुत्रांतरं ॥ शारदायां ॥ यद्यार्मिरुचयतानि श्वेतवीतारुणसितैः । रजोभिः श्याम
लनाद्यवीचीरायूरये सुधी ॥ यद्युवसारेनु ॥ यीतारकसितासितं यतिपदं वस्त्रादि शर्वत्रकमिति रञ्जनकुमोद्युक्त ॥ ॥ शारदायां ॥ यात्राणि
त्रिविधान्यादुरं कुरार्थ एकर्मणि । पालिकाश्च मुखश्च शरावांश्च तु कुमात् । योक्ताः सुस्मर्यतनूतैरुदरिषु लशिवात्मकाः । एषामुक्ताय उच्यते
यः षोडशद्वादशाष्टभिः श्रुङ्गलैः कुमशस्त्रानिष्पृज्यावेष्टातनुना । यद्वा ल्यदेशिके लोभुयदेष्टाहितशालिषु । सुगन्धिर्द्रव्येषु येषु यश्चिमा
दिनिवेशयेत् ॥ महाकथिलयंचरात्रे ॥ पालिकावक्त्रविस्तारः षोडशांगुल उच्यते ॥ नवे त्कण्ठविलम्बा स्यात्तदष्टांगुलविस्तृतं । यदेपीठस्य
विस्तारं षडङ्गुलमुदाहृतं । चतुरंगुल उच्यते ससन्धिश्चांगुलं वेत् । तसं वेत्तु नवे त्राहं यदेपीठार्द्धमेव च । नवे त्च मुखी चैवं घटिका सर्वकामदा ।
चतुरङ्गुलविस्तारार्द्धेणो वक्त्राशियश्च वै । चत्वारिचतुर्दिक्षु उर्द्धमेकं यथा विधि । घटिकायामविस्ताराद्वादशांगुलमुच्यते । आऽवार्थोक्ता यथा
मूलमुच्यते ॥ अथ यात्राणि ॥ तालमात्रमिदं च मुखी स्याद्वा सतोऽप्युपमिता घटिका स्यात् ॥ दिक्षु मुखचतुष्टयमेकं मन्त्रतनुसमवर्तिना गांता
लविक्षिप्तमुखवत्सराबं व्यासतोऽप्युपगता र्द्धमिहं सिद्धिद एव मन्त्रचतुरंगुलनाहं कर्म एव स्याद्विलवर्द्धमुदगं संभवे कनकरूपतामुतो मोक्तिका न्यभि
नवान्यथवा स्युः ॥ यद्योगसारे ॥ तेषु यात्राणि विन्यसेत् । वक्त्रादीशानयर्थं तं चतुष्केषु पृथक् पृथक् ॥ सारस्वतमते ॥ योक्तेषु तेषु यात्रेषु
३ त्तोके षोडशांगुलमेव च ॥ द्वादशांगुलविस्तारं शरावस्य मुखस्मृतः ॥ चतुरंगुलि विस्तार मधस्ता ॥ ३

एतन्कर्म दिवा काले कुर्याद्वा त्रौ न बुद्धिमान् ॥ सारदायां ॥ सुधावीजेन वीजानि

सुविमुशिवान्यजेत् ॥ सिद्धांतशेखरे ॥ संयुजयक्त्रावेषु रुडश्च न युष्यते ॥ पालिकासुतथा विष्णुं वस्त्राणं घटिकासुव ॥ शारदायां ॥ करीष
वालुकामृत्प्रिस्तानियात्राणि पूरयेत् ॥ यद्योगसारे ॥ मृदालुका करीषैश्चोद्भूतः यात्राणि पूरयेत् ॥ मन्त्रिकायामिशेषः सिद्धीशेखरे । गन्धादि
भिश्च कुदालं यज चित्वादिना तरे । गीतनृत्यसमायुक्तं गजवाजिसमचितं । गुर्वीदयो रघोरुडा गजारुडा तथापरे । गत्वा तीरं तज्जगत्स्य न
द्याः पुष्पवनस्य वा । तत्र शुद्धं बुधो भागं द्रव्यं संमृद्व्यवास्तुतः । मृदु स्यात्तार्थतो येन तत्र नम्रमनुस्मरन् । हृदयमिंसमावाह्यं गन्धपुष्पैस्समर्च
येत् । कुदालीमत्र मन्त्रेण स्वात्मा नू मिम गोमृदं । गृहीत्वा वामदेवेन पूरयेत्कां स्वयात्रके । हृदामृदसंयुज्य वस्त्रेण हृदयधारयेत् । पुरश्चानि
लयन्वापि सर्वमंगलनिस्तनैः । गुरुषु दक्षिणं कृत्वा मण्डपं कारयेत्ततः ॥ मूलमन्त्राभिजयानियञ्च योऽप्युरस्मरं । आशीर्वादिदिजातीनां म
ङ्गलाचारपूर्वकं । निर्वृत्ततेषु यात्रेषु देशिको यतमानसः । सारस्वतमते तु ॥ वीजानि तालुकाभ्यजलैः क्षीरेण च कुमादित्तियुधमते जले
न यक्षालनमुक्तं ॥ सिद्धांतशेखरे ॥ वीजमुखेन मूलेन यादुरेवो वा उदरुखः । वायवे सर्ववीजानि पालिकादिष्वनु कुमात् । वीजानामः
धियः सोमसस्माद्रात्रौ तु निर्वृयेत् ॥ वीजमुखेन ति वीजं वीजाक्षरं मुखमादौ यस्थतेनेत्यर्थः ॥ सारस्वतमते ॥ वीजे शोदैवते नृश्वस

अथ प्रशस्तं न विन ॥ ६ ॥

रात्रौ कान्तिमाप्नोत्यतः । तस्याङ्गुलसुवीजानि निशाया मेव वात ॥ शारदायां ॥ शाली श्यामा रुकी मुकुटि लनिष्ठा वसर्षयाः । कुरुत्थ कंगुमा
 खाश्ववीजायं कुर कर्मणि ॥ सारस्वते ॥ स्कंदं प्रियं गौ निष्ठा व वायु मग्निं कुरुत्थके । आरुका नैऋतिं सोमं मुकुटं वैवस्वत त्रिलो यजायतिं शा
 लिबी जेत्त नत्तं सर्वयेऽर्चयत् । इन्द्र श्याम तु च व रुणां तु गात्मज ॥ सिद्धा त्त शेषरे । सोम संयजयेत् नित्यं मघि वासदिना वधि । अघि वादिन पा
 य साम मुद्रा सयेऽङ्गुः ॥ ययोग सारे ॥ अं व काय वचै शर्वाय शङ्कराय शिवाय च । सर्वलो कय धानाय शाश्वताय नमो नमः ॥ ५६ ॥ विकी र्थानेन
 मत्र हरिद्र दूषि मिश्रितं । तोयं यव र्वये नेषु सिंचनो येर्दि नं यति ॥ शारदायां ॥ हरिद्रा त्रिस्म मन्त्रा द्यवस्यै राक्षस्य देशिकः । वलि त्रिविध यात्रा
 णां दिक्षु पूर्वदिनः क्षियेत् । एवाद्यै र्मो त्रैश्च रात्रि श नामभिः । वस्यै रिति वदु वचनं कृपि अलाधिकरण न्याये त्रिच परं लि त्रिविध या
 त्रा णां दिक्षु पूर्वदिनः क्षियेत् ॥ तेन यात्र चतुष्टयं वाचुष्टय मेकै केन वस्यै णा द्यदि नित्यं लि तं । तथा । भूतानि पितरो यक्षानां तेन या
 त्र चतुष्टयं चतुष्टय मेकै ने गाव ह्या शिवो हरि द्रा सप्ताना मपि रात्रि णां देव तास्स दी रिताः । भूतेभ्यः स्युं क्लोद का चितं । सक्तु पि ए च ना
 गेभ्यो व ह्मणेयं क जा क्ष ताः । साय र्य त्रं शर्वा य विष्णु व स्याङ्गु उर्द्धनं ॥ नरा त्रय क्षे तु ॥ वैष्णवे तु दौ ग्धा त्रं ॥ केश रं च वैष्णवे यं यदि न वरा त्रं क

उदः

मुर लजतिला हरिद्राद धि सक्तवः ॥ साक्षाः पितृभ्यः सतिला

साराङ्गुलाः परिकी २ क्षिताः करं प्रलाजा

मेण वलिरुक्त इत्याचार्यै रुक्तं । इदं च यदि न दय वो धां । यश्च दिन यक्षे च क्षमार श्च दिन त्रय यक्षे च ह्या ण मार श्च वलि ॥ शारदायां ॥ ततोः
 लोके श्वरे श्चोपि विधि वदित रे दलि ॥ सारस्वत मते ॥ यरुठा ण्य द्धुरा ण्य नो न वीक्ष त कदाचन ॥ आचार्य ए व य विशेषे त्तु शिष्यो वा तदा
 नया ॥ सिद्धा त्त सारे ॥ यज माना त्रि द्धु र्धु रा ण्य रीयेते । स म्भ क पूर्व य रुठा णिको मज नि सि ता निव । धूम व र्ण न्य दू ष्णी नित या ति
 र्थ गी ता नि च । शा मला नि च कु त्रा ति व र्ज ये दः शु जा नि च । अ वृ ष्ठिं कुरु ते कृ ष्णं धू मा जं क ल हं त चा । अ य र्ज न ना श च दु र्भिक्ष श मा मलाङ्गु
 रं । ति र्थ क या ते ज वे द्या धिः कु त्रे श त्रु ज य म्भ वे त् । अमु जे वा कं र जा ते शां ति हो मं स मा च रे त् । मूल म त्रे ण जु दु या त् गुरु र्भू ति ध रै स्स ह ।
 अद्यो रा त्रे ण वा स्रे ण श त म्बा य स रु स कं ॥ सारस्वत मते ॥ ए रु रै रङ्गु रै र्क र्त्तु र्नि दि शे च्छु जा मु मं । शो भैः कृ ष्णै रङ्गु रै र्ध ह नि सि र्थ गू रै
 र्था धि रा द्यो लि तै सैः । कु त्रे दु ष्णं दु ष्ण रू रै स्म ति च द्रा गा भु जे र्थान दे शे ष्ट ह नि ॥ इ त्थं कुरा र्थे ण ल क्षा ण स मा य ॥ ॥ इ ति म हा म हो याः
 ध्या य ठ कुर श्री नर सिं ह वि र चि ते ता रा त्रि क्षि सु ब्रा ह्म वे दि ती य स रं गः ॥ ॥ अथ दीक्षा ॥ शारदायां ॥ चतु र्वि धा सा स दि द्वा क्रि या व न्या
 दि जे द तः । क्रि या व ती व र्ण म वी क ला म्भा वे च्छे यि । तान्कु म्भे व क थ्य तै स्मि न स्य दा व हाः । दे शिका वि धि व क्त्वा क्त्वा क्त्वा पूर्व दि की क्रि याः । या
 या द लं क तो मो नी या गार्घ या ग म ए व ॥ गो त मी ये ॥ शिष्यः ला तः सु वेश श्च सर्व द्र व्ये स म चि तः । आचार्यं वृ ण या द्वा व स्राल क्षा र च्छे यो

तन्त्रे

ः। कुर्यान्वादीमुखं प्रादं वा स एण न्यरितो वयेत् ॥ गोमूहिर एव स्याद्यैः स्तोत्रयेदु रूमान्नतः ॥ यथा ददाति सन्तुष्टः ॥ यस्य चोवरदो मतु ॥ तथा ॥ अन्विजं वृ
 एष्यात्तत्र दशयश्च दयं तथा ॥ यामले ॥ ततश्चावमनं कृत्वा शिष्योऽपि विजितेन्द्रियः ॥ आजन्म यायनाशार्थमुत्सृजेत्तिलकाञ्चन ॥ शारदायां ॥
 गुरुमुपकृष्य ॥ आचम्य विधिनान्नत्र सामान्यार्थं विधाय च ॥ द्वारमन्त्रास्तु त्रिः ॥ योऽक्षद्वारयूजा समाचरेत् ॥ स्नानसन्ध्या तर्पणं द्वारयू
 जादिकं नित्याञ्च नरन्तरो वक्ष्यते ॥ तथा ॥ किञ्चित्पुशन्वा मशारवां देहलीलं घयेदु रूः ॥ अंगसंकोचयन्तः ॥ यविशे दक्षिणां द्धिणा नैऋ
 त्यां चैव स्थां शं वा द्धिणां च समर्चयेत् ॥ यंच गव्यार्घ्यं ताया आं योऽक्षयग्रागमं उषं ॥ वनुषा चान्नां तद्विद्विदध्या क्षीक्षणादिभिः ॥ वीक्षणां मूलम
 त्रेण शारेण ॥ यो रूपा मन्तं नेने वताडनं कुर्याद् धर्मणा तु रूपा मन्तं ॥ चन्दना गुरु कप्युरैर्द्वयं नरं सुधीः ॥ विकिराचिकिर नत्रस
 पजपान् शाराश्च ना लाजचन्दन सिद्धार्थं भस्म दूर्वाङ्कुरा श्रुताः ॥ विकिराद्रितिसंदिष्टस्त्वर्ध्वविघ्नोपशान्तकाः ॥ अस्त्रजप्तेन आराणां मु
 मा ३ ष्टिनाञ्जयेच्च तान् ॥ ईशस्य दिशि वर्द्धन्या आसनाय प्रकल्पयेत् ॥ सोमशंभौ नु ॥ विकिरान् शुद्धलाजान् सप्तशस्त्राभिर्मन्त्रितान् ॥ अस्त्रा
 सुपोक्षितानेनान् कवचेनावगुंठितान् ॥ नानाप्रहरणकारान् विघ्नोघविनिवारकान् ॥ दर्भा शान्तालमानेन हृताः ॥ षट्त्रिंशता द
 नैः सप्तजपान् शिवास्त्रेण मुष्टिबोधय सन्नतुक्तं ॥ शारदायां ॥ युष्माहं वाचयित्वा च वा स एण न्यरितो वयेत् ॥ उक्ता मण्डलेष्वेकं वेदिकाया समा

२६
६४

लिखेत् ॥ मण्डलं सर्वतो भद्रादितत्र सर्वतो भद्रमण्डलं यथा ॥ शारदायां ॥ चतुरस्रे चतुष्कोष्ठे कर्णसूत्रसमन्विते ॥ चतुर्ष्वपि च कोष्ठे
 षु कोणे सूत्रचतुष्टयां मध्ये मध्ये यथा मत्स्या जवेयुः ॥ यातयेत्तथा ॥ यूर्ध्वपरायते देदे मन्त्रीयान् योत्तरायते ॥ यातयेत्तु मत्स्या सुसमं
 सूत्रचतुष्टयां ॥ यूर्ध्ववक्त्रोऽङ्गकोष्ठेषु कर्णसूत्राणि यातयेत् ॥ यावत्कृतं दयं मन्त्रीषदयं चाशब्दाश्च यि ॥ तावत्तेनैव विधिनान्न
 त्रसूत्राणि यातयेत् ॥ षट्त्रिंशता यदैर्मध्ये लिखेत्तद्व्यसलक्षणं ॥ वहिः ॥ यक्का जवेत्पीठं यक्कियुक्तेन वीथिका ॥ द्वारशोभो यः
 शोभारणान् शिष्या आं यरिकल्पयेत् ॥ शास्त्रोक्तविधिना मन्त्रीततः ॥ यद्यं समलिखेत्तद्व्यसलक्षणं ॥ दशशं वहिः सुधीः ॥ त
 न्मध्यं विभजेद्द्वैत्रैस्त्रिभिस्त्रिमविभागतः ॥ अष्टं स्यात्कर्णिका स्थानं केसराणां द्वितीयकं ॥ तृतीयं तत्र यत्राणां मुक्तांशेन दलागुक्तं ॥ वाह्य
 वृत्तान्तरालस्य मानं यदि विधिनान्न सुधीः ॥ विधाय केसराण्युपरितोर्द्ध निशाकरान् ॥ लिखित्वा सन्धिसंस्थानितत्र सुताणि यातयेत् ॥ दलागुणि
 श्वयन्मानं तन्मानं वृत्तमालिखेत् ॥ तदन्तरालतन्मध्यसूत्रस्योत्तरयतः सुधीः ॥ अलिखेद्वाह्यहस्तेन दलागुणिसंज्ञतः ॥ युग्मशोदलमूलेषु के
 सराण्युपकल्पयेत् ॥ एतत्साधारणं योक्तं यद्वैजन्तवेदिभिः ॥ यदानि त्रीणि यादार्धं पीठकोणेषु माज्जयेत् ॥ अवशिष्टैश्च दैर्बिद्वान् पीठगात्रा इ
 णि कल्पयेत् ॥ यदानि विधि संस्थानि माज्जयेत्तन्मैत्रैः जेदतः ॥ दिक्षु द्वाराणि स्वं तद्वाचतुः काष्ठकैस्ततः ॥ यदैस्त्रिभिरथैकेन शोभास्यु

वरियार्थयोः। उयशोभाः स्थुरेकेन त्रिभिर्कोष्ठैरनन्तरं। अवशिष्टैः यदैष्यद्भिः कोणानां स्याच्चतुष्टयं। रज्रयेच्चतुर्वर्षे मण्डल तन्मनो
 हरं। यीतं हरिडावूर्णस्यास्ति तत्र एतलसम्भवं। कुसुम्भवूर्णमरुणं कम्पदग्धयुलाकजं। विल्वादिपत्रजं श्याममित्युक्तं यच्चवर्णकं॥ अन्य
 वारुणात्तरमुक्तां तथा दोषारजः क्षारसंयुक्तं मुच्यते॥ श्यामान्तमुरमुक्तं युगो गसागरे॥ श्ममं एवाम्बुदोन्मत्तरजः योक्तुं सुकर्मस्विति॥ तन्ना
 त्तरेषु विशेषः। शक्तुमुवांके इदिसिद्धिमुगां तद्वर्णैरितैरिह मण्डलानि। आभ्रये मौक्तिकयुष्मरागमाणिक्यनीलैर्हरितैश्चरत्तैः।
 मरुकायिलयंचरात्रे तस्यावर्णकतोक्ता। यीतं क्षितिस्तु विज्ञेया मुक्ता मायः युकीर्तिताः। तेजो वै रक्तवर्णस्यास्मान्वायुः युकीर्तिताः। आर्क
 शं कम्पं तु यश्च मं तु महा मुने। सिते धिदेवता रुद्रा रक्ते धिदेवता। यीते धिदेवता विष्णुः कम्पं वै वायुतः स्मृतः। श्यामं धिदेवता नागस्य
 मास्यातामयानद्या। मुक्तं गदायदं हस्तिरक्तं कुरगणोऽववां। कम्पसर्वा सुरोन्माहं नीलवै नाविकी कथा। यैशाचीराक्षसी चैव निहन्ति
 हरितं रजः। तस्माद्दोमे त्रिषेके च रागे चैव विशेषतः। वर्तयन्मण्डलनैस्तु देवसंतुष्टिकारकं। शारदायां॥ अंगुलोत्सेधविस्ताराः सीमारे
 खास्तिताः शुभाः। कर्षिकां यीतवर्णं न केशराण्यरुं न च। मुच्यते न यत्राणि तस्मिन् न श्यामनै च। रजसारज्रये मन्त्री यद्वा यीतैव कर्षिकाः
 यीतरक्ताः स्थुररुणा दलाद्यपि। सन्धयः कम्पवर्णाः स्थुः यीते नाप्यसिते न वा। रज्रये यीठगर्भाणि यदाः स्थुररुणयुजाः। गाणि तस्य मुहं
 न।

वर्णः

२७

लेख

निवीधीषु च तस्य स्यपि॥ अलिखे च्छलनिकादलयुष्मसमन्विताः॥ वर्णैर्नानाविधैश्चित्रास्सर्वदृष्टिमनोहराः॥ गोतमीयेतु॥ त
 द्दहीरुचिरान्कुर्याच्चतुरः कल्पशाखिनः। लतानूढकुसुमानफलपत्रवशाखिनः। जलजैस्सलजैश्चापिसुमनोभिस्समन्वितान्
 हंससारसकारण्डमुक्ते अमरकोकिलैः। मयूरचक्रवाकाद्यैरारुढविटयान्तरानित्युक्तं॥ शारदायां॥ दाराणिरक्तवर्णानिशोचर
 क्तास्समीरिताः। उयशोभाः यीतवर्णाः कोणाग्रसितभांसि च॥ तिस्रो रेखावहिः कुर्यात्सितरक्तासिताः कमात्। मण्डलं सर्वतो भ
 डमेतस्याधारणं स्मृतं॥ वसिष्ठसंहितायान्तु विशेषः। यीतं पूर्वसितदेयं यश्चिमेयुत्तरे तथा। रक्तं तु दक्षिणे कम्पयादलम्बद्भि
 सस्थितं। नैऋत्यनीलवर्णं तु वायव्ये कम्पवर्णकं। ईशे गौरं विनिर्दिष्टं चाष्टपात्रेष्वयं क्रमः। तत आसन उपविष्टा भूतशुद्धिमातृकार्थ
 सा नृप्यज नार्घ्याय नादिविधाय सर्वतो भडकमनोय रि आधारशक्यादियीठमन्त्रयर्थं त्रंसं यज्ज कलशस्थापनं कुर्यादिति सकलः
 तत्र क्रमः॥ शारदायां॥ हेमादिरचितं कुंजमस्त्राभिः क्षालितात्तरं। चन्दनागुरुकस्यूरधूपितशेजिना कृतिं। आवष्टितां गं नीरभ्युत
 तुना त्रिगुणामना। अर्चितं गंधयुग्माद्यैः कूर्वाक्षतसमन्वितं। नवरत्नोदरं मन्त्री शायये तारमुच्चरन्॥ तत्र राजे॥ सप्तविंशतिदर्शनां

वे एणाद्ये विष्णवे चित्तं वे दृष्टे सर्वयज्ञेषु तत्तु सर्वयरिकीर्तनं ॥ शारदायां ॥ ऐक्यसकं न्यकुम्भस्थवीठस्य च विविधानि तत् ॥ क्षीरदुग्धमूक्येन
 यलाशब्दमन्त्रे नवा ॥ तीर्त्तदकैर्वा कर्ष्यरगभयुष्टसुवासितैः ॥ आत्मोभेदेन विधिवन्मातृकां यनिलामतः ॥ जये मूलमनुतद न्यूरये देव
 ताधिया ॥ शंखे काथा नुसम्युक्तगन्धाय कर्मजीवदं ॥ विलोच्य जये तस्मिन्नावाह्यसकला कलाः ॥ दशवद्वेकलाः यद्वद्वदशा मनुष्योऽशः ॥
 वे उ शायि च सामस्य यश्चा न्यश्चा शतं कलाः ॥ जयित्वा यनिलो मे न मूलं मन्त्रं विन् ॥ समाहिते न मनसा ध्यायन् मन्त्रस्य देवतां ॥ यत्नयति ह्यं कुर्वीत न त्रः
 शास्त्रविद्वत्तः ॥ कलान्वकं शंखसंस्थं कायं कुम्भे च निःक्षिपेत् ॥ चन्दनायुक्तं कर्ष्यरचोरकुं कुमरोचनाः ॥ जटामांसी कपियुता ॥ शक्रेर्गन्ध्या
 कृकच्छिदुः ॥ हेमादीति आदियदा जनादिः ॥ चोरो भद्र उरदत्ति यत्तिष्ठः ॥ कथिं गेचि मने नित्यसिद्धः ॥ महाकथित यश्चरात्रे ॥ सौवर्णकलशं र
 म्यं रौप्यं ताम्रमथापि वा ॥ निर्दोषं मण्यं वापि चन्दनेन विलेपितमिति ॥ कलशयस्त्रिंशंतु ॥ यश्चा शदकुलया स उ त्सेधो उ शाकुलः ॥ कलशा
 नां यमाणांतु मुखमशकुलं भवेदिति तत्राक्षरे योक्तं ॥ वायवीयसंहितायामपि ॥ सौवर्णरजतं वापि ताम्रं मण्यं यमेव वा गन्धायुष्याक्ष
 ता कीर्त्तुं कुशदूर्वा कुराचिंतं ॥ सितसुत्रावृतं कृण्वे न व वस्त्रयुगावृतं ॥ तन्नौ विशेषस्तत्राक्षरे ॥ कथां तितसुत्रेण त्रिगुणेन च वर्मणा ॥

२८

का १

ह्य ३ आग्नेयां च तथा हंसं नैर्ऋत्यां पार्वती सुतं ॥ वायवां च सदा पूज्या ॥ भवानी भक्तवत्सला ॥ यदा तु मध्ये मे विष्णवे
 शुक्ला त्रया न्यके नैव वेष्टुं दत्तः सममिति ॥ शारदायां ॥ यश्चा दशमं च यनशतं तको मलयजैः ॥ इन्दुवल्ली समावृष्टैः सुरविभागरुः ॥ कुंभ
 वक्त्रं पिशायास्मिंश्च कंसकलाक्षतं ॥ संस्थापयेत्कलत्रिया विधिवत्कन्यशाखिनां ॥ ततः कुम्भं निर्मलैर्नक्षत्रैर्मयुग्मेन देष्टुं येन मूलेन मूर्तिमिदं
 स्मिंशाखायां कन्यशाखिनां ॥ आवाह्यं यजयेत्तस्यां मन्त्री मन्त्रस्य देवता ॥ तत्रा ॥ आह्वा निलोकया लातं यजेद्वा वरणा ययि ॥ यश्चा यनदी
 द्वायको ॥ यश्च कलशा संस्थाप्य तत देवता मावाह्यं यजयेत् ॥ योक्ते नैव कलशविधिनै के नवानेक कुम्भै रितिय यश्च सारवच
 नात् ॥ तत्र देवता स्थाप्य न उक्तो ज्ञानमालायां ॥ यदा तु शंकरं रम्यं चो ऐशा यां श्रीयतिं यजेत् ॥ आग्नेयां वा वायवां च नैर्ऋत्यां त
 यनं तत्रा वायव्या मन्त्रिका चैव यजेन्मन्त्री समाहितः ॥ सहस्रांशुं यदा मध्ये ऐशा यां पार्वतीं यति ॥ आग्नेयां मेकदन्तं च नैर्ऋत्या
 मयुतं यजेत् ॥ वायवां यजयेद्देवी भोगमोक्षैकभूमिकां ॥ भवानीं तु यदा मध्ये ऐशा यां माधवं यजेत् ॥ आग्नेयां पार्वतीं नाचनैर्ऋत्या
 त्यां गणनायकं ॥ यद्यो तन च वायव्या मा मचार्यं सुयजयेत् ॥ हेरम्बं तु यदा मध्ये ऐशा यां मयुतं यजेत् ॥ आग्नेयां यश्च वक्त्रं तु नैर्ऋत्यां जगद
 चिकां ॥ वायवां शुभं विवयजेन्मन्त्री चैतद्विदुः ॥ स्वस्थानवर्जिता देवा शोक दुःख भय युदाः ॥ तन्मण्डलस्थितो राजा साधकश्च विनश्यति
 ॥ न तत्राक्षरे ॥ शंभो र्मया गते हरी नूह रू देवा हरो शङ्कर भास्ये नागसुतारवो हरगणेशा जन्मिका स्थापिताः ॥ देवाश्चिन्मुहुरैकद

शंकरं जयेत् ॥ ५ ॥

ह्य २

५३

नरवयो रम्यो दस्ते श्वरा र्यो नार्शं कर भाग तो निगदिता यस्ता सुते हानिदाः ॥ ॥ पूजा क म सु त न्ना तै ॥ मुखो यथा अलिंदता गणैः शम्भो १
 र्जनं भवेत् ॥ गणेश्वर म मुखे तत्र स्पर्श कुमा हुं वेदि ति ॥ चामुण्डा तत्रे ॥ शामायां त्रैर वीरा शि म्भो त्ता सु त्रै रवे ॥ म अघोषे त घा रो डे य
 श्वाङ्गे नेष्ट ते बुधैः यं वाङ्गो यागः यथा यत न दीक्षा रूयः ॥ शारदायां ॥ दक्षिणे दक्षिणं कृत्वा तत्रा धाय दु ता शनं ॥ संस्कृत्य विधिवदिः
 दानु वैश्व देवं समाचरेत् ॥ तत्र संयुज्य गन्धा दौ देव ता मुक्त विग्रहा ॥ तारया हृ तिभिर्दुत्वा मूल मन्त्रेण मन्त्र वित्र ॥ सार्धं यत्ता पाये नय श्वः
 विंशतिसंख्या या द्रुत्वा या कृ तिभू गो गन्धा द्यैः युनरयं येत् ॥ ता योजयित्वा पीठ स्थ मूर्तौ वदि विस्जयेत् ॥ अथ शिष्टे न ह विषा किं त्य रिर तो व
 लिं ॥ देव ता या यार्धे दे श्चै ग्नि यथा दत्ता त्रि तां ॥ अत्र वैश्व देव य देव नित्य हो म एव उ च्य ते सर्व दे व सम्भित्व यु न्य त्ते रि नि कौ
 मुदीकृतः ॥ नित्य हो माग्निं न एवायं वदि संस्कार मुतेः ॥ अग्न्या ध्या नादि कर्म नि त्य हो मं समाचरेत् ॥ मूल मन्त्रे दे वे शि दु ने त्यं चा दु तीः कु
 मा त् ॥ या ण या णो त चा द्या त उ दान श्व समा न कः ॥ एत न्स्वरू पं जानी या दा दु ती ष उ गे षु नित्य हो म यि वदि संस्कार मुते षु त स्मा त्रि त्य हो मे शार द
 ताना एवो क्त क म यो र्वि कल्प ए वे ति तत्त्वं ॥ शारदायां ॥ सहस्रा वृत्त्या संजय मूल मन्त्रे म न च धीः ॥ तं जयं सर्व स म्य त्ते दे व ता यै समर्पयेत् ॥ ततः
 शम्भो दि शि गुरु र्विकि रे पूर्व स च्छि त्ते ॥ हे म व स्रा दिसंयुक्तां कर्क री तो य पूर्व सिं वां ॥ संख्या यत्त स्यां सिंह स्थां खड्ग खे ट क धारिणी ॥ घोर रू पं

दि४

क४

न४

४

यश्चि मा स्थां पूजये द म्भ देव तां ॥ चला सने न संयुज्य ता मा दा य गुरुः युनः ॥ रक्षे तिलो क या लां नाल युक्ते न वारि णा ॥ देवा तां प्रा वय त्तः परि
 वृत्त्य पद क्षि णां ॥ अथ मन्त्रं समुच्चार्य यथा पूर्व निवेशयेत् ॥ अथ च्छ्रू योग गन्धा द्यै र्वसु त्त स्य खिरा सन त त म्भ संस्कृ ते व द्वा गो क्षी रे ण च
 रुं यवेत् ॥ अथे ण क्षारि ते या त्र मया दिके ॥ त ए तु ला न शालि संभू ता न मूल मन्त्रा भि म त्रि ता न् ॥ य सृ तीः य च द श भिः क्षिप्त्वा चा सु म नुं जयेत् ॥
 य द्वा न्य या त्र व द नं यि धाय क व चा णु ना ॥ या उरु वो मूल मन्त्रे ण दे शि के नु श्व रुं यवेत् ॥ अथ णा ज्ये न स म्य च द द्या त्त की र्ति घार णं
 ॥ मूले न य म्भ त्त त्या त्रं क व चे ना व ता रयेत् ॥ अथ जपे कु शा स्ती र्णे म ए उ ले वि धि व द्गुरुः ॥ तं वि भज्य त्रि धा भा ग मे कं दे वा य क ल्य ये त्त
 अन्य म ग्नौ यं दु या द य रं दे शि कः स्वयं ॥ शि ष्ये ण सा र्धं मुं जी त वि हि ता च म न स्त तः ॥ संस्कृ ते ति अथ च्छ संस्कार आचार्य कु ए र्वं आ
 चार्य क र्त्तव्यं त त्तु कं य या ग सा रे ॥ कु णु मन्त्रे ण संयो ज्य तत्रा धाय दु ता शनं ॥ सा न्ना ध्या नादि क न्दे वं यथा व न्यु जये त्त तः ॥ कृत्वा त ए
 र्त्तं यं त स्मि न्क्षी रे ण चै च्छ रु मि ति ॥ अथ म ग्नौ यं दु या दि ति आचार्य मन्त्रि क्चे ति शेषः ॥ त कु म सु त त्रै व ॥ आचार्य कु ए ष आचार्य उ
 क र्त्तव्याग्नि संस्कार मुक्ता ॥ त तो च्छे ष्य पि कु ए षु संस्कृ ते षु यथा वि धि ॥ आचार्य कु ए वि ह रे दग्नि र्वा दि षु समा हितः ॥ अन्वि जो ग न्ध यु ध्या
 यै रं गा द्या व र णा चि तां त त्रो क्त देव ता मि ष्ठा यं च विंशति संख्या ॥ मूले ना ज्ये न जु दु युः सा ज्ये न च रु णा त ये न्यु क्तः ॥ कु णु त्त र संस्कार मु क्त चि क्त

जु६

तृकः शिष्योति । अत्र विषः सोमशं जौ ॥ चरास्तृतीय प्रागनुगास नृतयसमितं । अष्टगासयमाणम्यादशनस्य शवर्जितं । यालाशेयुदके
 मुक्तौ मुक्तौ पिथलपत्रके । हृदासं भोजयेत्तमत्रीयुतैराचमयेर्जनैः ॥ शारदायां । आचानं शिष्यामीयसकलीकृत्य देशिकः हृदासं भोजये
 तमत्रीयुतैराचमयेत्तालपुमाणं हृदयं क्षीरवृक्षादिसंभवं । दत्तकाष्टं तदा दद्याद्विद्याय विनतामने । दत्तानि शोधयन्नेनेतत्तुक्ष्णान्य
 विसृजयेत् ॥ नाराणीये ॥ दत्तकाष्टं हृदाजपक्षीरवृक्षादिसंभवं । सम्मार्ज्यं दत्तासक्तित्वाय क्षालयेत्तद्विद्विषयेत् । दिक्षु यद्वाद्यधो
 द्वासुतस्यागुयतनं केमात् । वृद्धितायो मृतिर्द्विर्जस्यं शान्तिर्गदो धनं । सुखवृद्धिः परं दुःखं फलान्यतानि शंसति ॥ वायवीयसंहिता
 यापि ॥ अत्र तद्वत्तधमनं दृश्यते गुरुणा यदि । आगुदकयश्चिमे शायं शिमयन्ति येतरं । अशस्ताशामुखे तस्मिन् गुरुस्तदोषशान्तये । शतमः
 र्द्धानुदुःखात्तद्वत्तधमनं दृश्यते गुरुणा यदि । आगुदकयश्चिमे शायं शिमयन्ति येतरं । अशस्ताशामुखे तस्मिन् गुरुस्तदोषशान्तये । शतमः
 त्रमण्डले पीठमुत्तयेत् । यश्चिमात्ररुद्धैश्च प्रयातोऽन्यथाऽपुनः । उन्निमित्तविनाशाय जुहुयाद्धतमन्त्रतः ॥ शारदायां ॥ यत्र विधिः ॥ तमा
 चान्तिशिखावंधाभिरक्षितं । विधाय सार्द्धं मनुनाये ह्यान्मसरे गुरुः । शयीत तस्यां तां त्रिमधिया सस्मरीरितः । नाराणीये ॥ पुनस्त
 शिष्यमाचान्तिशिखावंधाभिरक्षितं । कृत्वा वेद्यां सह । नेन मुयर्द्धमसरे गुरुः ॥ विंगलामते ॥ स्वप्नमानवमाप्तिश्च स्वाययेत पूर्वमसकं ॥

३०

तु ६

सोमशं भावयि ॥ गृहस्थान् दर्शय्यायां युर्द्धशीषास्त्ररक्षितान् । हृदासं स्पर्शय्यायां यतीन् क्षिणमसकान् ॥ वायवीयसंहितायां । देवस्य द
 क्षिणे भागे शिष्यमभिरक्षयेत् ॥ अहनासास्त्ररणास्तीर्णसदं दर्शयन्मुनिः । मन्त्रिते च शिवध्यायन्याकुरस्को निशि स्वयेत् । शिखावदु
 स्यात्तस्य शिखया तद्विद्यां गुरुः । अथेष्ट्या हतवस्त्रेण तमाह्वाय च वर्मणा । रेखात्रयं च यरितोऽस्मिन् तिलसख्यैः । कृत्वा स्रजपैस्तादा
 होदिगीशानामलिहरेत् ॥ महाविलयचरात्रे ॥ गुरुयादात्रां कृत्वा उयवासीजितेष्टियः । दर्शय्यांगतो रात्रौ दृष्ट्वा स्वप्ननिवेदयत् ॥
 योगिनी तत्रे ॥ यज्ञाय तो दूरमृदेति देवमावृत्त्य मन्त्रानययत्तस्त्रिरेतान् । लक्ष्मैकमुग्रदक्षिणायाम् शायी स्वप्नं यरीक्ष्यो तयथोयदेश ।
 भगवन् देवदेवेश भूलभृद्दुषवारुतः । दृष्ट्वा निष्टे समावक्ष्य मम स्वप्नस्य शाश्वत ॥ एवं यैः कुशास्तीर्णततः पुयतमानसः । ति शान्ते
 यश्च ति स्वप्नं प्रभवाय दिवाऽपुनः ॥ विंगलामते ॥ तारोहिद्वयं मूलयाण्येदिठ्ठीरितः । स्वप्नमानवमत्रोयं शंभुना यरि कीर्तितः ॥ नमो
 जयत्रिनेत्राय विंगलाय मरुत्तम । वामाय विष्णु रूपाय स्वप्नाधियतये नमः ॥ स्वप्नकथय मे तत्त्व सर्वकार्यं स्वप्नेषतः ॥ क्रिया सिद्धिं वि
 वास्यामित्यनुसादा महेष्टर ॥ मन्त्रतत्रयकाशे ॥ उँ हूँ सकललोकाय विष्णवे य भविष्यते । विशाय विष्णु रूपाय स्वप्नाधियतये
 नमः ॥ स्वप्नमानवमत्रोयं कथितो नारदादिभिः ॥ नारदीये ॥ परं बुद्धस्वरूपस्त्वमन्त्रश्चरसि विष्णुधृक् । भुजाभुजगतिन्दवस्वप्न

मेविनिवेदय ॥ इत्युच्चार्य नमस्कृत्य आनुश्यामवनीकृतः ॥ यस्योवाग्यतस्तस्मिन् शयीतेष्टं विचित्रयेत ॥ ॥ शुचमुजस्रया ॥ यो
 गिनीतत्रे ॥ त्रिविधं चर्चनं स्वयं चर्चनं यथा चर्चकं । अथा कर्तव्यं स्वस्थानां संयतानां हि दशनं । यथा चर्चमयं चर्चनं तदस्वस्थानां चिह्नं ।
 अथा कर्तव्यं मानसं चर्चनं यथा चर्चकं । अथा कर्तव्यं मानसं चर्चनं यथा चर्चकं । अथा कर्तव्यं मानसं चर्चनं यथा चर्चकं । अथा कर्तव्यं मानसं चर्चनं यथा चर्चकं ।
 यामेस्यः पाको विसर्गश्च ॥ तथा ॥ कुरे च मामाद्यामाद्यादृष्टेऽनुत्तमात्तमे स्वप्नप्रतिवेदे वनिजेष्टं सर्वतोमुखं । गुरुयसादसुमुखं नि
 र्मलं चतुर्माण्डलं गङ्गाङ्गाभारतीभ्यानुलिङ्गितं लिङ्गमैश्वरं । यस्य तत्र त्रजानीया सिद्धिं स्वप्ननिदर्शने ॥ नारदयश्चरात्रे ॥ क्षितिलाभः
 क्षतजायितरया प्रियजनं । होमश्च जलिते वह्नौ संगमविजयस्तथा । हंसके कमुराणां रघोरो हशमेव ॥ माहाकथिलयश्चरात्रे ॥ कथां च त्रं रघं दीयं
 यासादकमलं नदी । कजरं वृषं मासं सप्तुं कलिनंदं पंचवर्तश्च हं मेष्टं मामासं सुरासवं । एवमादीनि सर्वणि दृष्ट्वा सिद्धिमवाप्नुयात् । यदा कर्म
 सुकामं सुखि च स्वप्नेषु यम्यति । समुद्रि तत्रजानीया तस्मिन् स्वप्ननिदर्शने । नदी समुद्रतरणमाकाशगमनस्तथा । नास्को देयनश्चैव यज्जलत्तं ता
 शनं । ग्रहनक्षत्रताराणां चतुर्माण्डलदर्शनं । हस्त्यस्थारोहणश्चैव यासादशिरसाधिवा । नागाश्च वृषभन्दाणां तरुशैलाग्रोहण । विमानगमन
 चैव सिद्धमत्र स्यादर्शनं । एवमादीनि संदृष्ट्वा नरः सिद्धिमवाप्नुयात् । स्वप्ने तु मदि राया न मामासं सस्य भोजनं । कमिविनुलेयश्च रुचिणो यचनं ।

31

भोजनं दधि मक्कं स्यञ्चेत्तव स्नानुलेयनं । सिंहसनं रघं यानं च जं राज्याभिषेचनं । रत्नाद्याभरणानीनि दृष्ट्वा स्वप्ने यसीदति ॥ नारदयश्चरात्रे ॥
 गुरुर्देवोऽदिजः कन्यागोगजाम्बाश्च केशरी । दृष्ट्वा एशं रघं मेष्टं चतुर्वीयाश्चरात्रं । तामुलेभक्षणां चैव तद्यादध्याभिषेचनं । सिद्धानामाम
 मांसं नु मयत्री मदि रारसा । रुद्रं यानं सितं वसंतं चान्यद्वृत्रचन्दनं । माल्यमुक्ताफलैर्हरः पूर्यस्समुदितः शशी । यचणकिरणः सूर्यो नि
 म्नागाश्च महोदधिः । युक्तव्यादयः शालिरोचनाः कुंकुमं मधुलाजाः सिद्धार्थका वीजं नवजासुश्च यायसं । उयसनायया वायोगायत्री व
 रसंगताः । सर्वस्वप्राः शुभाः । योक्ता सिद्धि मोक्षफलप्रदा ॥ नारदीय ॥ ग्रहणं च युरध्वीणामगम्यागमनस्तथा । दंभनं चेतनागेन वधनं च खलाः
 दिभिः । रोदनं नाउनश्चैव धावं चान्नघातनं । मृलो हृत्रयुक्तास्य सीसकस्याद्य कुसितात् । धातार्त्ताभस्तथा युष्मं फलरत्नमुवा मयि । यजनं च
 यमनेन धमनश्च विजायसोः । एवमादीनि चान्यानि शुभाश्च दुर्मणिषिणः ॥ ॥ शुचां शुभाः ॥ नारदयश्चरात्रे ॥ शुतो च विष
 रीतामुमनसः खेददाश्च योगहिताला कल्यंगनरं नमः शुक्लवृक्षं सकण्ठकं । यासादमत नंदं दृष्ट्वा नरो रागमवाप्नुयात् ॥ कथिलः ॥
 दृष्ट्वा दुःस्वप्नं चैव हामा सिद्धिमवाप्नुयात् ॥ विगललाभने ॥ शुभेषु भवंते स्वजुद्धयादपु भेशतं । शुभेणेति कुमादिद्वानिति ॥ ना
 रदयश्चरात्रे ॥ दृष्ट्वा समाचरेद्भोमं दत्तकाद्यैर्दिनं मुने । केचनेनाथवाजो न सिंहमन्त्रेण शान्तये ॥ निवधे ॥ उं वज्रनखदंष्ट्रा यथा यमहासिंहाय

हुंफदममइतिविहमतया। शान्तं सहस्रस्वाद्यं वायशा क्वाथ बादिजं। अस्त्रसंयुक्तिनेनैवांम्रास्वाहानिनेनच। दोषानजहिजहीन्यवंपदं नामा
 वसानगंरस्त्रसिंहयाविकल्पः॥ नारदीये॥ नक्षत्राणां प्रवृत्तमांसस्य कर्तृनासादिकर्तृन। नेयनेरक्तगन्धेन कर्तृमेनापिनेयनं। वेष्टनं क
 मस्योत्तरां रक्तमांसां नवेष्टनं। आलिंगनञ्च कस्त्रीणां हसनं चर्तनं तथा। खराद्युसहिष्वाणां च दर्शनीरोहनेन क्रिया। पातनावेशानां च
 दक्षिणां प्रागननया। वयनं रुधिरादीनां लाजलेषां नयेवच। अंगमंगोष्ठादिद्राव्यमकिंकरदर्शनां। दिवाभौमानरीक्षाणां। सुन्या
 नानां च दर्शनं। नृपगोमुखविद्याणां नर्तनं विषयज्ञानं। दर्शनं नीमसर्पाणां पुष्टिमैथुनमेवच। श्वमादीनि चान्यानि विदुर्बुधाः। उरु
 स्युतिकाराय सत्तुल्यं जघनं तु। निलैस्सहसंच हने देवं शान्तिमुदीरयेत्॥ ॥ अथ स्वप्ननिवेदनं॥ तत्रैव॥ शिष्यस्तु श्रुतिरा
 वान्तः पुष्ट्यहस्तोऽरुहं॥ पुष्ट्यम्यशिराहृष्टस्तस्मै स्वप्ननिवेद्यत। स्वप्नवाक्षिसमस्तमन्त्राचार्यमायहृष्टं। अकस्माद्यवायत्रे
 न्नाख्यातयं शूरेर्विना। महाकथिनपंचरात्रं॥ उरुयादृष्टं न कृत्वा उपवासी जितेन्द्रिये॥ दमसर्प्यागतो रात्रौ दृष्ट्वा स्वप्ननि
 वेदयेत्॥ अत्रोपवासविधिः कालान्तरीयस्वप्नपरीक्षापरः दीक्षाप्रोक्तया यस्तोजनं स्यादत्रयकत्वात्॥ विंगतामते॥
 तयोधिवासमथवाप्रकुर्वीत यथाविधि॥ महानन्त्रप्रकाशे॥ दीनदयेनैव कुर्याद्दीक्षाकर्मविचक्षणः॥ स याधिवासनं वास

३२

११

नं वास्यादकस्मिन् दिवसे यदि॥ ०॥ ॥ अथोक्तहोमोययुक्ताग्निसंस्कारः॥ तत्र प्रथमकुण्डसंस्कारो यथा॥ शारदायां॥ अष्टादशस्थुः संस्कारः कुण्डनां नन्दे
 श्रिताः। वीक्षणां मूलमन्त्रेण शारदायां मन्त्रं। तेनैव ताउनेदनेवर्मणा न्युक्तामन्त्रं। अन्तेणारवनोदारौ हन्मन्त्रेण प्रदूरणं। समाकराणामन्त्रेण सचनं वर्मणा मन्त्रं। कुदने हे
 निमन्त्रेण वर्ममन्त्रेण मार्जनं। विलपनं कलारूपकल्पनं नदनन्तरं। त्रिसूत्रीकरणं पञ्चानहदयेनार्चनम्। अन्तेण वज्रीकरणं हन्मन्त्रेण कुशैः सुप्तैः। चतुर्थयन्तनुत्रेण
 तनुयादशपादमं। यागे कुण्डनिसम्कृत्या संस्कारैरग्निरिति॥ अथ वानमिसम्कृत्या चतुर्भिर्वीक्षणादिभिः। कलारूपकल्पनमिति। कुण्डमधो सोमस्य ग्निकलानां चित्तमि
 त्यर्थः॥ अस्सयादन्तुनारदपंचरात्रे॥ अद्विन्नागैस्तोदधैरस्त्रमन्त्रमिति॥ कुण्डनित्रिगणं सर्वं वर्मणा परिशुषणं॥ इत्यावमक्षया तारुणं कुण्डसंस्कार
 मीरितमित्युक्तं। एते च संस्कारा यदि कुण्डकरणे काले न कृतास्तदा सिद्धे पितृस्मिन् दृष्टार्थमवश्यामीवरणीयाः॥ तदुक्तं नारदपंचरात्रे॥ कुण्डस्थारं भ
 काले तु संस्कारा न कृता यदि। निश्चयस्य च ते सर्वविधेयास्तुः कुमेण वैदति॥ शारदायां॥ स्त्रिमुस्तिमोलिखेत् रेखा द्वादशगुणगुणाः॥ अत्र लिखन
 क्रमः सौत्रा मणीतत्रे॥ यावी मूढमुदकं संखदक्षिणारम्भमालिखेत्। उदगं युरस्संखं यस्मिन् रम्भमालिखेत्। तिसृस्तिमोलिखेत् त्रयोदशये द्वाभवेन च
 ॥ शारदायां॥ यागगणां स्मृता देवा मुक्तं देशयुरन्दराः। रेखा नामुदगगणां वृक्षवैवस्ववैतेन्दवः। अथ वा षड्कोणावृत्तत्रिकोणत्रयसंलिखेत्। यामलया॥
 षड्कोणो नावृत्तं देवीत्रिकोणं स्यात्समालिखेत्॥ शारदायां॥ सर्वाण्यनुक्ष्य तारण्योगवीठमर्थाव्ययेत्। अथ वा भवतारयोर्विकल्पः॥ योगवीठमिति आवा

रशक्तिमारभ्यपीठमत्रयर्चनमित्यर्थः। अत्रजर्चनस्थानिजयापञ्चादजिनात्तयराजिता। नित्यादिलसिनीदोष्ठीत्तयो रामङ्गलानवेतिपीठशक्तयः। ह्रींवागी
 श्वरीश्वरयोर्गोपीठात्मनेनमइतिपीठमत्रः॥ तदुक्तत्रोक्ते ॥ वागीश्वरेणसंयुक्तामुपचारैःयुजयेत्॥ गणेश्वरावमविष्णोः॥ शक्तिवीजेनव
 गेशींवागीशंसाधुमत्रनः। युजयेदितिशेषः। रुडवामलेतु॥ ततःशिवायशक्तेचनमानेकभिन्नौमनू। आद्यात्रिस्त्रिंशसंयुक्तयणमेमनुना
 ३मुना॥ वागीश्वरीमृतुस्त्रातांसमस्ताभरणान्विता। वागीश्वरेणसंयुक्तांनमाम्भखिलसिद्धयत्युक्तं॥ वैश्वेदेतुवागीश्वरीवागीश्वरयोस्थानेनक्ष्मी
 नारायणौयुधौ। तदुक्तंनक्षसारसंहितायां॥ लक्ष्मीमृतुमतीतत्रयजोत्रारायणस्यच। ग्राम्यधर्म्येणसंजातमग्नितत्रविचिन्तयेत्। अत्रचवि
 भूतिरुत्ततिःकान्तिःसृष्टिःकीर्तिश्चसन्नतिः। युष्टिरुक्तृष्टिर्भूतिश्चसंयुक्तौनवशक्तयः। इतिपीठशक्तयः। वीजाद्युमासनन्दत्वेति ३३
 वचनात्। श्रींलक्ष्मीनारायणयोर्गोपीठात्मनेनमइतिपीठमत्रः। श्रीविद्यायातुज्ञानार्थे॥ कामशरीरुण्डमद्योसकामामृतुसं
 युतां। समावाज्यचसंयुक्तनक्षत्रैर्वह्निमावहत्॥ शारदायां॥ सूर्यकात्तादिसंभूतंयदाष्टोत्रिभेगेरुजं। आनीयवह्निपात्रेणकुक्ष्यादांशं
 परित्यजेत्॥ गोतमीये॥ पावाणभवमग्निंवेदिवारिणिसंभवं। ओत्रियाणांगेरुजंभवनस्थमववाहरेत्। यद्वह्नाजसंयुक्तस्ययोग्यायागक
 र्मणि। निरग्निवाह्यंलक्ष्म्युर्दलाप्रकरोनवेत्। दुर्वाज्जह्वतुर्धाशंकलन्दद्यादुताशनः॥ वैश्वशूडाविकलजायतहोमकर्मवते॥ ॥ उडीशे
 ॥ ओत्रियागारजन्वायिसूर्यकात्ताभवंभुवा। अरणीसंभवंवायिस्त्रिंशंस्वर्णादिभाजने। तासयात्रादिनामत्रीविहितंतुसंगनयेत्। अथवाजी

तमभितःस्थापयेत्कांस्थभाजने। अत्रिरयि। यात्रात्तरेणविहितेतामुयात्रादिकेषुभे। अग्नियणयनंकुर्याद्वरावतदशेषि॥ स्मृतिसारेतु॥ शरा
 वेजिन्नयात्रेवाकयालचोत्तुकेयिवा। नाग्नियणयनंकुर्याद्वाग्निहनिप्रयावहमितिशरावनिषेधसासादिपात्रेमभावेवीधाः। कुक्ष्यादांशं
 परित्यगिर्विशेषस्तत्रात्तरे॥ अस्त्रेणग्निंसमावायकवचेनविधायतु। कुक्ष्यादांशंनुवास्त्रेणनैःअन्तेसंत्यजेत्त्रिये॥ मत्रमक्रावन्ध्यामपि॥
 आनीयास्त्रेणनैःअन्तेकुक्ष्यादांशंस्थिरिभ्यजत्। देवांशंमूलमन्त्रेणस्थापयेत्पूरतःसुधीः॥ उडीशे॥ कुर्यात्प्राच्याद्यनैःअन्त्यांकुष्यांशं
 परित्यजदित्युक्तं॥ गणेश्वरेयि॥ दूयत्रनेनमूलकुक्ष्यादांशंपरित्यजेत्। कियसारे॥ श्मशानादाममांसमत्तिपावह्निरुच्यते।
 कुक्ष्यादसस्यनामास्यत्यजेत्किंचिदुताशनात्॥ शारदायां॥ संस्कुर्यात्तंयथान्यायदेशिकोवीक्षणदिभिः। औदर्यवैन्दवाग्नि
 भांजौमस्यैकांस्मरनवसोः। योजयेद्वह्निवीजकेनास्यचैतन्यंयावकेतदा॥ सारसंशुद्धे॥ यदीयकलिकाकारंतेजसावाह्ययः
 ततः। एकंजाठरवैन्दवह्निभ्यांवायिर्वस्यच। स्मृताग्निवीजकेनास्यचैतन्यंयोजयत्। वैन्दवमृधुमवास्थोवह्निः॥ उडीशे॥ दी
 यादीयान्नरन्ध्यायात्स्यूरतंसर्वतोमुखं। आसमागेणमनुविक्रवचेनततोर्ध्वत॥ शारदायां॥ तारेणमत्रितंमत्रीधेनुमुद्रामृतीक
 तं। अस्त्रेणरक्षितंयस्यात्तनुत्रेणवगुहितं। अर्द्धितंत्रिःपरिभ्राम्यकुण्डस्यपरिदेशिकः। यदक्षिणांतदातारत्रोच्चरणपूर्वकं। आन्मनोभि

मुखं वद्विजानुसृष्टमहीतस। शिववीजधियादेयायो नोवेनं विनिःक्षिपेत् ॥ उडीशे ॥ भूमौ वज्रानुनीकत्वा कूर्चवीजं च वद्विचैतन्यं उनेन
 मान्नः स्यादनेनोन्धाय ये कुडिं ॥ शिववीजधिया तस्यायो नो वद्विं विनिःक्षिपेत् ॥ त्रिपुरासारसमुच्चये ॥ यो न्यावेनं विनोसे तस्याभिवक्त्रं
 यश्चादग्निं मूलमन्त्रेण मन्त्रोत्पन्नं ॥ शिववीजधियेति शैवशाक्तविषयं वैष्णवादी तु विकृतादि धियेति बोधः ॥ वायवीयसंहितायां ॥ व
 द्द्विजं समुच्चार्यत्वा देधीनाग्निमासने ॥ यो निमार्गेण वै तददात्मन संमुखेन वा ॥ यो निमार्गेण मेखजाय रिस्थायितयो निरंखेण ॥ शार
 दाया ॥ यश्चादेव स्यादेवाश्च दद्यादाचमनीयकं ॥ ज्वालयेत्तनुनीनेन तमग्निमचदशिकः ॥ चित्तिंगलहनदहमययुग्मन्युदीर्य च ॥ सर्व
 ज्ञाज्ञाय यस्याहमन्त्रो यं यागुदीरितः ॥ रुद्रयामले तु ॥ हूं ह्रीं ज्वलन्मुग्धे वीजं ज्वलन्दि तय ततः ॥ हूं कटस्वाहेति मन्त्राण्यज्वालयेत्तावकं सुधी
 रित्युक्तं ॥ ज्वालनं तु मुखेनैव तदुक्तं ॥ जुहुयुश्च दुताग्निश्च याणि सूर्यसुवादिभिः ॥ न कुर्यादग्निं च मननं कुर्याद्भुजनादिना ॥ मुखेनैव दग्नि
 मुखेदेवोच्चायत ॥ नाग्निं मुखेन तिष्ठो किं योजयति तदिति ॥ अत्र ज्वालिनी मुद्रा पिष्यदर्शनीयस्याव ॥ मणिमधौ समौ कृत्वा करौ तु यस्तं गुनी
 मश्चामे मिलिते कृत्वा पाणिषु टं सुधीः ॥ अग्निं च ध्वनिं वन्दे जातदंडुताशन ॥ सुवर्णवर्णमनलं समिद्धं विश्व नो मुखं ॥ उयतिष्ठे तविधिवन्मन्त्रेण नेन
 यावकं ॥ उडीशे ॥ यादेश यात्र समिधं मूलाय घृतसंघृतं ॥ नूत्नीवह्नौ समुक्षिप्य जिह्वाया देवताग्रसेत ॥ शारदाया ॥ विनोसे दात्मनो देहं मन्त्री

34

^{२१}
 जिह्वाहविभुजः ॥ लिंगयायुशिरोवक्त्रस्थाने त्रेषु सर्वतः ॥ वहीराघाशसंयुक्तास्य विन्दवः ॥ वस्त्रमन्त्रोऽस्य मुद्रिका जिह्वायां सप्तदेशिकैः ॥ जि
 ह्वासास्त्रिविधाः ॥ यो क्रायुर्न भदेन कर्मसु ॥ हिरण्यावगनारक्ता कृष्णाश्चासुयभामना ॥ वदु रूपातिरक्ता च सान्नि को याग कर्मसु ॥ वही
 रेकः इरायका रः सुधी शोदीर्घाकारः ॥ अत्र सान्नि करसनायां वदु रूपातिरक्ता योः यौ र्वाय र्थी वीजकृमातुरो धेन तनुया सकृमाउ
 नुरो धेन वदु रूपाया मूर्त्वागे च सनीयत्वा ततः कृतं तत्रा तरे ॥ सलिंगगुत्रमूर्द्धस्थनासाने त्रेषु च कुमात ॥ विनोसदतिरक्तायां स वीजैव
 दुरुपिणीमिति राघवभट्टाः ॥ वमू तो हिरण्यावगनारक्ता कृष्णा चैव तु सुयभा ॥ वदु रूपा महे शानि अतिरक्ता तथैव च अतन्तरं ॥ एकै
 कं विनोसे देवी लिंगे पायौ शिरस्था ॥ वक्त्रे पाणे तथानेत्रे सर्वांगे च असे तत इति रक्ता मणि वचर्णेत ॥ ततः युविनो सेर्जिह्वा देहं मन्त्री विभा
 वस्थेः ॥ सलिंगगुत्रमूर्द्धस्थनासाने त्रेषु च कुमात ॥ सर्वाङ्गे सुवजिह्वा सा वक्त्रे त्रिविधाम्बिकः ॥ हिरण्यावगनारक्ता कृष्णा चैव तु सु
 यभा ॥ वदु रूपातिरक्ता वजिह्वा स्येति सान्नि का इति मन्त्रे तत्र यकाश वचनाच्चातिरक्ता या सर्वाङ्ग वचना ससाधीन राघवभट्ट
 लिखितवचनात्तरं च यदियु माणां तदा विकल्प्य वेति तत्तं ॥ शारदायां ॥ यश्च रागा सुवर्णा न्यातृतीया नडलोहिता ॥ लोहितान त्तरं ये ताव
 मिनीव करानिका ॥ राजसौरस तावद्देहिहिता काम्य कर्मसु विम्वर्त्तिसु ॥ लिङ्गिभ्यो कृत्वा वस्त्रमनेजवा ॥ लोहितान्या करालाद्या कालीना

मस्य इति ना। एतास्स यन्निष्कृज्यते कूरकर्म सुमन्त्रिभिः। स्वस्वनाम समाप्ताः। सुमन्त्रिभिः कल्याणरतसः। अमर्त्ययितृगन्धर्वयक्षनागपिशाच
 काः। राक्षसास्स यजिह्वानामीरितावाधिदेवताः। सुविदेव तोक्तिस्ततन्मिह स्थानेन्यार्थयुजार्थं यजिह्वासुविदशादीनां तत्र कार्यसमाचरो। जु
 दुचादादि नंसिद्धिं दयुक्ता देवतामता इति यद्येव सारवचनार्थं तत्र जिह्वाया तत्र द्युक्तेण होमयोजेनासां होमार्थं च क्रियासारे ॥ अथ अथ मन्त्रिभ्यः
 दागाग्रशक्तिमुदेवता। वीजं शक्तिम्वरं स्वाहा जया दीन्युर्वचसेत ॥ शारदायां ॥ वद्रे रंगमनूयस्ये तनावुक्ते नवात्मना। सहस्रार्चिः स्व
 स्तिकर्ण उतिष्ठ युरुधः युनः। धूमजयामी सप्तजिह्वो धनुर्दुर इति कुमात् ॥ वड इमनवः यो क्ता जातिमिस्सहसं युताः मूर्तीरक्षौ तनौ मस्य
 देशिका जातवेदसः। मूर्त्तिं सयार्थकं ध्यु कटिया मूर्त्तिं सकेषु च। यदक्षिण वसा मस्य दुश्चने नाय चाक्रमात्। जातवेदाः सप्तजिह्वो हनसंज्ञकः ॥
 सुमोदरजसंज्ञो न्यः युनर्षे शानराक्षयः ॥ कौमारते जास्यादि म्मुखादेव मुखः स्मृतः। ताराग्रयदाशः स्मृत्तं न्यत्ता वद्विमुर्त्तयः ॥ अ ३५
 सनक्ययित्वा मे मूर्त्तिं तस्य विचित्रयेत्। आसनपीठं तनाविति शेषः। नेत्राधारशक्तादि वद्विमा एलातं विन्यस्य केसरेषु मध्ये च पीठे स
 क्तीः तत्रैव रं वद्वि योगपीठाय नम इति पीठं च न्यसेत्। तदुक्तं तत्रैव स्वम एलातं यजेत् पीठे सनवशक्तिं। पीताम्बे तारुणा कम्पा
 धूमाती वास्फुलिगिनी। रू विराजानिनीयोक्ताः कशानोर्नवशक्तयः। स्ववीजना सनन्दत्वा मूर्त्तिं मलेन कल्पयेदिति। तथा। इष्टं शक्तिः

स्वक्तिकाभीतिमुचैदीयै दोषिर्दारयत्तं जवाभं। हेमाकल्पं यद्यसंख्यं त्रिनेत्रं ध्यायेद्वह्निं वद्वि मौलिं जटाभिः ॥ ध्यानान्तरमुक्तं रुद्रजाम
 ले। वं धूकयुष्मसंकाशं सुतप्तकनकयुभं। यद्यस्यं यजमानार्थं दनद्वयशोभितं। सप्रदो मयन्द वविमानाय रिसंस्थितं। त्रिधावी
 जत्रियात्रं हृद्यककयविनाशकं। यद्वा ध्याय्यं ज्ञातुं होतृचतुःशृंगी विराजितं। यच्चरात्रे यापुयतं कायिलश्च महामतं। बौद्धं वैदिकमि
 त्येतत्तद्विद्वलविलोचनं। वेदार्थं चतुःश्रोत्रं श्रोतशास्त्रमयधनिं। सपाठलजटा वद्वमणि कोठीरभास्वरं। हेमालंकारसंयु
 क्तं हेमकुण्डलमण्डितं। रक्ताम्भोरुहमध्यस्वस्वसिकाससंस्थितं। पृष्ठदेशे समालम्बिता त्रीयचरणाम्बुजं। सदा सदा यमानश्च
 राजमानं सुतेजसा। शक्तिं वज्रसूक्ष्मं चैव चतुर्भिर्दक्षवाहुभिः ॥ तोमलं तालवृत्तं च सौवर्ण्यं च तथा त्रिकः समैस्त्रिभिर्बहुभिः
 श्वदधानरक्तवाससं। हिरण्याकनकारक्ता कम्पादक्षाननस्थिताः। सुयभावातिरक्ता च वद्वरुणावातिरक्ता च जिह्विका। इमार
 सद्गामवदनेनित्यमास्थिताः। एतामिस्स यजिह्वाभिरूपतं यादित्वा ननं। यरिषिचे ततस्तोयैर्विमुद्धैर्मखलोपरि। दमैरगः
 नैर्मध्यास्थमेखलायां यरिसरेत् ॥ कुलोडीशे ॥ एवम्विच्यस्तदेहस्सनय रिसरणाचारं। सुद्योदकेन संयोज्य मद्यस्थ
 मेखलापरि। उत्तरायणं पूर्वदेशे पूर्वार्धे दक्षिणे ततः। उत्तरायणं यश्चिमे तु यागयमुत्तरे तथा। मूलमाह्लादितं कृत्वा त्रिवा

रत्नपरिस्तरत। तद्या। मेखलासूचसुर्वादीयमालांयुक्तयेत्। गणेश्वरविमर्षिण्या ॥ पूर्वार्धे रूत्ररागैश्चदमैरग्निं परिस्त
 रेतादक्षिणोत्तरयोः पूर्वार्धेः पूर्वयश्चिमयो रूत्ररागैरित्यर्थः ॥ त्रियुरासारसमुच्चये ॥ एकनेखलकुण्डेति शितमतिर्मेख
 लाप्रस्तात्। परिस्तरेदिमेखलेदितीयमेखलापरि। त्रिमेखलेतदत्रालमेखलापरिचसेत् ॥ शारदायां। निःक्षिपेद्विष्णुपरिः
 धीन्याचीवर्षगुरुत्तमः। कात्यायनः। परिधीश्वरिदधत्तादुनकठुक्षीयादुमात्रान्यान्नाशवैकङ्कतकाश्यवैत्तानिति ॥ तत्रा
 त्तरे ॥ वज्राऽवस्थण्डिलश्चात्रियारिधीसहितं यागुदगुदमैः। त्रियुरासारसमुच्चयेचि ॥ स्थण्डिलकेसिकतानावज्ययत्रिगुसन्धिरिधी
 न ॥ शारदायां ॥ यादक्षिणोत्तरसंयुज्यासेषुवह्यादिमूर्तिषु ॥ सौत्रामणीयतत्रे ॥ कुण्डमद्येविधानवित् ॥ पद्मसनात्तसाधारश
 क्तादिमनुभिः कुमात्। उयर्थुपरिसंयुज्यवद्देरासनशक्तयेः। पूर्वार्धेदेलमूलेषुमद्येयुज्याः कुमेणु। आसनशक्तयः। पूर्वो
 क्ताः पीठशक्तयः ॥ शारदायां ॥ ध्यातं वह्निं यजन्मद्येगन्धार्धैर्मनुनाऽमुना। वैष्णानरजानवेदयदेयश्चादिहावह। लोहिताक्षयद
 स्थानेसर्वकामाणिसाधयेत्। वह्निजायावधिः योक्तामत्रः पावकवल्लभः। मद्येयश्चाधिकेणुजिह्वा लारुचोवजेत्। अत्रयदसुकोणेषु
 मद्येचयजेदित्यन्वयः। कोणेषुचदीशानादिक्रमः। तदुक्तं सोमशम्भौ ॥ रुडेवद्विमांसादवरुणनिरगोचरे। हिरण्यघाः सिनावद्दे

३६

रसनाः षडनुक्तमात्र। मद्येनोवह्निरुयान्ति ॥ वायवीयसहितायां ॥ हिरण्यघागुदजिह्वाकनकायुर्वतः स्थिता। रक्ताग्रेयानैः अनीचकम्पा
 न्यासुयभामता। अतिरक्तामरुजिह्वास्त्रनामस्वगुणयुभा। त्रिशिरामध्यामाजिह्वावदुरुयासमादूया। तस्थिष्वेकादक्षिणतो ज्वलन्ती वामतः
 यरा। स्ववीजानन्तरं वाया इति। गणेश्वरविमर्षिण्यामपि। कोणेष्वेवमद्येचजिह्वास्त्रं यजयेत्ततः ॥ हिरण्योत्तपद्मेमाभामूलयाणिदिशिऽ
 स्थिता। वैदूर्यवर्णागगनाद्याद्यान्दिशिद्यवस्थिता। तरुणादित्यसंकाशारक्ताजिह्वाग्निदिकस्थिता। कुष्माभीलाप्रसंकाशानैः सत्यादिशिसं
 स्थिता। सुयभायद्रागाभावात्तुणादिशिसंस्थिता। अतिरक्ताजवाभासाद्याद्यन्दिशिसंस्थिता। वदुरुयायद्याभादक्षिणोत्तरसंस्थि
 ता। हताज्वलारुचावीतावरात्रयकराद्यपि ॥ त्रियुरासारसमुच्चयेचि ॥ सुतयवामीकरयारुवर्णास्थिता हिरण्यदिशि मूलयाणेः।
 वैदूर्यवर्णाकनकाभिधानायासानिषणादिशिक्तासत्य ॥ यारक्तातरुणादिवाकरात्रवर्णासाजिह्वाहरिसुसंस्थिता कुशानोः। याकुष्मा
 दिकशितनीलनीरजाभारक्षेः परिवृत्तदिग्भिर्भागलनाः। पद्मरागसदृशयजेज्वलासुयभावरुणादिष्ववस्थिता। यामहारजनयुष्यसन्निभा
 गन्धवाहदिशिसानिरक्तिका ॥ यद्यार्धसंज्ञावदुरुयिकासाजिह्वात्तरेदक्षिणतः स्थितास ॥ होमेविशेषउक्तो गणेश्वरविमर्षिण्यां ॥ रक्षासि
 च्छिरण्यघांगगनायांचरुहृतं। सिद्धार्थं वदुरुयायां रक्तायामुयवासया। कुष्मायात्तुदुनेलनसुयभायात्तुसकुम्भिः। तिलांश्चैवातिरक्ता

यां कनकायां तु सर्वदा । सर्वदद्याणि जुहुयात्साधकमसु । तत्रातरे ॥ कलंतु कामभेदतः क्रमादासां मुखदीयते । वश्याकर्षणयोराद्यागगाणि
 सभनेमता । विदेष्टमोहयोरक्ता कृष्णमारणकर्मणि सुप्रभाशा कयुष्टौ सुरकौ चटनेमता । एकैव वदु रूपा तु सर्वकामफलप्रदा ॥ शार
 दायां ॥ केसरेषु क्रमागेण यजयेदशदेवता । दलेषु यजयेन्मूर्तीं प्रकृतिस्वकिकधारिणीः । लोकपालं सतोदिसु यजयदुक्तलक्षणानां शु
 ब्रलोकपालं यजामेखलास्थदभायरिकायां तदुक्तं तत्रातरे । कोणेष्वेव मध्ये च जिह्वाभिः केसरेष्वभिः । मुंगमत्रैस्तत्तावाहोत्व
 कृत्रिम्भूतिभिः कुमात्र । मेखलापितदभेसु दिक्कृतीं सवतायजेत ॥ तत्त्वमारसंहितायां ॥ यात्राण्यासाद्य विधिवशश्चापि मन्त्रविना ।
 तान्येकोद्वयवित्रैणोत्ताना विधाय वायुनः युक्षालयन्यात्रं यरिपूज्यमुना । दत्तासतानयवित्रं च तद्वत्पुत्रविधाय तत् ।
 दीक्षुतरण्यां तन्यात्रं वृणीतेत्युतेव धैः । ततः किं विच्युणी ताम्रयोक्षणादाय तज्जलैः । यज्ञसाधनसंभाव्योक्षयेन्मूलमन्त्रतः । अत्रापि
 ॥ वामे वासीर्यदभानवलरियुहुरिः । दयां सद्गुं निधाय यात्राणि द्वादशो भो वदनमद्यतन्नोत्तानवक्राशिकृत्वा । हस्तत्रेणाभियुज्यो न्य
 तममद्यजलैर्मनुयूतैरथैरित्युक्षान्यैश्च कूचैस्सकलमपि हृदा सद्यगं हृद्य जातमिति । तत्रातरे ॥ स्ववाभागे यागया नासीर्यो यरि
 यथा विज्ञानुसारेण सौवर्णादीनि कर्मणि । अधो मुखानि यात्राणि द्वादशरूपाणि विन्यसेत् । उत्तानी कृत्या यात्राणि जालाहैस्संपूरयेत्

३७

॥ त्रियुरासारमुख्ये ॥ ततो वामभागे यरि सीर्यसीर्यदभानयलो जा त्मजा वत्तभा श्मगतागान् । तद्गुं न्यसेत्तद्वं रूपाणां यात्राणां च योगतात्पर्य
 निसर्वाणि धीमान् ॥ सुबोत्तानि तन्वेषु यात्रेषु यात्रं जलैरेकमापूर्य नीचं तत्रासुसंविन्यतैः । योक्षयेन्मूलं च द्वादशै हृदा सद्यभागे स्थितं स्थितं
 दुष्टजातं ॥ यात्रेष्वपि विशेषस्तत्रैव ॥ सौवर्णाभिरात्ताभ्यपितया यात्राणि सौवर्णानि वामतया यात्राणि शान्तिकादिषु च शस्तानि कर्मसिद्ध
 ॥ शैलुक्षुद्रमणियुग्महृत्तान्यतानि विदेष्टलोत्तादोत्तादनमारणादिषु शस्तानि यात्राण्यपि ॥ शौचं तांशुं शैलुर्बहुवारकं ।
 युक्षुद्रमो विभीतकडुमः । शिग्रुः शोभाजनः ॥ शारदायां ॥ यश्चादादाय यात्राणि श्रुत्वा कुरुवौ तावधोमुखौ । त्रिशः सताय द्वादशैर्दभाना
 दायदेशिकः । तदयथा मूलानि शोभयन्तैश्च कृमात् । गृहीत्वा वामहस्तेन योक्षयेदक्षिणेन तौ । पूतः सताय तौ मन्वीय भानये विनिःसिधे
 त् । गृहीत्वा वामहस्तेन योक्षयेत्तौ कुशाक्षरे ॥ तत्रातरे ॥ गृहीत्वा कुरुवौ वदुर्मुखौ वाधोमुखौ कृमात् । यतया गौत्रि
 धादभमूलमध्यागकौ स्मृशेत् । पुनश्च शशुताया धामुखा वगौ कुशाक्षयेत् । मूलमध्यागकस्यैव कृत्वा रिकुदिकाः कृमात् । अविशक्तिं
 सुवेशं मुं विन्यसेद्दद्यात्प्रना । इक्षुदिका इति इक्षुता न क्रिया इत्यर्थः ॥ शौवागमे ॥ गृहीत्वा कुरुवौ वदुर्मुखौ वाधोमुखौ कृमात् । यता
 यामौ त्रिधादभमूलमध्यागकैः स्मृशेत् । त्रिसूत्रवेदितगी वीर्यजि तौ कुसुमादिभिः । कुशानामुपरि कौ स्थापयित्वा स्थदक्षिणे इत्युक्तं

॥ शारदायां ॥ अज्यस्थाली मया दाययोऽस्येदं स्वरिणा ॥ तस्या माज्यं विनिःक्षिप्य संस्कृतं वीक्षणदिभिः तत्राक्षरे ॥ गवामाज्यं समादाय
मूलेनैवाग्निमविति तं स्वकां वृद्धमयी मूर्ध्नि सविश्रुति ॥ गवामिच्छु तम कन्यमग्निये ओं ॥ तदुक्तं विगलामते ॥ उत्तमं गोघृतं योक्तं मयामं मदिषीम
वां शुभमं द्वागली जातं तस्माद्भुञ्ज्यं शस्यतेति ॥ वायं संहितायां ॥ अथ मंत्रं घृतमुदाहृत्य शयेदे तु संज्ञकां ॥ शारदायां ॥ निरुज्य वायवे अग्नौ न ह
दातेषु निवेता इदं नायनमुर्दिष्टं देशिकैः सत्रवेदिभिः ॥ सदीयादर्भयुगलमात्रे ॥ सुयत्नान्नेक्षियेत ॥ गुरुर्हृदयमन्त्रेण यविवीकरणं विदं ॥ दी
पेन दर्भयुग्मेन नीराज्याज्यं सवर्माणा ॥ सुगौ विसर्जयेदग्निमग्निघोतनमीरितं ॥ घृतयुज्वलितान्दमानयदश्याम्राणुना गुरुः ॥ जातवेदसि
ताम्रस्येदुघोतनमिदं मतं ॥ गृहीत्वा घृतमंगाराद्युपोज्या गौजलं स्पृशेत् ॥ अगुक्षोयकनिष्ठाभ्यां मिति हस्तद्वयस्येति शेषः ॥ उच्यते यदि
तिष्ठति संमुखमिति शेषः ॥ तदुक्तं शैवागमे ॥ आदेशमात्रदर्भाभ्यामंगुष्ठानामिकागुक्तैः ॥ धृताभ्यां संमुखं वहेरन्नेण न्यवमाचरेदिति ॥ शा
रदायां ॥ आदेशमात्रस्य अर्धं घृतं तत्रै ॥ निःक्षिप्य भागौ द्वौ कृत्वा यदौ मुक्ते तौ स्पृशेत् ॥ वामे नाडीमिडाभागे दक्षिणे विंगलां युतः ॥
सुषुम्नां मघातोत्वा कुर्याद्दोमं यथाविधि ॥ तत्र सुवधारणेयकारो नारदीये ॥ हीयते यजमानौ वै सुवमूलस्य दशनात् ॥ तस्यासंगो ययम्
लं होमकाले सुवस्य च ॥ अग्रे द्वाधिकं योक्तं मघाशोककरं स्मृतं ॥ मूले हानिकरं योक्ते सुवंधारयते कथं विदं गुलं परिचय्य मुये वै वदिरव

३८

कां वेदागुनु तमघाचारये कं रवमुदाया ॥ होमसारे ॥ मूला तस्य उंगुलं त्वक्काचतुरंगुलमेव वा ॥ यकोष्ठे मूलमाकाशधारये कं रवमुदाया
॥ शारदायां ॥ सुवेण दक्षिणां भागादादाया गुरु ॥ जुहुयादग्नीषोमाभ्याहेति हृदयाणुना ॥ हृदयत्रण सुवेण ज्यं भागादादायदक्षि
णात् ॥ जुहुयादग्नेयमिष्टकृते स्थाहेति तन्मुखे हेतिसंयातये भागे स्याज्यस्यात्वादुति कुमात् ॥ दत्त्यग्निनेत्रवक्राणां कुर्यादुद्याटनं गुः
रुः ॥ सम्रातये भागदित्यस्या भागादाज्यं गृहीत्वा दुतं तद्भागे दुतशेषं क्षियेदित्यर्थः ॥ तदुक्तं शैवागमे ॥ सुवेणादाय होमयेत् ॥ स्वे
यग्नौ हेति तद्भागे शेषमाज्यं क्षियेत् कुमात् ॥ शारदायां ॥ सतारात्रिधा हतिभिराज्येन जुहुयाद्युतः ॥ सुवर्णं स्वाहा नः स्वाहा भुवः स्वाहा
स्वः स्वाहा उं भूभुवः स्वाहेति यत्स समस्तानिः पञ्चदशतयः ॥ यवमिर्मनुजिदुतेदिति नारायणीयतत्रवरनात् ॥ उडीशे ॥ देवाद्याहति होम
सताराद्यनवतुदुनेत् ॥ अरग्येयद्विद्वैचमहते वद्वि वल्लभा ॥ सुवषादादारयेत् सुंतरीक्षायशब्देतः दिव्याय महते वैवद्वि जायावविस्मृतः
स्वरादि त्वचनुमसौ उः त्रौ नक्षयदा ततः तेषां स्वाहा यदा तत्र चर्चुवः यदततः ॥ अथादित्यचनुमसा उः तानक्षत्रश्रयि ॥ असत्तैव दिग्भ्य
श्च महते वल्लभा ॥ शारदायां ॥ जुहुयादग्निमन्त्रेण त्रिवारदेशिको त्रमः ॥ गर्भाधानादिका वद्वैः क्रियानिर्वर्तय कुमात् ॥ अक्षमिराज्यादु
तिभिः प्रणयुक्तं कृत्वा ॥ गर्भाधानं युंसव नं सीमन्तोन्नयनं तया ॥ अनन्तरं जातकर्म स्यान्नामकरणं च ॥ उच्यते ॥ कमणं यथा दत्तं याशनमीरि

तां चो जेयनयनं भूयो महो नामं महावृतं। सुचोयनिषदं यश्चात्त गोदानोदाह कोमतिः। पुनेषु सुचिं वा हां ताः क्रियासाः कुर कर्मसु
 । मरणान्तासमुद्दिष्टा वद्देरागमवेदिनिः। उडु शो ॥ इदमग्नेः कराम्बत्र गर्भा धातमिति कुमात्। एणवं यद्वमुद्भूत्य शेषवद्विबधूम्
 देत्। दुत्वासया दुतीरे वंसमिधाक्षेयनं तद्या। एवं कुमा न्युं सवनं सीमं तो नयन तद्या। जाते कर्म समाया च प्रमायनो दनाय च। प्रादे
 शमात्रं समिधं मूलगुद्युतसंयुतं। उं कामेश्वर कामेशी श्या स्वाहेति विनिःक्षिपेत्। वह्निष्य पितरौ मन्त्री स्वदेहेति नियायेत्। इष्टं
 वस्य नाम्ना तु वद्दुर्नाम समाचरेत्। कामेश्वर कामेश्वरी श्यामिति तु श्रुतिविद्यायात्र वागीश्वर वागीश्वरी श्यामिति ज्ञेयं ॥ रुक्मिणीयोगे ॥ आ-
 श्या दुत्वाष्टकं दुत्वा नाम कर्म समाचरेत्। देशिकस्तु कोशीति मूलमत्रेण कथयत्। वायवीयसंहितायां ॥ जातं त्वत्वेव माकारं जात कर्म सम-
 चरेत्। नालायनं यनं कृत्वा ततः संशो ध्यात्त कं। शिवाग्निरिताना मास्य कृत्वा दुतियुरस्सरं। पित्रोर्विसर्जनं कृत्वा चो जेयनयनादिकं। सु-
 धादाहावसानं च कृत्वा संस्कारमस्य तु ॥ नालायनयनयकारमु शैवामे ॥ वद्देरिहो म्रमत्रेण ततानालायनु त्रय। समिधः यंच जुहुया
 त्प्राप्ते मूलेद्यु तापु ता इति ॥ वायवीयसंहितायां ॥ ताः याला श्मयरा वापियज्ञाया द्वादशांगुलाः। अथ क्रान्तं सयं शुक्लाः सत्तावोतिष्ठणः समा-
 :। दशांगुला वा विहिताः कनिष्ठांगुलिसंमिताः। प्रादेशमात्रा वा स्नान होतव्यास्तकला अयीति। एव च सकल संस्कार शेषतत् पित्रो वि-

३२

सर्जनं नायनयनीयय च्छेदो च वदनशारदाकारो वक्षामैव। अत्र गोदानानन्तरं समावर्तनमधिक त्रय। तदुक्तं गणेश्वर विमर्षिण्यां ॥ समा-
 वर्तनमुदाह मा धातमश्च तत् ॥ त्रियुरासार समुच्चये वि ॥ तेनैव समावर्तनं विवाहयारा दुतीर्जु दुयात् ॥ शारदायां ॥ मन्त्रैर्जिह्वां शं मन्त्री
 नां कुमा द्दूर्यया विधि। एतत्कं जुहुयादे कामा दुतिम्यत्र विज्ञमः। गणेश्वर विमर्षिण्यां ॥ जुहुयादङ्ग मन्त्रा शैस्तारा शैश्च सकृत्।
 तत्तन्स्थानेषु शितधीः स्वाहा तैश्च यथाक्रमं। अत्राश्रयदेन ला कया लतदस्त्रात्ता नागृह्णां ॥ शारदायां ॥ अथ दाय सुवेण्यं च
 तुः सुविधिं ध्यायता। सुवेण निष्ठु चै वागै देशिकाय तमानसः। जुहुयादह्नि मत्रेण कौषुतेन संयद ॥ शौ वागमेतु विशेषः। यत्नेन सु-
 चिदूर्णायां निधाय धौ मुखं प्रुवं। शृंगेयुष्यमाशेष्य यश्चा द्दामेन या निना। युनस्स वानतौ दत्वा शंख सन्निभमुदया। समुद्रतो
 र्दुका यश्च समयादः समुत्थितेः। नात्रैतन्मूलमाधाय शृंगगुणोचनः। वामस्य नात्र रातीयतयोर्मूलमतद्वि त इति ॥ गणेश्वर वि-
 मर्षिण्यां ॥ महागणेशमत्रेण पूर्वपूर्वयुतेन च। तारादिबीजद्वे च करणे च दिवर्षिकैः। भिन्नेषु दशधा दुत्वा मसे नसुरेश्वरि ॥ यय च सा-
 रे वि ॥ तारा शैर्दशभिर्द्वर्जैः पूर्वपूर्व समन्वितेः। मनुना गणाय तेन जुहुयाच्च दशा दुतीः। जुहुयाच्च चतुवारं समसेनैव तेन तु।

तमभूडिशे ॥

तमभूडिशे ॥ एवं श्रीमहा माया स्वरं शौ मा म कं यु नः । यश्च त्र कं विदु यु तं उः । त्रं ग ए य ति त नः । व रा ने व र दे वे ति स र्व त्वे ज मालि रे व त् ।
मे व श मा न य स्वा हा विं श ती ग जा त कः । शार दा यां ॥ त तः पी ठ सं म त्थ ज्जी दे व ता या दु ता श ने । शु र्व य द्द हि रू पा त्तं द व ता मि ष्ट
दा धि नी ॥ वी रा ङ्ग ज म लो तु ॥ य श्चा न्नी ठ दे व ता मा मे कै ज्जा दु ति स तः । शु र्व य द्द हि रू पा त्तं ग म्भ यु ष्ठा दि भिः कु मा दि त्पु त्तं । वि भा
द्या रा ध ये म त्री श्री म त्रि यु र सु न्द री ॥ त था ॥ त त्त्वा व ति दे वा ना मे कै का मा दु ति त् । स क्क न्य च त तः कृ त्वा का म्य हो मं स मा च रे त्
॥ स्वा हा त्तं मूल मु च्चा र्थ दे व ता ये त्वि दं कु व त् ॥ जु ङ्ग या त्ज्व लि ते व ह्नौ सं ख्या च य रि त्त म्भ रे त् ॥ शार दा यां ॥ त न्मु रे व जु ङ्ग या म त्री यं च
विं श ति सं ख्या । आ ज्ञे न मूल म त्रे ए व कै की कर णं त्वि दं ॥ शौ वा ग मे ॥ इ ती ष्ट व के व क्रा णं म त्त र्जा वं सु चै क ता । अ च वा कु ण मा न त्तं यः
दि ष्ट व द ने स्म रे त् अ न्त र्जा या अ व क्रा णि त दे की कर णं म त्तं ॥ शार दा यां ॥ व ह्नि दे व त यो रै का मा म्भ ना स ह्मा व ये त् । मूल म त्रे ए जु ङ्ग या
दा ज्ञे नै का द शा दु तीः । ना डी स म्भान मु दि ष्ट मे त दा ग मं वे दि भिः । जु ङ्ग या दं ग मु ष्ठा ना मा वृ ती ना म नु क्क मा त् । कै का दु ती स म्भ क स र्थि
या दे शि को त्त मः । अ न्ते मू ले त द शा दु त यो दे याः त दु कं त्रि यु रा सा र स मु च्च ये । य रि वा र स्यै कै का न्दे या द श दु ती जु ङ्ग या दि ति ॥ ॥ इ त्य धि वा स वि धिः ॥

४०

॥ अ ध द्वा दि न क त्वां ॥ शार दा यां पा त रु त्वा य जु ङ्ग युः पु न रा ज्जा चि ते स्त्रि लैः । इ वौ र्व क ल्य वि हि ते स्स ह सं सा ष्ठ कं य त् । जु ङ्ग यु रि त्वा र्था म त्वि जः
अ न्ते र्थः । अ न्ति त्वा द यः सु चा के रे ण हो त वाः ॥ त ड कुं वा य वी य सं हि ता यां ॥ सु व ण ज्यं स मि त्या णा सु चा शे षं के रे ण वा । त त्र दि व्वा न हो त वां तीः
धो णो र्बे ण वा त वे ति ॥ म हा क पि त्वा यं च रा त्रे ॥ अ य द्वा पे न हो त वां म धा मे ना य नि ष्ठि ते । य द्वा पे ले लि हा ने ग्री हो त वां क र्म सि ष्ट ये । व द्दे च य रि
शि ष्ठे पि । अ धे वु ष्ठ स ष्ठ मे व जु ङ्ग या द्वा दु ता श ने ॥ य ज मा नो भ वे द्ध स यु त्र इ ति च सु तिः ॥ कु न्दो ग य रि सि ष्ठे पि ॥ यो न र्वि वि ष्ठ ने त्वा
ग्री वां ग रि शि च मा न वः । म न्दा ग्नि रा म या वी च द रि ष्ट श्रो य जा य ते ॥ त्रि यु रा सा रे ॥ अ ग्रे क र्मे हो म तो वा धि चा धा ने त्रे ध त्त त्रा सि का या
स था धिः । इ व के दो म स के स्था न्मु खान् हो मं कु र्या त् ने न ति त्वां वि य ष्ठि त् ॥ त त्ता न रे ॥ य तः का षं त नः शो त्रं य तो धू मो त्र ना सि का । य त्वा ल्य स्व
लं ने त्रं य त्रां गार स तः श्रि रः । य त्र यु ज्वा लि ता ज्वा ला जि ह्वा सा जा त वे द सः ॥ अ न्य त्रा पि ॥ स ष्ठ मो ग्निः श्रि रो ज्ये यो निर्दू ष्म श्च कुरे व च । ज्व ल त्कः
शो म वे त्क र्मेः काले न्ना शि का अग्नि र्ही ला य ते य त्र शु द्ध स्फ टि क स त्रि मः । त न्मु ख त्त त्र वि ग्य यं च तुरं गु ल मा न तः ॥ व न इ र्मा क ल्ये ॥
य त्र का षं त त्र शो त्रे य त्र धू म स्तु ना सि के य त्रा ल्य ज्व ल न ने त्रं य त्र त्स्म नु त छि रः ॥ य त्रे व ज्व लि तो व ह्नि स्त त्र जि ह्वा य की र्ति ता ॥ शार दा यां ॥ दे
व्या न रं स्थि तं धा ये त्स मि द्धो मे षु दे शि कः ॥ त्रा या न मा ज्ञ हो मे षु नि य र्थे शो व व स्तु षु ॥ त था ॥ स्व र्ण सिं ह र वा ल कं कुं कु म द्वा प्र स त्रि त्तः सु वः

रुरेतसोवर्णः शोभनः परिकीर्तितः ॥ चेरीवारिदहसीधुधनिर्वहः शुभा वहः ॥ नागचमकयुनामपाटलायुधिका निभः ॥ फेरे
 वरकहादसर्चिगुगुलुसन्निभः ॥ यावकस्यसुभोगधरतुकस्तर्तवेदिभिः ॥ यददि एतत्त्वककम्याश्चत्राभाः शिखिनः शिखाः शु
 भदायजमनस्यराज्यस्यापिविशेषतः ॥ कुन्देन्दुधवलाधमोवहः ॥ योक्तः शुभा वहः ॥ कृष्णगतेवर्णायजमानं विनाशयन् ॥ चताराज्यनिः
 न्याशुवायसस्वरनिभः ॥ खरस्वरसमोवहः ॥ निस्मर्धविनाशकनायर्तिभोक्तुजोर्तुर्दः खयदोमवेत ॥ चित्रवत्ताशिखाकुर्यात्तत्तुर्वध
 नपरिभयं ॥ शुकपद्मनिभो धूमः ॥ पारावतसमप्रभः ॥ हानितुरजातीनांगवाश्चकुरुते ॥ चिरात ॥ एवंविधेषु दोषेषु यायश्चित्तायदेशिकः ॥
 मुलेनाज्यनजुह्यातयवविशतिमाहतीः ॥ त्रिपुरासारमुच्चय ॥ वस्वधिकं शस्त्रमाहौजुह्याकृतिकममीषु दोषेषु अस्ते एसाधकेन्द
 सः नुयादथचक्रमुजाश्च ॥ नुक्कं ॥ शारदायां ॥ ततः सुधोतदन्नाग्रं स्नातः शिष्यं समाहितं ॥ प्राययित्वा यश्च गच्छं कुं ए स्यात्तिकमोनय
 त ॥ प्रयोगसारे ॥ यश्च गच्छं यथा योक्तं पित्वा चान्तं यथाविधि ॥ दारेण दक्षिणनाथया ॥ गृहस्थानं वेसयेत् ॥ शारदायां ॥ विलोक्यदि
 दृष्ट्या न्तं तत्रैतन्मृददा मुजात ॥ गुरुरात्मनिसंयोज्य कुर्यादध्वविशोधनं ॥ तत्रातरे ॥ हृदि स्थितं च तत्रैतन्मृदयश्चुरन्ना रका कृतिः ॥
 आदाय स्थापयेत्स्वीयहृदये ॥ शुशमुद्धया ॥ षट्त्वरमहारत्ने ॥ शोधनं नाम तत्त्वानां कारणैकत्वचित्रनं ॥ वर्णादीनां कलानां च त

४१

स्थांचिदेव चित्रनं ॥ शारदायां ॥ उक्तं कलाधातत्वाधाधुवनाधेति चत्रयं ॥ वर्णधाचयदाधाचमत्राधेत्यपरं चत्रयं ॥ वायवीयसहितायां
 तत्रशब्दासुयोधानस्तुयस्त्वर्थसामिरिताः ॥ तत्रातरे ॥ मन्त्राध्याचवर्णाधेति शब्दतः ॥ नुवणाध्याचतत्वाधाकलाधाचार्थ
 तस्तथा ॥ त्र्यत्रनुसंहारक्रमेणोक्तिः ॥ सारदायानुसंहिक्रमेणेति ग्येयं ॥ शारदायां ॥ निवत्या कलाश्च कलाधेति युकीर्तितः ॥ तत्वाधावरुधाः
 निवः ॥ शेषाद्यागमनेदनः ॥ षट्त्रिंशद्वैतत्त्वानि द्वात्रिंशदैवावातु ॥ चतुर्विंशतितत्त्वानि मैत्राण्युद्धतेः युनः ॥ उक्ता निदशतत्त्वानि स
 पृथग्विद्यदात्मनः ॥ तत्त्वानि शैवान्युद्धते शिवशक्तिस्सदाशिवः ॥ इति श्वरोविद्यया सार्द्धं यश्च शुद्धान्यस्मनिहि ॥ माया कालश्च नियतिः ॥ क
 लाविद्यायुनः स्मृतिः ॥ रागः ॥ युरुषयतानि शुद्धानि सप्तययद्विर्बुद्धाहंकारो मनो ग्यानेन्द्रियाण्यथ ॥ कर्मन्द्रियाणि तन्मात्राः ॥ यश्च
 ऋतानि देशिकाः ॥ एतान्याहुरशुद्धानि चतुर्विंशतिमागमे ॥ शैवानामिति तत्त्वानां विभागोत्रयदर्शितः ॥ शुद्धानीति आणवकार्मणमा
 नीवमलत्रयरहितत्वं शुद्धं ॥ तत्राश्वोनासदाशिवत्वेन स्वस्थानवमर्थः ॥ कार्मणो नो मयु एव वायवौ हमिति युतीति ॥ मायीयो नाम अहंका
 रासवात्मनो बुद्धिः ॥ शुद्धाशुद्धानीति ॥ कारणत्वेरमलत्रयरहितं तदुद्धानि कार्यरूपत्वेन तदुक्त्वादाशुद्धानात्यर्थः ॥ जीवयाण
 धियश्चित्तं ग्यानकर्मन्द्रियाण्यथ ॥ तन्मात्राश्च ऋतानि हृत्य प्रज्ञेजसा त्रयं ॥ वासुदेवादयश्चेति तत्त्वान्यतानि शक्तिः ॥ यश्च

तथा

भूतानि तन्मात्रा इन्द्रियाणि मनसा यः गर्वो बुद्धिः युधानश्च मेत्राणीति विदुर्बुधाः निवत्याद्याः यश्च ततो विदुः कलाः युनः। नादस्सक्रिस्सादायुर्वः शिवस्य युव
 तेष्वरः। आत्मो विद्या शिवः यश्च हिवो विद्या स्वयं युनः। सर्वतत्त्वश्च तत्त्वानियो कानि त्रियदात्मनः। तत्त्वाध्याकधिने ज्येष्ठतत्त्वदागमे वेदिभिः। शी वि
 तो भुवना धेति भुवनानि मानीषिणः भुवणानि चतुर्दश भुवना धेति कथितो भुवनानि चतुर्दशेति गोतमीयतन्नु वचनान्॥ वायवीय
 सहितायां तु॥ आधाराद्युन्ननाग्रं च भुवनाध्यायकृत्स्न इत्युक्तं॥ वर्षा ध्रुतिवदं त्वास्मानादिक्का त्वात्मना विणः। वर्षा हंसः यदा ध्यास्यान्मन्त्रा ध्याः
 मन्त्रराशयः वायवीय सहितायां तु॥ अनेकमेदसं भिन्नः यदा ध्यायदसंहतिः। महामन्त्रो यमन्त्राणां वर्तते इव यदात्मनां। युधाना वयवत्वेन सो ध्यायं
 श्वयदात्मनः॥ गोतमीये तु॥ यदा ध्यायदसं मुहः स्यादित्युक्तं। मन्त्रराशय इति वेदिकतात्त्विकमन्त्रसंस्मृतः मन्त्रा ध्यामन्त्रराशिः स्यात्ते हि वैवि ४२
 कतात्त्विकाः। इति गोतमीयवचनात्॥ शारदायां॥ कुमादेतान ध्वनः षट्शोधयद्गुरुसत्तमः॥ यदा धुना प्रिह्माल मर्द्ध स्वयि शिः
 शोः स्मरेत्॥ ततः कूर्चैर्न विधिवत् स्मरन् जुहुयाद्गुरुः॥ आचार्य्य कुण्डे संशुद्धे स्तिलैराज्यपरिपुतेः॥ शोधयाम्यमुम ध्यानं स्वाहेति
 यथ ग धनां। ताराग्रमाहूती रक्षौ कुमाता मित्तं यत्तु॥ शिवो शिवान्नान सलीनान जनयेत्तुष्टि मार्गं तः। विलोकनदिवा दध्यातः
 शिभुं देशिकोत्तमः श्रान्मस्वितं तत्रैत न्यं युनः शिष्ये नियोजयेत्॥ कुलास्ते॥ शुद्धसंस्कारजातीनां नान्धुदि विधीयते। यादोद

कपदानाद्यैः कुर्यात्पाराशविमोचनं॥ शारदायां॥ सुवायस्मरुति चत्वा मूलमन्त्रेण देशिकः॥ वायवीय सहितायां॥ तसो होमवशिष्टे
 नद्यतेनाय र्य्य वै सुवं॥ निधाय युष्यत्तस्मागे सुवेण धोमुखेन तां। सदं र्त्रेण समाह्वय मुलेनाश्रुतिनोठितः। बोध पुने न जुहुयाद्दारां
 यवसमन्वितां॥ हयशीष्यश्च रात्रे॥ उक्त्वा च हविषा दद्यात्सुवायस्मरुति त्रयां बोध उने न मन्त्रेण्येति॥ नारदयश्च रात्रे॥ अथावेतु घृतस्यो
 वहोमदद्यात्पूरयेत्। तस्योपरि घृतं दद्यात्तदूर्ध्वं कुं कुमादिकं॥ तस्मात्तयागे॥ मूलमन्त्रमोत्रमुर्ध्वं वा मया दयुरस्सरं॥ दद्यात्तस्मात्
 ऊती मन्त्री परास्म तधियाततः। अत्रेष्ट देवतावरणदेवता न्य ए कै कामाहूतिं यय कृत्ति॥ गोतमियतन्त्रे॥ सुक सुवो वसमा दा द्यते
 नाय र्य्य तन्युनः॥ होमदद्यात्पि निश्क्रिय नाभो संस्थाप्य तो युनः॥ वस्त्रार्थेण न मनुना दद्यात्तस्मात्तुनः। इत प्यूर्ध्वं द्याण बुद्धिदे
 रुधर्माधिकारतो जायस्व प्रसुष्य अवस्थासु मनसा वा वाकर्मणा हस्ताभ्यां यथा मुदरेण शिष्याय स्मृतं यद्वक्तव्यं सर्वं वस्त्रायः
 ॥ एतन्मवतु स्वाहो॥ ह्यार्थं मनुः सोयं ब्रह्मार्थं विधोस्मृतः। एवं होमविधिं कृत्वा कुण्डं स्तंभं लिखदेवताः। दिक्कालदेवताः
 आपिश्रद्धुरार्थं देवताः॥ आनयत्कलशे वापि कृष्यो कं प्रावयद्गुरुः॥ कृष्यो नित्यं कृता प्रियायणा शारदायां॥
 ईकाजयित्वा स्वपरिधीन सपरिस्तरान्॥ नैमि॥ उक्त्वा स्य देवतां कुम्भे सां गां सावरणां गुरुः॥ युनर्वाह निनिप्रिर्द्धत्वा जिह्वापी

नाविभावसोः॥ एकैकामाहुतिन्दत्तापरिधिंवाडिरान्ति॥ पावकं योजयित्वा तत्परिधीनं सपरिस्तरान्॥ नैमिन्नि केदहेन्यत्री निन्यनु नदहेमान्॥ बाहनिभिः महाबाह
निभिः॥ पुनस्तथा पयेदोमं मया हुतिर्ब्रह्मनिवर्तनान्॥ ननु कारस्तु गोतमीये॥ पूर्णहुतिन मोदयात् वडिषैव विधानविन॥ उँ नूरग्रये यथैव महत्स्वा
हयानया॥ भुवाय वेवानरि सायमहने स्वाहयानतः॥ स्वस्वद्वमसेदि ग्वाश्चनक्षत्रे यथा स्वाहा॥ उँ नूरुधः स्वस्वद्वमसेन क्षत्रे यादि ग्वाश्च महने स्वाहा॥ पावकं यो
जयित्वेति॥ ननु कारस्तु गणे श्वरविमर्षिण्यं॥ नो भो वदे महाशक्ते सर्वकर्मप्रसाधक॥ कर्मन्तरे संप्राप्ते सन्निधिं कुरु सादरं॥ इति यन्त्रेण संप्रार्थय वडि
मुद्रासंघेदपीति॥ शारदायां॥ नेत्रे शिष्यस्य वध्री या नेत्रमन्त्रं स्पृश ससा॥ महाकपिलयश्चरात्रे॥ नवेन मुकुटवस्तेण नेत्रवक्षेत्पुनः॥ यिग्लामते॥ नेत्र
वक्षेण नेत्रे नेत्रमन्त्रेण वक्षयेत्॥ नारायणीये॥ नेत्रायैर्नेत्रमन्त्रेण वक्षयेदिति॥ शारदायां॥ करेण हीना तं शिष्यं कुण्ठो मण्डलत्रयेन त
स्याञ्जलिं पुनः पुनः पूरयित्वा यथाविधि॥ कलशे देवतापीथ्यै रूपये नूनमुच्चरन्॥ नारायणीये॥ न्यासशिष्यतनो कृत्वा तं प्रदक्षिणमानये
त्॥ यश्चिमद्वारमानीय रूपये नु सुमाञ्जलिं॥ यिग्लामते॥ पुनरञ्जलिमायूरीयौ गपिठायुदाययन्॥ यश्चिमोत्तररुडेन्दे युष्यः
यातः शुभः शुभे॥ आत्मयागः कृत्वा त्रयः संहृद्यो न्याद्यदेशिकः॥ तत्र नमो दिता न्यासान् कुर्याद्देहे शिशोस्तदा॥ आ
न्मयोगो भूतसुद्धिः॥ पुयोगसारे॥ गुणायनयि शिष्यादिभूतानि विलयन् यन्॥ यथात्पिण्डसंस्थानि संहारक्रमयोगतः

४३

ततः सवि कुमैणैव विण्डं सस्मादयत्रदा॥ मन्त्रतत्रय कारो॥ उपविस्था सने दिव्यसंहरत्तस्य विगृहं॥ गन्धादिद्याण्युक्तां रचि वीम
सुवसंहरेत्॥ शारदायां॥ यश्चोपचारैः कुंभस्थां युजयित्वेष्टदेवतां॥ तस्या तत्रोक्तमार्गेण विदधात्सकलाकृतिं॥ एत
दनन्तरं देवतासकाशाद्वरप्रार्थनमुक्त्वा वार्यैः॥ कारुण्यनिलयदेविसर्वसन्निधिसंस्थाय शरण्यवत्सलेमातः कृपामस्मि
न् शिशो कुरु॥ आशवः प्रमुखैः पार्श्वैः चाशितस्य सुरेश्वरि दीनस्यास्य दया धारे कुरु कारुण्यमीश्वरि र्यै हि का मुष्मि कै भोः
जेरपि सुखदुःखतामसौ॥ सुप्रकिंस्तकला वास्मे दीयतां नि कलाप्रयइति॥ पुयोगसारे॥ अथेष्टान्यादि शिष्या मन्त्रविन्य
स्तविगृहं यथैव तनुसायां वेद्यादनी ग्याणि नं॥ अत्रियिं वक्ष्यं शिष्यस्यात्मनत्वा नुवर्तिनं॥ स्तोमशमौ॥ यागालयादिश
रास्वरचितस्नानमण्डये॥ कुर्यात्करदयायामवेदि मर्क्युलोकितां॥ आपर्णया सने तत्र विन्यस्यानन्मासने॥ शिष्यां निवेशय
वीशं सकला कृत्यं जयेत्॥ तत्रैव॥ स्नाने नूदञ्जुखं मुक्तौ परवक्त्रं वक्तुये॥ अन्यथापि॥ मण्डलं तीरादिकृत्वा सुमुखं नुनरान
नान्॥ मुकुटयवर्षवक्त्रं शिष्यां सन्निवेशयेत्॥ शारदायां॥ नदस्तु यश्च वायो सुसा द्विविष्टा गुरुः॥ विधिवत्कुण्डमुद्रां मुखं स्था
नमुद्रुमान्॥ शिशोः शिरसि विन्यस्या मन्त्रकां मनसा जयन्॥ मन्त्रे साधितैस्तोयै रभिषिंवेत्तमान्॥ मन्त्री कावि लोकमन्त्रीः

कां ॥ कदाचै रानै वसे रनि धर्मे तनु मिरु क्क मन्ना गै रिति कु मदी यि का व व नान् शि श्व शिर सि सञ्ज वि लो म मा त्र कां ज यन् ॥ मूल मः
 व्रत पा ज सा दु र्ग्या दे वा नि य च न मि ति गो त मी य व व नान् ॥ पू जि तां यु न रा दा य व र्द्ध नी म च रु पि णीं । त स्याः सु सा धि नै स्तो ये ॥
 स्ति वे दु र्गार्थ मं ज सा । अ व शि ष्ठे न तो ये न शि ष्य मा वा स ये दु र्गः ॥ त न स्तं स क ला कृत्य दे व ता त्मा न मा न्य वि न्ता उ त्ता य शि ष्य
 वि म ले वा स सि य रि धा यं च । आ च म्य वा ग्य तो भू त्वा नि षी दे त्सं नि धो गुरोः । दे व ता मा त्म नः शि ष्ये सं कृ त्ता न्ने शि को त्र मः ॥
 यु ज ये ष्ठ ध यु ष्या द्यै रे कां सं भा व र्थ स्त योः । द द्या दि द्या स्त त स्त स्मै वि ना ना या म्य यु र्व कं ॥ व सि ष्ठ स हि ता यां । न त स्त कि र सि
 स्व स्य ह स्तं द त्वा श तं ज ये त् । अ द्यो त्तर श तं वा पि द द्या दु क क यु र्व कं ॥ गो त मी ये ॥ न्या स जाल त स्य दे हे गुरुः सं न्य स्य य त्र तः ॥ ४४
 द रू क र्णे व दे न्म न्त्रं त्रि वा रं पु र्ण मा न सः ॥ कु ला मृ ते ॥ वि द्यां त्रि ष्ठ थ ये त्क र्ण या व त् ग्या न श्च वा यु नः । दि पि का यां ॥ स ध्या दि
 यु क्त म ध म न्न व रं य था व दु या त्रि शो गुरु र न र्थ म वा म क र्ण ॥ अ न्य द्वा पि । द रू क र्णं त्रि शो वि द्या मे को वा रा ण वो च रे त् ॥ ४५
 धि र्बि जा ती नां स्त्री सू डा ना श्च वा म नः ॥ त त्रा त्रे ॥ आ व यो स्तु त्वा फ ल दे भु व त्वे न मु दी र य त् ॥ अ स त्र व द नं स त्पे रि ष्या य मु नि
 यु ज्ज व स तो ज्यो नि र्म यं वि द्यां कृ त्वा भा व य गुरुः ॥ आ ग ना श्च व य कि ष्य इ ति ॥ गो त मि ये ॥ गणे शा दि म नु बो क्ता स म या क थ

४४

य गुरुः ॥ गणे शा दि मं त्र दानं य च्छा य त न दि न्का य रू द कि ण मूर्ति स हि ता यां ॥ स मी ये त क रा ज श्च स न्य ग न्य र्थ दे शि कः । आ च क रे ण
 सं न ग्नं सु न्द रं ना म क ल्य य त् । आ न्मा नं यो ज यि त्वा तु गुरु नि र्मा न सै स्त तः ॥ स्म र्त्त द्या गुरु व स्य र्थे स स्य कृ प ण नि र्द र्श कं ॥ ४६
 लि धि त्वा वि द्या श्च स न्य कृ य र्था दि नि र्य ज त् । शि ष्या य दर्श य दि द्यां यु ज त्वां श त भा पि ये न य दि स्था न्न ह ति त्री तिः शि ष्य स्था पा ण
 । त दे को चार मा त्रे ण द रू क र्णं ज ये त् य रां ॥ त त्र रा जे ॥ उ क्त लै ण सं य त्रं शि ष्य मा चार भू ष णं । य श्च षट् कू ट वि द्यां शो धि तं व रू वा
 सै रे ॥ क ल शै र मि धि द्या मुं श्री च क्रे स त्रि वे श्य च । आ धा रे हृ द य मु र्दि त क रं स श्चि त्वा म थ त ॥ स्वा त्ता दा वा ज्य स स्था द्य सं द
 ज्ज न्या स सं यु तं । त्रि त्वे वि द्या म्य दे द्या त्मा यु र्ण मा न सः । दे व ता गुरु म च्छा त्त त त्वै क्यं भा व य न्मु दा । स त ज ये त्त द गुरु
 नि क र्ते त्रि दि नं व से त् ॥ स त्र त त्र पु का शे ॥ आ चार्या द न मि प्रा प्तः प्रा प्त श्च दत्त द क्षि णः ॥ स त तं ज य मा णो पि ॥ न वे त्सं
 चारि णी श कि गुरु मे नि न सं श यः । त स्मा त्त द त्रि के त स्य द्वा द श दि द्दु द से त् ॥ गो त मी ये ॥ त्रि दि नं नि व से त् । अ क्का सि
 द ये गुरु स त्रि धौ श्र न्य था त क्तं ते जो गुरु मे नि न सं श यः ॥ म न्न त त्र पु का शे ॥ आ चार्या द न मि प्रा प्तः प्रा प्त श्च दत्त द क्षि णः । स त तं ज य
 मा ना पि म न्न सि धि न य कृ नि ॥ स र्व स्व म्वा न द द्वा वि त्त रा क्ता वि य र्जि तं । गुरु वे द क्षि ण न्द त्वा त तो म न्न गृ हो म तः ॥ त त्रा त्रे ॥ गो

भूहिरण्येविद्युल गृहकृत्तादिकम्पुन नवेदई नई म्यातदशाक्रमयापि वा अक्लेशादन्नवस्त्रादि दद्यादितानुसारतः ब्रह्मसंहि
 नायां ॥ अदक्षिणं कृतं कर्म कथा नारद निश्चितं रीणा मेदक्षिणा चेहि साक्षसुत्रं कमणलुं ॥ ततो मनुं गृहाण त्वं यथाविधि महा
 मुने ॥ विधिहीनं कृतं कर्म सिद्धि त्रैव प्रयच्छति ॥ गोतमीये ॥ गुरवे दक्षिणा चेहि साक्षसुत्रं कमणलुं ॥ ततो मनुं गृहाण त्वं यथावि
 धि ॥ विज्ञाई म्रक्षित नारः ॥ नई म्याततो दद्याद्यथाशक्ताय भक्तिः ॥ विज्ञातां न कुर्वीत कृतेऽर्थं समावहेत् ॥ गोभूहिरण्यवस्त्रा
 दि गुरवे धनिवे दयता गुरु पुत्र पितृ तत्तै तद्विषये पिस्वराक्षितः ॥ वस्त्रालङ्कारा दद्याद्गो ज्यमिष्टं यथा रुचि ॥ अन्विग्नो दंतौ शि
 क्षिणा दत्त्वा वस्त्रालङ्कार संयुतां ॥ ब्रह्मसंहि नायां ॥ पणीता मर्जनं कृत्वा दद्यात् ब्रह्मदक्षिणं ॥ स्वस्वविज्ञानुसारेण तो नमो हवि व ४५
 र्जितः ॥ ततो ब्रह्माणमुदास्य ब्राह्मण न भोजयेदथ ॥ आशीर्विवेति विदुषामे श्वमानः सुधी भवेत् ॥ ऊतरो घं ततः प्राश्नु कुट्टा शुभ्रमा
 णकं मन्त्रितं मन्त्र गाययेत् ॥ वायवीयसंहि नायां ॥ मण्यं गुरवे दद्या गोय करणे सह ॥ नारायणीय महा कपिल प्रश्न रात्रयो
 ः ॥ मनुं दत्त्वा सह सर्वैस्वसिद्धौ देशिका जयेत् ॥ अन्यत्रापि ॥ अष्टोत्तरे सह संस्वराक्षि भीनान वापयेज्यात् ॥ ॥ कुलाम्ने ॥ द
 एवत्यणनं शिष्यं सर्वा वा शिष्येत् ॥ ॥ नव्वात्तरे ॥ स्नानसधो सदा चारं नित्यं काम्य नथे वच ॥ मन्त्रसिद्धि प्रकारा शिष्याया

निवेदे गुरुः ॥ समयाचारस्तु वज्रमे ॥ दीक्षादिवसे उपवासो निविद्धः तदुक्तं योगिनामत्रे ॥ मन्त्र दत्त्वा गुरुश्चैव उपवासं यथाचारेत् ॥ महा भ्रकारण
 रके कृमिर्न विनिनानया ॥ दीक्षा कृत्वा यदा मन्त्री बोधवासं समाचरेत् ॥ तस्य देवः सदा रुचः शाय चत्वा पुरं वजेत् ॥ ॥ अथ वीर दीक्षाया वि
 रोधः ॥ तत्र भूतशुद्धिमातृ कात्यायनो दान्यादिकं सर्वं गुरुः स्वराशेरे शक्ति शक्ति शरीरे यविधाय कलशस्था यस्थापनं श्रीयत्रादि स्था
 यनश्च कृत्वा इतीया ग कु मेण गो लो त्कु दु यमुन्या य स स्फु ल्या मस्य मांसादेरपि सस्कारं विधाय वज्र मान वारय जा कु मेण देवतां
 स पूज्य शिष्य दान समये शिष्य हस्ते महे सानि यात्र चत्वा कु ले श्वरी ति ॥ वीर कु दाम एव क वीर यात्रं ॥ इदं विव्र मम तं पीयतां भव मे
 वजं ॥ य शुभाशसमुक्ते द कारां प्रै र बो दि न मिति ॥ कुलार्ण वो क्त मन्त्रेण शिष्य हस्ते दद्यात् शिष्यो या ने नै व मन्त्रेण शिष्य हस्ते
 दद्यात् शिष्यो या ने नै व मन्त्रेण पीयतामि त्यत्र पि वामी ति यठि त्वा वज्र माण धर्मा धर्मा हविर्दी प इत्यादि मन्त्रेण पि वेत् ॥ ततो
 गुरु मन्त्रे दत्त्वा तः तत्र गाम ले ॥ रू द्या दि स हि नाया मे नां लिखित्वा त्वा भूमि मध्य गां ॥ पुण्यादि ना सम त्वा श्री शिष्या या थ प्र दर्श
 यता ॥ यदि शिष्यो महा पि नित्त दा कर्षे व दे गुरुः ॥ ततो यानि तरां शिष्यो गुरो श्रे त्वा ति भाजनं ॥ तदा गण्ड षट्सं हि द द्या दे ना
 गुरु नमः ॥ निर्विकल्पो पि शिष्य संग्र हि या द्धु य मान सः ॥ तद भा वे न सिद्धिः ॥ स्या देव ता शाय मा पुया त दक्षिणा म्र क्षि

सहितायां॥ कल्पशतैः यज्ञैर्वैष्णविचारं यो ज्ञयेत्कुम्भं न वेद्यदा निर्विकृ सुतदा सौदेशिका गणीः गणुषतत्त्वसंयुक्तदा ह्येयं शिवा च
 नेऽन्यथा नैव सिद्धिः स्यात्सर्विकल्पस्य पाद्वति गणुषदने शिवा स्थविकल्पा यदि जायते न सिद्धिस्तस्य कुत्रापि श्रीविद्यापि यरा शु
 र्वाः शेषं यशु समानं॥ ० ॥ अथ तारादि साध्यां विशेषा नीलतन्त्रे॥ ० ॥ अथोत्तरसहस्रं होमं विल्वपत्रेण कारयेत्॥ अथ वा कुरातं क
 र्यादष्टविंशतिमेव वा पायसं कुरातं दद्यान्मोदकं स्वादु रार्कं रां वलिदत्त्वा कृत्वा तैवै गोधामा समन्तत्र सं ॥ रम्भायुष्यं शालमल्यं जुहुया
 द्यययन्नतः॥ यवक्षीरन्नमोहत्वा रात्यत्रं मधुना सरु गोभृंहिरं एव रक्षा यैश्चोषयद्गुरुमात्मनः॥ चामुणा तन्त्रे॥ उपविद्यासुसर्वा सु
 षट्कर्मदिप्रसाधने। नात्र दीक्षाद्यपेक्षिना त्रांगादिप्रपूजनं। उपविद्याय हि एणादिः षट्कर्मदिप्रसाधनमन्त्रायथा कालिकामन्त्र ४५
 प्रयोगेव आदौ मन्त्रविशेषः। ननु पुस्तके निखितो मन्त्रो येन सुन्दरिजपने जितस्य जायते सिद्धिर्हानिरेव पदे पदे। गुरुमुखाः
 क्रियास्तर्था भुक्तिमुक्तिफलप्रदाः। गुर्वनुक्ताः क्रियास्तर्धानिः फलासुर्यतो ध्रुवं। इत्यादिना नावचना क्रयमेव मिति चे
 तन्न कुलमल्लणचार्यादिवरणा होमादिपूर्वकदीक्षा निषेधेऽप्युपदेशानिषेधात्॥ नन्वात्ररे॥ वन्द्यसूर्यगृहे तीर्थे सिद्धिहेतुत्रे शि
 वान्तरे। मन्त्रमात्रप्रकथनमुपदेशस्तदुच्यते॥ इत्यादिना उपदेशस्यापि विहितत्वात् नवशास्त्राद्वा गुरुवक्त्राद्वा ज्ञात्वा मन्त्रः

प्रसादयेदिति वचनात् पुस्तकादपि मन्त्रज्ञानं सिद्धिजनकमिति वाच्यं। अत्रेति कर्तव्यतायाश्चास्त्रेण ज्ञानविधानात् मन्त्रमित्यः
 स्थसाधयेदित्यनेनैवानुयात्॥ इति क्रियावति दीक्षाविधिः॥ ॥ एतदशक्तौ वर्त्ममणाद्यन्यतमदीक्षाविधेया॥ तत्र वर्त्म
 मयीयथा॥ शारदायां॥ अथ वर्त्मसिक्त्या चोदिक्षा मागमदेशितां। पुं प्रकृत्या त्रका वर्त्मः शरीरमपि। यतस्तस्मान्न नौ न्य
 स्यद्वर्त्मन् शिवा स्थदेशिकः। तत्र ज्ञानयुजान् वर्त्मन् प्रतिलोभेन संहरेत्। आज्ञया देवताभावादि धिना देशिकोत्तम
 तदा विलिनतत्त्वोयं शिष्यो दिव्यतनुर्भवेत्। परमात्मनिसंयोगे तच्चैतन्यं गुरुत्तमः॥ तस्मादुत्पाद्यतान् वर्त्मन् चोदि
 षतनौ पुनः। हृदि क्रमेण विधिवत्तच्चैतन्यञ्च नियोजयेत्। जायते देवताभावः परानन्दमयः शिशुः। एषा वर्त्ममयी
 दीक्षा प्राक्ता ज्ञानप्रदायिनी॥ इति वर्त्ममयी दीक्षाविधिः॥ ॥ अथ कलावति॥ तत्रैव॥ ततः कलावती दीक्षायथा
 वदन्निधीयते॥ निवृत्त्याद्या कलायाश्च भूतानां शक्तयो यतः। तस्मात्पूतमये देहे ध्यात्वा तावेधयेद्विष्णोः निवृत्तिज्ज्ञानु
 पर्यन्तं तदा दारभ्य संस्थिता। जानुर्नौ नाभिपर्यन्तं प्रतिष्ठाप्याप्य संस्थिता। नाभिः कण्ठावधि व्याप्रा विद्याशान्तिस्ततः प
 रं॥ कण्ठाज्जलाटे पर्यन्तं व्याप्रा तस्माद्विवावधि। शान्तीना कलाज्ञेय कलाया पिरितीरिता। संहारक्रमयोगेन स्थानत्वा

नानरे गुरुः ॥ संयोज्यते धयेद्विद्वानाज्ञया ता शिवा वधि । इयं प्रोक्ता कलावती हादिवाभावप्रदायिनी ॥ ॥ इति कलावती दीक्षा
 विधिः ॥ ॥ अथ वेधमयी ॥ ततो वेधमयी मन्त्रो दीक्षां संस्मरन् मोचनी । आयेद्विषयनोर्मधो मूला धारे चतुर्दरे ॥ त्रिकोणमध्ये विमलेते
 जले यविजृम्भते । वलयत्रयसंयुक्तं तडित्कोटि समप्रभां । शिवशक्तिमयी देवी वेतनामात्रवियुता । सूक्ष्मान्सूक्ष्मतराशक्तिभि
 न्वाषट्चक्रमंजसा । गच्छन्ती मध्यमार्गेण दिव्याम्बर शिवा वधि । वादिसान्नदलस्थामान्तिं हरेत्कमलासने । तं षट्पत्रं मये पद्मे
 वादिलान्नाहुरान्विते । स्वाधिविधाने समा योज्ये वेधयदाज्ञया गुरुः ॥ तान् चर्त्तान्तिं हरेद्विहोतं पुनर्त्राभिपङ्कजे । दशपत्रेऽङ्गैश्च नवः
 र्त्तान्तिं योजयेद्गुरुः । तान् चर्त्तान्तिं हरेद्विहोतं पुनर्हृदयाम्बुजे । कादिछान्नार्कवर्त्तान्तिं योजयेत्तेश्वरो गुरुः । तान् चर्त्तान्तिं हरेद्विहोतं
 यं षट्पत्रं पङ्कजे । स्वराद्येषोऽष्टादले योजयित्वा सुरात्युनः । सदा शिवे तान् संदृश्य तं पुनर्भुसरोरुहे । द्विपत्रे हृदले सिते योज
 यित्वा ततो गुरुः । तदले संहरेद्विहोतं कलाया नन्नि योजयेत् । तान्नादेरन्तरं नादं नादान्ते योजयेद्गुरुः । तन्मुन्मन्त्रां समा योज्ये वि
 ष्णुक्रान्तरे वतां । तत्पुनर्गुरुवक्त्रे तु योजयेद्विशोकोत्तमः । सहैव मान्मना शक्तिं वेधयेत्परमेशिवे । गुर्वज्ञया द्विजपाशस्तदा शि
 वेष्यनेऽनु वि । संजानदिव्यबोधोऽसौ सर्वमदनिर्तारणान् । साक्षाद्विवो भवत्वेष नात्र कार्या विचारणा । एषा वेधमयी दीक्षाः

४२

प्रोक्तास्त्वित्युदायिनी ॥ इति वेधमयी दीक्षा विधिः ॥ ॥ षडन्वयमहोरत्ने ॥ आणवीवहु धादी हा शा क्तेयी शा म्भवी पुनः । ए
 कधैवेति विद्वद्भिः पद्यने शास्त्रकोविदैः । आणवीवहु धेत्युक्ता तन्मदस्तु धुनो यते । स्मार्त्ती मानसिकी योगी वा कुकी स्मार्त्तः
 नीतथा । वाविकी मान्त्रिकी होत्री शास्त्री चेत्यभिषेचिकी ॥ विदेशस्थं गुरुः स्मृत्वा शिष्यं पाशत्रयं क्रमात् । विष्टिस्थानय भोग
 स्थविधानेन पले शिवे । सम्यग्योजनरूपैवास्मान्ती दीक्षेति कथ्यते ॥ सुसन्निधौ समासीनमा लोकमनसा श्रुतिं । मलत्रयादुपा
 ये र्यामोचकी सानुमानसी । योगोक्तक्रमतो योगी शिष्यदेहं प्रविश्यतु । गृहीत्वा तस्य वात्मानं स्वात्मना योजनात्मिका । योगदी
 क्षा निसा प्रोक्ता मलत्रयविनाशिनी । शिवाहमिति निश्चित्य वीरुशङ्करुणा दुःखा । दृशा सा वा कुकी दीक्षा सर्वपापप्रणाशिनी । स्वयं प
 रशिवो भूत्वा निस्तन्दिग्धमना गुरुः । शिवहस्ते न शिष्यस्य समन्तं मुद्रि संस्पृशेत् । तेषां दीक्षेति सा प्रोक्ता शिवाभिवाक्त कारिणी ॥
 गुरुवक्त्रं निजं वक्त्रं विभाव्य गुरुरादरात् । गुरुवक्त्रं प्रयोगेन दिव्यमन्त्रादिकं शिशौ । मुद्रान्यासादिभिस्तार्द्धं दृष्ट्वा तस्य हिवाचिकी
 दीक्षा परान्यामन्त्रान्याससंयुक्तवियुता । स्वयमन्त्रेन नु भूत्वा सक्रमं मन्त्रमादरात् । दद्याद्विद्यापसादीक्षा मान्त्री मलविघाति
 नी । कुंडे वा स्थंडिले वा विनिःक्षिप्याग्निं विधानतः । तस्य भोगक्रमेणैव प्रत्यक्षानं यथाक्रमः । मन्त्रवर्त्तकलान्तवपदविष्टपमेव च ।

शुद्धार्थो मये देवा हौ त्रीदीक्षा समीरिता । योग्यशिष्याय भक्ताय सुश्रुतावापराय च । शिवश्च शिवपत्नी च कुम्भे संपूज्यो सादरं दि
 वकुम्भाभिषेकात्मादीक्षायादाभिषेचिकी । तय भोगस्य निषेधदीक्षाक्रमेण मूलाधारादिस्वर्गदेवतासंहाररूपस्येत्यर्थः ।
 शिवहस्तेनेति गन्धैर्मर्मस्तलकं स्वीये विदधादक्षिणे करे । विधिना त्राव्यये देवमिच्छं । स्याद्विहस्तकमिति सोमशस्तु प्राक्तन
 येणान्यर्थः ॥ अथ पूजाभिषेकः ॥ सारसं ग्रहे ॥ पूजाभिषेकं चक्षुमि साधकानां शुभावहं । विनायनाभिषेकेन साधकः पू
 र्णबोधतां प्रावार्यत्वं न चाप्रोतिसङ्गतिं वसमाहितां । तस्माद्भुतः पिरं शिष्यं बोधयित्वाभिषेचयेत् । विरच्य विपुलं चक्रं मस्य पेति मनो
 हरे । खारी तोयभृतं कुम्भं स्थापयेच्चक्रधानः ॥ अन्येषु कलशांस्तत्र वक्ष्ये मस्य मन्त्रितानादलेषु विधिवत्स्थापयन् तत्रावाज्येष्टदेवतां ।
 अभ्यक्ष्य मध्यावाहनेषु वाङ्मावरणदेवताः । शिष्यस्य जन्मनक्षत्रे प्राग्वत्तैरभिषेचयेत् ॥ त्रिशक्तिरेतन् ॥ नानोपचारैः संपूज्य सहस्रं जुहु
 याकुर्वौ ॥ अभिषिच्येद्भुतः शिष्यं नामास्मै यदि शोक्तुं ॥ पूजाभिषेकः स्वातोयमाचार्यत्वं प्रदायकः ॥ सारसं ग्रहे ॥ अथ पूजाभिषेकः
 न्यासाधकाभीष्टसिद्धिदः । खारीलक्ष्मणस्कंदपुराणोपलक्ष्य नृपस्य निकुडवं द्विगुणम्यन्तं चतुर्भिः कुडैः प्रस्थान्ना रुकतौ शुनुर्यु
 तौः । त्वनुर्युणो भवेदोणकुम्भस्ततः स्तनः । कुम्भैस्तैरष्टभिः खारी नि ॥ अथ च पूजाभिषेकः कौलिकानामावश्यकः । पूजाभिषेकहीन

४८

सुकौलिकोऽसि यने यदि । पिशाचतमवाप्रो नियाचदाहुतसंप्रवृत्ति कुलास्मै वचनान् । कौलिको वीरः ॥ इति पूजाभिषेकः ॥
 तत्र शोखरे ॥ द्वित्रादिरोषडुष्टाये मन्त्रः सप्रकीर्तिताः । सततं सेव्यमानास्तेन भवन्ति फलप्रदाः । अतस्तद्दोषनाशाय संस्कारान्दशः
 चक्ष्य हे । त्रिकोणां सप्तधामत्री विभज्या त्समभागतः । दीशो एतथा कुर्वाणं त्रिधा पावककोणातः । पुनपंगशदेवंस्यु र्योनयस्तत्र
 सर्वतः । दीशानादिलिखेत्तन्नीवरुणात्तं लिपिं क्रमात् । अत्र देवीसमभ्यर्च्य अतोमन्त्रास्तमुद्धरेत् । एतज्जननमित्याहु रथोदीपन
 मुच्यते । पुटितं हंसमन्त्रेण सहस्रं संजयेन्ननु । इदं दीपनमाख्यातं बोधनं तन्निगद्यते ॥ वर्मणारे फयुक्तेन पुटितं संजयेन्ननु ॥ सह
 स्रैः पञ्चभिर्मन्त्रिबोधनं सम्मतं त्विदं । अथ संपुटितं मन्त्रं सहस्रं पूजयेत्सुधीः । एतन्नाडनमारुवा मभिषेकमुदीर्यते । वाक्कहं
 सप्रणवैर्मन्त्रैः सहस्रं संजयेज्जलं इदं मन्त्रं पठन्मन्त्रमभिषिद्याज्जलैः शुभैः । तावत्सोमिति मन्त्रेण वषट्तेन संपुटं । सहस्रं संजये
 त्मन्त्रं विमलीकरणं त्विदं । सुधाशिखापुटमन्त्रं सहस्रं पूजयेत्सुधीः । एतज्जीवनमारुवा तं दुग्धजमिलितं जलैः । तर्पणं तर्पणं
 तं मायया संपुटमनु ॥ सहस्रैः पञ्चभिर्जपोगोपनत्रं समुच्यते ॥ गौतमीयेनु ॥ मधुना शक्तिमन्त्रेण वैष्णवे वेनुमज्जते ॥ अथ तेन त
 र्पणं शैवे मन्त्रिभिः सम्यगीरितं ॥ अतश्च नानुयहेत् संपुटं पूजयेन्ननु । एतदाप्यापनं यातं मन्त्रशास्त्रविशारदैः । संप्राक्कादशासं

स्कारामन्त्राणां तत्र बोदिताः । शारदा तिलकादौ प्र कारान्तरे एतदशसं स्कार कालेनैवानुसंधेयाः ॥ ॥ अथानिष्टफलद
 मन्त्रपरिणामे विधिरुच्यते ॥ तत्रे ॥ अथारिमन्त्रसंभ्यागविधिः सम्यक्प्रकाशयते । अरिन्पुलकं रूपं अरिष्टफलदेति बोध्यातः
 या ॥ अरिष्टमाहितो भूत्वा प्रारभेत्पुनरेदिने । शेषं शुभं नाशयदेशिकः प्रवरं विधिं तत्रोरम्य भवने कुम्भं दिक्षारिधिक्रमा
 त् । मस्येष्ट्या प्रयेद्विद्वान् पुरयेत्तज्जलैः शुभैः ॥ विलोममन्त्राणां नतत्रावाजानुदेवता । सकली कृत्यसंप्रज्या वरणा निष्पुजयेत्
 । एवं तावदणमिष्टु मन्त्री मन्त्रस्य देवता । पुन्या विलोममन्त्रेण सार्थिषा गोरपि द्विजः । ततो यथावदुग्धा चैर्देवता भ्यो वलिं हरेत् । वि
 दिक्षुर्दिक्षु वनया वक्ष्यमाणैर्मनुजैः । आयाहि न्यसुराधीश शतमनो शशीपते । नमस्तु भ्यं गृहाणे मधु पुष्पधुपादिकं वलिं ॥ अथ
 हि नैजसाराशेरुच्यवाहवदप्रद । गृहाण पुष्पधुपादिवलिमेनं सपुजितं । धेत राजसमायाहि भिन्ना अन्नसमश्नुते वलिं दत्तं गृहाणे
 मंसुप्रीतो वरदो भव । नमस्ते रक्षसा न्नाथ नैर्मते त्वमिहागतः ॥ गृहाण वलिपूजादिमया भक्त्या निवेदितं । स्थिप्यश्च मदिक्ष्वा
 लजलनाथ नमोस्तुते ॥ भक्त्या न निवेदितां पूजां गृहीत्वा प्रीतिमाप्नुहि । प्रभञ्जनपाणपते त्वमेहिसपरिदिद्धः । मया प्रयुक्तं
 विधिं गृहाण महिमाहरात् ॥ कुवेरतावकी धीश वागदेतां सुरोत्तमो । पुष्पधुपादिभिः प्रीतो भवेताम्बरदौ ममाग्नी शतं मेव भग

४२

वनसर्पविद्या अथ प्रभो । पूजितः पुष्पधुपाद्यैः प्रीतो भवति भूतयो ॥ आयाहि सर्व लोकानां नाथ ब्रह्म नमस्त्वं नं गृहाण सर्व विद्या
 मे निवर्तय नमोस्तुते ॥ अगस्त्यवरदायुक्त विष्णो विश्वस्थनायकः । पूजितः परया भक्त्या भवत्वं सुखदो मम । ततस्तत्परिवाराश्च
 पूजयेन्मन्त्रदेवतां ॥ आनुकुल्यमना लाक्य मशतरलबुद्धिना । यदुपात्तं पूजितश्च प्रभो मन्त्रस्वरूपकं तेन मे मनसः को भगशोः
 षं विनिवर्तय । पापं पुनिहतश्च त्वपूजा श्रेयस्सनातनः ॥ तनो नु मम कल्याणं यावनी भक्तिरेवने । इति संप्रार्थ्य देवेशी मन्त्रे पंडवि
 लोममः । लिखित्वा मलकपूरचन्दनेन स मर्चयेत् ॥ कलशोपरि संस्थाप्य भक्त्या परमया पुनः । तत्पत्रं मतिमान् पश्चाद् दद्यात्
 निजशिरस्यथ । प्रायान् पूजितकुम्भस्थतो यैर्मन्त्रमयैः ॥ भूयश्चान्येन नोयेन कुम्भमापूर्य संयतः । तन्मन्त्रमन्त्रपत्रं च निःक्षिप्य
 यत्पूजयेत् । तं कुम्भं निम्नगतीरे शुद्धे गन्धे जलाशयेः क्षिपेदथ विप्राश्च यथाशक्त्वाथ भोजयेत् । इत्थं कृतविधानस्य रिपु मन्त्रो भ
 वारुजः । नश्यत्येव न सन्देहः क्रमाच्चित्तप्रसन्नता । जायेत तीव्रसम्यन्नो कर्षते वकुल क्रमादिति ॥ ॥ इति महामहोपाध्याय
 कुर श्रीनरसिंहविरचिते नारायणसुधासर्ववेत्तृतीयस्तारगः ॥ २ ॥ संख्या ॥ अथ गुरुभक्ति । कुलासर्वे ॥ नारायणो महादेव मा
 नापित्रोश्च राजनि । यथा भक्तिर्भवेद्देवि तथा कार्या निजे गुरौ ॥ तथा ॥ एकयामः स्थितः शिष्यस्त्रिसंध्यं प्राणमेकं । एकको शो स्थि

तश्चापि गुरुं प्रतिदिनं नयेत् । अर्घ्यं योजनगः शिष्यः प्रणम्य च पर्वसु । एकं योजनमारभ्य योजनं द्वादशं वापि । तत्र योजनं
संख्यातैर्मसैर्गत्वा नमे कुरुत् । अतिदूरे स्थितः शिष्यो यदि दूरात् यात्रादानमेतत् । रिक्तहस्तस्तु नोपेयां दाजानं दैवतं गुरुं ॥ फलपु
ष्पाम्बरादीनि यथा कृत्वा सैव मर्षयेत् । तथा ॥ गुरुं येन तपः कुर्यान्न स्यादात्म शुद्धये । न नियोगं गुरुर्दद्याद्भुषणदानाभिभाष
त ॥ तथा ॥ जपेन दानं तथा दानं वस्तूनां क्रयविक्रयं न कुर्यात् । कुरु भिस्मार्द्धं शिष्यो भूषणं कदाचनः । गुरौ सन्निहिते यस्तु पुजये
दन्यमम्बिके । सयातिनरकघोरं पूजासाविफलं भवेत् । यस्मिन् द्यौर्गुरोरस्ति स्थलानु भवेन्न तत् । अवस्यं यदि वा न्ना स्यादनुभ
यान्नादाज्ञया । अथ त्वं हि गुरोर्द्वयमदत्तस्वीकरोति यः । तिरश्चां यो निनापन्नः क्रव्यादैर्मन्द्यते प्रिये ॥ गुरुद्वयमभिलाषी च गुरु
स्त्री गमनोत्सुकः । पतितः स्यान्न संदेहः प्रायश्चित्तं न विधत्ते । गुरुस्थायं संप्रदायं तद्धर्मं यो निवारयेत् । गुरुभिस्सर्वहिंकार्यो दण्डो
वध्यश्चातकी । पादुका मासनमस्त्रं वारुणं द्वात्रिंशमरे । दद्याद्गुरोर्त्रिमस्तु कुर्यान्न त भोग्याय कल्पयेत् । उक्तानुक्तेषु कार्येषु नोपेक्षां
कारयेत् प्रिये । सदस्यश्च कुरुर्बुध्न्यात् कार्यमविशंकया । ब्रह्मरुत्या शतं कृत्वा गुरुं ज्ञां परियालयत् । न विशेषासने देवि देवता गुरुः
सन्निधौ । जातिविशोधनं क्षौवाद्गुरोरे दद्याद्गुरुं मुदा । दक्षिणमाणां कृत्वा कंठिः प्रदक्षिणं माचरेत् ॥ तथा ॥ गुरुतः कुरु योगेन नुवन्दे तत्प्रगु

५०

रुं प्रिये । न तो नमे कुरुत् सो गुरुं येन निवारयेत् । प्रगुरोस्तन्निधौ शिष्यः स्वगुरुं मनसो न मेत् ॥ श्रीगुरुं न भजेत्का पितदादिशो न मेत्येये ।
अधः स्थिते गरावुर्द्धनतिष्ठे तु कदा कनान गच्छेदयत्तत्तेषां नतिष्ठेदु स्थिते गुरौ । तिष्ठेदुप विष्टेदु निशेषः ॥ यत्र श्रीगुरुनिन्दा स्यात्
पि धायश्च वणे स्वके । स दसस्य दस्य क्रामे दूरं न शृणुयाद्यथा । गुरुनामजपेन श्रुत्वाश्च वणे सापत्तिक्रिया । गुरुमित्रस्तु द्वादसी दा
सायात्रावमानयेत् । गुरुशक्तिश्च न तु त्रैलोक्ये द्वाधाता स्तमः । आत्मवच्च कनीयांसः पुत्रवत् कुलपालिकाः ॥ उपवर्था यामिति शेषः
ः ॥ ॥ अथ समयाचारः ॥ भैरवतन्त्रे ॥ महाचिन्मन्त्रेणैव ताराशीघ्रफलप्रदा । गन्धर्वास्वाक्रैर्गौवर्मे पञ्चमी वै वदुर्लभा । महानीलः
क्रमेणैव कालिका फलदायिनी ॥ तथा ॥ महानीलक्रमेणैव द्विन्मन्त्रा विधिर्मन्तः ॥ कात्सीतन्त्रे ॥ महाचिन्मन्त्रेणैव ताराशीघ्र
फलप्रदा । महावीनो वौद्धवकुलो देशविशेषः । तत्क्रमश्चोक्तसारसग्रहे । स्नानादिमानसं शौचं पूजनं चापि तर्पणं । सर्वस्वशुभका
लोनाशुभमिच्छते क्वचित् । न विशेषो दिवारात्रौ न संध्यायां न वा निशी । सर्वदा पूजयेद्देवी मत्स्यतः कतमोजनः । महानिश्चयश्चौदेः
शेवलिं मन्त्रेण दापयेत् । स्त्रीद्वेषो नैव कर्त्तव्यो विशेषात्पूजनं स्तियः । जपस्थाने महाशंखं निवेदयेद्द्विजं चरेज्जपं । स्त्रियश्च कुरुत्

शनवापियत्रकुत्राप्युडके। भद्रननाम्बुलमन्यांश्चभद्रद्वयायथारुचीन्। मत्स्यामासंतथाहौदंपयः काशाद्यमैरुवं। भद्रपाह्यशो
 षड्याणित्वाभद्रकाचरेज्जपादिदे शनियमोनाग्रस्थित्यादिनियमोनहि। नजपेकालनियमोनार्चादिषुवलिष्वपि। खेकानि
 यमउक्तोत्रमहामन्त्रस्यसाधने। नाधर्मो जायतेनत्रकिञ्चधर्मः प्रजायते॥ खेकवारोत्रकथितः प्रचरेद्भृमानसः। कृतार्थमन्यमा
 नत्तुसत्तोषनिजमानसांयस्मिन्मन्त्रेयश्चावारस्तत्रधर्मस्तुनादृशः। कृतार्थस्तेनजायेतयौवामोहसर्ववा। स्वकृन्मैरवतत्रे॥ न
 शौचादिक्रियाः स्मृतिशालुप्रबोदिताः। एकालिंगेगुडेतिमुद्रत्या आयत्प्रकीर्तिताः। नतेकार्यास्साधकेनैर्यदादेविरजावितं
 ॥ यामले॥ अथावारंप्रवक्ष्यामिचक्रतेः मृतमश्नुते। सर्वभूतहितेरकः समयावारपालकः। अनित्यकर्मसन्ध्यागीनित्यानुष्ठानत
 त्परः। परस्मान्देवतायानुसर्गकर्मनिवेदकः॥ स्थादिनिशेषः। अनित्यकर्मत्यादिमोहकामः। कामनयाकिमपिकर्मनकुर्वातनि
 त्यनैमित्तिककर्मपरोमद्वाराधनेनैवममशिवंभवितेतिभावयन्कृतकर्मदेवतायैसमर्पयेदित्याखण्डलकार्थः॥ अन्यमन्यार्चनश्रः
 क्षामन्यमन्त्रस्य पूजनं॥ कुलस्त्रीवीरनिन्दोन्नतद्वयस्यापहारकं। स्त्रीपुरोषंप्रहारश्चवर्जयेन्मतिमात्सर्य। स्त्रीमयश्चजगत्सर्वस्वयत्ना

५९

नय५

वत्तथाभवत्। पेशंघोषंतथावर्षाभद्रंलेहं गृहं सुखं। सर्वचयुवातीहपंभावयेद्यतमानसः। कुलजांपुवतीम्बीहानमस्तुर्यात्समाहि
 तः। यदिग्यवशेनैवकुलदृष्टिस्तुजायते। तदैवमानसीं पूजांनदातासांप्रिकल्पयेत्। तस्माद्योवनोन्नन्नां वृद्धास्वा सुन्दरीनाथाम्कु
 क्षिताम्भामहादुष्टानमस्तुत्यविभावेत्। तासांप्रहारं निन्दाश्चकौटिल्यमप्रियन्तथा। सर्वथानचकर्तव्यमन्यथासिद्धिरोक्तं॥ लि
 योदेवाः स्तियः प्राणः स्तियश्चविभूषण। सिसङ्गिनासदाभावमभावेस्वस्त्रियामपि। तद्गुलावचितंपुष्पंतद्गुलावर्जितंज
 लंतद्गुलावचितं भोज्यं देवता श्रोनिवेदयेत्। शतायराधेवनितांपुष्पेणापिनताउयेत। दोषान्नगणयेद्दीमान्गुणानेवप्रकाशं तत्तद्
 यामले॥ स्त्रीसुपुंरुसुपुंरुज्येष्ठसुपुंरुनग्नान्। दैवान्दर्शनेदेविश्रीचक्रंकारयेद्दुधः। सुपुंमित्युपलक्षणं। श्रुत्वेनेधानेननयंकानत्र
 यश्चेदित्यर्थः॥ कुलात्मवे॥ श्रीपुरोष्यादुकांमुद्रां मूलमन्त्रचयाउकां। शिष्यादयत्रदेवेशिनवेद्यस्यकस्यचित्। यारंयश्यागमाग्रायंम
 त्रतत्रादिकप्रिये। सर्वंरुमुखात्तुवंस्यफलंस्थातृशान्त्या। स्वदारवन्निवेदेतकुलशास्त्राणिवावति। यशुशास्त्राणि सर्वाणिवर्जयेत्परदार
 वत्। स्ववर्मस्वयंयासीरंतयेयंस्थातृद्विजोत्रमैः। तथायशुमुखात्तुर्मोनश्रोतशुश्रूकौनिकैः॥ तथा॥ ग्राममांसं सुराकुंभं मत्तं प्रसिद्धलि
 गितं। सहकारमशोकं चकीउलोलाकुमारिकाः। रक्तवृक्षंशमशानचसमूहं योषितामपि। नारीश्चरक्तवसतांदृष्ट्वावदेतप्रकृतः॥ गुरुशक्ति

ये ५

२४

सुतयेष्टकनिष्ककुलदेशिकान्।येरकास्त्रकांश्चापि वावकान्यावकांस्तथा।शिक्षकान्बोधकान्योगियोगिनीसिद्धयुक्तान्।कन्या
 कुमारिकान्ग्राउन्मन्त्राः।युक्तसनीः॥नन्दिदेतजुयुक्तेनरुसन्नावमानयेत्।नानृतंनपियंयुयात्कन्याधिकुलयोगिनः।कुरुयेविवर्द्धये
 तिनवदेकुलयोगिनी।नयश्चेत्यतितान्ग्रामुन्मत्तांयुक्तसनी।नदिवासेवयत्रारी नतद्योनिनिरीक्षयेत्।याकाचिदङ्गनालोकेसामात्कुलसं
 भवाः।कृष्णिकुलयोगिनोवमितानामतिक्रमात्॥रुद्रयामले॥असंस्कारंयिवेदुगंयलाकारेणमैथुनं।सहसेनयमुंरुद्रारौरवंनरकंवजेत्
 ॥कुलार्णवे॥प्रायश्चित्तंभृंगोःपातेसंन्यासंउतधारणं।तीर्थयात्राभिगमनंकोलेयश्चविवर्द्धयेत्॥वीररुत्यावृथाघानंवीरदृष्टायसारणं।
 वीरस्त्रीगमनंचैव तत्संयोगश्चयश्चमः॥महापातकद्वन्द्वंकोलिकानांकुलागमे।प्रायश्चित्तत्रयोक्तमित्रंयुतधारणमथितवैवतीर्थयात्राभि
 गमनंस्मार्त्तयुक्तेण्यीठयात्रायास्तत्रेषुविहितत्वात्वीरस्त्रीगमनश्चतत्स्वाम्यनुमन्यान्सिद्धिदंभगिनीम्यासुतोभार्यायादद्यात्कुलयो
 गिने॥मधुमन्त्रायदेवेशितस्ययुग्यत्रगण्यते॥इतिकुलार्णववचनात्॥तथा॥गुरौमनुष्यबुद्धिंमन्त्रेवासरबुद्धितां।प्रतिमासुशिनावु
 द्धिकुर्वाणोनरकंवजेत्॥गुरुत्यागाभवेत्स्मृत्युत्थागादरिडता॥गुरुमन्त्रपरित्यागादौरवंनरकंवजेत्।पूर्वदोषयोस्य तोरेवउभयभ्या
 मेदोषाभिकामिदंविष्णुत्रोद्विष्टशङ्काभिर्युक्तःकर्मकरोतियः।तयोर्बनादितत्सर्वमयवित्तंभवेत्युच्ये॥तथा॥विविधसुदेशिकावासंशास्त्रचित्तेति

५२

भक्तिमान्।अजतंयादुकां कुरुवंसंनवारुनादिकं।तामुलमुच्यंवेष्टमुत्सृज्यविशेदुनैः।पादयस्त्रालनंमत्तन्त्रधावनं।वीरासनशुद्धी
 कांमतिरुस्यद्रुमोदनं॥केशमोचनमुष्टीषं कञ्चुकत्रभिमानं।पादयसारणञ्चैवकुलहंदूषणंप्रिये।अरुवायद्रुमकादिकरस्यर्शनं
 ननं।यूनकुटुम्बलादियुद्धमित्यादिवाप्तिके।गुरुयोगिसिद्धिपीठक्षेत्रप्रमादिषु।नावरेदावरेमोहादेवताशायमाप्नुयात्॥कालीक
 त्येति॥रात्रौयर्थंठनंचैवरात्रौशक्तियुजनं।अकृत्वाकथमीशानमभक्तःकोलिकोभवेत्।कुलामृतदीपिकायां॥यूजाकालंविनानैवमु
 धेयासाहिसाधकैः।अयंचाचारःसर्वदागोपनीयः।तथाहि।कुलार्णवे॥वेदशास्त्रपुराणादिस्थष्टावेष्ट्याङ्गनाइव।इयद्रुशाम्भविंश्या
 गुप्ताकुलवधूरिव।सगुप्तकोलिकाचारमनुगृह्णन्निदेवताः।वांस्तुसिद्धिययुक्तिनाशयन्ति।यकाशकान्॥कुलचूडामणौ॥कुलाचा
 रंदक्षिणाङ्गंकथितंनवसुवते।नकस्यैचित्यवक्तव्यंदिहेत्ययमात्मनः।कुलयुष्मंकुलद्वयंकुलयूजांकुलजयं।गुरुंकुलपतिंचापिकुल
 मालांकुलाकुलं।कुलचक्रंकुलध्यानंसर्वधानयकाशयेत्।यकाशासिद्धिरुनिःस्यात्तुकाशादुत्थनादिकं।यकाशादुलरुनिःस्यात्तुकाशा
 देवहंसनं।यकाशामृत्युलाभः।स्यान्नयकाश्चद्रुदावनः।यूजाकालेशानिगदिकोयत्रगच्छति।दर्शयेत्तैम्नवींमुडांविष्णुन्यासंतथासवां
 कदाचिदङ्गलानिःस्यान्नचशक्तिश्चदावन।यरंपूजानकर्त्तव्यानचशक्तिश्चदावन।अन्नःशक्तावहिःशैवास्समायांवेष्टवामताः।ना

वि५

नारुपधरावीराविचरन्निमहीतले। के कारिणी तत्रे ॥ श्रीनारायणकरणे ॥ सर्वदा गोपयेदेनं मनुच गुरुमेव च। तेन वीर्यवती विद्या निर्वीर्या स्यात्
 युकाशतः। तत्रे ॥ नोयवेष्टं मरुतीवे न शयातिमिराचरे। न निन्दे योगिनी च कुं न निन्दे दामलोचनां। अस्य स्थानं न कुर्वीत सदा शक्रवलोकनं
 ॥ वज्रयुष्माद्वि तं यत्र वज्रयुष्मे एयजयेत् ॥ पूजा काले विशेषेण न स्परेदुरिना मव मय गन्ध यरित्यज्य चन्दनं रक्त चन्दनं। रक्तयुष्मे सम तर्पयि
 ल्वयत्रेण चार्चयेत्। तुलसीमालती धात्री मरुवकेन चार्चयेत्। शक्तिं विनापि देवेशि जय होमादितर्पणं। ध्यान पूजादिकं सर्वं सिद्धि राधायजा
 यते। ऐष्टीयुष्मादिकं द्रव्यमद्युष्मं यरित्यजेत्। वीरपूजामहेशानिमा मिश्राः। युरो गते। नो जय होमादितर्पणं। ध्यान पूजादिकं सर्वं सिद्धि रोधा
 यजायते। ऐष्टीयुष्मादिकं द्रव्यमद्युष्मं यरित्यजेत्। वीरपूजामहेशानिमा मिश्राः। युरो गते। नो यवा संयुक्ती तनवाद्यु तमाचरेत्। मण्डपं वि
 धिवत्कृत्वा यता काली लतोरणं। नागशूलं किं तं देवि कुर्यात्कुण्डं त्रिकोणकं ॥ ॥ अथ भावाः ॥ जावदुतामणौ ॥ देयुवाच ॥ वीर जावो मः
 हा देव कथा ते मृणु भैरव। निर्द्वन्द्वमानसो भूत्वा हृदा काम कला तनुः। निशास्युज्यय रोहे तु युक्ता सदैव हि। निजं कुलं समा धाय स्वयं भैरव रूपधृक्।
 कुलं च भैरवी रूपं तस्मात्त्रेया स विस्तरं। विन्यस्य सकलं या संनय योत्सुकं तया। नवयो न्याय यो न्यात्मकमिति श्रीविद्या परं। यस्मिन्मूलिका मधो युष्मा
 युकर संयुते। नाता गन्ध समा कीर्ण कुलद्वयेण यत्र कं। लिखित्वा यजयेत्त कौघटस्थाय न पूर्वकं। स्वाम भागे यद्गोणं तमधो वद्वरधु कं। लि

५३

नार

रास ४ त्र ४

खित्वा तत्र कुम्भं वै सौवर्ण्यजतं तथा ॥ तामं भूमि मयं वापि महलो हविर्वर्जितं। स्थापयेत्कलशाधारं कुम्भं सुगन्धिवासितं। हेतुद्वयं बाह्य नदि
 भेदतः संयुक्तरयेत् ॥ बाह्य एादि भेदत इति क्षीराश्रम ध्यासवयं रूपाह्व एादिः करणीयमिदं चः। एवं च वीर स्थापित्वा ह्व एा स्य हेतुस्थाने क्षी
 रमेव अग्न्या तु तदपि न इति वौधां। तत्र यंत्रं विलिख्य दौयश्च कुल समुभवं ॥ ध्या ॥ तस्मै देव तान्न व्रजयेदष्टोत्तरं शतं। धेनु यो नीय दश्या यय
 सृजत दिवेष्टितं। दृष्ट्वा मृतमुपात्रं भैरव न्यत्ति योगिनी गणाः। नृत्यन्ति भैरवा स्सर्वे नृत्यन्ति मातरोपि च। इन्द्रादयस्सुर्वे नृत्ति मधु लो लुया
 :। वल्लवित्पुमहेशान नृत्यन्ति हर्षतनयराः। अथ भाव एति धा कृत्वा गुरुये चैक भागकं ॥ रक्तं कुलाय वै दत्त्वा रक्तेन देव तर्पणं। पीत्वा कुल
 रसं नाना वस्त्रालङ्कार भूषणं। सोम्या यदि गुरुर्न स्यान्न दानो ये वि सर्जयेत् ॥ आनन्द रूपवान् भूत्वा पूजयेत्पर मेष्टरीं। तत्र कल्प विधाने न
 तत्र यत्नेन पूजयेत्। विसर्जनं विधाया तस्य कुले योजयेत्ततः। तद्विन्दुरसयानेन अमृतं प्रसूते मया ॥ तच्च काररसा स्वादे सम्यदो मम जायते।
 तत्कल्प ह्व एा देव मे रुम्भं गेव रोहणं। लता निगनमात्रेण सुधाधौ त कलेवरः। मूलयोगे कृते त्रजयेदष्ट सहस्रकं। नित्य जायेच्च होमे च यत्र सं
 स्था न वोदिता। तत्रेयं गण नायोक्ता सुष्टोत्र सहस्रकं। जल यत्तं हविर्द्वयं गृहीत्वा तर्पयेत्ततः। विधाय तर्पणं देव यदक्षिण मनुजयेत्। सुत्वा य
 एा कल्प्योक्तं सवेन नोययेत्ततः। इति वीर कुलं देव देव वंशं मनोहनं ॥ यद्दे शे विद्यते वीर स कुलं वापि भैरव। नवमारी भय तत्र न च राज्ञ भया

मंत्र

दिकं। सुमङ्गलं सदा तत्र धनपुत्रविवर्द्धनं लक्ष्मीस्तत्र महादेव स्वस्थिरा भवति ध्रुवं। मन्त्रं स्वप्नयवोधि न्याश्रयं वृक्षमूलके। योजनीयं यथे
 न नच विप्रयुजायते। नाश्वीरस्य तथो ग्यं गृहौ दैवतैरपि। योगिनीर्न लुप्यं च तत्र पापेन युज्यते। यत्र तत्र कुजे वारं श्मशान गमने कृते। पूजा फ
 लं भवेत्तत्र सप्त वासरसमि तं चतुर्दश्यां गते तत्र यक्षपूजा फलं भवेत्। नगरे नार्यातः स्थाने यश्चुरे वन संशयः। नास्त्य स्यादधिकं देव इति
 चिन्ता यरायणः॥ मन्त्रे न दुष्टो भोक्ता च भवेत्कुल परायणः। साधकाक्षो भयायने मम दोषः युजायते। तस्या शनो वीरवरो भवेत् प्रागयुतः सुखी
 भोगेन मोक्षमाप्नोति भोगेन कुलसाधनं। निना हेतुम नास्वाद्युक्षो भयुक्तो महेश्वर। न पूजा मम सम्यक् न ध्यान मनुचितनं। तस्या भुक्ता
 तपी नाच यजेत परमेश्वरी। नात्र मच्युति दोषो लिना परन्दोष भूषणं॥ यद्यदति निद्रा तियत्करोति यदर्थति। तसर्वं कुलरूपं च ध्यात्वा चि
 विहरेत्सुखीः। एकाकी निर्जन देशे श्मशाने यवते वने। अथ गेहे नदी तीरे निस्संगे विहरेत्सुखी। वीराणां जयकाले यशस्यते। सर्व
 देशे सर्वपीठे कर्तव्यं न संशयः॥ यदि विद्यो भवेत्सुखः कुल दुष्टयरायणः। तदानेन विधानेन कर्तव्यं कुलतोषणं। विद्यो वीरयवा तथा॥ अथ
 रायुष्यगर्भे नु कुलस्थानं मनोहरं। सर्वदेवमुखं तत्र महा काम कलात्मकं। हयारिकुसुमे देव स्वयमस्ति सदा शिवः। तन्मन्त्रे न पुमा धाय यक्ष म
 भो नु चन्दनं। रक्तं वा कुसुमं दत्त्वा ध्यात्वा त्मानं शिवात्मकं। योजयेद्देव शक्ता सुखैकां संभावयन् प्रिया। कण्ठमिदं च तत्रैव संयुज्य परमेश्वरी। जप्या

तदच कुण्डलं दुष्टं परम दुर्लभं॥ यत्राय रात्रि तापुष्यं जवापुष्यं च भैरव। कनवीरे रक्तसुक्ते डोणपुष्यं च तिष्ठति। तत्र देवी वसेन्नित्यं तत्र त्रेय
 जयेन्मम॥ दत्ते चैव जवापुष्ये यदव स्रफ लं भवेत्। वृहद्गत्यादिकं पापं क्षणान्मृत्ति निश्चितं। अथ राया सुमहात्म्यं वक्तुं न हि महेश्व
 र। वीरसाधन कार्यं च कर्तव्यं वीरपुरुषैः॥ दिद्यौरपि च कर्तव्यं यश्च भिन्न वयमरैः। वरं यामर कार्यं च यमोरिति विनिश्चितं। यद्यत्र सत्य
 रायोक्तं सङ्केतं मन्त्र साधने। अञ्जनं गुटिकादि च कुर्याद्दीरो महा वरः॥ दिद्यो वीरे न भेदो स्तिय भेद तत्र नु कथ्यते। शाक्ता विनीतो मधुरः
 कलालावण्य संयुतः। दिद्य सुदेव व त्यायो वीरस्योद्धत मानसः। विभूति भूषणैर्घ्रायि चन्दनैर्वी विलेपितः। आकार गोपनो वापित्य
 क्तो वा कुल भैरव। रक्त चन्द दिग्भो वा वैश्रवण्याय वैश्रवः। अथ माने च पूजायां हृष्टः युष्टस्सदा भवेत्। देवनिन्दा यरो वापित तत्र त्क जायरोयिक
 । पूजार न डहितः कुला कुल मते स्थितः। निज भाव समा युक्तो देव यदि हरेत्सि तौ। स्वकुलात्ते पुरस्का कार्या यत्रौ न चाश्रया विदहीते दिजे देवय
 ध्यान भूतिसं कथा। विष्णु भक्तिं विना देवी भक्तिर्न य भवेत्प्रथा। शाक्तज्ञान विना मुक्ति र्थो ह्यस्या युक्त्ययेत्। गुरुं विना यत्रा तने नाधिकार क्यं
 च नायति हि नाय चारी सर्व कर्म विवर्जिता। कुल विना देव विधौ कदापि मम साधने। नाधिकारीति कोले यत स्यात्प्रा व यरो भव। अविनीतं यस्य
 सकथं मम पूजकः। तस्या यत्नो न चा कार्यं यथा स्याद्विनशो नितनं। प्रावात्मा वा कुलेशाश्रे नाधिकारः कथं चन। तेन भाव विभु दुस्तु सा

धकः कौलिका जनेतादिद्युवाच ॥ यमु भावयवक्ष्यामिष्ट एव स समाहितः ॥ यथा विधियशोर्विद्यां गृहीत्वा प्रावृत्ततत्परः ॥ यद्यमं पूर्वसेवार्थं
 यत्नतः पुष्टिमाचरेत् ॥ नमस्त्य भाजनं कुर्वात्तस्त्रियं मनसा स्मरेत् ॥ नयद्वयलो जी स्यात्त भोगे मानसं भजेत् ॥ सिंधुतीरे यद्वृत्ते च कानने वा सु
 रारंये ॥ किंच मूले विविक्ते च यु एष क्षेत्रे च शोभने ॥ नमूद दर्शनं कुर्वात् कौटिल्यं यत्नतः त्यजेत् ॥ देवतासु भवन्तु ध्यातव्या सु समाहितैः ॥ त्रिसंभोजय
 माचरेत् ॥ रात्रौ मंत्रं च मालां च स्थ ॥ शैवे व कदाचनानमन्नु मुचरेत् ॥ कामौ नी स्यात्सर्व कर्मणि ॥ यवकले स्त्रियत्रैव गच्छेत्साधक सत्तमः ॥ युष्मद्भ्रमजल
 ज्ञेयस्य मान्नीय पूजयेत् ॥ मैथुन तत्काला यत्नं कौटिल्यं परित्यजेत् ॥ अतु कालं विना चापि न गच्छेत्स्त्रियमादरात् ॥ पुराणप्रवणे प्रदावे देवे
 दार्घ्यं तत्परः ॥ न रात्रौ भोजयेद्दिवा न तामुलं परमेश्वर ॥ गुरुणा यद्यदादिष्टं तत्सर्वं यत्नतश्चरेत् ॥ स्युद्धा तया समाध्याय पञ्च गवे न मुद्राति ५५
 ॥ रक्तवस्त्रं न गृहीयाद्देवी भक्ति परायणः ॥ विष्णु तत्रे सु कल्याणि तदनुष्ठानमेव सा कार्यं श्रीर काला यत्नं कुर्वाद्दीरवदित ॥ नित्यं साष्टंगं य
 आहुं संघ्या वस्त्रं न मेव च ॥ तीर्थस्नानं पीठं देशगमनं धर्मं तत्परः ॥ यमुस्तु द्विविधो देव पूर्व ए सह भैरव ॥ अस्माधिकारः पूजायां न गुरुत्वे कदाच
 ना पूर्वस्यानाधिकारोऽसि पूजा देशगतागतौ ॥ पूर्वस्तु सर्व कौला हेव हिः कार्यं स्वदेशतः ॥ पूर्वदर्शनमात्रेण कुलदर्शनमाचरेत् ॥ वृक्षहत्यादिकं
 वायं वरं सत्यं न च यो ॥ पूर्वदर्शनमेवात्र सत्यं सत्यं वदाम्यहं ॥ ममास्मिन्निदेवेश विचुरित्ययि सय मो ॥ तद्यापि तत्र मेशका जायते तत्तदेय दे

वरं कुलं परित्याज्यं वरं स्वकुल हिंसनं ॥ वरं स्वकुल हतिस्तु वरं स्वकुल कुहनं ॥ कायेन मनसा वाचा वरं स्वकुलया तनं ॥ न कुर्वीत यशो सं गं स्वमार्गं
 यकारणात् ॥ कुलशास्त्रे दयं पापं गरिष्ठं कुलनाशनं ॥ स्वकुले मरुती निन्दा परयोगः कुलेश्वर ॥ तस्मादपि महापापं यमु संगत्य जायते ॥ सर्वथा त
 त्र भावौ द्वौ न युकाश्चौ कुलेश्वर ॥ सभावश्च विभावश्च पशुदेषा युजायते दिवा च तायते वीरो वीरा देवः युजायतः ॥ सर्वथा तत्र भावौ द्वौ न युकाश्चौ
 कुलेश्वर ॥ दैववीरे न संदेहः साम्यमित्यभिधीयते ॥ भावस्तु मानसो धर्मः शास्त्रसहिकथं भवेत् ॥ तस्माद्भावो न वक्तव्यो दिष्ट्या त्रं समुदाहृतं ॥
 यद्येसु गुणमाधुर्यं मशैर्जायते यो ॥ तथा भावविभावस्तु मनसा परिभाष्यते ॥ ॥ ॥ इति महामहोपाध्याय ठाकुर श्री
 नरसिंह विरचिते तारा भक्ति सुधारण्ये चतुर्थ सर्गः ॥ ४ ॥ ॥ अथ नित्य विधिः ॥ कुल पूजा मणौ ॥ साधकः प्रातरुत्थाय कु
 लवृक्षं युष्मच्च ॥ मूलादि वृक्ष रक्षा तं कुलं ध्यात्वा गुरुं स्मरेत् ॥ कुलवृक्षा रुद्रयामले ॥ सेव्या त्रकं करं अश्वनि म्याश्च कदम्बकं ॥ किंच वटशाः
 लनालं शाखो ठं रवर्जं तथा ॥ कुलवृक्षाः समुदिष्टा इति ॥ वस्तुतः कुलवृक्षो वराङ्गेनेति रहस्यविदः ॥ वीरचूडामणौ ॥ साधकः प्रातरुत्थाय सं
 स्मरेद्गुरुमादरात् ॥ महावीरं गुरुं ध्यात्वा ॥ यवर्षि गुरुत्तमः ॥ यं वो यचारैस्संयुज्य वीर उद्यम एतु ॥ नीलाम्बरं नीरं विलेपयुक्तं शंखादिभूषितं
 तुं मुदितं दिनेत्रं ॥ वामाङ्गं पीठस्थितं नीलशक्तिं वदामि वीरं करुणानिधानं ॥ पराश्रुदेवतां ध्यात्वा हृदये नीलसुन्दरी ॥ खर्वी नीलां विशालाक्षीं

यश्चमुडाविभूषितां। कपालकर्तृकां हस्तां खड्गे दीवरधारिणीं। मालामालाजटाजूटां पीनोन्नतयशोधरां। नवयौवनसम्यन्नां मदधूर्जितलोचनां।
एवं ध्यात्वा महादेवीं सर्वतः साधको भवेत्। वीरहं समहाविद्यासङ्कल्पं कारयेद्बुधः। हंसाख्यासाधनं वक्ष्ये मन्त्रिणां हितकाम्यया। यस्याविर्जनमात्रेण स
र्वतोभुवि जायते। हंसात्मिकां भगवतीं जीवो जयति सर्वदा। अस्याः स्मरणमात्रेण जीवमुक्तो भवेन्नरः। अविर्हसः समाख्यातः परमहंसश्च देवता।
अथ कश्चिद्गोपायत्री विनियोगसिद्धिदः॥ सुरेन्दुसंहितायां॥ अविर्हं सो वाक्कृत्तुर्वै गायत्रं कृत्तुञ्जयेत्। देवतापरमादिस्तु हंसो हं बीज उच्यते। अः वा
क्लिः कीलकः सो हं प्रणावस्तवमेव हि। उदाहः स्वर इत्येवं मनोरस्य प्रकर्तितः। मोक्षार्थे विनियोगः स्यादेवं कुर्यात्सदानरः॥ वीरभूतामसौ॥ सूर्या
त्मने वह देविसोमात्मने श्विरस्तथा। निरंजनं शिखाज्योतिर्निरा नासा तथा परे। अथ कतेत्रयो न्यस्य मुनोस्त्रे क उच्यंते। एवं यास विविधं क
त्वा गणेशादौ समर्चयेत्॥ सुरेन्दुसंहितायां॥ हंसात्मिकां भगवतीं जीवो जयति सर्वदा। हकारेण वहिर्ह्यति सकारेण विशे न्युनः। अस्याः सम्यो धमा
त्रेण जीवमुक्तो भवेन्नरः। आणायामप्रभावेण जीवं मुक्तं स्तु जायते॥ एकविंशतिसाहस्रं षड्शताधिकमेव च। यजयेत्पुनरुज्जीवो बुद्ध्या नन्दमयी
यरां। उत्पत्तिर्जयत्यारम्भो मृतिरस्य निवेदनं। विना जयेन स तत्तं जयो भवति सर्वदा। एवं जयस्तु विज्ञातो गणेशादौ निवेदयेत्॥ वीरभूतामसौ॥
॥ षड्शतानि गणेशस्य षड्सहस्रं जायेयतेः। षड्सहस्रं गदायाणौ षड्सहस्रं चिनाकिनः। सहस्रं श्रामने चैव सहस्रं परमात्मने। सहस्रं गुरुवे चैव

सङ्ख्योयंविधि। रक्तवर्णगणेशसमूहाधारेचतुर्दले। वादिवेदसमायुक्तेष्वदशतंसमर्थयेत्। स्वाभिधानंविष्णुमात्रं। वक्राणांवादिषट्कं। सावि
त्र्याचसमायुक्तेष्वष्टौचसमर्थयेत्॥ विष्णुस्तुजयभ्रात्रंदलंडादिदशाक्षरं। न इमीनारायणौवन्देष्टदसहस्रंविवेदयेत्॥ महानीलयभावेवकादि
द्वादशयत्रके। उमामहेस्वरौवन्देष्टदसहस्रंनिवेदयेत्॥ विष्णुदेभूमवर्सेचकलायत्रेस्वरान्नसेत्। एणशक्तात्मकौसहस्रंश्चसमर्थयेत्॥ आज्ञायवि
ष्णुदाभायां। प्रोजैरुद्धौनियोजयेत्। यरमान्ननिराशक्तौसहस्रंश्चसमर्थयेत्॥ कर्पूरश्रुतिसंराजत्सहस्रदलयङ्कजे। नीलात्मकंगुरुध्यायेत्सह
स्रंश्चसमर्थयेत्॥ समुद्रमेखलेदेवि। पर्वतसनमण्डले। विष्णुयन्त्रिनमस्तेस्तु। पादस्थार्थंक्षेमस्त्वमे॥ चरणंधारयेदेवि। आत्मम्बासातुसा
रतः। देहणौवादिकंकुर्यात्प्रत्यस्त्रानंसमाचरेत्। वीरासनोद्यविष्ठस्तुवीरस्यानुलेयनं। वीरंध्यात्वा माहोर्ध्वी। वीरमालांजयेद्बुधः। अष्टोत्तरस
हस्रंतुवामहस्तेसमर्थयेत्। वीरजस्यश्चशानभस्यावामहेस्तइत्यादिभिधानामूलमनुजयेद्यमित्तियतिनाति॥ विष्णुश्चरेत्॥ यथाशक्ताज
यंकृत्वास्तुवासन्नोद्ययेद्विदामित्युक्तं। एतत्पूर्वमयत्रगुरुमनुजयोयुक्तः॥ तउक्तंनवचित्तामणे॥ अथवावाग्रवंमायांलक्ष्मीवीजंसमुद्धरेत्
हसत्येकतद्यानन्दप्रैरवारुणंसहस्रयेत्॥ गुरुनामतयाशक्तिनामेश्रीपादुकांस्मरेत्। दशधासप्तधावापित्रिधावायजयेत्सुभीः। जयंसम
र्थयेन्मन्त्रात्प्रीतुरोर्दक्षिणेकरे॥ इति॥ वीरकुजमणे॥ वज्रयुग्धंवराहोर्ध्वंकांक्षेत्रं। रघुदत्तधावनं। वज्रयुध्यमार्तवजवाकुसुमम्बा। द्दचदत्त

धावनं देहशौचानन्तरमेव कार्यं अथ तत्रादर्शनात् न्यासं कुर्यान्महेशानिशक्तिं स्वाङ्गे स्थे शेषः ॥ हस्तमावादि कं कुर्यात्स्नानकर्मस
 माचरेत्तावीरभस्मानुलेयनादिवीरसाधकमात्रपरं ॥ इदं श्रुत्वा तः कृत्यं मावश्यकं न दुक्तं यामले ॥ या तं कृत्यमकृत्वा च धादेवीं भक्तिं तोषयेत् ॥
 पूजाच विकलानस्य शौचहीनाय चाक्रिया ॥ ॥ अथ स्नानं ॥ ॥ नञ्चि विधं ॥ औदकमत्र मानसमेवात्तत्रादौ प्रधानत्वादौदकनि
 रूपायते ॥ नारदपञ्चरात्रे ॥ अंकुनास्त्राभिजयेन शुचिस्त्राया नुमृत्तिकां ॥ गृहीत्वा त्रेणसम्मन्त्राया जलनिकेतनं ॥ नवादौ जलकुलं तु क्षारये
 दस्त्रवारिणा ॥ मृदं कृत्वा दिधानत्र एकजामो वगन्तः ॥ निष्कायगोमयदर्जं तिलांश्चाप्यभिमन्त्रितान् ॥ लौकिकं गानमायेन जागेनैकेन यत्न
 तः ॥ मलस्नानं पुण्यकृत्वा विधित्वा न समाचरेत् ॥ नीनतन्त्रे ॥ मत्कुशा नथ संगृह्य गत्वा जलान् निकेतनः ॥ मलापकर्षणं कृत्वा मन्त्रस्नानं समाचरे
 त ॥ कुलद्वयमगौ ॥ अथ वक्ष्यामि ते वत्स स्नानं कुलसुखावहं ॥ कश्चरुहृदि नीला विविधा मनमूर्त्यः ॥ तत्र यत्कुलगः शिष्यस्तद्वयं प
 राम्भेत् ॥ आवातः कुलदर्शेण सद्वृत्तः कुलपुष्टं ॥ कुलयात्रे सद्वृत्तसतिलं सजलततः ॥ गृहीत्वा कुलदेवस्थायी तये स्नानमाचरेत् ॥ कृतसक
 ल्य एवासौ कुलवर्कजले यतेत् ॥ कुलसूरा समानीय कुलमुद्रां कुशेन च ॥ कुलनीयानि तत्रैव समानीय कुलात्मकं ॥ ततो यश्च त्रिधा यीत्वा त्रि
 धा च योऽक्षणात्तनोः ॥ यत्कुलगः यन्मन्त्रदीक्षितः ॥ कुलदर्शय चारुडयामले ॥ त्रयाद्वीस्य मुदिष्टाः सुवर्णैरजतैः कुशैः ॥ तत्र शाक्ते द्वयश्च

५७

यमये यानुत्रयो मताः ॥ सुवर्णैरजतैश्चैव यज्य पूजादिकर्मसु ॥ कुशकार्यकरः योक्तं ननु वयमशः कुशः ॥ अथ त्रयि ॥ तर्ज्यारजतंधा
 र्थं स्वर्णधार्यमनामया ॥ एष एव कुशः योक्तो न दर्शय न संभवः ॥ यामले ॥ विना वैदुष्यं धादेवी पूजनासीदुर्कहिंचित् ॥ तस्या दूर्वाग्रदि
 तया सर्वपुष्टमयी शुभा ॥ हस्तो दूर्वा कुर्यात्स्नानावापो द्विपूर्वकं ॥ कुलपुष्टं जवापुष्टादिकं कुलयात्रं सुवर्णदिवात्रं कुलदेवस्थ इष्टदेव
 नायाः ॥ कुलवर्कं त्रिकोणवर्कं नखिलनयकारसुमालिनी तन्त्रे ॥ त्रिकोणं मूलवीजेन सावित्रे हंसकं जयन् ॥ दक्षावर्तक्रमेणैव लिखेदेविसमाहि
 तः ॥ मूलवीजेनेति तन्त्रान्तरे ॥ सावित्रे सूर्यमन्त्रे हंसकं हंस इति मन्त्रं अंकुशमुद्रा च दक्षमुखे विधाया यत्तर्ज्यं न्यक्षुग्रा रूपाणि ॥ अंकुशाख्यामहा मु
 द्रा त्रैलोक्या कर्षणे क्षमेति तन्त्रोक्ता ॥ तीर्थावाहनश्च श्रीक्रमसंहितायां ॥ गंगेच जमुने चैव गोदावरि सरस्वति ॥ नर्मदे सिंकावे रिजले सिन्धुनि
 धिं कुरु ॥ त्रिधा तोयपानमाचमनरूपमेव तच्च मूलमन्त्रेण समपितेनैव ॥ न दुक्तं त्रिधा क्तिरने ॥ त्रिराचम्य मूलेन मुद्रया कुम्भसंज्ञया ॥ त्रिवा
 रं मन्त्रेण तेन शिरः संप्रोक्षयेत् सुधीः ॥ मुद्रावेद्यमुक्ता तन्त्रे ॥ दक्षां गुह्योपराधो मिष्टाहस्तदयेन तु ॥ सावकात्रा चैक मुखे मुद्रे यंकुजसहिना
 ॥ गंधर्वतन्त्रे ॥ मूलपठनं मुद्रितोयं मुद्राया कुंजसंज्ञया ॥ सिद्धावारत्रयं पश्चादाचमेत्ता धका यणीः ॥ आत्मविद्या शिवस्तत्त्वैस्तनी या गृह्य हव
 जेत् ॥ आत्मविद्या शिवस्तत्त्वैरिति ॥ आत्मतत्त्वेन स्थूलदेहं शोधयामि स्वाहा ॥ विद्यातत्त्वेन सूक्ष्मदेहं शोधयामि स्वाहा ॥ शिवतत्त्वेन परदेहं

शोधयामिस्वाहा । इति मन्त्रत्रयेण चतुर्लोकत्रयं गृहीयादित्यर्थः ॥ नीलमन्त्रे ॥ विद्यायां त्रिभिर्मन्त्रैर्वसुसेत्याद्यसा तथा ॥ वसिष्ठसंहितायां ॥ कृत्वा दैवैदिकं
 स्नानं ततस्तत्रात्रिकमाचरेत् । विद्यायां गेघडं गानि प्राणायामपुरस्सरं । श्रीसूर्यमण्डलातीर्थमाह्वयां कुशमुद्रया वसिष्ठनेन चाप्लाव्य कवचेनावसुंठयेत् । संर
 सास्त्रेण मूलेन मन्त्रेण दुद्रसंख्यया ॥ आभारस्ततः कृत्वा वारिहोषेण वास्त्रतः । निमज्जेत तत्र श्रीदेवंध्यायेके ज्ञानमनुजपन् । उन्मज्ज कुं न सुदाश्च वधासिं वत्
 स्वमूर्द्धनि ॥ त्रिपुरारुवे ॥ विद्यायै वैदिकं स्नानं ततस्तत्रात्रिकमाचरेत् । मृदममेण वा दायतेन नामाभिषिञ्च्य च । शिखामन्त्रेण संशोध्य मन्त्रेण मूल
 मन्त्रतः । मूर्द्धादि पादपर्यंतं विलिख्य च तया वपुः । संमुखीकरणं मुद्रां वधाया एव निरुध्वा च । निमज्ज नूत्नीमुत्थाय नान्निमात्रे जले स्थित ५८
 : । प्राणायामत्रयं कृत्वा मूलमन्त्रे वित । विद्यास्य च षडंगानि कल्पयेत्तीर्थमग्रतः । मृण्मिमेण मन्त्रतो मित्वा चाकुशमुद्रया । तीर्थवाहनमन्त्रेण
 तीर्थमावाहयेत्पिये । मूलमन्त्रेण संयोज्य कल्पिते तीर्थमण्डले । तीर्थशक्तिं च तत्रैव समावाह्यार्कमण्डलात् ॥ ध्यात्वा तत्पुनराचर्य गंगाम
 न्त्रेण मन्त्रयेत् । तत्र कृतः शिरेऽस्मिन्नुष्टमन्त्रद्वयं पिये । जलस्थं द्यौमघदीर्घस्वरमित्रं सविंदुकं ॥ सर्वानन्दमये तीर्थशक्त्यै हि युगं दिठः । एकविंशा
 क्षरः । ओं क्लीं तीर्थशक्तिमनुः पिये । तारं नमो भगवति बुद्ध्या दधे तताम्विके । अम्बालिके मरुमालि न्यज्जहि भगवत्यथा । अशेषतीर्थलिवालः
 माया श्रीवीजयोरथा शिकजठारि रूढे च गंगे गंगाम्विके दिठः । गंगाविशयमारुह्या तत्रियश्चाशयिरक्षरैः । भुवनेऽस्या समालोक्ष्या मृती कृत्य

सुधाणुम् । कवचेनावसुंश्चावसंरसास्त्रेण मन्त्रयेत् । मूलेन देवता तत्र सांगां सावराणां पिये । समावाह्यजले ध्यात्वा तत्पदादयनिर्गतं । ध्यात्वा
 तीर्थस्वरमूलमन्त्रं स्नायाज्जले त्रिशः । उन्मज्ज मूलमन्त्रेण सिंचेत्कंकुम्भमुद्रया । आचम्य विवितायश्चा मन्त्रेण तर्पयेत् ॥ त्रिधा देवी समुत्तीर्य ज
 लादौ ते शुभाम्बले । परिधायानिलकं कृत्वा संस्थां समाचरेत् । संयार्थयेदिति बुद्ध्या एव दरतीर्थानि करैः । स्पर्शानितेरवे । तेन सत्येन देवेश
 तीर्थदेहि दिवा करे तेनेनेत्यर्थः । तीर्थवाहनमन्त्रेण गंगे चेत्यनेन ध्यात्वेति । सर्वानन्दमयी मशेषदुरितध्वंसां मृगाक्ष्यमां । श्रद्धा श्रोद्ध क
 रद्वयेन दधतीत्या शंभुलिं चकमात् । दोर्भ्यां चामृतयुग्मिहेमकलशं मुक्ताक्षमालाम्बरं गंगासिंधुसरिद्वयं दिसहितां श्रीतीर्थशक्तिं भजे ॥ इ
 तियकारेण एतेषां प्रकाराणां विरोधे समुच्चयः । विरोधे विकल्पः । त्रिपुरारुवे क्लृप्तकारस्तत्रैपुरएवैव्यपि वदन्ति ॥ ॥ अथ स्नानं ॥
 नारदयश्चरात्रे ॥ अथ मात्रं मुनं मृणुय कृम्य नोया भावे तु यत्कार्यं नुर्गेकालवशीकृतः । गमने क्षिप्रसिद्धार्थं गुरुकार्येष्वनन्ति तः । यात्रा
 पश्य च विवेचुनि शांतागेतवा मुने । यसा लयादाया चम्योद्धुतेन तु वारिणा । स्थानं दशदिशः प्राग्बत्संशोध्योयविशततः । अस्मिन् हस्ततले यस्य
 क्रमाद्या सांस्ततस्तु वै । मूलमन्त्रादितः कुर्यात्सर्वमन्त्रगणो न वै । केवलाडुकस्त्रानां संस्कारपरिकर्जितात् । यथासादिषु तीर्थेषु यत्फलं स्नातकस्य

तु ज्ञेयं दशगुणं तस्या नमस्त्वानस्वानरद । नो या जावे श्रौ दकस्वानसम तो या जावे । अस्मिन्त्यादि स्वविधया अस्मन्त्रं करयोर्विद्यमन्त्रा
 सयुक्त्वं स्वतन्त्रोक्त्या सजातं कुर्यादित्यर्थः । केवलादिति स्नानमिह न्यासकृत्यमेव ॥ ॥ अथ मानसस्नानं ॥ शैवागमे ॥ मनसामूलमन्त्रेण यानि
 यामयुरस्सरं ॥ कुंभी तमानसं स्नानं सर्वत्र विहितं श्रुतं । सर्वत्र सर्वविद्यासु ॥ नारदयश्चरात्रे ॥ ध्यानस्नानमथो वक्ष्ये द्वाभ्यामपि परं श्रुतं । खल्वि
 तं यु एउरी काक्षं मन्त्रमूर्तिं यमुं स्मरेत् । न त्या दो दक जांधारां नियतं तीक्ष्णमूर्धनि । चित्रये स्तद्व्यं ध्रुवविशं तीक्ष्णं कांयुरी । तया संक्षालये
 सर्वमन्त्रं हृत्तमालं । न क्षणादी रजायते स्फटिको मयः । इदं स्नानं वरं मान्वा तस्नाना द्दशगुणोत्तरं । यु एउरी काक्षमि न्युपलक्षणं । यायस्य
 देवतां स्मरेदिति तात्पर्यं द्वाभ्यामिति । अल्पायासेन न क्लृप्तकत्वात् द्वाभ्यां शुभमि न्युक्तं न त्वनसन्त्युधानमिति बोध्यं । अस्यास्तु विद्याया महा
 चीनक्रमोपास्यत्वाद् अमानसस्नानमेव प्रधानं । न तउ न्याय वाससी विन्यात् ॥ तदुक्तं कुलवृत्तमणौ ॥ उत्थाय कुलवत्त्रे देव परिधाय कुले न तु ।
 तिलकं कुलरूपं तु कृत्वा वस्त्रं समाधाय । कुलवत्परिधाय च वस्त्रयुग्ममखेददं । मित्यत्र कुलपदमुक्तं पृथक् वाचि कुलेन कुलमन्त्रेण कुलरूप
 तिलकं श्मशानमृद्धिस्ततं त्रियुणं कारयेत् सुधीरिति मत्स्यसूक्तोक्तं वीरतिलकं ॥ नारदयश्चरात्रे सुधीनं परिधाय च वस्त्रयुग्ममखेददं ।
 तदजावादधः शाटीयोगयदकसंयुता न वै क वाससाय स्याद्वि नश्रं क दावन ॥ स्वतन्त्रतरे ॥ मोक्षाधीरक्तवत्त्रे देवो गार्भी म्मेत वाससी । परि

५६

धाय ततो विद्वान्यागभूमि मद्या विशेत् ॥ यामले ॥ विजयादाससी मुञ्जे तिलकं नृणां जेतः ॥ बर्हिजे दत्त इति बाह्य एतौर्द्वयमुं स्नानं सत्रिय
 स्य त्रियुणं कां वैश्यामर्द्धचतुं स्यात्तु दु स्य वतुला कृतीति नारदयश्चरात्रोक्तं क्रमेण इत्यर्थः ॥ समयातरे ॥ अस्नानतिलकं कुर्यात्तु द्वितीयं पुण्ड्रक
 त्रयं ॥ जैरवी तत्रे ॥ तिलकं रक्तं गंधेन गोपीचन्दनकेन वा ॥ देवस्य विलिखेद्भाले तारवीजतनो हृदि ॥ शक्तिमद्यगतं कुर्यात्साधको नर
 पुङ्गव ॥ लक्ष्मिर्लये ॥ तिलकस्य विधानं हि व्याख्यास्ये सर्वलक्षणं । उकारं नात्रिदेशे च न वयो निंसवाग्भवां । हृदि स्थाने लिखे
 दनं रैकारं कण्ठदेशके । शरवायो याशस्त्री भुजयोस्तु लिखेत्ततः । आधारं वैवमीकारं लिखेत्तलाटदेशके । शीतं शान्तिनकं कृत्वा यु
 नः गर्जेन जायते । शिवयोगी न तो भूत्वा यरं दुष्टाधिगच्छति ॥ शरवाया विनि सुन्दरी विषये ॥ ॥ अथ संख्या ॥ जैरवी तत्रे ॥ अ
 चम्ययाशुरोक्तं नृणां उपविश्या च मन्त्रविन् । वैदिकी तन्त्रिकी कुर्यात्ततः संख्यां समाहितः ॥ शैवागमे ॥ याण्यामत्रयं कृत्वा मूलमन्त्रेण
 मन्त्रविन् शृंगानि विनयेद्वेदे कर न्यासपुस्तकं । अमृती कृत्यपुस्तकं च धेनुमुदया । अत्रिमंशु च मूलेन सप्तवारं असाधकः । अ
 कारादि साकारा तैर्मातृकावर्णैस्सर्वविंदुः । पुन्यसंयोगेन मूर्ध्नि कुशैर्मूलेन वा त्रिधा ॥ कुमारी कन्ये ॥ उणादं यद्वं मुह्यत्यमणिध
 रिणि वज्रिणि । रक्षदयत्तया दुं यदस्माहेति तदनन्तरं । अनेनैव हि मन्त्रेण रक्षां कुर्यादिति वक्ष्यते ॥ पुनराचम्य विन्यस्य उक्तं मयि मन्त्रवि

तावामहस्तेजलंगुलालितोदकविन्दुभिः। सप्तधाष्टोक्षाणं कृत्वा मूर्द्धिमंत्रं समुद्गिरत्। अथ शिखोदकंदं दोहते संगृह्य मन्त्रवित्। इतीत्या
 कृत्वा देहान्तःस्थालितं पापसंचयं। कथं वर्त्तन्तुदकंदं क्षणासागिरे चितं। दक्षहस्तेन तन्मन्त्रीयाय रूपमिच्छितं च। पुरतो वज्रपाशाणेषु कि
 येदममन्त्रतः। रक्षाशिरवावधनरूपैरेतितत्तद्विदः॥ यामने॥ अउङ्ग्या समाचर्य वामहस्तेजलत्तनः। गृहीत्वा दक्षिणेनै संयुटं कारये
 ततः। शिववायुजलपृथ्वीवह्निवीजैस्त्रिधा पुनः। अग्निमन्त्रावमूलेन सप्तधा तत्तमुडया। निःक्षिपेत्तत्तलं मूर्द्धि शेषंदक्षे निधाय च। शरीरा
 तस्थितं पापं क्षालयेत्साधकागणीः। मूलेन तिलकं कुर्वात्संधीषैर्वह्निर्कोलिकी। उद्दिश्य कुलंगं शिष्यकश्चि ताकुल सुन्दरि शिववीजंः
 रुकालः वायुवीजं चकारः जलवीजं चकारः पृथ्वीवीजं चकारः वह्निवीजं रेफः एतेषां सानुस्वाराणां वीजत्वं सजलम्यामहसंदक्ष
 हस्तेन संयुटी कृत्य एभिर्वीजैस्त्रिधा जलमग्निमन्त्रयेत् तत्तमुडा युनामा रुस्थयोगेन जवति तद्या च हसस्त्वमेव जलं मूलेण सप्तधाम्
 र्द्धि क्षिपेदित्यर्थः नदत्र कुमारी कन्यायामलये विक्लये गुरुक्रमपरिच्छेदः॥ वीरवृडामणौ॥ विषदक्षिं समुच्चार्य नाराणं सविंदुकं। माया
 वीजं समुच्चार्य गगनं वह्निसंयुतं। अर्द्धचन्द्रसमायुक्तं यामकर्णविश्रुतिना हंसैव नुबरेत्सम्यक् सूर्यमण्डले नक्षत्रं। तारायै यदमुच्चार्य हृदयान्तं अ
 लिक्षिष्येत् ततो गायत्री अयेत्तत्तदुक्तं शैवागमे॥ गायत्र्या यामूलेन दद्यादर्थत्रयत्तनः। शिवाय मण्डलस्थाय मुखे मूलेन तर्ह्ययेत्तत्रि

५०

धाजज्ञाय गायत्रीमहाविंशतिवारकं। गायत्रीं स्वेष्टदेवतायायत्रीं नारागायत्रीं वोक्ता। कालिकार्णवे॥ ऐं नगवत्ते कजटे विद्महे च यदत्त
 तः॥ विकटदंष्ट्रे धीमहितत्रस्तारे पुबो दयात्॥ मालिनी तत्रे॥ महोग्रायै च विद्महे तारायै धीमहि प्रिये। तन्नो देवी च शशस्त्रे प्रियो यो
 नः पुबो दयात्॥ वीरवृडामणौ॥ अष्टधा दशधा वापि गायत्रीं जपेदुधः। वाग्भवश्च समुच्चार्य एकजतो वै विग्रहे। देवि स्त्रीश्च समुच्चार्यः
 नीलसरस्वतो धीमहि। हृत्स्वेखाश्च समुच्चार्य तत्तस्तारे पुबो दयात् जज्ञासमर्प्य णं कुर्वाद्देवता वामहस्ते के॥ गायत्री ध्याननुत्तरे॥ उग्रदादित्या
 संकाशां युक्तकाश्रकरां स्मरेत्। कृष्णाजिनधरां बाह्वां ध्यायेत्तारकिताम्बरे॥ मध्याह्ने॥ श्यामवर्णां चतुर्बाहुं शंखचक्रलसकरां। गदापद्मधरां
 देवीं सूर्यविवक्तां प्रयां॥ सायंकौ वरदान्देवीं गायत्रीं स्मरेदुधः॥ मुक्तां मुक्तां वरधरां वृषासनकर्तृप्रयां। त्रिनेत्रां वरदां याशं प्रलम्बन
 करोटिकां॥ गोतमीये॥ संक्षेपसंक्षामवाकुर्यात्तन्त्री ह्यशक्तिः। सायं यातश्च मध्याह्ने कृष्णं ध्यात्वा मनोजयेत्। इतिसंक्षया त्रयं योक्तं कर्मिणां
 सिद्धिदायिकां। कृष्णमित्युपलक्षणं स्वेष्टदेवतामित्यर्थः॥ शैवागमे॥ संक्षालो यो न कर्तव्यः शम्भो राज्ञै वहि। दीक्षितः संक्षालो दीनो न
 दीक्षाफलमश्नुते॥ संक्षालि नो न संक्षालो यो न संक्षालो क्रियामवा विद्या यो न संक्षालो क्रियां कुर्यादतडितः गोतमीये॥ संक्षालो यो न तां
 वा गायत्रीं शशजयेत्॥ तत्र राजे॥ स्नानसंक्षालो यो न लोय जयेददो त्रं शतमित्युक्तं॥ ॥ अथ तर्ह्येणं॥ कुलवृडामणौ॥ देवानृषीनयितुं चै

वतोषयेत्कुलवारिणा। कुलामका नुनद्धा कुले संलीयतोषयेत्। कुलवारिणा सादू न कुलवीर्यममवारिणा॥ कुलामकादिद्योद्यसिद्धौ
प्रमानयोद्यानकुलपूजाचक्रे स्त्रीन आवाह्य॥ नद्यो॥ भैरवाय च देवाय भैरवावेशकारिणे। भैरवाख्यं वृदातं मन्त्रमुच्चार्य पूर्वतः। भैरवा
ख्यं वृदातं मन्त्रमुच्चार्य पूर्वतः। भैरवाख्यं मन्त्रं मित्य न्ययः। स चानन्द भैरवमन्त्रो वक्ष्यते पूर्वतश्चोद्यत्रयतर्पणत्पूर्व॥ यामले॥ तर्पणदौषजुंजी
तत्तु यत्तं वृहद्भैरवः। तर्पणे पितृणां भैरवत्वे नोत्तरवस्तुवीरविषयः यस्मिन्नात्तुमालिनी तत्रे॥ दक्षिणाशमुखो भूत्वा संगृह्य मोटक त्ततः। तत्रात्तु
पितरः प्रोक्ता ये तत्तर्पणमाचरेत्॥ शैवागमे॥ ध्यात्वा देवं जले सम्यक् पूजयित्वा घमूलतः। अष्टोत्तरशतावृत्या तर्पयेत्मूलमन्त्रतः। तर्पणं न त
र्पणं न दशधा वर्धयेत्तर्पयेत्। ततस्तदङ्गावरणदेवता तर्पयेत्कुमान्॥ एकैकाञ्जलिना ज्ञे तद्धमूलमन्त्रपुरस्सरं॥ ततः संयुज्य देवेशं साङ्गा
सावरणक त्ततः। समुद्रास्थं हृदि स्त्रीये ध्यात्मानन्मयं स्मरेत्॥ यामले॥ मन्त्रराजं जले ध्यात्वा तत्र देवीं नियम्य॥ देवर्षि पितृ पूर्वतु सायुधां स
सय रिवारां। जले वा तर्पयेद्देवीं गृहे वा तर्पयेत्सुधीः॥ गुरुयंक्ति च तर्पयेत्कादौश्च तर्पयेत्॥ मूलदेवीं च संतर्प्य तर्पयेत्परिवारं कान्।
तर्पयेद्द्वारपालादीन् तत्रैवाङ्गादिदेवताः। शेषिकां सुन्दरीं यश्चादेष्याच्चय रमंगुरुः। अग्नौ यथा यरश्चैव नैर्मत्यां यरि स्थितं॥ वायवादी शयय
तं गुरुयंक्ति च तर्पयेत्। अङ्गानि तत्र तस्थानेषु मध्ये देवीं च तर्पयेत्॥ नारायणविशेषो मानिनी तत्रे॥ तीर्थोदकं निलकं कल्पांभी राक्षत समन्वितं।

उत्तराशामुखोऽक्षदेवीमात्रंयुतर्थायेत् ॥ मात्रयदात्परिवारतर्थाणांकेवलजलेनैवइष्टदेवतातर्थाण्युकारोनीलतत्रे ॥ मूलाक्षेतर्थायामीति
स्वाहान्तर्थाण्यमनांएवत्रिधातर्थाण्यनुकृतायायक्षयोभवेत् ॥ तर्थायामीत्यतःपूर्व्वंदितीयाक्षंदेवतानामयोऽयंक्रियायाःकर्मसाधेय
नान्तर्थावसर्वत्रदर्शनात्मूलाक्षेनारिणीयोऽयंतर्थायामगिवहनेतिमालिनीतत्रवचनाच्चतर्थाणमिष्टदेवतायाःतैतद्यमूमन्त्रा
न्यस्ययुक्तत्वात् ॥ इदंनुवैश्वदेवाद्ययत्तैश्वदेवगोतमीये ॥ आदौमन्त्रंसमुच्चार्यप्रीत्यर्थंकृत्प्रमित्यधि ॥ तर्थायामियदंयोज्ञानमेतत्तर्थाये
न्नरः ॥ अथवतु ॥ तर्थायामियदंयोज्ञानमन्त्रान्तेस्वयुतामसु ॥ दितियात्तुचत्वेवंतर्थाण्यस्यमनुर्मनः ॥ एवञ्चमुख्यतर्थाणमष्टोत्तरशतावृत्त्य
तियथमःयक्षःपापक्षयोभवेदित्यकाम्यमेतदवसीयते ॥ अत्यकमङ्गपरिवारतर्थाणांशक्तौ ॥ सांगां सपरिवारांसवाहनांसायुधांशुमुकेदेव
तातर्थाणामिस्वाहेत्येवंसंज्ञाशक्तिदेवतामेवतर्थायेदित्यागमिकाः ॥ ततःसूर्य्यर्चनंयात् ॥ तदुक्तंयामले ॥ मात्रणुभैरवायेतित्रिधावर्धय
कन्ययेत् ॥ मात्रणुभैरवायेत्येकदेशयद्वा ॥ तन्मन्त्रस्तु ॥ हूं हंसः ॥ मात्रणुभैरवाययकाशशक्तिसहितायइदंमर्धंस्वाहेति ॥ तन्नराजोन्नरे ॥ संस्पृ
त्यभैरवंदेवंमार्तण्डाख्यमुमापतिं ॥ मूलेनमनुनादेवंसूर्य्यस्यमनुनाद्यवा ॥ मायावीजंसमुद्गत्यसोहंतुविपरीततः ॥ मात्रणुभैरवंदेतंयकाशश
क्तिसंयुतं ॥ सूर्य्यस्यमन्त्रसंयोजकइति ॥ स्वनत्रे ॥ दिनेशमक्षियेतिस्वनवारिणाचाञ्जलित्रयं ॥ नन्दिकेश्वरसंहितायां ॥ यावन्नदीयनेवार्धमात्क

शयनिवेदनां तावन्नयजयेदित्युं शङ्करं वासुदेवशरीरानतः सूर्यमण्डलस्थैर्देवैश्च श्रुतं तदुक्तं नीलतन्त्रे ॥ कुशीतमोऽप्युक्ताश्च कुलपुष्पकुशा
 जलं। अस्तं तं च तद्यत्ने कृत्वा चार्थं त्रिवेदेन ॥ मूलात्ते चाद्यदादि त्रयदा त्रयमण्डलवर्तिनौ ॥ शिवैतन्नयै च स्वाहेति तन्मनुः स्मृतः ॥ कुशीतं रक्त
 चन्दनं ॥ कुलपुष्पमार्जवं ॥ अत्र काली तत्त्वकृतः ॥ उक्तेनैव विधानैश्च स्नानं कृत्वा तु तात्रिकमिति वचनात् ॥ संध्यै वै वहि कौलिकीति ॥ उद्दिष्टा कुलपु
 शिष्वां कथितेति वृत्त्या यामलवचनात् ॥ कौलिकं कुर्वतः कर्म कौलिकं नाभिधीनेति रुडयामरे वचनात् ॥ अथ गो निरये कर्मैव कर्मैव न्ययैर्देवा
 ष्वकौलिकैर्वैदिकस्नानसंघातप्येणादीनि न कार्याणीति वदति ॥ तत्र कृत्वा द्वौ वैदिकं स्नानं न तस्मात्त्रिकमाचरेदिति वसिष्ठसंहितायां वच ६२
 नस्था विधाय वैदिकं स्नानं न तस्मात्त्रिकमाचरेदिति त्रिपुरार्षवचनस्य ॥ वैदिकी तत्रात्रिकी संघां कृत्वा तर्क्षणमाचरेदिति तत्रात्ररवचनस्य
 वविराधा तद्वचना नाम चार्थः कल्पते ॥ तथा हि उक्तेनैवेति एवकाराभिन्नक्रमः कृत्वा वै तत्रात्रेति ॥ संध्यै वै तत्रात्रकारस्तात्रिककृत्या तत्र
 नास्तीत्यर्थः ॥ कौलिकं कुर्वत इति रुडयामलवचनं अथर्ववचनं सर्वशाखाय त्रयमेकं कर्मैति यायया प्रयुगपदुभयेति कृत्या
 तावराण्यतिषेव कर्मिनिन किञ्चिदेतत् ॥ अथ यज्ञा ॥ सा च त्रिविधा ॥ उत्तम मध्यम कनिष्ठ भेदात् ॥ तथा चोक्तं कैलारिणीतन्त्रे ॥ शक्तिभि
 र्मूर्तिभिश्चैव लोकपालैश्च संयुतः यीठयत्र क्रमाद्या गो नि त्रयागस्त उत्तमः यीठेनैव समस्तं न वहिरावरणं विना ॥ अथिकार्येण हविषा ऋषौ च सम

चितः ॥ मत्रयुर्वै कृतो यागेति त्रयागस्तमध्यमः ॥ उच्यते स मायुक्तं तत्र संयुज्जन त्रया ॥ वसुलङ्काले वस्तुतिवर्जयित्वा यद्यपि धां ॥ अथिकार्यविही
 नञ्च कालदेशानुसारतः ॥ उच्यते रैर्युतं उच्यते रधमं यज्जनं मतं ॥ अत्र शङ्करे माचरणं ॥ तत्र सारसंहितायां ॥ अतिर्मात्रं सतिर्मात्रं मर्चनं द्विविधं
 स्मृतं ॥ दिव्यं मनोभवे र्द्वैर्गन्धयुग्मैः युगादिभिः ॥ यदर्थं तमनिर्मात्रं दिव्यं भोगाय वर्गदं ॥ ग्रामारण्यादिसंभूतैर्यागुद्यैर्मनोहरैः ॥ अ
 तैर्युक्तियते सम्यक् सनिर्मात्रं तदर्थं न जानमात्राणि युष्मा निद्या ताश्चेत निसर्गतः ॥ यश्च भिन्नमहाभूतैर्भानुना शक्तिना तथा ॥ प्राणिभिश्च
 दिरेकाद्यैः पुण्यैरेव न संशयः ॥ अतो निर्मात्रमिह कृमिति ॥ अत्र यनीनामा दावे वाधिकारः ॥ अगस्त्याः ॥ दिविधं स्थातुं यमनोर्वाह्यात्तरमुया
 सनं ॥ न्यासिना मात्रं योक्तमनेषामुभयं विदुरिति ॥ मनसा यजयेद्योगी युष्मै रारण्यं संभवैः ॥ शिवायै युष्महिंसायां न भवेत्तनुहिंसकः ॥ इति शि
 वरहस्यवचनमजितेति ययति यरं ॥ यीरेवा दत्ता नमात्रेण होमदानादिभिर्विष्णा सार्वदुःखशान्तिभोगो मुक्तो भवति नाम्ना ॥ यरिवा उचिरकम्बुतयाग
 ही ॥ कुम्भीया के तु मज्जेते तावु भौक मस्तानने ॥ युष्मिन्निगो गुरुस्याश्च यद्येवं कुर्यात्तदहं ॥ संतारात्तनिवर्तते विद्यति क्रमदोषत इति अगस्त्या संहिता
 वचनात् ॥ यद्यप्युराणे ॥ स्मरणे कीर्तने विष्णो लब्धमानस यजने ॥ सदाधिकारस्त्वेषां महापातकिना मयि ॥ न गृह्णानमात्रेण यरत्रे हवमङ्गलाया
 प्रोति चतुर्वदने दानहोमादिभिर्विना ॥ गुरुष्वो यदि दानादिदद्यात्तज्जुह्यादयि ॥ यजयेद्विधिनानैव कः कुर्यादेतदहं ॥ न वृत्तवारिणा दानुमधि

कारोस्ति त्रिविनि । गुरु भोयि च सर्वे भूः को वा दया दये सि तं प्रा त यु ध्या त्क लं सिद्धे दत्त्वा नो मान संयत्ना । तस्मा दपरि ह्यर्थत्वा दयत्वा नानुयाय तः । अ
नन्य बुद्धि तो न्द एण्मा ह्युपुष्टौ भवेत् क्रिया ॥ तत्त्व सार संहिता यां ता यूजा यश्च विधायो क्तयश्चरा त्रदि तत्रेके । ताश्चाग्नि गमनं चाया दाने ज्या ध्या यन योगः
काः । तत्राग्नि गमन त्राम मे श्रिभिः परि कीर्त्तिते । सर्मा र्जने च लया दि संस्कारो देव दिरे । उपादानं त्रवे देव यूजा धन मेलनं । ततश्चायि भवेदि ज्याग
ध्या यु ध्या दिभिः पुनः । पीठ यूजा च देव स्य सा ज्ञावरण यूज नीम शार्ध भाव नायूर्व जयो मत्र स्वा कीर्त्तनं । तद्वा स्राग्नि गमं सम्यक् स्वा ध्या यो मत्रि
भिः स्मृतः । गुरु देवा त्मना मैकुं भावना योग उच्यते । सानो क्क मयि सारु ध्यं सामीयं सार्धं नामकं । सायुज्य मयि य आनां कला ने वं दिदुः क मा
दिति ॥ तत्रा दौ दे शाः ॥ देव कारी ये ॥ एक लिं श्म शाने वा म्भू नागारे च तु म्भू ये । तत्र स्थः सा च ये योगी विद्या त्रि नुवने श्वरी । एक लिं ग मुक्त त्रे व ॥ यं च
को शा त्रे यत्र न लिं गा त्र र मी दाने ॥ तदेक लिं ग मा ख्या नं न तु सिद्धि रनु त्र मा ॥ श्म शाना दि क मुक्तं त्रि शक्ति रते ॥ दत्त ते वा स वो यत्र श व कील के संकुले ।
गृध्र गो मा यु का का श्रै र्मा स लु द्धै र्था धा वृतं । तद्वा शान मि ति ख्या नं विशा च गण से विनं । का का दि नी उ संयु क्तं कृ मि कृ त्र दि संयु तं । नाग रै र्दूर निर्मु क्तं
साध्व सो द्र व कारां । सौ व संरू ठ घा सौ वं म्भू नागार त्र उच्यते ॥ वतु र्ण सुय वा यत्र संया तो मु ग य द्र वेत् । तत्र तु य ध मि नु क्तं रज न्या मि द्द दाय कं । पूर्व पूर्व मि
दं शस्तं ज य न्यं चो नरो त्तरं । कु मारी तत्रे ॥ काम रू पे दू र्ण गि रौ दि क्ते चो ध्या न के तथा । वारा ण स्यां च लो हि ते कर तो या न दी जले । आर्या व र्त्ते यु या गे

मेज

[illegible]

या ४

न आसनं शोधयेत्ततः। सद्यो नवा मदिशीत्यर्थः॥ तथा॥ य एव यत्तु मुद्रा लजा वीजं न वै वचा ततो विमुद्रा ते सर्वपापानि शमयेति च
॥ अशेषां त्रैलोक्यं स्यादयनयततः परं। कूर्चवीजं भवेत्तत्रः पादयुक्ता नने प्रिये विदाय अतथा माया स्वादेत्या चमने मतं। तारा र ह
स्य वृत्तौ पादयुक्ता लना वमन मत्रयोर्वै परीत्य मुक्तं। यद्यममत्रे च विमुद्रा शयात् पूर्व स्वकारा ते धर्मगात्री नियतं कूर्चवीजान्न रं यद
स्वादेति चोक्तं तदनुसार्यैव संयुक्तः॥ ऐरवीये॥ द्विराचम्य शिखां वदा ततो भूमि विशेषनं। अत्र वमणि धरि व जिणि शिखरिणि सर्व
वशं करिणि दुं यद स्वादेति मंत्रेण शिखा वधनं मत्स्या सूक्ते उक्तं भूमि शोधन मये वक्ष्यते॥ ऐरव तत्रे॥ तारा जेदै स्त्रिभिः यीजामा यया ६४
क्षालयेत्करं। स्त्रीं द्वौ श्रोत्रौ दिरुत्स्य कर्करैः क्षालयेत्करं। आस्य नासे क्षण श्रोत्रे नाभिवक्षः शिरो भुजान्। वैरोचनादिभिः सृष्ट्वा स
र्वपापैः प्रमुखात्। आचम्य ऐरवो भूत्वा वत्सराती यय मति। तारा जेदैः॥ तारा एकजटा नीलारूपैः॥ उत्तर तत्रे॥ आवातः पुचि नां
यायः सुस्त्रा नो देवयूजने। पूजावेष्टा वदिः स्थिता तनुर्दृष्टा तरे प्रिय। तन्या यस्या वने यार्थं श्लो गृहे च द्वारदेशस्थः पुण्य शिरसा युक्तं।
पुण्ये इष्टे देवं स्तं दि कपालान पिचे तसा। यन्या यमर्जितं यूर्ध्वे तदिने यदिने पिवा। पायश्चित्तैर्न लुप्यत तद्विद्या स्मरेद्विद्या। तन्या यस्या यने यार्थं श्लो
कद्वयमुदीरयेत्। देवि त्वत्तदगनश्चि तं पाया का त्तम। तन्नि स्सारयति तन्म्रेयायं कदकदकदनेन मः सूर्यः सोमाय मः कालो म हाभूतानि

यच्च वा एतेषु जामु जस्ये ह कर्मणो न वसोक्षिणः। ततः पुनर्द्वं क डिति पार्श्व मूर्ध्व मधस्तथा। आत्मनः क्रोत्र दृष्ट्यो च निरीक्षन् सुमना
भवेत्। एवं कृते यद्यम तः पादोत्सारण कर्मणि। सिंहात् उतरं पायं तदूरे वा वति स्थिते। अतीते पूजने स्थानं स्वंप्रयामि युन म्भ ततः स्थि द
त्यगतं पायं तनाशमुपगच्छति। पूजनं यत्तु पायस्य काममिष्टं क्षणान्ने वेत्॥ स्व तत्रे॥ भूमि यो मस्थिता सर्वान्नि प्रजाता सरुक्षतैः॥ सिद्धा
ये लिल संमिष्टैः प्रोत्सार्य चासेन विशेषत्॥ यामले॥ भूता यसारणं कर्म मंत्रेणानेन साधकः। यस्मिन् कृते स्थले भूता दूरं याति सुरार्चने
॥ स्थिते पुनत्र भूतेषु नैवेद्यं मण्डल तद्या॥ विलंबं पत्ति स दालु कान गृह्णति च देवता॥ उं शुभ सूर्यं वृते भूता ये भूता भुवि संस्थिताः॥ ये भूता
विष्णु कर्तारं तेन म्भुति शिवा ज्ञया॥ ऐरव तत्रे॥ तत आसनं कृत्वा सामान्या र्थं य कल्पयेत्। त्रिकोण वृत्त भूविम्ब मण्डलं रचयेत्ततः। आधार
शक्तिं संयुज्य तत्रा धारं विनिःक्षिपेत्। सुस्त्रेण पात्रं संशो धा ह मंत्रेण य परयेत्। निःक्षिपेत्तीर्थमावाह गन्धादी न्प्रणवेन च। दशपिंडे तु मु
डा म्भे सामान्या र्थेण देवेशि पूजयेत् द्वार देवताः गणेशं सत्रया लक्ष्म्यं दुर्गां योगिनीं मयि॥ गंगां च यमुनां शैल स्मी चाली त्ततो विशेषत्॥ तत्रे॥ गाः
मीजा यदु शच वा माय यदु क तद्या॥ क्षामा यं क्षेत्रया लक्ष्म्या मायं योगिनी त्तया। उर्द्वं वा मच दक्षे च सुवम्यै व यथा क्रमं। उर्द्वं दि कं दे हल्य
ः प्रकरणात्। एवं गंगं गं यं गयमु मां श्रीलक्ष्मी रै सरस्वती युजयन्ति॥ ततो दूर्वादि कं गृहे परितो विकी र्ण विघ्नान यस्तान ध्यायेत् तन्मत्रः

कुमारी कृत्ये ॥ य एतं पूर्वमुद्रय सर्वविघ्नोत्ततः परं । उत्सारयद्वयं हूं फदस्वाहा चतदनंतरं । एनेनैव च मंत्रेण विघ्नानुत्सादयेत्सुधीः । य एतं
 पूर्वमुद्रय रक्षत्यनंतरं । हूं फदस्वाहेति मंत्रेण भूमिंदय रिशो धयेत् । शोधनं जलसेरूपमिति तात्रिकाः । इदं च भूमिशोधनं फेरवीये विघ्नोत्साद
 णात् पूर्वमुक्तं । तथा ॥ ततः पवित्रवज्रादौ य एतं पूर्वमुद्रयेत् । रक्षद्वयमतो हूं फदस्वाहा चतदनंतरं । अनेनैव च मंत्रेण कुर्याद्भूमि मंत्रां ॥ ॥ अथास
 नविधिः ॥ स्वतंत्रतत्रे ॥ भूमौ त्रिकोणमालिखाधारशक्तिं यज्जनं ॥ मेरुयस्थमभिः योक्तः सुतलं हृन्दीरितं । क्रमोत्रे देवतादेवि आसने पवित्रेशने ।
 विनियोगश्च कथितः यच्छब्दासनततः ॥ यच्छिवाय धृतानोकादेवि च विष्णुना धृता ॥ चं धारयामात्रिचं यवित्रं कुरुदासनं ॥ इति धृत्वा तु देवदेवेशि कुर्यात्सत्रे ५५
 यदायेत् । कुर्यान्निति वक्ष्यमाणाय क्षयापानुवादः ॥ तथा ॥ मायावीजं समुच्चार्य आधारशक्तेयततः ॥ कमलासनमालिखादेः नमो नमस्कृत्य जयेत् । उः नमो नमस्कृत्य
 लासनयदश्चतुर्थं नमस्कारेण योजयेदित्यर्थः ॥ मंत्रं उच्यते ॥ तत्र मुद्रासनं देवि पीठमंत्रेण पूजयेत् । हुं ऐं क्लीं कामपीठाय हृदयात्तोयमीरितः । तत्र वक्ष्यास
 नं शोधयेत्ततः ॥ उत्तरतत्रे ॥ आत्ममंत्रेण पवित्रे तदा तस्मिन् च रासने । दुःशिन्यिरवि तत्तादियदयासनं दूषणं । अत्रातं विलयं याति उपवेशे तु मन्त्रितं । स्वाह्वययास्त
 रं युं सः सोमसामिसमचितं । आद्यतर्हि विजानीयादात्मत्रं तु साधकः । सोमसामिबद्धं यामले ॥ आत्मानं रक्षयेत्तत्र वद्विद्याकारयोगतः । वद्विर्बजिनयवितः । याकारं म
 वयेद्विद्या ॥ कुमारी कृत्ये ॥ आकुरात्ते सुरेखे च वजरे खेततः परं । हूं फदस्वाहेति कुर्यात्तु मण्डलं वैशवासने । आसनविशेषेणो मत्स्ये सूक्ते ॥ मृदुकमलमासीने अनेन कुम

लेषु वा । विलरे वा समासीनः साधयेत्सिद्धिमुत्तमां । संगमयति तं वा पिष्टायादितमवूतकं । अण्मासनिः स तं या प्रविता म्मातदतिके । कृष्णसारदी चर्म
 मवूतकमलत्रया । पीतचर्म तवर्षि वा आसनाय प्रकल्पयेत् । अण्मासनिः स तयदेन मृदुकमलस्य पुनरभिधानमादरातिशयार्थं । वितातदत्तैः क्तिः यस्य
 तां श्रीक्रमेण ॥ अण्मासानंतरं यावद्दशमासाश्च पूर्वकं । गर्भश्रुतं मृतं यालंगर्भादमादतरं शवं । बालमिच्छेत्तैः क्तमेव मृदुयदेन मत्स्यसूक्ते उक्तं ॥ तत्रे ॥ निवृत्त
 उको बालो हीनो यनयनः पुमान् । यो मृतः पञ्चमे वर्षे तमे कको मलं विदुः ॥ यश्च वर्षाभ्यन्तरं यावद्देहलवूतकं ॥ अत्र न युं सकलिंगता तात्रिकी ॥ वी
 रतत्रे ॥ शवाभवे विस्तरस्तु शवरूपं प्रकल्पयेत् ॥ यं वा शत्रिर्भवेदुद्यातदर्द्धं न तु विष्टरं ॥ काली तत्रे ॥ मृताभवे कुशरूपं विष्टरं परिकल्पयेत् ॥ मृताभा
 वइति वचनात्प्रशोः शवानुकल्प कुशविष्टरमपि नास्ति । मुखे धिकारिण एवानुकल्पे धिकारात् ॥ स्वतंत्रतत्रे ॥ कमललोहिते वापि कृष्णे वा वायु
 चर्मणि । सन्यासी च त्वारी तु विशेषे कृष्णस्य चर्मणि । व्याघ्रं जितं सर्वसिद्धौ ज्ञानसिद्धिर्मुग्धाजिने ॥ वस्त्रासनं रोगहरं वेत्रजं पीति यदुनं । कोशे यं
 पुष्टिदं योक्तं कमलं सर्वसिद्धिदं । मुक्तं वायदि वा कृष्णं विशेषेण उक्तं कमलं । मृदुकमलमासीत्सि संगमयति तं च यत् । जनुवायादितमपि मृत
 मानरमासनं । गर्भश्रुतं च नारीणां मयवायो निजां गवां । त्वंचातद्वरीरं वा कुर्याद्विवेकते उर्वनं । अनुरक्तं वस्त्रं वा आसनाय प्रकल्पयेत् । श्मशान
 कास्थघटितं पीतमप्यज्ञादजं ॥ नादीक्षितो विशेषेण जानु कृष्णसाराजिने गृही ॥ तथा ॥ एकहस्तं दिहस्तं वा चतुरंगुलमुच्चितं । विष्टुं आसनं

कुर्यात्स्वायनं यज नमुनः ॥ कचि तु स्वतन्त्रतद्वा दौकमजदिविधिर्न स्वातंत्र्येण किं नु वीरासनं वयं एतन्नेन वीरासनं स्यादवश्यं कर्तव्यं ॥ ननु कं काली तत्रे
 ॥ मृतासनं मृनादेवियोजयेत्कालिकावरः ॥ तावत्सनारकी ज्ञेयो यावदाहृतसंख्यं ॥ वस्तुन इदं वीरपरं ॥ अत्र शवा सने धौ सिके दिक्कथः ॥ कास्थासनं वि
 हिनेतरं निमिडं ॥ वृद्धयामने ॥ एतत्तु व कास्थानियाणां मृण्मयत्वा ॥ वंशासनं वस्तुन केवलं क्षिणिमासनं ॥ एवमवृद्धिं देविचासनं यरिर्जयि ॥ व
 स्थासनं विभिः कामे ॥ वाराही तत्रे ॥ उत्तराभिमुखो भूत्वा विशे मृदासनो यरि ॥ कमले सन्न रासिदिः श्रीमोक्षो यायुवर्मीणि अजिने श्री जवेत्त कामे वपीतवा
 ससी ॥ दारवे सिद्धि नाशः स्यात् ॥ भूतले कुलनाशनं ॥ अक्षिपत्रे दरिड स्यात् ॥ नृणे वापि हताः स्त्रियः कुशस्य कठ के मोक्षः कास्थे श्रीयस्त्री शस्यते ॥ अत्रावे ॥
 न विख्यानां मत्र केपि नु मर्दके ॥ आसुति मृक दम्बाना मासनं सर्व नाशनं ॥ आसुं आसुत कंतथा ॥ यन से किं मुके चापि व कुले च हताः स्त्रियः ॥ कुमारी कले
 ॥ वीरासने नो यविशेत्संयुज्यासनमेव नु ॥ तत्रो यविश विधिना भूष्ण उ वं सहेतु कं ॥ वीरासन मुक्तं गोरक्ष सहितायां ॥ एकपाद मद्यै कस्मिन् विन्यसे
 रुणि संस्थितः ॥ इतरस्मिन् नो वोरुं वीरासन मुदा हृतं वेति ॥ यामने ॥ रात्रा वुद मुखः कुर्यात् ॥ युद्धे त्र मुखे दिवा ॥ सदा त्र मुखः कुर्यात् ॥ दिव्य युज्यामि
 चक्षणाः ॥ केत्कारिणां ॥ यद्रासने न विद्याधी कुर्यात् सर्व समाहितः ॥ बाहू खोद मुखः कुर्यात् ॥ त्र मुखे दिवा ॥ सदा त्र मुखः कुर्यात् ॥ दिव्य
 याधु खोद मुखे वापि वक्ष्यमाण क्रमेण तु ॥ श्री कामः स्वस्तिके ने ह यमि मादि मुखः स्थितः ॥ कालिका पुराणे ॥ दिग्विभागे पुको वैरी दिक् शिवायी ॥

वसे ५

६६

मिदशिनी ॥ तस्या त्र मुख आसीनः पूजयेत् ॥ एकां सदा ॥ अत्र हेतु य हण मयुक्तं ॥ भावचूजामनौ ॥ विना हेतु क मा स्वाद्य दो भयु को महे श्वर ॥ नय
 जामासनं कुर्यात् ॥ च वधान सविन्ननं ॥ तस्या दुष्का चपीत्वा च पूजयेत् ॥ रमे श्वरी ॥ कुलास्ये ॥ विना ड या विवासेन स्यरे व यजे न्यिये ॥ ये स्मरति
 मरु देवि ने वं दुष्टं य दे य दे ॥ नासने विना मत्रं न मत्रेण विनासनं ॥ परस्पर विरोधित्वा कथं पूजा विधीयते ॥ तत्संशय निवृत्ति च तात्वा
 गुरु मुखे यजेत् ॥ वीक्षणा यो क्षणा ध्यान मत्र विद्या विभूषितं ॥ उद्यं न र्थ एणो ग्यं स्या देव नाधीनिकारणं ॥ वीक्षणां दिग्दृष्टा यो क्षणं मूला
 भिमन्त्रित जले न ध्यान मम तत्वेन मत्र मष्टवार जपं मुडा धे चारो निसय दाय विदः ॥ इद मुयलक्षणं अये वक्तु स कल संस्कारो ज्ञेयः पूर्व दि
 वसी य पूजा वशिष्ट तत्सवे नै तत्समाचरण मिति ॥ तर्थाण मत्र यान मेव ॥ इदं बुद्धा ह्यनेन रविषयं ॥ बाह्या स्य तदुपादान निषेधात् ॥ ननु बाह्य
 णैस्तु सदा येयं क्षत्रियैस्तुराण गमे वैश्वे दुर्नय योगे च मुडै नै व कदाचनेति कुलास्ये ॥ सौत्रा मण्यां कुलाचारे बाह्या एणुपिवत्सुरामिति
 समयाचारे ॥ सत्ये क्रमाच्च नुर्वर्षेः क्षीराज्य मधु विष्टजैः त्रिनायं पूजिता देवी यत्नेन सर्व जातिभिः ॥ मधु मिस्सर्व वर्णैस्तु पूजिता दायरे युगे
 ॥ पूजनीया कलौ देवी केवलै रास वैरि तिया मले चो क्तत्वात् ॥ कथं न बाह्या स्या भिकार इति च त ॥ उच्यते ॥ विद्याः दो शि के जो वि शस्त दि नरे क्षी रा
 ज्य मया स वैरि ति न मु सवे ॥ वस्तु नु कम भेदे न ड व भेदा त्रि वै ॥ इति तत्त्वार्थे ॥ उच्यते ॥ सास्त्रिके नै व बाह्या पूजयेत् ॥ तया आसव भेद मुक्ता

एवमद्यात्तद्विद्योपि यैस्त्रिंशत्कदाचन ॥ नारिकरोदकं कांताभेगश्च नद्यामवु राजनो वैश्वयोर्द्वानंदिजस्य कदाचन । एवं पुनः
 मात्रेण हीनायुर्वाह्योऽप्येदिति महाकालसंहितायां ॥ क्षीरेण वाह्योऽप्येदिति महाकालसंहितायां ॥ माक्षिकैर्वैश्वयोर्द्वानंदिजस्य कदाचन । एवं पुनः
 तिभिः इति भैरवतंत्रे । स्वगात्ररुधिरदत्तात्वात्प्रहत्यामवाप्नुयात्ति । हंसमाहेश्वरतंत्रे ॥ कलिधर्मपुकरणे गृह्यपरिशिष्टे हरिणा चो
 पाध्यायैः सौत्रामण्यां सुराग्रहणनिषेधस्योक्तत्वात् । वाह्योऽप्येदिति महाकालसंहितायां ॥ कलिधर्मपुकरणे गृह्यपरिशिष्टे हरिणा चो
 यामकाले विकलस्य संयासं भवतु वैश्वस्य धनपयोगकाले श्रुत्या विकलतया विंशतिदाने कर्तव्ये शतादिदाना यत्रैः श्रुतैर्नैव कदा ६७
 चन श्रुतेयातेन सर्वदैवययेत्यर्थः । श्रुत्या सर्वाः श्रुतस्य संयोगात्तदुचिर्नैव दिति वचनेन विरोधायतेः । एवमप्युजनीया कनौ
 देवीकेवले रास्यैरित्यत्र सर्वयैरित्यनेति सर्ववर्षाश्च श्रुत्याहोतरपरत्वात्तथा ॥ श्रुत्याक्षीरं वृक्षसमुद्रतमां वृक्षलसम्भवां मधुपुष्टां वृक्षेय
 मास्य ननु लोडमिति भैरवी तंत्रेण क्षीरादिदनामासवा विशेषेपरिज्ञाणाद्वाह्योऽप्येदिति तत्राधिकारः । यनीयत इति नेत । श्रुत्युक्तिप्रानि क्षी
 रादिना कथं भैरवसलमिच्छेदं वचनं । तेन क्षीरं वृक्षसमुद्रतं वाक्षं भैरवमिति चर्चः । एवमप्येति श्रुत्याक्षीरं वृक्षसमुद्रतं देवैरित्येति तत्र योगायते
 : श्रुत्याक्षीरं वृक्षसमुद्रतं वाक्षं भैरवमिति चर्चः । एवमप्येति श्रुत्याक्षीरं वृक्षसमुद्रतं देवैरित्येति तत्र योगायते

णादिभिरास्वंचनेयमित्यर्थः लिखितवचनात् । श्रामं प्रोक्तस्य कानं यदुचि स्तमुच्यते । इत्यादिस्मृतेषु तिनमुक्तशायस्य वाह्याणामिच्छयेन
 सुरायात्तदुद्धारविधानानुपपन्नरिति वाच्यं । प्रोक्तमात्रस्य तत्राधिकारेशास्ति द्वे मुक्तशायोद्धारविधानस्योद्धार्यत्वात् । किंच ऐन्द्रागार्हपत्यमुपतिष्ठ
 त इत्यादौ लिंगाये स्यात्तत्रैव शायमाचनविधानकल्यैरेयदानविनये स्याद्वाह्योऽप्येदिति महाकालसंहितायां ॥ कलिधर्मपुकरणे गृह्यपरिशिष्टे हरिणा चो
 दिति एव श्रुत्यास्त्रुयोगादौ सुराग्रकाशकमत्र स्यादपि योऽहं दृष्टार्थ एव वक्तव्यमप्युच्यते । ननु स्वाहेत्यादिमत्रवदिति । वाह्योऽप्येदिति महाकालसंहितायां ॥ कलिधर्मपुकरणे गृह्यपरिशिष्टे हरिणा चो
 सवालामे विजयोपादानमप्युक्तं विजयाकल्ये ॥ समिदानन्दयोर्मध्ये समिदेव गरीयसी । संविद्युयो यत्तेनेह पूजादौ साधको त्रैमैः कर्तव्याचमहायूजा
 करणीया सुनदिनैः । सायुनश्च तुद्वा वाह्योऽप्येदिति महाकालसंहितायां ॥ कलिधर्मपुकरणे गृह्यपरिशिष्टे हरिणा चो
 श्रुदत्तात्तं यद्विज्ञातव सर्वदा उद्वाह्योऽप्येदिति महाकालसंहितायां ॥ कलिधर्मपुकरणे गृह्यपरिशिष्टे हरिणा चो
 कण्ठनिसूदिनि ॥ ऐन्द्रागार्हपत्यमुपतिष्ठतः पराश्रुतानेधनदीयाग्निज्वालायेतानरूपिणि । आनन्दस्यागमं प्रीतिं संम्यक्त्वा नं पय
 द्यमे ॥ इन्द्रागार्हपत्यमुपतिष्ठतः पराश्रुतानेधनदीयाग्निज्वालायेतानरूपिणि । आनन्दस्यागमं प्रीतिं संम्यक्त्वा नं पय
 डायै नमः स्वाहा कथितम्यत्र मुनयः । यद्वा एकै नैव मंत्रेण सर्वाः शोभयेत्तदुक्तं तत्रैव ॥ श्रुतेः श्रुतोऽप्येदिति महाकालसंहितायां ॥ कलिधर्मपुकरणे गृह्यपरिशिष्टे हरिणा चो

दंसिद्धिं यदंततः। सर्वमेव ततो ब्रूयादशमानयनत्वरं। द्विषा नोयं मनुः। योक्तुं श्रुत्वा तु र्णमपिशोधने॥ उन्नतत्रे॥ सर्वासाधारण्यकारान्तरमधिकवि
 तं यथा। मूलमत्रुं सप्रवारं तन्वापरि नियोजयेत्। आवाहनादिमुडा न्ध्रे नुयोनीततः। परं। दिग्बं धनं द्वाटिकाभिस्तालत्रयपुरस्सरं। दिग्दृष्ट्या
 तयापार्मिद्यानैर्बिद्यानिघातयेत्। सप्रधातयेद्युद्धरसे मूलं समुच्चरत्। ग्रहं यद्येसहसुरेतया तन्वाख्यमुडया। त्रिधैवतयेद्येदम्मासा
 धकः। सिद्धिमातसः। ऐं वदवदयदं ब्रूयाद्वाग्यागिनिपदेततः। ममजिह्वेति स्थिरीभवसर्वपदततः। सत्त्ववशकुरिस्वाहामन्त्रेण जुहुयान्मुखे।
 तन्नेषु वचनेषु विकारिणा मप्रुतकृपेया ह्येतेतरपरतो ह्यत इति चेत्। मादकं सकलं वस्तु वर्जयेत्कनकादिकं। करंजं यातकी तस्यार्द्धमेदिदेवति
 दाम्भरे। वाह्य एतु सुरादन्वाया ह्यण्या देवहीयते। स्वगात्ररुधिरन्दन्वास्वाभहत्यामवा मुयात्। इति भैरवतत्रवचनाद्गुहाण॥ तेतः। प्राणाया
 मादिकामात्ममुडिमाचरेत्॥ तउक्तं कुलार्त्तवे॥ सस्नातभूतसंमुडिः। याशायामादिभिः प्रिये। षडंगशखिलन्यासैरात्ममुडिरिति रिता॥ तत्रादौ
 प्राणायामः॥ सनत्कुमारीये॥ सुरवासने समाविष्टः प्राणायामं विधायेत्। भूतमुडिं ततः कृत्याया संकुर्यादनन्तरं॥ कुंभसम्भवः॥ प्राणाया
 मेदिनायकं कृतं कर्म निरर्थकं। कृतो यत्नेन कर्त्तव्याः प्राणायामाः मुनार्थिभिः॥ तत्रे॥ प्राणायामत्रयं कुर्यान्मूलेन पुणवेन वा। अथवा मन्त्रवीजि
 तयथोक्तविभिना सुधीः॥ तथा॥ पूरयेत्षोडशभिर्बीजं कुंभयेच्चतुर्गुणीः। रेचयेत्कुंभकाद्वेन शुशक्ता तत्तुरीयतः॥ शुभ्राणि॥ तद

५६

शक्नोत चतुर्थे स्थापितं प्राणसंशयः। प्राणायामं विना नैव पूजनादि सुयोग्यता। विमुद्धेष्टरे प्राणायामं त्रयं कुर्यादिष्टया तदनन्तरं॥ सम
 याङ्मातृकायां॥ इति या पूरयेद्वायुं सकृच्च मूलविधया। मध्यानाया कुंभयेच्च वेदसंख्यावरानने। नेत्रसंख्याक्रमेणैव रेचयेत्त्रिगलाध्वना
 पुनः पुनः क्रमेणैव यथावारत्रयम्वेत्॥ कुमारी तत्रे॥ ततः षोडशवर्षीयां नारी मानीय यत्नतः। युवती म्यामदे मन्त्रां सुरेष्वाचार
 हासिनीं सदारसे साभिलाषां सिंदूराङ्कितभालिकां॥ साधके ये मशीलात्रां वामे संस्थापयेद्बुधः। वामे इत्युपलक्षणं वीरवृत्तामण्युक्तयुजि
 तयत्रे यरीत्यपि उच्यते॥ समयाचारं च॥ वामस्कंधे करंदन्वा तदंगे देहमात्मनः। दन्वाचालस्वजावे न पूजा कार्या यथाविधि॥ फेत्कारिणी॥ शुभ
 धावमनमत्रं च पुष्पाभिस्तानमेव च। अग्निबंधनमत्रं शुकाय वा कश्चित्तशोधनं। शुभमत्रं मुखेन कर्मण एवाभिधानं। आचनमत्रः पूर्वमेव लिखित
 :॥ पुष्पाभिस्तानमत्रं कुमारी कल्पे॥ अत्रिष्टाने तु मत्रं स्य पुणवंपूर्वमुच्चरेत्। शान्तिमेवेति पदं शान्तीति ततः परं। ये केचित्तपदं योक्तुं कुर्यात्
 ताहाततः परं। पुणवंपुष्पाके तु मन्त्राजार्हतेपि च। पुष्पे पुष्पे महापुष्पे सुपुष्पे पुष्पसंभवे। पुष्पाचयावकीर्त्तुं कुर्यात्स्वाहा ततः परं। मनुना ने
 न देव्यास्तु पुष्पमुडिमयाचरेत्। अंघ्रिबन्धनश्च उन्नरीया चले विकिरडयोः संख्यावन्दनोक्तशिखावन्धनमन्त्रेणोति संयुदायः॥ कायादिशोधनम
 त्रः कुमारी तत्रे॥ पुणवंपूर्वमुद्धृत्य तदनन्तरमेव च। कुंफदस्वाहामनुः। योक्तुः कायवाकश्चित्तशोधने रक्षरक्षकुर्यात्स्वाहामन्त्रः स्थापनामरक्षणं॥

॥ अथ करमुद्रिकु र्यात् ॥ उत्तरतत्रेतल्यकारः ॥ कृताञ्जलिपुढे भूत्वा वामदक्षिणयार्धयोः ॥ नत्वा गुरुंगणे शानं पुरतः स्वेष्टदेवतां । सु
गम्रियुष्याणां दायचन्दनाक्तनिमत्रवित् । मर्दयित्वा करौ सम्यक् सरत्रीकृत्य साधकः । वामहस्ते समादाय निर्मथाद्याय तनूनः । व
क्षमाणेन मंत्रेण चैशान्दूरतस्तुजेत् ॥ मन्त्रस्तु ॥ तसर्वविलयं यातु माहिंसति हिंसाकाः । मृत्युरोगभयकेशाः यतन्नुरियमस्तके । इति त्व
गम्बनाराचमुडयात्यजेत् उत्तरतः । पुष्पां मन्त्री नाराचमुडयेति सारसंग्रहात् ॥ उत्तरतत्रे ॥ कुसुमं विष्णुमन्त्रेण स्वांगुल्यगेण साधकः ।
विमर्दनार्थं गृहीयात् कलशोष्ठनकर्म्मणि । यासा देन तु मन्त्रेण कराभ्यां युष्मर्दनं । निर्मथ्युत्कामवीजेन जिघृक्षाक्षेतनूनः । यासा
देन परित्यागेदिमौ शास्त्राभि शेषतः । संमृज्य सक्राहसे न ध्यात्वा वामकरेण तु । ऐशा न्यां निःक्षिपेदेतत्तपुष्पां हस्ततलस्थितं । एवं क
ते तु तुल्योर्द्ध्वमुद्रिचतुलाभयेत् ॥ अंगुल्यगाणि मुद्रानि पुष्पाणां ग्रहां द्विदुः । तालत्रयविमर्दानुविमुद्रमन्त्रिजायेते । निर्मथ्युत्कामवीजेन जिघृक्षाक्षेतनूनः । यासा
देन परित्यागेदिमौ शास्त्राभि शेषतः । संमृज्य सक्राहसे न ध्यात्वा वामकरेण तु । ऐशा न्यां निःक्षिपेदेतत्तपुष्पां हस्ततलस्थितं । एवं क
ते तु तुल्योर्द्ध्वमुद्रिचतुलाभयेत् ॥ अंगुल्यगाणि मुद्रानि पुष्पाणां ग्रहां द्विदुः । तालत्रयविमर्दानुविमुद्रमन्त्रिजायेते । निर्मथ्युत्कामवीजेन जिघृक्षाक्षेतनूनः । यासा
देन परित्यागेदिमौ शास्त्राभि शेषतः । संमृज्य सक्राहसे न ध्यात्वा वामकरेण तु । ऐशा न्यां निःक्षिपेदेतत्तपुष्पां हस्ततलस्थितं । एवं क
ते तु तुल्योर्द्ध्वमुद्रिचतुलाभयेत् ॥ अंगुल्यगाणि मुद्रानि पुष्पाणां ग्रहां द्विदुः । तालत्रयविमर्दानुविमुद्रमन्त्रिजायेते । निर्मथ्युत्कामवीजेन जिघृक्षाक्षेतनूनः । यासा

५२ त५

का ३

कारः तत्तस्मिन्नेतनहौशंभूतजशिखाशुद्धचन्द्रः॥ कामबीजंतुविज्ञेयं वासुदेवेन्दुविंदुना॥ अञ्जनञ्चाद्यद्वयं च युक्तः प्रासादउच्चते॥ प्राञ्चदंत्या
र्णयुर्ध्वकं॥ आद्यदंश्चद्वयं पञ्चाञ्जनं पुण्योत्तरं॥ वृहद्वीजमिदं योक्तं सर्वपापघणान्नं॥ विज्ञेयं तत्रात्ररादिति शेषः॥ वृहद्वीजमुद्धरति॥ वासु
देवे ओंकारः॥ इन्द्रश्चन्द्रः॥ विन्दुरनुस्वारः॥ तेन उं आद्यदत्तं तकारः॥ अञ्जनं स्वरहीनं॥ प्राञ्चदत्तार्णस्य कारः स एयूर्ध्वयस्तेन सत्तयस्तेन
यं पुण्यवाते आद्यदत्तद्वयं तकारद्वयं तत्र विशेषमाह॥ यस्माद्धितीयतकारः॥ अञ्जनं स्वरमूनं स्वरमूनं तेन उं तत्तदिति निश्चयं॥ उत्तरतत्रे॥ करमु
द्धिसमायाश्चकुर्यात्तारत्रयत्रतः॥ उद्धोमूलमंत्रेण दिग्बन्धनमपि देशिकः॥ तेन सञ्जनितं तेजोरक्षां कुर्यात्सम्मतः॥ नीलतत्रे॥ कुलुकाश्च न
जानातिमममंत्रं जयेन्नरः॥ यश्च त्वं जायते तस्माद्यद्यवावातुला भवेत्॥ तारिणी कुलुकायाश्च मंत्रं कुलुकवर्जितः॥ मतिमासुद्धिजातीनां नोयस्ये
यः कदाचन॥ कुलुकां मसोक धृत्वा सर्वज्ञफलं भवेत्॥ नाश्चोचिचारस्वर्ध्वविरूपाक्षस्य सम्मतं॥ कुलुकावर्जिते पुसां यज्ञे नोयस्थिति भवेत्॥ म
यूजा सदा बर्ध्वा ममयज्ञस्तथैव च॥ तारामंत्रस्य कुलुकं अक्षरं मंत्रमुत्तमं॥ महोग्रास्यदायूजाय जने कुलुकायरा॥ सोत्रमंत्रतादीनामनुष्ठाने च
सर्वदा॥ अञ्जनं तु स्थानं तस्मात्सर्वत्र त्रिः फलं भवेत्॥ मत्स्यासूक्ते॥ षडक्षरं वृहद्वीजं येन नराधमः॥ तारिणी चण्डिकायाश्च मंत्रं कुलुकवर्जि
तं॥ सखहस्तेयकृतेन नरके यूर्ध्वशोणिते॥ कुंज्रीयाकमहाद्योरेपद्यने पितृभिस्मृत्॥ षडक्षरे तु कुलुकं जानीयान्मंत्रविस्मदा॥ धारयेत्तु शिरो

देशे सर्वकामप्रदायकं। कुलकां मस्तके धत्वा सर्वयज्ञफलं लभेत् ॥ मंत्राधिकारसर्वत्र विरूपास्य सम्पत्तं ॥ कुलुके वर्जिते युसां यज्ञे नोपस्थितिर्भवेत् ॥ सर्वते निःफला यज्ञा भवेत् पुनरं कुंजे त ॥ मन्त्राणां कुलुकां देवीये जयन्ति च तारिणी ॥ कुलका यन्तु ते या त्ति नरकं कुंजं तिते ॥ देवी पूजा सादा यद्यदि वीयाग सत्ता विधः ॥ कुलु कामत्र मंत्रोद्धारण करण एवोक्तः ॥ तेन च क्षरीलील सरस्वती रूप कुलुका रूप मंत्रं विलिख्य शिरसि धत्वा निवर्त्तनं कुर्वादि नित्यं यथ वसितो र्थः ॥ ब्रह्मसंहितायां ॥ तारिणी कुलुका योक्ता सर्वसिद्धिप्रदा सदा ॥ तस्योद्धार म ह्यक्षय्य एवैक मना मुने ॥ यणवत् पूर्वमुद्राय यद्युग्र मत्रैव चामहाय द्येय दं यश्चा त्पद्या वति यदं मुं ॥ माये स्वाहेति मंत्रोयं सप्रद शोक्षरो मनुः ॥ रक्षा करी च सा योक्ता यदा यर मसाधकः ॥ तथा ॥ म्रयवा श्चक्षरं मंत्रं कुलुका तारिणी भवेत् ॥ कुलुकां च विना युजां कृत्वा त्रेदुर्गं तिं वजेत् ॥ देवी पूजा सादा यद्यर्थे न्यादि नाना वचनास्य कृत्तव्यं तावमात्र ॥ सर्वयज्ञफलं लभेदित्यथवादः ॥ वस्तुतस्तु यथा संयोग पृथक् कृत्वाधिकरणेन दध्वाजुहातीत्यनेन कृत्तव्यं दध्ने नित्यं कामस्येत्यनेन पुरुषार्थत्वमवगम्यते न च त्रायुभयार्थत्वमिति ध्येयं ॥ तत्र वृजामणे ॥ मंत्रविद्या च संघार्य वासुदेव च योर्ध्वयत् ॥ यात्रेति तत्फलं सम्यक् हेरि सायुज्यं तां वजेत् ॥ वासुदेवो हरे ॥ ब्रह्मा तारिणी वृद्धिस्मदा ॥ एक मूर्तिस्सदा विद्या एक मूर्तिस्सदा स्थिता ॥ तथा के त्कारिण्यां ॥ सुविमल तरवद त्रयणि यादो मुदित ननाः परदूषणे शुभौ नी ॥ हरिहर चरण रविंद भक्तो भवति चिराय सरस्वती निवासः ॥ इत्यादिना कुलुका विद्याधारणे त

रं हरिपूजनस्यांगता त्रावगम्यते ॥ एक वीरा कल्ये पुरश्चरण कल्ये ॥ मंत्रकाले तु सत तं जर्थां यत्ने न वर्जयेत् ॥ वर्जयेद्दैव्यं कल्यं वर्जयेत्तुलसीदलं ॥ तत्रा हर गौरी सन्नादे सरुसुनामसोत्र कथनात्तरं ॥ यानि नामा मिसं न्यत्रय सद्गात्सुरैरिणः ॥ ग्राह्याणि तानि कल्याणि नान्यानि तु कदाचना ॥ हरेर्नाम न गृहीयात्तस्य श्रेष्ठुलसीदलं ॥ नाश विनायक र्तव्या नान्यानि च कदाचन ॥ इत्यादिना च तत्पूजे नादेवै गुण्याया दकत्तमवधार्यते ॥ तेनातिरात्रे षोडशिनं गृह्णानि नातिरात्रे षोडशिनं गृह्णातीत्यादिवदिकल्योऽवधार्यते ॥ अतिरात्रे षोडशि गृह्णाय के फल कल्यन वदत्रापि हरिपूजनात् के देवीपूजने फल भूमा कल्यते ॥ अथ यात द्युतिरे कणाधिक लसिद्धौ नदनुत्तान लक्षणायामाणायत्रैः ॥ अतएव यात्रेति तत्फलं सम्प्रगित्यभिधानं सङ्गृह्यते ॥ वस्तुतस्तु मंत्रकाल इति वचना जर्था वर्जनं समं निश्चारात् पुरश्चरणै गुण्याया दकत्तयि मंत्रवृजामणिवचन विरोधात् ॥ एवं सोत्रय कणा म्नाना त्त्या ठाङ्ग नैव वन त्रामा गृह्णादेवि त्पूजां तेन निचय पूजायां पुसक तत्पूजनस्य पुरश्चरणौ निषेधः संभवेत् ॥ अथ याय सक्त तत्पूजिते ध्यायर्त्तिः ॥ न च यं चाय तनदी क्षाय क्षयाय तत्पूजन निषेधो यं नित्य पूजायामेवेति बोध्यं ॥ तत्र वृजामणे विरोधात् ॥ अत्र पंचायत नदि क्षाय निषेधाच्च अत्रैवाधिक निन्दार्थ मय सक्त स्याति तत्पूजनस्य निषेधः ॥ अथ शीयां वै माया इति वदितियराखं ॥ किंच वर्जयेद्दैव्यं कल्यमित्यनेन नत्पूजायां निषेधो यितु न तत्कल्यश्चेति के र्तव्यता तद्योच विष्णु मंत्रोक्तेति के र्तव्यता तद्यो देवीपूजनं वर्जयेदित्यर्थः ॥

अथ एवाश्रमत्रेति कर्तव्यतयाऽश्रमत्रोयासस्यासम्भवमाश्रमत्रैवोक्तं वर्जयेत्तुरसीदलमिति तद्यच्चतुलसीदलादिनायैवतन्ययदाः
 र्थः। सच नासंजावित इति तस्मिन्निषेधः शक्यं कर्तुमिति तदत्रिष्टायः॥ एवञ्च निवर्तनकाले मिति कयुरश्चरणे च न काले विहरियजनमंशतद
 जावेदेवीयज्ञाकलाजावेति पर्थवसितं एवञ्च यानि नामानीत्यादिनाऽनङ्गवायदोषपरिहारार्थं हरेरयिनामधेयेन ग्राह्यं किमु नान्यस्य अ
 यम्यत्यादिसंजावनायामावमनाऽनुकन्यविष्णुनामं गृहणया प्रौचयाश्चेत्यसंगादत्रोपनिवृद्धानि तान्यवग्राह्यानि न चानि एवञ्च वेदेवेति
 श्राम्यान्न गृहीयाद्देवीमइत्यत्रापि प्रोत्रानुयात हरिनामं गृहणनिषेधः॥ अथवा अत्र वादमात्रस्यानर्थक्यात् तनामसंजावनायां हरेः सुवास्य ७१
 दीभूतं तुलसीदलमपि त गृहीयात् न स्वीकुर्यात् न स्युः शेषीत्यर्थः॥ यदा साधकासि विष्णोः दिश्वीरयपुत्रेदात्तत्रयपुत्रतया तत्र कूजामप्या
 दिवाद्यानि हरियुजाङ्गतायतिपादकानि। वीरय रतया चैकवीरा कन्यादिवाक्यानि हरियुजानिषेधकानि ज्ञानी निसिद्धात्तरहस्यं॥
 ॥ अथ भूतशुद्धिः॥ भैरव तत्रे॥ अंगेयाणि युगं कृत्वा विद्यद्विंदुयुतं भुजः। सर्गवानि निमित्रेण सत्त्वं कुण्डलीयुतं। जीवं च काणि निवाद्य शिरस्त्रकमले शि
 वे। संयोज्य निक्लारं कानां जौधाय न्यठ न शनैः। वामनासे विनवायुज्जलिने नायि वद्विना। संशोभ्य देहं संदज्य संपादयं दक्षया ततः। रेचयेत्तु वक्षूवीजं यीतामं
 वायुरुधिणां हृदि ध्याय न्यठ न दक्षना स्या पूरितानि सैः। वामनासायुटे नैव तत्त्वानि जीवं कुण्डलिनीं क्रमान्। यथास्थानं समानीय निर्वृत्तानि रीणि मयं॥ वारा

ही तत्रे॥ मूलाधाराङ्गं तं यानं ब्रह्ममार्गेण तत्रिकः। हंसेन युक्तरस्थाने परमात्मनियोजयेत्॥ रुडयामले॥ वर्षसंहारकं कुर्यात् क्षायाकारादिवर्ष
 कं। पतितो मेतसंहृत्य परमात्मनियोजयेत्। यच्च भूतं ततः यश्चायोजयेत् परमात्मनि॥ स्वतत्रे॥ संहारक्रमयोगेन यच्च तत्त्वं समुदरेत्। यच्च तत्त्वं
 यच्च भूतानि। तदुद्धारय कारो ज्ञानोन्नयने॥ पादयोर्ज्जितु पर्थं त्रचतुरसुं सवज्जकं। लंयुतं यीतवर्षं च भुवःस्थानं विविचयेत्॥ जाचोरा ना
 प्रिचडाडुत्रिभं यद्वेन नां चित्तं। शुक्रवर्षं स्ववीजेन युतं ध्यायेदयां स्थालं। नाप्रितः कण्ठयर्थं त्रिकोणं रक्तवर्षकं। सत्यसिक्तं स्ववीजेन
 युक्तं वेदे स्तुमण्डलं। कण्ठमध्ययर्थं त्रैलोक्यवाये स्तुमण्डलं। षट्कोणं विंदुभिः यद्विभुक्तं वीजेन विचयेत्। भूमध्यादुद्धरं धातं वर्तुध्वजलादि
 तं। धूमवर्षं स्ववीजेन युक्तं ध्यायेन्न प्रस्थलं। एवं ध्यात्वा ततस्तानि भूतानि प्रविलाययेत्। पृथ्वीमसु च ताम्बूवही वायौ समीरणं। प्रविलाया
 नचाकाशे आकाशं प्रकृतौ ततः। अथ रव्यरूपया त्रामाया शक्तिं परात्मनि। एवं समस्तदेहानि तानि प्रविलाययेत्। प्रवञ्च मथरमात्मनि। प्रविला
 यपरं ब्रह्मरूपसिद्धे त्रकियक्षणं। ततः पुरुषनिभं पादं मनादिभवसंज्ञितं। उद्धरं ता शिरस्कं ध्वजस्वर्णसेयं भुजद्वयं। सुरायान हृदयं कंठं गुरुतल्यक
 ठिद्वयं। तत्संयोगयददं दं मङ्गलं गयानकं। उदयानकरो माणं रक्तशुभ्रविलोचनं। खड्गचर्मधरं कुक्षौ कृष्णं दक्षिणतः स्मरेत्॥ तं त्रानरे॥ खड्गचर्मध
 रं पादमंगुष्ठपरिमाणकं। शुद्धो मुखं कृष्णवर्णं दक्षकुक्षौ निविचिचयेत्॥ विरतत्रे॥ भूतशुद्धिं ततः कुर्यात् स्वमत्राक्षरयोगतः॥ केरवीये॥ मया

नामौरक्तवर्णं शान्ता तज्जातवर्णिना स्तस्य वायात्मकं देहं दृग्भिविचित्रयेत्ततः। त्रीहृदियीताग्रंतद्वृत्तेन वायुना। अस्य योत्सारितं कृत्वा ललाटे विचित्रयेत्ततः। कूर्चं तु वारवर्णाग्रंतद्वृत्तामृतेन वा। तदस्थिप्रावितं बुध्वा तत्रात्मानम्विचित्रयेत्। सर्वव्याधिविनिर्मुक्तं निर्मलं देवतात्मकं। विम्वद्यायकतेषां ततः श्वेनाजोमव कर्णिके॥ रुडयामले॥ यममंत्रं वायुबीजेन ही उवायूरयेत्तनुं। षोडशस्वरवर्णैर्नयूरयेत्तनैः शनैः। रम्यवर्णं वीजेन वतुः। यस्याचधारयेत्। कादिमासा तसं प्रयेत्तु सुमुन्नाया महे मरि। पिंगलायं तजेद्वायुं त्रिंशत्यात्रया सुधीः। वंमत्रवर्णं वीजेन तजेद्दृष्ट्यादिदेहतः। यकारादि दकारात्तैस्तु जेद्दृष्ट्यादिदे हतः॥ एवं वारजयं कुर्यात्प्राणायामैकसंज्ञिकं। तदनयोर्द्विकल्पः। सांख्यदायिकस्तु याक्तनष्टवयस्थाः॥ ग्रामले॥ नूतमुद्धिततः कुर्यात्स्थिरचित्तसुखं ७२ धकः। विनिर्वायनिजां केतुसमुत्तानौ करौ स्वयं। मूलाधारे मूलविद्यास्वरूपां कुलसुदरीं। पुसुप्रनुजगाकारं साईविद्यामिकां। नीवारमुकवत्तनीं सर्वविद्यास्वरूपिणीं। विद्युन्कोटिप्रतीकशां स्वयंभूलिंगवेदिनीं। ध्यान्नातां हंसमंत्रेण प्रणवेण वायुनः। कूर्चबीजेन वादेवि दृढं विडावयेद्गुरुः। ए की भावंतयोः कृत्वा जीवात्परमात्मयोः। विचित्रं मन्त्रं परमं पार्थिवं शंजले गतं। जलश्वेने जसा कृष्टं न तो रूयम्विचित्रये। निर्झाणं वायुना कृत्वा वायु रूयं वि भावयेत्। आकाशे नाह तो वायुः। खसै मनसिलीयते। मनो हंकारवशं गमनमुपहृता हंतं। प्रकृत्या वमहत्तत्वं प्रकृतिं विचित्रयेदद्य॥ प्रकाशरूपिणीं तित्वा ब्रह्मविद्यास्वरूपिणीं॥ कैवल्या केवलशान्ता निर्गुण परमात्मिका। सैषा च परमाज्योतिः परमन्त्रनिरामयं। सहस्रं मन्त्रं स्य मन्त्ररूपं परमं दं॥ तथा॥

नाभिदेशे वयंकारं धूमं वायु विचित्रयेत्। तेन वैशेष्ये लिंगं तत्वं षोडशमात्रया॥ कर्मात्मकं वतुः यस्या कुम्भस्थित्वा समावयेत्। द्वात्रिंशत्यात्रया दक्षरेचनत्तेन वायुनः। रक्तवर्णं वीजेन मेरु मूले विचित्रयेत्। मूलासनात्मकं लिंगं शरीरत्तेन दाहयेत्। पूर्वोक्तक्रमयोगेन दक्षनात्माक्रमेण तु। देशिकस्तुन्यासं स्थापामना सेनरेचयेत्। वांकारं प्राणमूलीजं घण्टिकायाम्बिजाद्युवातेनामं समुत्पाद्य सहस्रदलं च कजात्। प्रावयेत्पूर कादीनि कृत्वा पादतलावधि। लंकारं पृथिवी बीजं गुडमूले विभावयेत्। तेनैव क्रमयोगेन धिया संप्रावयेद्बुधः। यायुण्यकिं धिर्मुक्तं शरीरं शंभवं परं। तेनैव पूर्वमार्गेण संयादयेदत्तरं। सोहं मंत्रेण जीवतु हंसरोजि समानयेत्॥ पुनर्तां कुण्डलीं देवीं मूलाधारे समानयेत्॥ कैवळारि ण्यां॥ लिङ्गं हृदियं नुवै तन्यं सर्वसाक्षिणं। प्रणवेन विनिस्सार्य वृक्षरक्षादहिवृधः। तेनैव संपुटी कृत्य मस्तकोपरि धारयेत्। चैतन्यरः देहं वाह्यमभ्यन्तरं त्रया। नाभिमण्डलमध्यास्थ्यायु मण्डलमध्यागं। यं बीजं धूमवर्णं च ध्यात्वा तेन विशोधयेत्। अग्निमण्डलं संस्थेन रं बीजेन गिरुपिणा। निदयेदद्यत्तदस्य राशिर्देहाकृतिर्भवेत्। भूमि मध्यागं हृदियं वाध्यायेद्गुणमण्डले॥ अर्द्धवडा कनिष्ठेन वयं दययदाङ्कितं। ननसेन प्रकाशेण प्रावयेन्मधूरूपिणीं। बीजं नु पार्थिवं च स्थवित्रयेद्देममण्डले। प्रणवेन दिवा कृत्वा तत्रैतन्नरूपिणा। आत्मानम्विचित्रयेन्मन्त्रे देवता रूपिण ततः। प्राणायामरूपां नूतमुद्धि मुक्ता उडुडि॥ अथ वा कुण्डलीं देवीं यन्त्रभूतादिना सह। परमात्मनि संयोज्य तयोरे कां विभावयेत्। ध्यानयोगेन

मनसासोहं सोहं विना वयेत् । इदं शक्त्यरं । शारदायामययक्रमः ॥ नीलतत्रे ॥ नूनमुद्विधायाधमं विश्वविचिंतयत् । निर्वृत्तं निगु
णं शुद्धमात्मानं तारिणीमयं । अक्षरीक्षतनो ध्यायेद्देहं च परमात्मनः । शब्दब्रह्मात्मिका माया मयः कायकृतिः परा । अजायत जगत्मा नुराका
शने प्रसेनिलः । समीरणं दग्निरग्रे रायस्तनो मही ॥ स्वीयमेष्टा पिभूते असे जो रूपं कलेवरं । देवताराधने योग्यं समुत्पन्नं विना वयेत् ॥ व
शिष्टसहितायां ॥ सोहं मंत्रेण तामाभ्याना दत्ते सिद्धभावितां । ध्यात्वा वै वंद्यं ध्यातुं हृदि जीवकलां नयेत् । पुरश्चरणा च नृकायां ॥ नूनमुद्विधं निन
कृता पूजा विचारयेत् ॥ विचरीत कलं दद्यादभक्ताय जनं यथा ॥ ॥ तत्रे ॥ ततो जीवं युवि न्यस्य नृपाणामंत्रेण देशिकः ॥ शारदायां ॥ व
ह्निविष्णुशिवाः प्रोक्ता मुनयस्तत्र वेदिभिः । उक्तं अग्न्यजुषं सामं नृदं नृदं नृदं विशारदैः । चैतन्यरूपायाणां देवता शक्तिरीतिता । कवर्गा
द्यैर्विद्यतुर्भूतेर्हृदयमीरितं । शिरश्चतुर्गं शब्दाद्यैरीरितं तदनंतरं । शोनेन्द्रियैश्च वर्गाद्यैस्तद्विखापरिकीर्तिता । कर्मैन्द्रियैस्तद्वर्गाद्यैः
कवचं परिकीर्तितां वचनाद्यैश्च वर्गाद्यैर्विलोचनमुदीरितं । बुद्ध्यादेर्यादिसंयुक्तैस्तस्मिन्सुखसमीरितं । आत्मनेनास्मात्मायात्मा संगमत्रा
मृजानिभिः । नाभेश्चरणयुग्मं च शरीरं जंयुवि न्यसेत् । हृदयात्तामिषं च तं शक्तिवीजं ततः परं । मूर्द्धादिहृदयं यावदं कुशविद्यसे सुधीः
हृदये धातुषु अस्मै यादीनां प्रययाक्रमं । पाणे जीवीतनो अस्तौ नूनं सवर्षं दयं पृथक् । कुर्याद्वायकमेतैः न समसेत विधानं विन ॥ वी

रूपा मणौ ॥ स उक्तं आद्यादिरयथा क्तः ॥ यथा ॥ अग्रामधो कवर्गां च । इती मधो च वर्गां कं । उडु मधो च वर्गां च । एतै मधो च वर्गां कं । अग्रै मधो
च वर्गां च । शेष मधो च वर्गां कं । या संकुर्यान्महेशानि हृदयादिषु उक्तं ॥ तथा ॥ एवं शासविधिं कृत्वा तर्पणं समाचरेत् । नाभौ ना
रायने प्रोक्ता माया नूदरमध्यातः ॥ अङ्कुरं शब्दरादूर्द्ध्वं हृदयं चतुर्वर्षकं । अतः गेदक्षिणां शेषं मांसं ककुदि मध्यातः । वामांशे मदी
विशेषा म्मां सिती करे न्यसेत् । अतः वैदक्षिणां देवि यद्वा मेयु विन्यसेत् ॥ असेत्को धम्य हृदि विमलकार्त्त रणा वभिः । नारायणः
ग्रं कारः ॥ शारदायां ॥ ततो विनये देवी जीव भूतं जगन्मयी ॥ रक्ताद्विद्यो नारुणा ॥ यद्य संस्थाया शङ्कु शक्तिस्तु शरा बाणान् । मूलं क
पाल दधती करौ रक्तां विनेत्रां पुणामि देवीं ॥ ततो वक्ष्यमाणे लिहामुदया हृदयं स्यात् । शनूयाणमंत्रं न्यसेत् । मंत्रं तु तत्रैवा वा शादिशुद्ध
क्षरात्मा ते स्यादमुष्यं दं युनः । क्रमात्तयाणां इह याणां ता जीव इह स्थितः । अमुष्य सर्वेन्द्रियाणि नृयो मुष्यं दं नयेत् । वाङ्मनो नय
नष्टोत्र द्याणायाना यदा भवेत् । यस्यादिह गन्तुं सुखं चिरं तिष्ठतु हृदयं । अयं याणमनुः प्रोक्तः सर्वजीवयदायकः । अत्रा मुष्यं दं दत्तं
ने देवताना मदेयं ॥ ननु कं रुडया मले ॥ अमुक यदं यदुपं यत्र मंत्रे च दृश्यते । सा आनत दूयं तत्र स्थानियोजयेदिति ॥ वसिष्ठसंहितां ॥ ततो ज
मादिरूपाश्च द्वय संस्कार सिद्धये ॥ यो उ शयणं वा वृत्तीः कृत्वा शक्तिं परां स्मरेत् ॥ ॥ अथ मातृकायाः ॥ येन कारिणी तत्रे ॥ म

ग्रामकतमायात्रिविद्यासेनविनालिपेः॥सर्वमत्रयुसिद्धार्थनस्मादौनिधिंयसेत्॥नत्रात्ररे॥दीउयाययेत्याणंसुरैःस्यर्षेष्टकुप्रयेतारेचयेयादिकै
 रूषैस्ततःपिंगलयायुनः॥नचैवपरणंवाचाःकुंजनरेचनंयुनः॥दीउयास्यात्रनोदायांयुरणादित्रयंयुनः॥याणयामत्रयंकृत्वायत्राद्यायकः
 मात्ररेत्॥मृकाराद्यैःस्नानवर्षेरायादतलमस्तकं॥शारदायां॥सखिर्वह्यासमुद्दिखोगायत्रमृन्दरीरितं॥सरस्वतीसमाख्यानादेवनादेशि
 कोत्रमैः॥मृकीवदुसदीर्घार्त्तर्गनैःअङ्गुर्गकैःकुमात्॥अङ्गानिचिधेयानिजानियुक्तानिदेशिकैः॥यत्राश्लिषिभिर्द्विभक्तसुखदे
 श्यन्मध्यवक्षस्वालांजास्तत्तमोलिनिवदुवन्दुशकलामायीतनुस्तनी॥मुडामसगुणंसुधाशुक्लशंविद्याश्चरुस्नाम्नैर्विभ्रंविनयनांवा
 जेवतामाश्रये॥मत्रतत्रयकाशे॥आदावन्तरेनस्थस्यउवाचरेषुपावति॥मृकादिस्तकारात्तान्स्थूलदेहेवहिर्यसेत्॥दक्षिणामूर्ति
 :॥कलायत्रामुजेकण्डेस्वरासम्यक्पवित्र्यसेत्॥दृष्टार्कपत्रेनदूर्णाननामौदशदलेयसेत्॥दशवर्षास्त्रिंशमूलेषुदलेषुदलेष्वरिच
 त्तुर्दलेनवाचरेचतुर्वर्षास्ततोयसेत्॥चूमधोदिदलेहस्तावितान्मूर्त्तकांयसेत्॥वैष्णवेतुगोतमीये॥एकैकंवर्षमुच्चार्यमूलाधारा
 त्तिरोत्तिकं॥नमोन्नमितिविद्यासमात्ररःपरिकीर्तितः॥तथा॥मूलाधारेचतुर्दलेनवाचनमूर्त्तकांयसेत्॥सुवर्णमिवशशसत्तुर्वर्ष
 विभूषिते॥अङ्गुलेविद्युदाकारेस्वाविस्थानेःनलन्विषि॥वभमैर्यरलैर्युक्तेवर्षेष्टाद्रिमुसुवन॥मणियरेदशदलेनीलजीमूतसत्रि

७४

जे॥जदिकात्ताक्षरैर्युक्तेविंदुभूषितमस्तकैः॥अनाहतेद्वादशारेषुवालरुचिसंनिभे॥कादिठान्ताक्षरैर्युक्तेयोगिनांदृढयंगमे
 विष्णुदेवोउशदलेधूम्राजेश्वरभूषिते॥आताचकेचवडाभेदिदलेहस्ताचिन्ते॥सहस्रारेहिमनिभेसर्ववर्षविभूषिते॥मृकथादि
 त्रिरेखासुहृन्मत्रयभूषिते॥तंमधोयंरविदुंचसृष्टिस्थितिलयात्मकं॥एवंसमाहितमनाध्यायन्नासोयमात्ररः॥मूलादिष्वहरं
 ध्रानंविंदुंघ्रायेच्चिदान्मकं॥विंदुस्तुतसुधासारैस्तर्पयेन्मान्कांयसेत्॥एकैकंवर्षमुच्चार्यमूलाधाराप्रवातकं॥नमोन्नमितिविद्यास
 मात्ररःपरिकीर्तितः॥अन्मूर्त्तकांयसोमनसैवकार्यः॥युषैवनाममावायिमनसावायसेदन्निमित्तमत्रतत्रयकाशवचनात्॥अनाम
 यासागुंस्तया॥अङ्गुस्तनामिकायास्तुयासस्तर्वत्रसम्यतइतिवदवाहिनीवचनात्॥अत्रैवंवावस्थाः॥युषैर्देवतामूर्त्तैःअनामयास्वदेहे
 मनसा मूलाधारादिषु॥इदञ्चमयादिकरअङ्गयासवहिर्मूर्त्तकादियुनिरिक्तपुनत्रमुडान्नराभिधानात्॥कुलाहवे॥यतिवैष्णवासैस्त्वार्य
 :सहान्नःकुलेश्वरि॥यासो गृहस्थैःस्थित्यन्नःसस्तुन्नोवर्षानांभवेत्॥॥तत्रे॥इत्यन्मूर्त्तकांयस्तवहिस्थानुयविद्यसे॥गोत
 मीये॥ललाटमुखवृत्तादिभूतिपाणेपुण्ड्रयोः॥मोस्तदन्नोन्नमांगस्योदोष्यसंधयकेषुवायार्थयोःपुस्तनोनामौजठरेदृढयेऽस्त
 के॥ककुशंशेचहृत्पृष्ठाणिपादगेततः॥जठराननयोऽस्येत्यान्कर्त्तव्याक्रमात्॥नगस्यग्रं समेदोस्थिमज्जमुक्तात्मकान्विंदुः॥यादी

नृहादीन् असे दान्मयर महान पर्वकार ॥ वीरकूजमलौ ॥ मूर्द्धि वक्ते तजाने त्रे कर्षयो न्नीसिका युटे । कयोले सोसु दने च जिह्वा गे कण्ठदेश
 तः । कादिंदक्षिणहसे वचवर्गी वामहसके । टवर्गी दक्षिणे पादे तवर्गी मामतो असेन । कुक्षौ पृष्ठे ॥ घनाजौ उदरे पादिय च कान्तः
 गसुष्मांसमे दोस्त्रि मज्जु कालि धातवः । जीवा न्मायर मान्मा च असे द्वादी सतः क्रमात् । हृदये दक्षिणां सेच ककुदा मांसतो असेन । हस्त
 योः पादयोः पश्चादा चरणमसका वधि । मूर्द्धा दिवरेण यर्थं तं असे साधक मुत्तम द्युक्तं तदनयोर्विकल्पः ॥ कुलावतारे ॥ यश्चा
 शदक्षरं आसः क्रमेण परि कीर्तितः । ओमा शतौ नमो नो वास पिंडुर्बिंडुवर्जितः । युत्रय दस्स विसर्गः सोमयो भक्तिदायकः । माया लक्ष्मी
 वीजपूर्वो वाग्भवा शोच वायुनः । त्रितारा शोरमा शो वा न्यस्तयः साधको त्रैमैः ॥ वीरकूजमलौ ॥ मानका न्तयं कुर्यात्पृष्ठे संहारक स्थि
 तिं । आसंकु र्यान्महेशानिकन्योक्तं अविशयतः ॥ कुलावतारे ॥ सुसुसु सुतयुष्मादि स्थिते सत्यालनं प्रवेत् । संहते दोष संहारः सस्या त्रित
 यमाचरेत् ॥ शारदायां ॥ असे न्मर्गान्नितां सुस्त्रा ध्यात्वा देवी यथा विधि ॥ विंदुयुक्ता मिमांसा स्यात्संहत्या यतिनो मतः । विद्या न्यूर्वोदितान् वि
 द्वा न्मखादी न्द्रु संयुतान् ॥ श्रिया वर्ण मये यद्ये देवी वाग्भवा शिवा ॥ मृक्षसुजं हरिणयो तमुदग्रं कृच्छि द्वां करै रविर तं दधनी त्रिनेत्रां ।
 मूर्द्धे नु मौलि मरुणा मरु विन्दु वासां वरुणेश्वरी यणमतस्तन नारनमां ॥ सर्गविन्दु तिकां न्यस्ये दुर्गायां स्थिति वर्जना ॥ के कलिणी तत्रे ॥ उदचो य

क्रमाशा सो हृदया त्रं स्थिति र्मते न्युक्तं । इदं वा तर्मात्त कारी न्योक्तमिति क्लृप्तो न कश्चिदिशेषः ॥ त्रिशक्ति रत्ने ॥ मुकवादि त्रिभेदेन विप्रकृतमन
 विस्त्रियं । कवर्गी प्रथमं असे दवर्ग अततः परं । चवर्गी त्रि असे न्यश्चात् स्थिति रेखायु कीर्तितः । मकारा शत्रु आ त्रश्च क्षमार अममन्निकं ।
 यथा स्थानं य विन्यस्येत् स्थिति र्मदेय मीरिता । प्रमारे अक्षकारा न्नमकारा यं वयश्चि मं । पूर्वस्थानेषु विन्यस्ये दधये यं स्थिति र्भवेत्
 ॥ शारदायां ॥ विद्यात्पूर्वोदितान् विद्वान्मखादी न्द्रु संयुतान् । ध्यायेद्दक्षे श्वरी मत्र वल्लभे न समन्वितां ॥ सिंदूरकान्ति ममि
 ताभरण त्रिनेत्रा विद्या क्षसूत्र मृगयो तव रान्दधानं । यार्धस्थितां प्रगवती मयिका श्वनां गी ध्यायेत्करा ज्जुतयुक्त कवर्णमालां ॥
 मानका न्मासमुडा श्वतत्रा तरे । ललाटे नामिका मयो असे च मुखवृत्तके । तर्जनी मध्या माना मा विन्यसे चैव नेत्रयोः । तर्जनी नाम
 संयोज्य असे न्साधक सत्तमः । मृगुसं कर्षयो र्न्यस्य कनिष्ठां गुकौ तथ्य मांगण्यो र्न्यस्यत् ॥ मृता मान्दत्रयो र्न्यस्य मध्या मा मुत्तमां
 शके । मुखे नो मा मध्या मा च हस्त पादे च यार्धयोः । कनिष्ठानामिक मध्या न्यस्य वाः युस्तस्य वा । तास्यां गुष्ठाना नाभि देशे सर्वाः
 कुक्षौ रविन्यसेत् । हृदये साधक सवर्णमं सयाश्च ककुत्स्थले । हृत्पूर्व हस्त पत्र कुक्षि मुखे सुतल मे वच । एतास्तु मानका मुडाः क्रमे
 ण परि कीर्तितः । मृता न्मा विन्यसे यस्तु आसः स्यात्तस्या निष्कलः ॥ ॥ मृत्रया सनिवर्तयेद्द विषोडा आसयुरस्परमिति त

बुद्धमणिवचनात्। सद्यो दौषो ह्यसविधानात्। अंगन्यासकरासौ कुर्यादत्रैव केवलं श्रुत्वा कमाचरेदस्यिन्नान्यसंचारयेद्
 इति केरवीयवर्चनात्। मातृकात्रितयं कुर्यात्सुखिसंहारकस्थितिः। न्यासं कुर्यान्महेशानिकथोक्तं च विदितः। इति तारायुक्तरणीयं
 २ मातृकायासौ नास्तीति वदंति। तत्र मन्त्रात्कृतमायान्तिविश्रासेन विनालियेः। सर्वमत्रयसिद्धयर्थं न स्यादादौ लिपिं न्यासेदिति केन
 कारिणी तत्र वचनात्। ॥ १ ॥ वीरवृद्धमणिवचनाच्च तेनादौ मातृकैव न्यासनीया। खोटा न्यासस्य युरस्सरता न न्यासात्तथा ये क्षयायि
 संभवती तत्र बुद्धमणिवचनं विनिर्गमकं ॥ ॥ अथ खोटा न्यासः ॥ तत्र बुद्धमणौ ॥ ताराखोटां यवक्ष्यामि सर्वतन्त्रेषु गोपिः ॥ १५
 तां। सर्वकामयदात्तित्यं सर्वसा माज्यदायिनी। महादारिद्र्यशमत्री सर्वसम्यक्तदायिनी शिष्याय भक्तियुक्ताय विनीताय महात्मने। वद
 याय कुलीनाय मुद्राचाररताय च। एवं विधाय देवेशि साधकाय युक्ता शयेत्। अथ न्याससिद्धिहानिः स्यादित्याज्ञाशमुना कृता। रुद्रैश्च
 धमन्यासो द्वितीयश्च रुद्रैर्मृतः। लोकपालैस्तृतीयः स्याद्विवशक्ता चतुर्थकः। तारादिभिः पञ्चमः स्यात्षष्ठ्योऽर्धे निर्गद्यते। एके
 न सहितारुडाः पञ्चाशत्परिकीर्त्तिताः। विन्दुयुक्ता मातृका र्धे च क्षरीयूर्ध्वयूर्ध्वकैः। उः तैर्नमो तैर्देवेशि विन्यासे तान् क्रमात् सुधीः।
 तारिणी च क्षरीयोक्ता भवतं धविनाशिनी नीलवर्णा त्रिनयनां शरासनसरूपा। विभुती विविधा ता इति तेव शारदायां

श्रीकण्ठोऽननप्रसूस्मौ च त्रिमूर्तिरमरेश्वरः। अर्धशोभारभूतिश्चातिधीशः स्यात् एको हरः ॥ त्रिणीशो भौतिकस्स योजातश्चानुग
 हे श्वरः ॥ अक्षुरश्च महासेनः खोडशस्वरमूर्तयः। यस्यात्क्रीडीश चण्डेश च खोडशश्चोन्नतकेशि चोन्नतमाः। अथैक रूडकूर्मे कनेत्रादू
 चतुर्नानताः। अजेश सर्वसोमेशास्तथा लांगुलिदारकौ। अर्द्धनारीश्वरश्चोमाका तश्चाष्टादिदण्डिमौ। स्युरत्रिमीनमेवाख्या
 लेहिताश्च शिखीमतः। रुद्रगण्डद्विरण्डशौ महाकालाख्यवालिनौ। भुजंगेश चिन्मकीश खड्गीशारख्यावकस्तथा। श्वेतभृग्वीः
 शनकुलिशियास्समर्तकास्तथा। एते रुडाः स्मृतारक्ताधृतमूलकपालका इति। विन्दुयुक्तेत्यादि तेन द्वी द्वीद्वं श्रीकण्ठेशाय
 नमः ॥ द्वी द्वीद्वं श्रीमन्नैशायनमद्व्यादयः प्रयोगाः। केचित्तु योर्णदयादिशक्तिसहितानतान् न्यासन्ति। शक्तयश्च शारदायां ॥ यः
 तैश्चरीत्यादिरजाशालीनदनत्तरं। लोलाक्षीवदीर्घघोणा समीरिता। सुदीर्घमुखिगोमुखो दीर्घजिह्वा तथैव च। कुण्डोदयुर्द्वय
 श्रौचतथा विकृतमुखयिज्जालामुखीतनो ज्ञेया पद्माङ्का मुखीतया। सुग्रीमुखी च विद्यामुखीताः स्युः स्वरशक्तयः। महाकाली सरः
 श्वन्यौ सर्वसिद्धि समन्विते। गौरी त्रैलोक्या विद्यत्याम्ब शक्तिसनः परा। आन्यशक्तिर्भूतमाता तथालम्बोदरी मता। तारिणी नागरी भूय

: खेचरी वायिमञ्जनी। रूपिणी वीरिणी यश्चात्कोदर्यपिचयतना। स्वावुड काली योगिशाश्विनी गर्जिनी तथा। कालरात्रिश्च कर्दिचा क
 यर्दिचा पिचवजवाजयाचसुमुखेश्च यरिवती माधवी तथा। वारुणी वायवीया क्रायश्चाड सोविदारिणी। ततश्च सहजालक्ष्मी र्यापिनी
 माययान्तिता एते रुडांगयी ठस्थाः सिंदूरारुणविग्रहाः। रक्तोत्पलकेयालाभ्यां मलंकृतकरे म्रुजाः॥ इति रुडन्यासः॥ ॥ अथ ग
 न्यासः॥ स्वरैर्हृदि न्यसेत्सूर्यं रक्तं चक्षरपूर्वकैः। भ्रुवोर्मध्ये च वर्णेण सोमं शुक्रं तु विन्यसेत्॥ नेत्रत्रये क वर्णेण मङ्गलं लोहितं न्यसेत्
 । च वर्णेण बुधं श्यामं न्यसेद्द्वयमाण्डले। उ वर्णेण कर्णे कूये पीतवस्त्रं वृहस्पती॥ गलदेशे त वर्णेण वायुं रंभार्गवं न्यसेत्। नाभि ७७
 देशे च वर्णेण नीलवर्णं शनिं न्यसेत्। शिखरेण धूमवर्णं राहुं वक्रं न्यसेत्ततः। लक्षाभ्यां पाददेशे तु केतुं धूमवरा नने। कामरूपधरा
 तर्जनी तर्जनी जराण्यधितान्॥ इति ग्रह न्यासः॥ ॥ इन्द्रमग्निं यमं रक्षो वरुणं यवनं बुधं। ईशानमात्मनो मूर्ध्नि दिशुश्चाष्ट
 सुचक्रमान्। सुधौ नतं मूर्ध्नि देशे वस्त्राणां च तथा न्यसेत्॥ इत्यदीर्घस्वरैश्चाष्ट वर्णेः स्त्राक्षरपूर्वकैः॥ इत्येत्यादितेन ह्रीं व्रीहूं मूं इंडं
 ऐं औं मूं इन्द्राय नम इति पूर्व ललाटे॥ ह्रीं व्रीहूं मूं इंडं ऐं औं मूंः स्रगये नम इत्यादौ दक्षिण कर्णे परितः अष्ट वर्णाः कचव

तयशलाः॥ इति लोकपाल न्यासः॥ ॥ अथ शिवशक्ति न्यासः॥ उ ह्याविष्णुश्च रुडश्च ईश्वरश्च सदाशिवः। ततश्च रशि
 वो देविषद शिवाः परिकीर्तिताः। मूलाधारे तु उ ह्याणां त्रिकिनी सहितं न्यसेत्। सर्वत्र चक्षरी युक्तं वादिसान्नं सविंदु कं॥
 स्वाभिस्त्वनारया च केतु श्रीविष्णुं राकिनी तथा। चादिलोतं य विन्यस्याना प्रोतु मणिपूरके। उदिज्ञाना सहितं रुडं तुलाकि
 नी ततः॥ मनाहने कादि ठा तमीश्वरं काकिनी ततः। विष्णु दारणे महावक्त्रे षोडशस्वरसंयुतं। सदाशिवं साकिनी सुविन्य
 स्य पूर्वव ततः। आज्ञा च केतु देवेशिलक्ष वर्ण समन्वितं। परं शिवं उ ह्यरूपं हाकिनी सहितं न्यसेत्॥ इति शिवशक्ति
 न्यासः॥ ॥ अथ तारादि न्यासः॥ तारा उग्रामहोगा च कजा काली सरस्वती। कामेश्वरी च वामुण्डा इत्यष्टौ तारिणी मुखवाः। सर्व
 त्रादौ चक्षरी तु समुच्चार्य क्रमेण तु॥ स्वरयुग्मेन वर्णेण न्यषितेन च विंदुना। उ. नानमो न्नास्ताराश्च न्यसन्वाध्यानपूर्विकाः। उ ह्य
 रं धेललाटे च भ्रुमं चो कण्ठ गदूरे। हृदये नाभि देशे च लिङ्गे च धारके न्यसेत्। ह्रीं व्रीहूं मूं मूं कं खं गं घं उं। ताराये नम इत्यादयः प्रयो

गाः॥इति तारादि न्यासः॥५॥ ॥अथ पीठ न्यासः॥मूलाधारे कामरूपं हृदि जालम्बरत्नतः।ललाटे पूर्वार्धे र्थाख्यं उड्डियान्नदूर्ध्व
के॥वाराणसी भ्रुवोर्म्योऽथ च त्रीं लोचनद्वये।मायावतीं मुखद्वारे कण्ठे मधुपुरीक्षितः।मृगशिरा नाभिदेशे तु कक्षां काशीं मिनिदिशेत्
।दशैतानि यधानानानि पीठानि क्रमतो विदुः।दुस्वदीर्घैश्चाष्टवर्गे र्त्रयोत्तैः क्रमतो न्यसेत्॥इति पीठ न्यासः॥६॥ ॥इति तंत्रं
उमण्युक्तं महाशोढा न्यासः॥ ॥नीलतंत्रे॥मंत्रेण चरितं कल्याणं चारं मानं कां न्यसेत्॥क्रमेण माद्वारो हेताराधो षोडशकी
र्त्तिता॥कृते च न्यासमात्रेण सर्वपापं विनश्यति योगिनीनां भवेत्कल्याणं सर्वदेवोत्तमानुषः॥यत्र मतिमहेशानिषोडशविंशतिग्रहाः
न्यायुस्तत्र भवेत्सद्यो देवता कल्यणे प्रिया॥नास्त्यस्य कल्याणलोके पुष्पिण्यमानुषो जनः॥षड्वारं सृष्टिस्थितिं संहारं क्रमान्॥ते
तेन सृष्टिस्थितिं संहारं संहारस्थितिं सृष्टय इति क्रम इति केचित्॥अथोत्तु संहारं सृष्टिस्थितिं यः पुनरपि न चैवेति वदति।वस्तु
तः क्रमेण क्रमयोरेव वचनात् त्वत्।अकारादि ककाराच्चात्तन्मन्त्रात्तरितान् चारत्रयं न्यसेत्।एवं षोडशान्यासो भवतीति मम यु
निभति॥ ॥इति नीलतंत्रे कृताराधो षोडश न्यासः॥ ॥ ॥रुडयामले॥

॥ रुद्राय नमः ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ प्रणम्य मातृकां वरुणां पुष्टितं मातृकास्थले तेनैव पुष्टितं वर्त्तमानं तत्रैव पार्श्वः
तिमायावीजंतथादेविन्यस्तथानुप्रयत्नतः । अवधुवीजंतथावैव विन्यसेत्सु समाहितः ॥ कुर्वीजीजन्तादेविन्यासनायामशेषतः ॥
अत्र चैव तथा न्यासकाले नदनंतरं । गुरुषोढाहूयंदेविन्यकाश्यकुदावनः ॥ अथ यंत्रप्रत्यहं कार्यं ध्यानं पूजा जपस्तथा ॥ अ
त्र अर्चुं अर्चुं अर्चुं नम इति ललाटे एवं प्रथमं न्यासः ॥ अर्चुं अर्चुं अर्चुं नम इति ललाटे इति द्वितीयक्रमः ॥ अर्चुं अर्चुं अर्चुं अर्चुं
अर्चुं अर्चुं अर्चुं नम इत्यादि षष्ठ्यक्रमः ॥ इति रुद्राय मल्लिकार्जुनारोचना न्यासः ॥ ॥ वीरतन्त्रोक्तं बोद्धव्यं न्यासस्तु कालीप्रकरणे ब्रूते
॥ अथ तारका न्यासः ॥ वीरतन्त्रे ॥ अथ कादिक्रमतो न्यस्ये दोहिण्यादि क्रमेण तु ॥ व्युत्क्रमेण च तत्त्वानि शेषं शेषेण योजयेत् । रोहिण्या
दि महा न्यासं कृतवान्नरः सुधीः । रोहिणीसुतवत् पृथ्वा मशो यो भवति ध्रुवं । गद्यपद्यमयी वाणी कथा या न स्वजायते ॥ अथ कृतवान्नरः
कान्यासं तारिकां प्रयजेद्यदि । शतलक्षप्रजमोपिनमन्नः सिद्धिदायकः । तत्र संप्रदायानुसारी प्रयोगः ॥ अर्चुं अर्चा शतत्वात्मिका चैरो
हिणीरुपायै नमः शिरसि ॥ आख वायु तत्वात्मिकायै मृगशिरा रूपायै नमो मुखे ॥ द्रुगं तेजस्तत्वात्मिकायै व्याधिरूपायै नमो हृदि ॥ श्री
शंकर तत्वात्मिकायै बुधरूपायै नमो गुच्छे ॥ उँ ईं एं ओं औं तत्वात्मिकायै पुष्परूपायै नमः पादयोः ॥ हुं वं क्षाण्वत्वात्मिकायै अश्वतो

[illegible]

तस्यनुकूलं भवेत् ॥ गोतमीये ॥ मविश्व न्दो विना ज्ञानान्नमत्र फलभा भवेत् । दोर्घा लं याति मन्त्राणां विनियोगमजानतां ॥ मन्त्रचूडामः
णो ॥ अथोभ्यस्यिरे तस्या वृत्ती द्वन्द्वी रितं । लालसरस्वती श्रोत्री त्रिषु लोकेषु गोपिता ॥ हूं बीजमस्रं शक्तिः स्याच्चतुर्धर्गफलप्रदा ॥
शिरोवदनलिंगपादेषु तेषां न्यासः ॥ तदुक्तं तत्रे ॥ मविं न्यसेन्मुद्गिं दे शोद्धनं स्तु मुखपङ्कजे ॥ देवतां हृदयचैव बीजं गुह्यप्रदेशाके । शः
क्तिं च पादयोश्चैव सर्वांगे कीलकं न्यसेत् । योगिनी तन्त्रे ॥ मथादीन् विन्यसेद्देवि चतुर्थी हृदया न्निकान् । चतुर्थी विभक्तिः हृदयं नमः
॥ सारसं यहे ॥ मविश्व न्दो देवतानां न्यासे त्वं गुलयः स्मृताः । चतुर्षां गुह्यवहिता इति बीजशक्तिन्यासाद्येवमेव कीलकन्यासोच्यते
स्तहस्ताभ्यां सर्वांगे ॥ अथ कराङ्गन्यासः ॥ फेन्कारिणां ॥ षड्दीर्घाद्याद्य बीजे न ककराङ्गन्यासनन्ततः ॥ करन्यासे विकल्पस्त
त्रैव ॥ वृद्धां गुह्यं समारभ्य कनिष्ठान्थापुनः । उत्पत्तिसंज्ञको न्यासस्तंहारोऽप्यविपर्ययः । मध्यामा मुत्तमारभ्य उभयोरपि हस्तयोः ॥ तर्ज
न्यन्तचरे न्यासं स्थितिर्नामकृतोदयः ॥ सिद्धसारस्वते ॥ अखिलवायुपिणी प्राञ्च्य हृदयाय नमो वदेत् ॥ अखण्डवायुपिणी च शिरस
वक्रिवल्लभा । वृहवायुपिणी मुक्तशिखायै वषडित्यपि ॥ विष्णुवायुपिणी मङ्गा कवचाय हुमुच्चरत् । रुद्रवायुपिणी नेत्रत्रयाय
वौषडित्यपि । सध्ववायुपिणी मुक्ता अस्त्राय फडिति स्मरेत् ॥ षड्दीर्घमायया बीजं बीजान्तेतानि योजयेत् ॥ तच्च चूडामणौ तु ॥ बीजा

नैऋतकजयै हृदयं परिकीर्तितं ॥ तारिणैः शिरसे तद्वच्चोदके शिखा तथा ॥ उग्रजटैश्च कवचं महाय रिसरे तथा ॥ पिण्णैः कजटे तद्वच्च
 नेत्राख्ये परिकीर्तितं ॥ इत्युक्तं ॥ तेन फेकारिनी वचनमन्यभागे पररुणा परं ॥ सिद्धसारखततत्र चूडामणिप्रोक्तप्रकाराविकल्प
 : ॥ सिद्धसारखतप्रोक्तषडंगन्यासो नितसरखत्यां मन्त्रचूडामणिप्रोक्तषडङ्गन्यासकारसारैः कजटयोनिव्यपिवदन्ति ॥ तत्रे ॥ हृदये मध्य
 मानामार्जनीभिर्न्यसेदुधः ॥ मध्यमातर्जनीभ्यां शिरसि न्यासमावरेत् ॥ अंगुष्ठेन शिखायाश्च दशभिः कवचे न्यसेत् ॥ नेत्रेषु तिसृभि
 र्भुज्यादस्त्रमुद्गाह्य गच्छिष्यः ॥ मध्यमातर्जनीभ्यां त्वादङ्गमुद्राः स्मृताः ॥ मध्यमातर्जनीभ्यामूर्ध्वोर्ध्वक्रमेण तालड्यंकु र्णीदित्यर्थः ॥
 खतत्रे ॥ अनुक्तागेषु मन्त्रेषु पदशावर्णशेषोपि वा ॥ स्वैर्नैवांगानिकल्याणि मुलेन सकलेन वा ॥ भैरवतत्रे ॥ पञ्चधानवधावापि मुलेन सः
 सधा तथा ॥ वापयेदिति शेषः ॥ खतत्रेपि ॥ मुलेन वायकन्यासं नवधा कारयेन्धिये ॥ अथ योगपीठन्यासेना स्तितारातत्रे क्वचिदप्यन
 भिधानात् नान्यत्संचारयद्बुधइत्यभिधानार्थः ॥ यदिका लितत्रातिदेशेन तत्प्राप्तिरुचिता तदा येव ह्यमाणपीठपुजाक्रमेण तत्रासोऽ
 वगन्तव्यः ॥ कुमारीतत्रे ॥ ततः स्त्रीवेषधारी स्यात्सिंदुराङ्कितभालकः ॥ शृंगारेण्वलवेशाद्गुलामुलपुरिताननः ॥ स्वंवेशादिकसर्व्ववनि
 तामपि कारयेत् ॥ आदिपदे भूतशुद्ध्यादिव्यापकान्तं पञ्चमयागोक्तन्यासादिकं वोच्यते ॥ कुलप्रकाशे ॥ न्यासं विना जपं प्राकुरासुरं वि

फलं बुधाः ॥ न्यासान्नदात्मको भूत्वा देवो भूत्वा तु तं जपेत् ॥ स्वागमोक्तेन मार्गेण न्यासान्नित्यं करोति यः ॥ देवताभावमावमाप्नोति मन्त्रसिद्धि
 : प्रजायते ॥ कुलार्हो बोधो न्यासकवचद्वन्द्वो मन्त्रं जपति तं प्रिये ॥ विघ्नान्दृष्ट्वापत्ताय ते सिंहं दृष्ट्वा यथा गजायाश्चरुत्वा न्यासजातं मूढात्मा
 व्रजयेन्ननु ॥ सर्व्वविघ्नैस्तवाधेतव्याधैर्मृगशिशुर्यथा ॥ खतत्रतत्रे ॥ इत्थं विन्यस्तदेहस्तन्त्रक्रराजसमालिखत् ॥ खर्से वाराजतेता
 ये पाषाणे वा धानुषु ॥ खंयं भुक्तुमं कुण्डं गोलोत्थं रोचना गुरुः ॥ काश्मीरं मृगनाभिचक्रं कुलं वमलये भव ॥ खगन्धस्समाख्यात
 स्सर्व्वदा त्रिणिकाप्रियः ॥ स्तेनगन्धयोगेन योनिचक्रं समालिखेत् ॥ अथ गंधादिना मैक्षिकं ग्रहणं ॥ कुमारीतत्रे ॥ स्तनुविलिखेत्ता
 मे कुण्डगोलविलेपिते ॥ रुद्रयामले ॥ ततः कुंकुमसिन्दूरैः कार्य्यचक्रं तु योगिना ॥ सौवर्णे राजतेतामे स्फाटिके वैदूमे तथा ॥ चक्रे यथोक्त
 विनिना पुन्यादेवी नरोत्तमैः ॥ स्फाटिकादौ स्थिररेखा रूपमपि यच्चं प्रशस्यते ॥ अतस्त्वसारसंयुह ॥ ताम्रे द्वादशकं वर्षस्फाटिकादौ
 तु सर्व्वदा तेषाम्मध्यस्फाटिकं तु सर्व्वसिद्धिप्रदं भवेत् ॥ तत्रान्तरे ॥ यावज्जिवसुखं स्यादौपेक्षा विशातिं प्रिये ॥ ताम्रे द्वादशकं वर्षं तद्वर्द्धं भू
 र्जपत्रके ॥ रुद्रयामले ॥ एकतोलं द्वितोलं त्रितोलं च दतोलकं ॥ स्वेकृतोलं नरः कृत्वा पुत्रवायं समश्नते ॥ तथा ॥ ताम्रे लक्ष्युणं योक्तं
 रौप्यकोटिगुणं भवेत् ॥ सौवर्णेऽनन्तलदं मण्यदौ किं वदामि ते ॥ विदुमेरचिते यत्रे पद्मरागे यवाप्रिये ॥ इत्युनीलेथवैदूर्यस्फाटिके मर

कतेपिवा। धनं पुत्रनथादारां यथा सिलभते ध्वं ॥ रत्नसागरे ॥ अथो कुलेन हेमस्य रजतस्य तथैव च । ताम्रस्य पूरुषस्यैव मणिक्या
 दौ यथेक्षया ॥ गौरीयामले ॥ वानुर्ध्वं हि वक्रस्य प्रसारश्च भवति हि ॥ भूकुर्मपप्रसारामेह श्रापितयाभिदः ॥ निम्नरेखा समायोगे भू
 प्रसारे मयोदितः ॥ कुर्मपप्रसारं प्रसारे उर्ध्वरेखाम्योदितं ॥ सात्रामणीतत्रे ॥ अजुलेखे भवेत्क्षीर्णं क्ररेखे दरिद्रता ॥ कुलाक्षे ॥ आभि
 रुष्यार्चविषया पूजायाश्च विशेषः । साधकस्य च विश्वासादेवतासन्निधिर्भवेत् ॥ फेरवीये ॥ अष्टपत्रं लिखेत्पद्मं त्रिकोणो जलकक्षिकं
 ॥ मायां पूर्वदलेन्यस्य याम्यवीजं द्वितीयकं । तथा त्ररे प्रश्निमेव फेफ्फारौ विलिखेत्ततः ॥ मध्यवीजं लिखित्वा भूतशुद्धिं समाचरेत् । भूतशु
 द्धि मिति मकारपञ्चकशुद्धि मित्यर्थः । भूतघटस्य पञ्चसंख्या कत्वात् । अन्यथा इत्थं विन्यस्तदेहस्य नवकराजं समालिखेदित्यनेन वि
 रोधापत्तेः । केचित् भूतशुद्धियन्त्रलिखनयोः पूर्वापर्यविकल्पमेवेदंति ॥ वीरतत्रे ॥ षट्कोणं विलिखेत्पद्ममष्टपत्रं सतद्गणं ॥ फेफ्फारिणा
 तत्र ॥ सयोगिगोमयेनोष्टपत्रमकुं सुशोभनं । भूपुरं वसुवज्रं यन्त्रमेकमिति भूपुरस्य धिमुक्तं सवष्टपद्मे त्रिकोणयोगेर्ध्वकल्पः ॥
 सुमुच्यते वेति वीरकूटमणिमतमुच्यते ॥ नीलतत्रे ॥ यो मेन्दौरसनाक्षिकवान् द्वैः स्फुरत्केसरं वर्गोत्तासिवसुद्वन्द्वसुनतीगेहेन
 संवेष्टितं । ताराधीश्वरवारिवर्णविलसद्दिक्कोणसंशोभितं । यन्त्रं नीलतनोः परन्निगदितं सर्वार्थसिद्धिप्रदं ॥ अत्र नीलतनोरित्यभिधाना

८१

तत्र अक्षरोपासकेनास्मिन् यन्त्रे पूज्यावतुरक्षरं वाक्षरोपासकेन तु फेफ्फारिणा युक्तयन्त्रे यो मेन्दा वित्यादिना धारणयन्त्रमुक्तः
 मित्यपि वदन्ति । मत्स्यसूक्ते ॥ अनुक्तकल्पयन्त्रं तु लिखेत्पद्मं दलाक्षकं । षट्कोणकक्षिकं वृत्तवेदद्वारोपशोभितं ॥ तत्रे ॥ आः सुरेखेव
 ज्वरेखेर्दुर्गद्वयवक्रिबल्लभा । मन्त्रेणानेन विलिखेत्पद्ममष्टपत्रं मनोरुहं ॥ कुमारीतत्रे ॥ त्वयं भुपुष्यसंयुक्तं कुंकुमारुणसेविते ॥ शुद्धासने
 च पराभिरदृष्टे पुरतो न्यसेत् ॥ दक्षिणा मुर्तिसंहितायां ॥ श्रीखण्डरक्तश्रीखण्डश्रीपत्नी संभवेयते । चक्रं सस्थापय देवि नान्यत्र वर
 चर्हि नि ॥ कुलाक्षे ॥ यत्रे सा पूजिता देवी सहसैव प्रसीदति । कामक्रोधादिदोषोत्थसर्वदुष्प्रनियन्त्रेणात् ॥ यन्त्रमित्याकुरेत स्मिन् देव
 प्रीणातिनलतः ॥ शरीरमिव जिवत्पदीपस्य स्नेहवत्प्रिये । सर्वेषामपि देवानां नथायन्त्रं प्रतिष्ठितं । तस्माद्यन्त्रं लिखित्वा ध्यात्वा वा
 सादतिं शिवो ज्ञात्वा युतमुखात्पूर्वपूजयेद्विधिना प्रिये ॥ तत्रा ॥ नववक्त्रावङ्कयेद्यन्त्रं साधकस्तु कदाचन ॥ प्रसादादङ्किते वैवदे
 वताशापमाप्नुयान् ॥ सिद्धेश्वरी मन्त्रे ॥ संस्थाप्य पुरतो देवि शुभे पीठे सुरेश्वरि । दद्यात्पुण्या अतिन्त्रमुलमन्त्रेण साधकः ॥ योगिः
 नीतत्रे ॥ योगिनी मुलमन्त्रेण तत्र पुण्या अलिङ्गितम् ॥ अशुभं कुसुमैः कुर्याद्दुष्टं विघ्नं विनिर्दिशेत् ॥ योगिनी मुलमन्त्रो यथा ॥ नै
 रवतत्रे ॥ सुखः सद्भिभयं श्रेतो भगवान्मदनो वक्रः ॥ ताम्रिषेकं तथा गोक्ता नृगुः कालीमरुत्प्रिये । कुर्वीतुं वक्रिभार्यति यत्रे पुण्या

जलिहियन् ॥ फलोऽकारः भयंभकारः साहिङ्गु खेकारयुक्तं श्वेतोमूर्द्धन्यकारः स भगवान्स्कारयुक्तं मदनः कव्यरः वकः तालव्य
 शकारः ताम्रिषे केतिस्वरुपं युर्द्ध-भ्यसकारः कालीभकारः मरुतयकारः कुर्द्धंकारः अस्त्रं फट् वक्रि भाषास्वाहा ॥ कुमारीतन्त्रे ॥
 पीठन्यासंततः कुर्यादाधारशक्तिपूर्वकं । प्रकृतिं कमठं वैवशेषं पृथ्वीन्तथापुनः । सुधाम्बुधिं मणिद्वीपं विनामणिगृहं न तथा । श्मशानं
 नगरिजातञ्च तन्मूलेरत्नवेदिकां ॥ तथोपरिमणोः पीठं न्यसेत्साधकस्तनमः ॥ चतुर्दिक्षु र्मुनीन् देवान् शर्वांश्च शवमुण्डकान् ॥ धर्मा
 दीश्याप्यधर्मादीन् पादगात्रसमुच्चये ॥ हृदि पद्मं तथा पद्मे सूर्यसोमोमहे श्वरि वैश्वानरनथासत्वरजश्चैव तमस्तथा । आत्मानं वैव
 विन्ध्यशक्तीर्हृत्पद्मे न्यसेत् ॥ अत्र पीठन्यासंततः कुर्यादित्यत्र न्यासपदोपादानं कालिका क्रमाभिप्रायेण कुमारीतन्त्रस्य तद्व्य
 त्वादिति वदन्ति । अत्र बाह्यपीठार्चनक्रमेण तदुपयोगः धर्मादीनि नितेन कोणचतुष्टये धर्मज्ञानवैराग्यैश्च र्थाणि दिक्चतुष्टये अध
 र्मज्ञानावैराग्यानेश्च र्थाणि पुत्रयेदिति वार्थः । शक्तीः पीठशक्ताः ॥ तारास्तु वै ॥ वक्रोणात्तर्गतं पद्मं भूविम्बद्वितयं पुनः ॥ तन्मध्ये पूजये
 देवावाहनं शबमेव च ॥ श्मशानतत्र संविभ्य तत्र कल्पदुमं स्मरेत् ॥ तन्मूले मणिपीठं च नानामणिविभूषितं । नानालङ्कारभूषा
 द्युं मुनिदेवैश्च भूषितं । शिवाभिर्बहुमासाद्धि मोदमानाभिरन्ततः ॥ चतुर्दिक्षु शवान्मुण्डान् चित्तास्थिविभूषिताः । केशरेषु पी

८२

ठशक्तयः पूज्याः ताश्च सिद्धसारस्वते । लक्ष्मीसरस्वतीवैचरतिः प्रीतिसौख्येव च । कीर्तिः शान्तिश्च पुष्टिश्च तुष्टिरित्यष्टशक्तयः ॥
 सारसंयहे ॥ पीठशक्तिरथा अर्ची केसरेषु समन्ततः । वरदाभयधारिण्यः पीठं पीठं एतन्नायजेत् ॥ वीरबुधमणौ तु ॥ पीठशक्तिः
 विधानेन नवशक्ताः प्रपूजयेत् ॥ रतिः प्रीतिः प्रियाकान्तिः कामिनी काममालिनी । कन्दर्पदत्तिनी दुर्गा भाविनी नवशक्तयः ॥
 वियद्गुं समुच्चैर्यमनुविडु कलान्वितं । महाप्रेतपदं पश्चाद्दद्यान्तमयं मनुः ॥ मनुः पीठमनुः ॥ कुमारीतन्त्रे ॥ पीठमन्त्रान्तर
 रमुक्तयथा ॥ वाग्भवं प्रथमं बोक्त्वा परायैतदनंतनं । अपरायै परापरायै कौर्वायमतः परं । सदाशिवमहाप्रेतञ्जपन्नास
 नंतथा ॥ नमश्च्यवमन्त्रोऽयं पीठन्यासउदाहृतः ॥ यद्यपि कुमारीतन्त्रं कालीप्रधानं तथापि निदेशादत्रापि तदन्वेतीति वदन्ति । वसि
 ष्ठसहितायां ॥ ततस्तु कारयेद्विद्वान्सप्तकृद्वृत्तिं दिज । स्त्रीसंपुठं कृत्वा १० कारेण समन्वितं । पूजादौ प्रत्यहं विप्रः सप्तकृत्वोज
 पेन्मनुं । अनेन विधानेन सरस्वामन्त्रे तेजसः । देवीभूतानि सर्वान् पितृवसाधकोत्तमाः । भैरवस्तु खपुं देवामन्त्रे तेजसितो लुषा
 : हरन्ति सर्वं तेजासि रक्षां सप्तकृद्विना ॥ ॥ अथ मन्त्रशुद्धिः ॥ कुलास्तु वै ॥ अथित्वा मातुः कावर्त्तुं मुलमन्त्राक्षराणि च क्र
 मोत्क्रमाद्विराट्पामन्त्रशुद्धिरियं भवेत् ॥ ॥ अथ प्रथमशुद्धिः ॥ कुलास्तु वै ॥ पूजादौ व्याणिसंयोज्य मुलाव्याभिर्बिधानत

॥ दर्शयेद्वेनुमुदाश्च दयश्रुद्धिः प्रकीर्तिताः ॥ कुलपुत्रादीन् प्रयोजयेत् ॥ पुत्रविष्णुस्तवते वीर्येणामगोनमिमः कुचरोगरि
 वाः अथोत्तुष्टुत्रिषु रिक्तामणेषु विष्णुयनिभुवनानि विश्वा इति मन्त्रेण मांसं रोधयेत् ॥ पुत्रविष्णुरिति मन्त्रं मांसशुद्धौ नियो
 जयेदिति वचनात् ॥ ॐ श्रम्यकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनं उर्वारिकमिव बन्धनो मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥ इति मन्त्रेण म
 त्स्यं शोधयेत् ॥ श्रम्यकस्य तु मन्त्रेण मत्स्यश्रुद्धिं समाचरेदिति वचनात् ॥ ॐ तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सुरयः ॥ दिवी व
 चकुरात तं तद्विष्णो विष्णवे चो जाम् वासः समिधत विष्णो र्यत्परमं पदं ॥ आभ्यां मन्त्राभ्यां मुदां शोधयेत् ॥ तद्विष्णोरिति मन्त्रे
 ण तद्विष्णोः अनुनातथा ॥ मुदां तु शोधयेन्मन्त्री देवता प्रीतिकारिका मिति वचनात् ॥ ॐ विष्णुर्यो निष्कः स्यत्तु त्वष्टारुपां एषिं शतु
 आसिंचतु प्रजापतिर्द्वा भागर्धं दधातु वै ॥ गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति ॥ गर्भं धेहि श्रि नौ देवा वाधतां पुष्करस
 जौ ॥ आभ्यां मन्त्राभ्यां कुण्डगोलोत्तौ शोधयेत् विष्णुर्यो निममुं मन्त्रं गर्भं धेहि नैतथा ॥ कुण्डगोलोत्तयोः शुद्धौ साधका विनियो
 जयेदिति वचनात् ॥ तत्रे ॥ तारं कुर्वास्मि मुद्गन्तु शिवादित्रयं विन्दुयुक् ॥ वक्रिजाया तारमोया श्रीवीजं सुरते प्रिये ॥ तारमायारमा
 त्रश्च वक्रिजायाश्च वश्चतुलं ततो मृतोद्भवयेति श्रुतं वक्षिणितम् ॥ प्रिये देवि पदं युक्तं शायमोचय युग्मकं ॥ श्रुतं सुवय

८३

द्वन्द्वममृतं कुरुयुग्मकं ॥ वक्रिजाया नमन्त्रेण श्रुद्धिं समाचरेत् ॥ रुद्रमामले ॥ मासतु त्रिविधं प्रोक्तं जलखेवरभूवरं ॥ तथा
 ॥ गोनरभाश्च महिषवराहाजमृगोद्भवं ॥ महामासाहूकं प्रोक्तं देवता प्रीतिकारकं ॥ कुलासवे ॥ मत्स्यश्च त्रिविधं प्रोक्तं कं मुत्तमाध
 ममध्यमं ॥ उत्तमं त्रिविधं देविशालपाठीनरोहिताः ॥ प्रवीणां कण्ठकैर्हीनैर्लाङ्गं खादुसंयुतं ॥ देवाः प्रीतिकरं चैव मध्यमन्तुदाह
 तं कुडाणितानि सर्वाणि ॥ अधमाणा कुरुत्तमाः ॥ वैहेयं मण्डलाकारं चतुर्विम्बनिभं ॥ चारुपङ्कमनोहारिशार्ङ्गराद्यैः पूरितं
 ॥ पूजाकाले वदेवीनां मुदेषापरि कीर्तिता ॥ तन्त्रान्तरे तु ॥ मुदा तु देविसं प्रोक्ता भर्जितश्च शकादिकमित्यक्तं ॥ तृषु धान्यादिकं यद्य
 चर्चणीयं प्रचरेत् ॥ तस्य संश्रुता मुदा महामोदप्रवक्षिनी ॥ मुण्डमालायां ॥ सधवारतिसंभूतं कुण्डमुत्तममूतिदं ॥ विधवार
 तिसंभूतं गोलं सिद्धिप्रदं भुवि ॥ कुलासवे ॥ कुलद्वये चिना कुर्याज्जपपुतपोवृतं ॥ निःफलनाद्रुदेवि भस्मना चकृतं यथा ॥ ॥
 अनानुकल्पः ॥ तत्रैव ॥ इथा भावेनुवटकं जले संलोक्य तर्पयेत् ॥ गुडमिश्रणात् क्रेण तच्च वामधुभाजनं ॥ सौवीरेणाथ बाकुर्यादेतः
 कर्मनलोपयेत् ॥ वटकप्रकारस्तु तत्रैवोक्तः ॥ मद्यमांसश्च विजयामहृगधैः सुमिश्रितं ॥ संमर्द्य वटकं कृत्वा परिगृह्यादिवह्ण
 इति ॥ मधुभाजनं कुर्यादित्यनुषङ्गः ॥ सौवीरं काञ्चिकं ॥ कुमारी तत्रे ॥ नारिकेलोदकं काये तापे वा विसृजेन्मधु ॥ गन्धं च तापपात्र

स्वं सुरानुत्पद्यतस्मिन् ॥ समाचारः ॥ तत्रंहीरं गुडं दौं दं दध्याज्य तिलशर्करा तैलमज्जारनालञ्च दशविधं स्मृतं ॥ द्वितीयाः
 अनुकल्यस्तत्रैव ॥ मासाभावे तु लसुनमर्द्धकं नागरज्जुवा ॥ आदाय पूजयेद्देवीमन्यथानिःफलं भवेत् ॥ तथा ॥ लवणादे मि या
 लञ्च गोधुमं माषपञ्चमं ॥ लसुनञ्च महादेवि मासप्रतिनिधौ स्मृतं ॥ पञ्चानुकल्यो भावचूडामणौ ॥ यद्वि विप्रो भवेत्तुलः कुलसूजा
 परायणः ॥ तस्मिन्नेन विधानेन कुर्यात्कुलसमुद्भवं ॥ अपरापुष्पगर्भं तु कुलस्थानं मनोहरं ॥ हयारिकुसुमे देवत्वयमस्ति सदा शिवः
 ॥ तन्मधेलपुमाधाय पुष्पमधे तु वन्दनं ॥ रक्तं वा कुसुमं दत्त्वा ध्यात्वा त्मानं सदा शिवात्मकं ॥ योजयेद्दिवशाक्तोऽस्तु सेव्यं स भावयन्धि
 याः ॥ ह्येवं विविक्तैव संपूज्य परमेश्वरं ॥ जप्त्वा न देवकुण्डलं द्रव्यं परदुल्लभं ॥ लघु रुक्मा गुरु रुक्मा गुरु शिशी घृत्तलघु क्रीवे गुरौ त्रि
 स्थितिकोषात् ॥ पुष्पमध्यकरवीरपुष्पमध्यचन्दनं चेत चन्दनं ॥ नैरवीतत्रे ॥ स्वयं भुक्कुसुमाभावे रक्तचन्दनं कं हि पेत् ॥ इदं सर्ववीर
 मात्रपरमिति बोध्यं ॥ ॥ अथासादनं ॥ कुलचूडामणौ ॥ नानाविधानि पुष्पाणि गन्धानि विविधानि च ॥ कर्पूरञ्चातिधुपादि वासितं च
 एकसितं ॥ ताम्बूलं द्यव्यञ्चपुष्पादि कंचयत् ॥ सर्वालङ्कारभूरभूषाभिर्भूषितः कौलिकेश्वरः ॥ मुलमञ्जुपुष्पतोयैः प्रोक्षितं स्थापये
 ततः ॥ सर्वस्वदक्षिणे स्थाप्यं वामे वार्धनिवेशयेत् ॥ पश्चिमे देवतायाश्च कुलद्रव्याणि धारयेत् ॥ कालिकापुराणे ॥ मदि रांष्टुतो दद्याद्व्य

८४

स्थानञ्च पश्यतः ॥ तत्कारोऽर्थः ॥ तथा ॥ प्रकृतनायकरयोः पश्चात्पात्रं निधापयेत् ॥ घृतादिज्वलितान् दीपान् स्थापयेत्परितः शुभा
 न् ॥ यामल ॥ पुष्पैर्देवाः प्रसीदन्ति पुष्पदेवाश्च सखिताः ॥ किञ्चातिवहुनोक्तेन पुष्पस्योक्तिर्मतस्त्रिकापरं योतिः पुष्पगतं पुष्पेणैव पुष्पा
 यजि देव नित्यं भक्तियुतो नरः ॥ पुष्पभेदा मत्स्यसुक्ते ॥ सुगन्धिश्च तलोहित्यकुसुमैरर्चयेत्कुलैः ॥ विल्वैर्मरुवकाद्यैश्च तुलसीवर्जितैः
 शुभैः ॥ त्रौडपुष्पैर्विशेषेण वज्रपुष्पेण मिश्रितं ॥ सर्वपुष्पं पदद्याच्च भक्तियुक्तेन वेतसा ॥ पूजनीया सदा भक्त्या नृणां शीघ्रफलप्रदा ॥ कु
 लैः वज्रपुष्पाद्यैः ॥ मुण्डमालायां ॥ पुष्पाण्यपि तथा दद्यात्तुल्यसिता निव ॥ अतं रक्तं जवापुष्पं करवीरं तथा प्रिये तगरं मालती जाती से
 वनी युथिका तथा ॥ धूम्रो शोकवकुलश्चेत रुक्मा पराजिता ॥ वकपुष्पं बिल्वपत्रं च मयकं नागकेसरं ॥ मल्लिकाग्निमिह काकाञ्चीर
 क्तं यत्परि कीर्तितं ॥ अर्कपुष्पं जवापुष्पं वर्धरश्च प्रियम्वदा ॥ अष्टम्याश्च विशेषेण तुष्टा भवति पार्थिवी ॥ पद्मपुष्पेणारक्तेन संतु
 ष्टाः सर्वदेवताः ॥ रुक्मवायदिवाशुकं कालिकावरदा भवेत् ॥ श्मशानधुमूरेणैव तुष्टा धुमावती परा ॥ वज्रपुष्पेश्च विविधैस्तुष्टा
 देवि पार्थिवी ॥ यामलवोऽस्तु पुष्पेण तुष्टा पत्रेण पार्थिवी ॥ अष्टम्याश्च वतुं दं श्यां नाना पुष्पैस्तमयेत् ॥ श्मशाने रात्रि शेषे वा शनि भौमदि
 ने निशि ॥ मालती विधिर्देवतान्तरे ॥ अत्र विधेयं ॥ तथा हिर गौरी सम्वादे ॥ वर्जयेत्मालती पुष्पं वर्जयेत्तुलसी हस्तमिति ॥ त्रिशक्तिर

त्वे ॥ वज्रपुष्पेण स मिश्रैर्द्वयेन सिद्धिहेतवे । अभावाद् वज्रपुष्पस्य स्मरणा सिद्धिमाप्नुयात् । तुलसीमाला वज्रपुष्पं दद्यात् पुत्रधीः ॥
 कालिकापुराणे ॥ पुष्पं कोकनदं यद्गजवावं धुकमेवव । सर्वेषां पुष्पजातीनां रक्तपद्मविशिष्टते ॥ क्रियासारे ॥ देवीनामर्कमन्दारा
 वादित्येन गतथा । गणेशाय वसू र्यस्य रक्तपुष्पमतिप्रियं ॥ तथा ॥ मुकुलैर्नीर्द्वये देवीमपक्वन्ननिवेदयेत् ॥ फलदा त्वाविशुद्धं श्रुवा
 लपक्वमपि त्यजेत् ॥ नारुतैर्द्वये द्वि ह्युन्नतुलस्या विनायकं । नर्द्वयाच्चेये द्वये च एतौ मित्त्वपत्रैर्विनायकं । उन्नतं चर्कपुष्पं श्रुविशोर्ध
 ज्यं सदा बुधैः । विवेकुन्दं मन्दनीञ्च यु थिम्भ भूककेतके ॥ गौतमीये ॥ नरक्तचन्दनं जानु गृहीयादुक्तपुष्पकं । विल्वपत्रैस्तत्पुष्पेनैर्नीर्द्व
 ये देवकीसुत । श्रुक्कैश्च नार्द्वये द्वि ह्युपुष्पैः पत्रैः फलैरपि । स्नात्वानीतैर्युधिष्वितैः रुद्रवर्णकैः । स्वयं विकाशितैः स्वयं वपतितै
 र्भुवि । वज्रयोद्गृहीतपुष्पं निर्गन्धं विशेषतः । त्रिपत्रच्युनकुसुमैर्नीर्द्वये तु कदावन । कुमुदं पादलिं चैव शिरीषं परिवर्जयेत् ।
 भूगतं वर्जयेत्पुष्पं सेफालिं बकुलम्विना । वासो भित्तं तैर्नीतं मतिमान्नोर्द्वये द्विवे । कलिका भित्तथा सौज्यो विनावम्यकप
 द्मकैः । जवारक्ता त्रिसंधा द्वे मालतीकेतकी तथा । युष्टं कुमुदं रक्तहयारिश्च हरे त्यजेत् । विल्वस्य खदिरस्यैव तथा भात्री फलस्य च
 तमालस्य च पद्मस्य द्वि त्रिभिन्नेन दुष्यतः ॥ पुष्पमालायां ॥ गुंजापराजितो नमन्यवराह क्तानया सह । आभूतकमिदं पुष्पं निषिद्धं सूर्यपु

८५
 पुष्पे

त्वा ३

श्री ३

जसे । निषिद्धं विहितं सूर्येन गरुडकारिका । मन्दारमर्कं धुस्मूरशाल्मलीकाञ्च नार्जूनं । निषिद्धं विल्वपूजायां पुष्पं द्वै नीत कं
 तथा । निषिद्धं विहितं विष्णोः शिरीषं शक्रपुष्पं । नारसिंहस्य पूजायां निषिद्धं केतकीद्वयं । शिरीषवधुकविभीतकानां मदनिकाके
 तकिपुण्ड्रकानां । करञ्जसर्जोत्तमहीरहाणां स्कन्दस्य पुष्पं त्रिशिवेषु शस्तं । अन्नर्जलहा लितमाननस्य स्वयं विशीर्षं भुविसंविः
 लीनं । स्यता निपुष्पाणि समस्तदेवपूजाविधावाङ्मूरकर्मकाणि ॥ दुर्गाच्य देवीपूजायां मन्दारार्कं त्रशास्यते ॥ निषिद्धा निमत्स्य सृक्ते
 ॥ महालक्ष्म्यास्तु तुलसी किं टिकां काञ्चन तथा ॥ पुष्पा ध्याये ॥ कुन्देन नार्द्वयेत्सूर्यचतुलस्या विनायकं । कमलैश्च मलान् चैव न शम्भु
 शंखवारिणा । यावितं निष्कूलं पुष्पं क्रयक्रीतञ्च निष्कूलं । तुलस्य गस्थवित्त्वानां नास्ति पर्यु धितान्मता । वकस्यापि नष्ट एमा साम्
 यावत्पु र्यु धितात्मता । वर्ज्यं पर्यु धितं पुष्पं वर्ज्यं पर्यु धितं जतं । अर्च्यं जाह्नवीतोयमवर्ज्यं तुलसीदलं ॥ कालीतत्रे ॥ नानोपहारव
 तिभिर्नीनापुष्पैर्म्मनोहरैः । अथ मार्गदलै र्भै र्गैस्तुलसीवर्जितैः शुभैः । पूजनाया सदा भक्त्या नृणां श्री घृफला प्रये । तुलसीवर्जितैरि
 ति दिव्यवीरपरं । यन्नु कौत्सालवीये ॥ तुलसीवर्जिता पूजान जातु फलदा भवेत् । तन्नुपशु भावे तत्रापि विशेषः ॥ भैरवीसुन्दरी काली
 ब्रह्मविष्णुविवस्वतां । तुलसीवर्जिता पूजा सा पूजा सफला भवेत् ॥ यामले ॥ तुलस्यागन्धे माघाय कुङ्को भवति सुन्दरी ॥ क्रियासारे ॥ सः

भुं

स्था ५ सी १

वैष्णोस्तदा पूज्या विहिता विहितैरपि । कर्त्तव्या सर्वदेवानां भक्तियोगेन कारणं । देवी पूजा संश्लिष्टा जलजैः स्वरजैरपि । विहितैर्वा
 निषिद्धैर्वा भक्तियुक्तेन चेतसा ॥ मालिनीतन्त्रे ॥ पूजयेत्परमेशानं पुष्पाभावात्तु मन्त्रकैः । पत्राणां मयलाभेन दुग्धमग्नौ श्रद्धादिभिः । तत्र २
 जवानामप्यलाभेन तु तत्फलैः पूजयेत् । अर्पितैर्वा जलैर्वा पितृभावेन सर्वथैः । सितैस्तेषामप्यलाभेन मानसं पूजनं चरेत् ॥
 तदयामले ॥ सुप्रयैः पूजयेद्दिशां जवायावकसिंदुरैः ॥ तथा ॥ चन्दनं रक्तं सञ्ज्ञं शोणितं समुदाहृतं । श्रोतुं पुष्पं महेशानियोन्युष्पं
 निगद्यते ॥ वज्रपुष्पं त्रैविध्यं मुण्डमात्रायां । श्रावणं शोणं तं टाया उन्नमं सर्वसिद्धिदं । तलात्कारेण श्रोत्रायामध्यामं भोगवर्द्धनं । रजयोगव
 शादन्त्यधमसुखदायकं । स्वयंभुक् सुमं देवि विविधं भुवि जायते । अनुठाया अनुपभुक्तायाः उठाया उपभुक्तायाः ॥ ॥ अथ कलशा
 स्थापनं ॥ भावचुक्रमणौ ॥ स्ववामभागे षट्कोणतन्त्रे ध्वजं ध्वजं । लिखितान्त्रकुम्भं सौवर्णं राजतनाथा । ताम्रं भूमिमयम्वापि मृत्तुलौह
 विवर्जितं । स्थापयेत्कलशाधारं कुम्भं सुगन्धिवासितं ॥ आधारश्च कुलाक्षैः उक्तः ॥ आधारं विविधं प्राहुः षट्पादं चावतुष्टदं ॥ अथ वावर्तुला
 कारं कुर्याद्देवि मने हरं ॥ तथा ॥ आधारं एव विना ध्वजं न हितुं श्यति देवताः । तस्माद्विधिवद्धारं कल्पयेत्कुलनायिके ॥ तन्त्रे ॥ पञ्चाशदंशु
 लं व्यासज्जम्भः षोडशाङ्गुलः । कलशानां प्रमाणं तु मुखमष्टाङ्गुलं भवेत् । तथा कलशमुपक्रम्य ॥ वेष्टितं रक्तवस्त्रेण रक्तमात्रेण भू

२ प्रौढ

षितं । वामभागे महेशानिमाण्डले चतुरस्रके । तत्र संस्थापयेत्तदे देवी बुद्ध्या वरानने । माण्डले कलशोऽथ बह्वर्कः प्राग्निमण्डलं । पूज
 येदिति शेषः । चतुरस्रक इति यथोक्तं माण्डले पल्लवः ॥ तन्त्रे ॥ योनिद्वयसमा लिख्य तदन्तर्बुध्न्यं भुक् । वृत्तेन वेष्टयित्वा तु चतुरस्रेण
 वेष्टयेत् । अर्धोदकेन संपोष्य तत्र संस्थापयन्त्रिकां । केलोर्मिर्दशभिर्वा प्रयजेत्तन्नाग्निमण्डलं । कलितं हेति मन्त्रेण रक्तमात्रं विभूषि
 तं । स्थापयेत्कलशान्त्रसौवर्णं दिवि भेदतः । कलाद्वादशसंयुक्तं भानुर्विंशये दिह । श्रुत्वेन हेतुना मन्त्री मुलमन्त्रेण पुरयेत् । कलाषोडशसंख्या
 मिदु विम्वयजे दिह । स्तुयेदत्र मन्त्रेणानुव्रणावगुण्ठयेत् । वीरुयेन्मुलमन्त्रेण तेनैवात्युक्तु साधकः । गन्धादिना समभ्यर्च्य भावयेद्देवः
 तात्पर्यं । तारभागे त्रिभिर्मन्त्री विम्वयितयमश्चयेत् । तारभागे रिति अकार उकार मकारै रित्यर्थः । तदयं क्रमः । सप्तदशकलात्मने च क्रिमण्ड
 लायनमश्त्याधारे ॥ अष्टादशकलात्मने सूर्यमण्डलायनमश्ति कलशोऽं षोडशकलात्मने चन्द्रमण्डलायनमश्ति इत्यं पूजयेत् । सूर्या
 दौ तथा दर्शनात् ॥ ॥ अथ इयं शोधयेत् ॥ कला मृत्तदीपिकायां । इष्ट्या प्रणम्य प्रथमं तदुपमाहृती कृत्वा । तारेण कुसुमं नृत्वा पीरु
 येदस्तु वारिणा । नारावेना कृतान्दलामुलान्तेना निरहयेत् । मोचयित्वा शुकशापात्पवमानेन पावयेत् । शोषयेद्वापु मन्त्रेण वक्रिना स
 रहेदनु । अथ सच्चिन्मन्त्रीनात्करं वार्कमण्डलं । तौरमन्त्रेण देवेशिवाहणी मनसा स्मरन् । अर्कं दमामयी चाराम्यतन्त्री श्रितयेद

नु। सोमवीजं पठन् हानं सेन्दुखण्डं सुधामयं। जपन्संपुरयेत्यात्रं कुपुयाधेनुमुद्रया। अमृतत्वं ततोनीत्वा कर्पूराद्येन वासयेत्। किञ्चिदु
 र्त्थान्यपात्रे निःक्षिप्य च लनं हिपेत्। विद्यातत्त्वेन देवेशि दर्शयेद्योनिमुद्रिकां सर्वभूतमयीं देवीं तत्र सञ्चिन्तयेदनु। तामात्मनैकां नी
 त्वा तु योजयेत्तां महान्मना। सर्वभूतमयं पश्चादात्मानं परिचिन्तयेत्। तदुपां देवता रूपं सौरभं त्रोहं स इति अनामयीं अमृतमयीं सोमवी
 जं स इति हानं हुकारान्तं अर्द्धचन्द्रयोगो हुकार एव एवं सोहमिति सिद्धं। अमृताकुर्ममुद्राववक्ष्यते॥ ज्वलनं हिपेत् अथ पात्रस्थामृते
 विद्यातत्त्वेनैति विद्यातत्त्वेन सुहृदे हं शोधयामि स्वाहेति मन्त्रेण सर्वभूतमयीमिति पूर्ववत् कुण्डलिनीमुक्त्वा यशिवेन सह संयोज्यात्मानं
 सर्वभूतमयं ध्यायेदित्यर्थः॥ शुक्रशापविमोचनमन्त्रा उक्ताः। कुमारीतन्त्रे॥ अथ सर्वशृणु देवेशि यथा कुलादिकर्मणि। हानिर्न जायते दे
 वितान् वैमन्त्रान् शृणु प्रिये। एकमेव परं ब्रह्म स्युतं सूक्ष्ममयं कुर्वं। कवेऽप्यवां ब्रह्म हत्यां ते न तेनाशयाम्यहं सूर्यमण्डलसंभूते वरुणा
 लयसंभवे। अमावीजमये देवि शुक्रशापादिमुच्यतां वेदानां पुण्ये वा जीवं ब्रह्मानन्दमयं यदि तेन सत्येन ते देवि ब्रह्म हत्यायापो हनु।
 एवं मन्त्रत्रयेणैव अभिमन्त्रय कुलं शुभं। प्रदद्याच्चण्डिकायै वै नैवेद्यमुदरे हरेत्॥ शापविमोचनप्रकारान्तरं तारार्लवे॥ प्रणवं पूर्वमुद्रित्यचन्द्र
 बीजम्बरानने। षड्दीर्घस्वरसंयुक्तं विन्दुनादकलान्वितं। शुक्रशापविमोचितयै सुरादेव्येन मस्ततः। जपेद्वा दशधामन्त्रं शुक्रशापविमुक्त
 ये॥ रत्नौतु। वेदादिवहणान्तश्च षड्दीर्घस्वरभेदितं। शुक्रशापविमोचितयै सुधादेव्येन मोक्तुते। द्वादशधा जयेन्मन्त्रं शुक्रशापविमुक्तयः

६७

इत्युक्तं॥ तदनयोः शुक्रशापविमोचनप्रकारयोर्विकल्पः। तत्त्वार्थयोः समुच्चया संभवात्॥ ततःॐ वाँ वीं वुँ वैं वौं वः ब्रह्मशापविमोचितयै सुरादे
 व्यै नम इत्यनेन दशवारजपेन ब्रह्मशापविमोचनं॥ ह्रीं श्रीं कौं क्रीं कुं क्रैं कौं क्रः सुराकृतशापं मोचय अमृतं प्राचय प्राचय स्वाहा इत्यनेन द्वा
 दशवारजपेन रुद्रशापविमोचनं कुर्यात्तदुक्तं। वेदादिवासरणबीजं षड्दीर्घस्वरभेदितं। ब्रह्मशापविमोचितयै सुधादेव्येन मोक्तुते। दशक
 त्वोजपेन्मन्त्रं ब्रह्मशापविमुक्तये॥ मायाश्रियावं कुशश्च षड्दीर्घस्वरभेदितं। सुराकृतसुतपान्तशापं मोचय तत्परं। अमृतप्राचयद्वन्द्वं च
 हिजायाततत्परं। अनेन मनुना देवी रुद्रशापं विमोचयेत्। पवमानः परानन्दः पवमानः परारमः। पवमानं परज्ञानं तेन ते पावया म्यह
 मिति पवमानमन्त्रे अलिखित्वा द्रव्यमध्ये भैरवोर्ध्वानं तदुक्तं तारार्लवे॥ सूर्यकोटिप्रतीकाशं चन्द्रकोटिसुशितलं। अष्टादशभुजं दे
 वं पञ्चवक्त्रं त्रिलोचनं। अमृतार्लवमध्यास्थं ब्रह्मपद्मे परिस्थितं। दधारुहं नीलकण्ठं सर्वाभरणभूषितं। कणालखद्वारं चण्डाङ्गः
 मरुवादिनं। पाशाङ्कुशधरं देवगदापुद्गलधारिणं। खड्गखेटकपद्मीशमुकुलं शूलदण्डकं। विवित्रखेटकं मुण्डं वरदाभयधारिणं। ला
 हितं देवदेवेशं भावयेत्साधकोत्तमः। एवं ध्यात्वा स्वमन्त्रेण पुष्पाञ्जलिं त्रयेण पुजयेत्। तत आनन्दभैरवी ध्यायेत्। तत्रैवैतस्योत्संगेः
 सुधादेवी चन्द्रकोटिपुतप्रभां। हिमकुण्डेन्दुधवलां यञ्च वक्राञ्जिलोचनां। अष्टादशभुजैर्युक्तां सर्वा नन्दचरो यतां। प्रहसन्ती मृश

स्वास्तीदेवदेवसंमुखी। अथवादेवदेवेशमर्द्धनारीश्वरं यजेत्। एवं ध्यात्वा स्वमन्त्रेण पूजयेत् मन्त्रौ चोक्तौ तन्त्रे ॥ शिवचन्द्रौ मा
 न्त्रकान्तं तथा मतवद्वयः। वायुश्च वामकर्णेन भूषितो विंदुना ततः। बीजमेतन्मूर्ध्नि स्थितं वा नन्दभैरवं। डेन्तं शिखामन्त्रयुतं पूर्व
 बीजंतु संतिरेवेत्। चन्द्रं हित्वा दिमं कुक्ष्यात्कर्णे वामाक्षि योजयेत्। सुरादेवै तवौ तौ वंदियमानन्दभैरवी। अनेन मनुर्युगेन ध्यानपूर्वः
 यजेच्च तौ। शिवो हकारः चन्द्रः सकारः। मान्त्रकान्तं रुकारः वक्रो रेफः। वायुर्यकारः वामकर्ण उकारः। एतौ युक्तौ कारौ डेन्तं च
 तुर्यन्तं शिखामन्त्रो वषडिति। भैरवी मन्त्रमाह पूर्वबीजमित्याप्रथमवर्णयोर्व्यत्ययः। चरमावक्राहुरेडकारं त्यक्त्वा वामाक्षि ८८
 ईकारो योज्यः। सोयमानन्दभैरवी मन्त्रो भवतीत्यर्थः। मन्त्रावादि संयुक्तं वक्रिमायेन्दुसंयुतं। परमस्वामिनिष्ठा त्रे परमाकाशशुच्यं च
 । वाहिनिचन्द्रपदाने सूर्याग्निरुहणीति च। पात्रं विशा विशस्वाहृदशधा पूजयेन्मनुं। वाङ्माया कमलाप्रान्ते आनन्देश्वरि विभवे ॥
 सुधादेवै धीमही तितत्रोर्द्धनारीश्वरीति। प्रबोदयादिति जपे प्रायत्रीन्द्रशधा सुधीः। स्वतन्त्रे ॥ ततश्च भावयेद्द्वयममृतं रक्तं च प्रियो अ
 कथादित्रिपञ्चानुहस्तं त्रयममृतं। पूर्वोक्तयोगे निमुद्रायां शिवशब्दात्संगमं। अमृतं चिन्तयेद्द्वयममृतं जपेत्। इदं तु का
 राणन्दे विसुरसंघनिवेदितं। अतएव तस्य नो मसुरेति भूवणादये। अस्या गन्धके अस्तु ते नागध्वेन कौलिकः। न पूजयेत्परां देवी

चण्डिकां कालिकां शिवां। अकथेत्यादि त्रिकोणेषोऽशस्वरान् वामपक्षौ ककारादिषोऽशवर्णान् कारादिषोऽशवर्णान्
 दक्षिणपक्षौ हस्तकान्मध्ये लिखित्वा पूर्वोक्तविधिना कुण्डलितं निमुक्तं यन्निवेसं योज्यत इति ताम्रत धारां वहन्नासापुटेन प्रथमं पति
 तां ध्यात्वा इव ममृतं ध्यायेदित्यर्थः ॥ अमृतमन्त्रः कुलार्णवे उक्तः ॥ वाग्भवमातिनी भूमिः पुष्टिः शिवाव
 णवकानुग्रहोर्द्धनु समलं रुता। स्थिरार्धशेनु संयुक्ताश्चेतो विंदुयुगान्वितः। अथामृते पदं बुयात्तत्वाश्चादमृतोद्भवे। अथामृते श्वरि
 षोक्तापश्चादमृतवर्षिणि। अमृतं प्रावययुगं द्विषन्नोदयश्चुद्धि रूतः। अमृताख्यो मनुः प्रोच्यः पञ्चविंशद्विरहुरैः। वाग्भवं रकारः
 रः पाणिनिठकारः भूमिर्हकारः पुष्टिरुकारः विन्दुरनुस्वारः। एवं हुं इति बीजसिद्धि स्थितिः सकारः पावको रेफः अनुग्रहो यो का
 रः अर्द्धेन्दुः अर्धचन्द्रानुस्वारः एवं सौमिति सिद्धं स्थिराजकारः अर्धशङ्करः इन्दुरनुस्वारः एवं जूमिति सिद्धं श्वेतः सकारः विन्दु
 युगं विसर्गः एवं सः इति सिद्धं द्विषः आहा सुगममन्यत् अस्या वाष्पं धाजयेः लिखितवचनात् कुमते कुण्डलितं युक्तानात् पूर्वमयं ज
 प उक्तः तदत्र यथासं प्रदाय मावरणीयं ॥ तन्त्रे ॥ नीलं हयं समादिरु ज्यपुरः प्रयान्ती नीलाशुका भरणमास्त्रविलेपनाद्यानि जापटेन भु
 वनानि तिरोदधानास्वङ्गा चिता भगवती परिपातु भक्तान् ॥ एवं ध्यात्वा जपेद्दिशाद्वयश्च साधकोत्तमः। माया लक्ष्मीद्वयस्थानेन मो भग

वतीवामहे श्रिरिखरुपाने सर्वपञ्चजनेति च । मनश्चक्षुः स्तिरस्कराणं कुरुद्वयं । तथा न्यतिरस्करिणी लज्जां कामेरी नतः । वा
 णी सौंतिरस्कराणं सकलजनतिवैततः । वाग्वादिनीति सकलयशुप्रतजनेति च । मनश्चक्षुः श्रोत्रजिह्वा घ्राणोक्तिरिस्कराणं । कुरुद्वयं
 षट्त्रयश्च सविसर्गशिरोमनुः । तस्योपरिखमुतं च वरुणं सप्तधा जयेत् । इत्यनेन विधानेन प्रव्यशुद्धिं समाचरेत् । भावबुद्ध्या मणौ
 प्रकारान्तरेन शोधनमुक्तं । तथा हि । घटं हेतुद्वयेण पूरयेदित्यनुवृत्तौ । तत्र च लिखित्वा दौ च यत्कुलसमुद्भवं । ध्यात्वेष्टदेवतान् तत्र जपे
 द्दशोत्तरं शतं । धेनुयोनी विविक्ता यत्प्रसूतं तद्विविक्तयेत् । दृक्कामतमुपात्तयेत् न्यनित्यो गिनी गणाः । न्यनित्ये भैरवास्तुर्बे न्यनित्ये भैरवी
 गणाः । यद्यत्कुलसमुद्भवं यदेवतायाया दशं यन्नमित्यर्थः । धेनुयोनीमुद्वेच । अन्योन्याभिमुखाश्चिह्ना कनिष्ठानामिका पुनः । तथा च त
 र्जनी मध्या धेनुमुद्राऽमृतप्रदा । मध्यामे कुटिले कार्ये तर्जनीयुपरि संस्थिते । अनामिके मध्यगते तथैव हिक निष्कं । सर्वा एकत्र सं
 योज्यां अगुक्षु परिपीडिताः । ये निमुद्रा समाख्याता त्रैलोक्ये तन्निमातु काश्चित्तत्रोक्ते ॥ समयाचारे ॥ सामान्यार्घ्यनतः कृत्वा ययसासा
 धकोत्तमः । तज्जस्तैर्मण्डलं कृत्वा पात्रा ॥ स्थापयेत्ततः । सामान्यार्घ्यं पूजोपकरणं सादनात् प्रागेव स्थापयन्ति तद्विधिश्च तत्रैव लिख
 खितः । तत्रे ॥ साध्यासाधकयोर्मध्ये वद्विंशदं गुलं भवेत् । द्वादशमुद्रं च शुद्धं भागेतथा कुलं । द्वादशां गुलमध्यस्थं तत्र संस्थापयेद्बुधः

८६

तथा कुलं द्वादशा गुलं तथा ॥ स्वार्थश्च द्वादशान्यत्वा देवार्थं द्वादशं भजेत् । द्वादशा गुलं मध्यस्थं तत्र बाधं निधापयेत् ॥ कुमारी कले
 ॥ ततोर्ध्वस्थापयेन्मन्त्री स्वामि सरसुन्दरि ॥ त्रिशक्तिरत्ने ॥ कलशाद्वह्निर्गोभागे त्रिकोणं वृत्तसंयुतं । षट्कोणश्चतुरस्रं च कृत्वा तन्मध्य
 भागतः । विलसच्चन्द्रशकलं गन्धर्वश्च समालिखेत् श्रौजा पूकादिकं पीठं तच्च तुर्दिक्षु पूजयेत् । अंगमत्रैश्च षट्कोणो शक्तौ मुरविभे
 दतः । श्रुधारशक्तिं संपूज्य पूर्ववद्विक्ता मपि ॥ महारांखं नालिकेरं सौवर्णं राजतं तथा । तापशुक्लपुद्गवं गपि पात्रेन त्रिधाप
 येत् विलसदिति । गन्धर्वमीकारं श्रौजा पूकादि श्रौधान जालधर पूर्णगिरि कामरुपाणिनेषां पूजनं स्वायादि प्रादक्षिण्येन चतु
 रसुरेखासु संप्रदायात् । अङ्ग पूजनेन तन्मन्त्रेषु सर्वान्तेषु नमस्कार एव योग्यः । ननु जात्यन्तरं अङ्ग मन्त्रैर्न मोक्ष कैरित्यादेरावरणपू
 जायान्तथादर्शनात् । शक्तौ त्रिकोणे मुलत्रिभेदेतः मुलखण्डत्रयेण श्रुधारशक्ति पूजनं शिक्कारे यत्रिका श्रुधारः तत्पूजनश्च द
 शकलात्मकवक्त्रि पूजश्च मेव पादभेदः कृत्वा सर्वे युक्तः । स्वर्णरथ शिलाकुर्मकपालाऽतावुमृण्मयं । नालिकलं शखमुक्तानामुशु
 क्ति समुद्भवं । पुण्यश्च समुद्भूतं पात्रं संलोलितं शुभं । संलोलितं वर्तुलीकृतं । महारावतत्रे ॥ विश्वामित्रकपालं नृसर्पपात्रोत्तमो
 त्तमं । तथा । ब्रह्महत्यादिपापानि विश्वासघातन तथा । दृक्कामत्रं नालिकेरं सर्वमेव प्रणश्यति । कथाकोटिप्रदानाति तथा हे मशताः

निच। योदरातिमहेशानिराहुयस्तदिवाकरे। तत्कृतं कोटिगुणितं नातिरार्घ्यावतः। अतः भेतस्य पात्रस्य अथ पात्रेण पूजयेत्॥
 तथा॥ नरपात्रं महाभागे ज्ञेयं वोत्तमवत्तमं। नातिकेराभिधने विज्ञेयं वोत्तममधमं। रत्नपात्रञ्च सुशोभितं ज्ञेयं वोत्तमकल्पकं। त्रिंश
 किरने॥ पात्रमित्यनुवृत्तौ। समर्प्य पूर्ववन्मन्त्रीशं खंडवोणहरयेत्। जपन् विलोमतो वस्तान् मुलमत्र समुच्चलान्। संपूज्य पूर्व
 वत्तत्रवृत्तं षड्कोणमातिरेवेत्। अथ कथादि त्रिरेखान्तं त्रिकोणं वत्तमधतः। मुलखण्डत्रयेणाथ त्रिकोणं परिपूजयेत्। षड्कोणे च ष
 डंगानि ततस्तीर्थमयं संप्रसारयेत्। आनन्दभैरवं ध्यात्वा समभ्यर्च्य विधानतः। पूजयेत्पञ्चरत्नानि कुलद्वयाणि निःक्षिपेत्। रक्ते
 पूर्ववत् षडमयमर्चविधिः स्मृतः। आनन्दभैरवमिभ्युपसृज्यात्। आनन्दभैरवमिभ्युपसृज्यात् युगनद्धवाहित्वात् पञ्चरत्नपुजनञ्च
 र्चस्थद्वये गङ्गागनरत्नाय नमः। स्वर्गारत्नाय नमः। पूषातालरत्नाय नमः। मूर्त्यारत्नाय नमः। नागरत्नाय नमः। इति स्वायादि चतुर्दि
 क्षु मध्ये च कुर्यात्। कुलद्वयाणि कुण्डोद्भवादीनि॥ कुमारी कल्पे॥ अर्घ्यद्वयं चार्घ्यपात्रे निःक्षिप्य यत्नतः सुधीः। कुण्डगोतोद्भवं द्रव्यं
 खयम्भूकुसुमनाथा। नाधर्मो विद्यते सुधु महामन्त्रेण साधने॥ सारसं गृहे॥ त्रिकोणं वत्तसंवीतं चतुरस्रेण विहितं। गन्धस्तिप्रेस्त्ववा
 माये विदध्यात्मस्य मुद्रया। संपूज्य गन्धैर्द्वार्घ्यदेवायानेन मोहना॥ अंगानि चतुरस्रस्य कोणेषु पुरतस्तथा। दिक्षु वास्तुं सम

५०

१३

अथ शंखाधारं प्रविच्य श्रोत। मुलेन कालितं शंखाधारं संस्थापयामिव। कालं संविडं कंतं द्वे भूजं गेशं समुद्धरेत्। विद्वेत्ते मण्डः
 लायेति तथा धर्मपदेति व। दशकलात्मने वोक्ता नमो गन्धादिभिर्भुजयेत्। त्रिकोणमित्यादि चक्रनिर्माणा प्रकारान्तरं तत्रैव चतु
 रस्रकोणादि षडंगार्चनं तद्वत्पदद्वयेयथास्वगुरुपदेशमाचर्यात्॥ मत्स्यमुद्रा चतुर्भुजा॥ दक्षिणपक्षे पृष्ठदेशे वामपक्षे पितृ
 क्षिपेत्। अंगुष्ठोच्चारयेत् मत्स्यमुद्रं यं मत्स्यरूपिणि। कालमकारं विन्दुरनुस्वारः भुजं गेशो रेफः तद्वत् विन्दुयुतं अत्र प्रत्येकं चक्रिक
 ला अथ पिपूज्याः अन्यत्र तथा दर्शनात्॥ तथा॥ शस्त्रेण कालितं शंखं तत्र संस्थाप्य पूजयेत्। अर्घ्यमाननुप्रादेशं चतुरंगुलिमुद्रि
 तां। अर्घ्यपात्रमिति प्रोक्तं स्थापयामीति मन्त्रतः। अमद्यर्कमण्डलायेति वदेद्वा दशरथय। कलात्मने पदं वोक्ता अर्घ्यपात्राय ह
 मनुः। अनेन शंखमभ्यर्च्य कलाः सूर्यस्य पूजयेत्॥ तत्रानरे॥ कोषवीजा स्ववीजा भ्यामाधारे कालितं शुभं। महाशंखं तथा म
 न्त्रीस्थापयेत् श्रीपठनात्। शिवादीर्घत्रयोपेतां कालीवृक्षारमान्चितां। दीर्घः शवीपतिर्वीर्युर्हृदयं मन्मथानिमं। दीर्घत्रयं स
 मेपेतं तारिणी पूर्ववत्पुनः। शिवं दीर्घत्रयोपेतं लीलाशयानुपूर्ववत्। मायां शरानिमं शम्भुं वामकर्णेन्दुसंयुतं। सर्वकामः का
 लरात्रिर्दीर्घात्मा पदात्ततः। सर्वाधाराय सर्वाय सर्वोद्भवाय शब्दतः। सर्वशुद्धिमया याच सर्वसुरपदात्ततः। रुधिरारुश का

निरुद्धु प्रायसुरभाजन। आयदेवी कलापीयहृदया नो मनु मृतः। एभिश्चतुर्भिर्मनुभिर्महाशंखं प्रपूजयेत्। क्रोधः
 बीजास्त्रबीजाभ्यां हूं फडिति बीजाभ्यां स्त्रीमिति स्वरूपं शिवांस्त्रीं कारं दीर्घत्रयं। आदीउरुतं कालीति स्वरूपं ब्रह्मा ककारः
 रमापकारः। आन्विता आकारयुक्ता दीर्घत्रयं आदीउरुतं तारिणीति स्वरूपं पुनः पूर्ववत् कपालायनमइतितेन। ओं स्त्री
 चतुर्तारिणी कपालायनमइतित्विती यो मन्त्रः। शिवं हकारं दीर्घत्रयोपेतं आदीउरुतं लीलाशब्दात् लीते भ्य हकारद्वयाननारं प्र
 वृत्त कपालायनमइतितेन हूं ह्रीं लीला कपालायनमइतित्विती यो मन्त्रः। मायां स्त्रीकारं शरान्तिमंसइति बीजं शम्भुं हकारं
 वामकर्णेन्दुसंयुतं सर्वेति स्वरूपं कामः ककारः। कालरात्रिः यकारः दीर्घा आकारयुक्ता तारिणीति स्वरूपं कानिराकारः कुतयकारः
 तेन हूं तः हूं सर्व कपालायनसर्वा धारायसर्वा यसर्वा द्रवायसर्वा शुद्धि मयायसर्वा सुररुधिरारुणाय शुभ्रायसुरभाजनाय देवी
 कपालायनमइति चतुर्थो मन्त्रः। तत्र सं पूजयेन्मन्त्री मण्डलानि आरेखे विषेः। मुलेन पुरयेन्मन्त्री स्वधा बुद्ध्या विधानवित्। गंधपुष्पा
 रुतान् हिरण्यं त्रिखण्डान् दद्यात्पुनः। पीयूषं रोचिषो मन्त्री मण्डलान् तत्र पूजयेत्। तारं शक्तिरमेशक्तिं मनुस्वारविभूषितां। मुलं
 तीयं भैरव्याः क्रोधबीजसमुज्ज्वलं। अनेन मनुना नी भावयेदष्टशोजतं। शक्तिरेकारः शक्ता सुधाविनिः हिंसा शंखशो नी प्रः

५९

दर्शयेत्। वृत्ताष्टदलषट्कोणो मुलं गर्भे मनोहरे। वरुणाणां प्रकारेण संविभक्तुले श्वरी। उपचारैः प्रपुज्यैनां मुलमन्त्रेण मन्त्रवित्। अं
 गुष्ठानामिका यो गतर्पयेत्तेन तारिणी। तर्ज्जनं गुष्ठयोगेन मध्यमा गुष्ठयोगतः। अनामा गुष्ठयोगेन कनिष्ठां गुष्ठयोगतः। तर्पये
 द्वेदवारतां मुलमन्त्रेण देवतां। तथा न्यत्रापि। ततः सुधामयैस्तौ यैर्मुलानां मातृकां पठन्। विलोमां पुरयेत्तस्मिन्पुजको मनु
 नाऽमुना। अर्घपात्रं पूरयामीत्युष्मा संपूरयेत्ततः। कर्त्तव्यं विन्दुयुतौ कामप्रदं प्रयत्नतः। षोडशान्तकलो शब्दमात्मनेन मइत्य
 थ। गंधपुष्पैस्समभ्यर्च्य कलाषोडशकं यजेत्। कर्त्तव्यं उकारः चन्द्रो ह्रस्वचन्द्रः विन्दुनुस्वारः तेन उं कलाभुः। कला ह्रस्वे ॥ धुम्रादि
 रुष्मातिनी ज्वालिनी विस्फुलिङ्गिनी। स्वश्रीः स्वरूपा कपिला ह्य कव्यवहे अपि। आग्नेय्या दिवर्त्ततो दशधर्मप्रदा कलाः॥
 तपिनी तापिनी धुम्रा मरीचिर्ज्वालिनी रुचिः। सुषुम्ना भोगदा विश्वा बोधिनी धारिणी रुमा। कभाद्या वसुदाः सौराश्च डान्ता द्वा
 दशैरिताः॥ अमृता मानदा पुष्पा तुष्टिः पुष्पी रतिर्धृतिः। शशिनी दिका कान्तिर्ज्योत्स्ना श्रीः पीतिरगदा। पुष्पा पुष्पा मृता चेति क
 शिताः कृत्तनायिके। सौम्याः कामप्रदायिन्यः षोडशस्वरजाः कलाः। विन्दुयुतानया दिदशवर्त्तान् पुष्पा दत्वा अग्निकलाः कका
 रादिठकारानान् भकारादिउकारानान् प्रतिलोमवर्त्तान् विन्दुयुतान् आदौ दत्वा सूर्यकलाः अकारादिषाडशस्वरान् विन्दु

पुतान् आदौ दत्वा चतुः कलाः पुज्या इत्यर्थः ॥ तथा ॥ प्राग्बर्त्तीर्थं समावाज्यतीर्थं मन्त्रेण तत्र वं । संयोज्य नेत्रमन्त्रेण पुष्पां न्यस्य शि
 खाणिना । प्रदक्ष्य गालिनीमुद्रां मुद्रया धेनुसंज्ञया । अमृतीकृत्य विधित्व सुधावीजेन साधकः ध्यात्वेष्ट देवतान्तत्र सकली
 कृत्य साधकः । अंगन्यासस्य वास्ते एकलयेर्बदिशो दशानेत्रसंवी ह्यमुद्रया शंखसंज्ञया । अवष्टभ्य ततो दाप्य मुद्रया योनि संज्ञः
 या । गंधपुष्पादिभिस्तत्र पूजयेद्विष्ट देवतां । षडंगदिवसं पुज्य मन्त्रे ये तुल्य मन्त्रतः । आदिवारिककार्येषु विलोमेन जपेद्वितीति
 कर्मोपदेशिनां मुत्तमं जपे विशेष उक्तः । अष्टकत्वं सतश्चार्धं ह्यादयेत्यमुद्रया । तद्वं स्वस्य जतं किं चित्कुं भतो ये विनिः स्तिपेत् ॥ ५२
 प्राग्बर्त्तुशमुद्रया तीर्थमन्त्रेण गंगेचेत्यादि मन्त्रेण संयोज्य तीर्थानि ॥ गालिनीमुद्रमध्वन्युपकाशे उक्ता ॥ कनिष्ठागुष्ठौ करयोरितरेत
 रं । तर्जनी मध्यमा नामाः सहता भुग्नवर्जिताः । मुद्रे षा गालिनी प्राक्ता शंखस्योपरि संस्थिता । सुधीवीजं वमिति सकली कृत्य अंगः
 न्यासेनेत्यन्तरः । कलयेत्तात्त्रयं दत्वा छोटिकाभिर्बधयेदित्यर्थः ॥ शंखमुद्रा तन्त्रे उक्ता ॥ वाममुष्ठा नरे ॥ कुं निवे श्य सरलाङ्गुली
 : । दक्षिणां करस्यैव वामांगुष्ठेन संस्पृशेत् । शंखमुद्रया माख्याता मन्त्रविधि रनुत्तमाः । त्रिशक्तिने ॥ कलशोक्त विधानेन स्थापये
 त्पात्रसंततिं । स्थापनकर्म श्रोक्तस्तत्रे ॥ श्रीपात्रघटयोर्मध्य सर्वपात्राणि स्थापयेत् । गुरुपात्रं घटस्थाने तदन्ते भोगपात्रकं । तद

ने भोगपात्रका तदन्ते शक्तिपात्रं च योगिनी तान्त दन्तिके । तदन्ते वारपात्रं च वलिपात्रं तदन्तिके । पाद्यं वाचमनीयं च पात्रा
 णि स्थापयेत्क्रमतः । एकैकपात्रमन्त्रेण ह्यष्ट कृत्वा भिमन्त्रेयेत् । अन्तशब्दः सन्निधि वाचकः ॥ पाद्यं वाचमनीयं च भुपरक्ष्णां
 । अर्घ्यमधुपर्कं पुनराय मणाय स्नानीय पात्राण्यत्रैव स्थापनीयानि । तावदशकौ त्रिशक्तिरन्ते । अथवा कलशं शंखं शक्तिपात्रं च
 यं भवेत् । अत्रापि कल्पे पाद्यादिपात्राणि स्थापयामीति पूजोपयुक्तत्वात् ॥ नवरत्ने श्वरे ॥ पात्रद्वयमभावाद्वा कुर्यान्नुनं न वाचरेत्
 । एकपात्रं न कर्त्तव्यं । यदिसा ह्यन्महे श्वरः । मन्त्राः पराङ्मुखा यान्ति आपदश्च पदे पदे । इह लोके च दारिद्र्यं मृते च पशुतां वजेत् । जिते
 नैव पात्राणि पात्राणि पुरयेदिति सांप्रदायिकाः । अयं क्रमो वीरकल्पे ॥ पशुकल्पे तु ॥ स्वदहृषो हृणी पात्रे माध्याह्निः प्रपुरयेत् ।
 किंचिदर्घ्यामुसं गृह्य प्रो हृण्य भक्षियोजयेत् । ततः साधारकं पात्रं पुरतः स्थापयेद्बुधः । तस्यार्घ्यपात्रदानं च तत्पार्श्वे प्रदानकं । आ
 चमणीयं तु यत्पार्श्वे तदामे मधुपर्ककं । पुनराचमनीयं च स्नानीयं च क्लृप्तं मान्यसेदिति क्रमः ॥ पाद्यादिषु चाण्युक्ता निष्कारिण्यां । उशारं
 रोचनाश्चैव पात्राणि तु कल्पयेत् । कुशाद्यानरुतश्चैव यवजीहितानपि । आज्यसिद्धार्थं पुष्पाणि हि पेदय्य पात्रके । जातीकर्पूरक

केतवकुमुततमातकान् । चुल्लित्वायथायायं हि पेदावमनीयके । माहिकं शर्करासर्पिर्दधिहीरयुततथा । मधुपर्ककल्पयित्वा
 प्रदद्याद्विधिपूर्वकं । पुनरावमनीयमावनीयवदेव । स्नानीयं शुद्धसुगन्धिजलेन । गन्धादिष्कारयेत् स्नानमिति पुरश्चरणचन्द्रिकाः
 वचनात् ॥ त्रिशक्तिरत्ने ॥ पुष्पादिनानासमुद्भूत्यविदुं शंखामृतस्य च । निःक्षिपेत्सर्वपात्रेषु सर्वत्रिभुवि विनयेत् ॥ तत्रे ॥ एवं पा
 त्राणि संस्थाप्य तेनैव तर्पणं कर्तुं ॥ अत्र गुरुतर्पणं दद्यात् प्राक् भैरव भैरवौ वामहस्तेन तत्त्वमुद्रया तर्पयन्ति ॥ तत्प्रकारस्तत्त्वात्
 वेदकः ॥ पूर्वोक्तध्यानमुक्ता ॥ ध्यात्वा चैव तर्पयेन्मुद्रितावुभौ साधकः सुधीः । तावुभौ भैरव भैरवौ अन्ते स्वनामसंयोज्यतौ तर्पयेदि
 ति पर्यावसितं ॥ त्रिशक्तिरत्ने ॥ ब्रह्मरंध्रे त्वके मन्त्री मुद्रया तत्त्वमुद्रया तर्पयेद्गुरुपात्री यद्रव्येणौघत्रयं सुधीः । त्वगुरुनयिसनार्थं
 त्रिस्तुतत्वा विशेषतः । आत्मनो हृदयां भोजे परिवारगणवृत्तां । देवीपात्रा मृतेनापि तर्पयेत्कुलनायिकां । तत्त्वमुद्रया तर्पणेन नामां
 शुद्धयोगेन भवति । तथा हि ज्ञानात्सर्वे ॥ तर्पणानि पुनर्दद्यात् त्रिवारं तत्त्वमुद्रया । अंगुष्ठनामिकाभ्यां तु तत्त्वमुद्रया मीरितेति । यो
 तु तर्जन्यंगुष्ठयोगेन तत्त्वमुद्रयेति कीर्तिता ॥ तत्रोक्ता ॥ सा तर्पणं दद्यात्तथा नादौ औघत्रयं च तारायां भावचुडा मणायुक्तं । अ

६३

यतारागुरुत्वहो दृष्ट्वा दृष्टफलप्रदान् । उर्ध्वकेशोद्योमकेशो नीलकण्ठो वृषध्वजः । दिव्यौघाः सिद्धिदा वत्स सिद्धौघान् शृणु तत्त्वतः
 । वल्लिः कुर्मनाथश्च माननाथो महेश्वरः । हरिनाथो मानवौघानथ वक्ष्यामि सद्गुरुन् । तारावती भानुमती जयाविद्या महेश्वरी । सुखा
 मन्दः पारिजातः कुलेश्वरः । विरुपाक्षः फेरवीचकथितं तारिणीकुलं । आनन्दनाथशब्दात्ता गुरवस्सर्वसिद्धिदा । स्त्रियोपि गुरुतया श्रुदेव
 ताः परिकीर्तिताः । सर्वतन्परमगुरुन् परमेष्ठिगुरुन् ॥ कुलचूडामणौ ॥ अज्ञाने गुरुनाम्ना चैव गुरुं त्रितयमर्चयेत् । चतुष्टयम्वासङ्कोचो न क
 र्त्तव्यस्ततश्चरं ॥ भावनिर्णीये ॥ आदौ सर्वत्र देवेशमन्त्रदः परमो गुरुः । परापरगुरुत्वं हि परमेष्ठिरहं युतः । परपरगुरुत्वं दुपत्वेन परमेष्ठि
 गुरुर्भद्रुपत्वेन ध्यात्वा तर्पणीय इति भावः । चतुष्टयमाह । गुरुः परमगुरुश्चैव परापरागुरुस्तथा । परमेष्ठिगुरुश्चैव कथिता गुरुवस्त
 या । गुरुणां तौ किकं नाम श्री पूर्वकमुर्धार्यशेषे गुरुपरमगुर्वादिपदं योजयित्वा अमुकपाडुकां तर्पयामीत्येवं तर्पयेदिति सांप्रदायिका
 । देवीपात्रं विशेषार्घपात्रमेव । तद्बुधेण सांगं सपरिवारां सायुधां सवाहनां श्रीअमुकदेवीनां तर्पयामीति । एवं तर्पयेदित्यर्थः । आवाहनात्
 प्राक् भोगपात्रा मृतेन वा तर्पयन्ति ॥ समयावारे ॥ शुद्धिद्वयं समादाय तर्पणं तत्त्वमुद्रया ॥ अंगुष्ठतर्जनीमध्ये शुद्धिसंग्रह्य वामतः । वा
 मेन दक्षिणे नापि देवीसन्तर्पयेत्सुधीः । वामेन दक्षिणे नापीत्यभिधानाद्देवीतर्पणे करयोरैदिको विकल्प इति केचित् ॥ अन्यतु ॥ वामे

न शुद्धिं संगृह्य दक्षिण हस्ततत्त्वमुद्रया देवी नार्थयेत् । अंगुष्ठतर्जनी मध्य इति शुद्धि य हणामात्रा चरितार्थ एतत्त्वमुद्रयाः प्रकारान्तरेणो
 क्तदित्याहुः ॥ अथ तत्त्वशुद्धिं यथा ॥ तत्र श्रुतिः ॥ ॐ पाणि पाने व्यानोदान समाना मे शुद्धानां । ज्योतिरहं विरजा विपाप्मा भूया संस्कारा
 ॥ ॐ पृथिव्यप्ते जो वा सा काशानि मे शुद्धानां ज्योतिरित्यादि । ॐ प्रकृत्यहंकारबुद्धिमनः श्रोत्राणि मे शुद्धानां मित्यादि ॥ ॐ त्वक्चक्षुः श्रो
 त्रजिह्वा घ्राण वचांसि मे शुद्धानां त्यादि ॥ ॐ पाणि पाद वायु पृथ्वी शब्द मे शुद्धानां त्यादि ॥ ॐ स्पर्शरूपरसगन्धाकाशानि मे शुद्धानां मि
 त्यादि । ॐ वायु तेजः सलिल भूम्यात्मनो मे शुद्धानां मित्यादि सप्तमन्त्रा न्यरा म्दशान् रुक्ताभ्यां सप्तधा सर्वज्ञे स्मरं शोदित तत्त्वशुद्धिः
 ॥ ॥ अथ वदुकादिवलिदद्यात् ॥ तथा हि कुलासर्वे ॥ यावन्नो वदुके दद्यात्तावन्नैव कुलेश्वरि ॥ तप्यन्ति देवतास्तर्हीः स्मरणाद्यज
 नादपि । वदुकादीन् यजेत्तस्माद्भुधपुण्यासवा मिषैः । तत्तन्मन्त्रविधानेन देवता प्रीतिमाप्नुयात् । किञ्चिच्च द्रव्यसंघातं पूजार्थं भोग
 हेतुना । अनीत न्दायता भक्त्या क्षेत्रे शोभ्यः कुलेश्वरि । वदुके इत्युपरं वदुकादिश्चित्त्वर्थः । ज्ञानासर्वे ॥ श्रीशान् वद्विनैर्जन्मवायुः
 कोणेषु पूर्ववत् । मण्डलानि विधायैत् पूर्ववत् पूजयेत्पिथे । पूर्ववद्वलिदानं दद्यात्सर्वं मृद्वये । वदुकाय महेशानि योगिनी भवश्च व
 द्भमे । गणेशश्च त्रपालाभ्यां पूर्ववद्वलिमुत्सृजेत् ॥ समयान्तरेण ॥ दक्षिणे वदुके दद्यात् उत्तरे योगिनी गणं । पूर्व भुवलिं दद्यात् त्रेत्रपालाय प

६४